

Beynəlxalq, elmi-pedaqoji,
tənqidi-publisistik,
mədəni-maarif musiqi jurnalı.

Təsisçilər:

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı
Bakı Musiqi Akademiyası
"Koroğlu-T" firması.

Baş redaktor, nəşir

Tariyel Məmmədov

professor, sənətsünaslıq doktoru,
Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi
Akademiyası (Azərbaycan)

Məsləhətçi redaktor

Gültəkin Şamilli

aparıcı elmi işçisi, sənətsünaslıq
doktoru, Rusiya Mədəniyyət
Nazirliyinin Dövlət

İncəsənətsünaslıq İnstitutu (Rusiya)

Redaktor köməkçisi

Yeganə Əliyeva

aparıcı elmi işçisi, Phd
(kulturologiya), dosent, Azərbaycan
Milli Elmlər Akademiyasının
Memarlıq və İncəsənət İnstitutu
(Azərbaycan)

Redaksiya Heyəti

Fərhad Bədəlbəyli

professor, SSRİ və Azərbaycan
Respublikasının Xalq artisti,
Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi
Akademiyası - rektor (Azərbaycan)

İroda Dadacanova

sənətsünaslıq namizədi, Özbəkistan
Respublikası Mədəniyyət
Nazirliyinin Mədəni Tədqiqatlar və
Qeyri-Maddi Mədəni İrs İnstitutu
(Özbəkistan)

Səidə Daukeyeva

Phd (musiqisünaslıq), dosent,

Wesleyan Universiteti

(ABŞ, Qazaxıstan)

Nilgün Doğrusöz

professor, Phd (musiqisünaslıq),
İstanbul Texniki Universiteti, Türk
Musiqisi Dövlət Konservatoriyası
(Türkiyə)

Vadim Dulat-Aleyev

professor, sənətsünaslıq doktoru,
N.G. Jıqanov adına Kazan Dövlət
Konservatoriyası - rektor
(Tatarstan, Rusiya)

Firəngiz Əlizadə

professor, Azərbaycan Milli Elmlər
Akademiyasının müxbir üzvü,
Azərbaycan Respublikasının Xalq
artisti, Azərbaycan Bəstəkarlar
İttifaqı - sədr (Azərbaycan)

İÇİNDƏKİLƏR:

BİZİM YUBILEYİMİZ

- 3 Шамилли Г. Мир Музыки-2024:
проблемы, решения и перспективы

AZƏRBAYCAN BƏSTƏKARLAR İTTİFAQINDA

- 16 Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqında...
Xəbərlər...

PORTRETLƏR

- 33 «Мы живем и работаем по призванию»:
юбилейное интервью с Вадимом
Робертовичем Дулат-Алеевым / Беседа
вела Г.Б. Шамилли
- 36 Quliyev A. Xalq artisti, professor Siyavuş
Kərimi haqqında düşüncələrim.
Siyavuş Kərimi - 70
- 38 Инякина А. К юбилею профессора
Акифа Кулиева

MUSIQİŞÜNASLIQ

- 42 Məmmədov E. Caz musiqisinin yaranma
tarixi və inkişaf mərhələləri haqqında

USTADLARIMIZIN XATİRƏSİNƏ

- 47 Кеберлинская Э. Динамическое развитие
пианистической школы профессора
Сафаровой Э.Ю. К 90-летию со дня
рождения заслуженного деятеля
искусств Азербайджанской Республики,
профессора Э.Ю. Сафаровой

Ədalət İssiyeva
Phd (musiqişünaslıq), McGill və
Konkordia Universiteti - lektor
(Kanada)

Gisa Jähnichen
professor, Phd (musiqişünaslıq),
Şanxay Musiqi Konservatoriyası
(Çin, Avstriya)

Nərminə Quliyeva
professor, pedaqoji elmlər üzrə
fəlsəfə doktoru, Ü.Hacıbəyli
adına Bakı Musiqi Akademiyası
(Azərbaycan)

Michael Lukin
elmi işçisi, Phd (musiqişünaslıq),
Yəhudi Musiqi Araşdırma
Mərkəzi, Yərusalim İbrani
Universiteti (İsrail)

Zəmfəra Səfərova
akademik, professor,
sənətsünaslıq doktoru,
Azərbaycan Milli Elmlər
Akademiyasının Memarlıq və
İncəsənət İnstitutu (Azərbaycan)

Aleksandr Sokolov
professor, sənətsünaslıq doktoru,
P.İ.Çaykovski adına Moskva
Dövlət Konservatoriyası - rektor
(Rusiya)

Violetta Yunusova
professor, sənətsünaslıq doktoru,
P.İ. Çaykovski adına Moskva
Dövlət Konservatoriyası
(Rusiya)

Redaktorlar:
Leyla Məmmədova
professor, sənətsünaslıq üzrə
fəlsəfə doktoru, Ü.Hacıbəyli
adına Bakı Musiqi Akademiyası
(Azərbaycan)

Leyla Zöhrabova
dosent, sənətsünaslıq doktoru,
Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi
Akademiyası (Azərbaycan)

Korrektor
Leyla Babayeva
muəllim, Ü.Hacıbəyli adına
Bakı Musiqi Akademiyası
(Azərbaycan)

Web redaktor, rəssam
Alina Cahangirova

Web menecer
İrina Tişakova

Üz qabığında:
Kollaj

Redaksiyanın ünvanı:
AZ1014, Bakı şəh.,
Ş.Bədəlbəyli küç., 98.
Tel.: (99412) 4932302

E-mail:
musiqidunyasi@gmail.com
İnternet elektron jurnalın ünvanı:
http://www.musiqi-dunya.az

52 *Axundova-Dadaşzadə Z. Zamansızlığa
doğru yolunuz mübarək, Rəhilə xanım!*
(Rəhilə Həsənovanı anarkən)

57 *Румази Н. Человек – легенда... К 90-летию*
Рафика Кулиева

YARADICILIQ

62 *Гулиева Н., Махмудова Г. К 10-летнему*
юбилею групп Sabah

67 *Mirzayev İ. Andrey Tarkovski'nin Sovyet*
yönetimi ile çatışması: "Ayna" filmindeki
bellek türleri

GƏNC TƏDQIQATÇILAR

72 *Cəfərova N. Şəki rayonundan Ağı janrının*
toplanması və təhlili

80 *Məmmədova N. O.Rəcəbovun Azərbaycan*
xalq rəqslərinə əsaslanan fortepiano
miniatürləri

86 *Əliyeva A. Azərbaycan musiqi*
mədəniyyətində Fərhəng Hüseynovun
yaradıcılıq nailiyyətləri

GƏLƏCƏYƏ BAXIŞ

91 *Консон Г. Продвижение академических*
изданий в *Web of Science Core Collection*:
репрезентация vs экспертиза

Dünyasını dəyişənlərin xatirəsinə

100 Musiqişünas-alim Sürəyya Ağayeva

101 Yaşar İmanovun ruhuna ehtiramla

Jurnalda çap olunmuş materialların və fotoların bütövlükdə,
yaxud qismən təkrar çapı və ya hər hansı digər formada
çoxaldılması redaksiyanın və ya material müəlliflərinin yazılı
icazəsi əsasında həyata keçirilə bilər.

© "Musiqi Dünyası", 2024

"OL" MMC mətbəəsi
M.İbrahimov küç., 43. Tel.: 4973623

МИР МУЗЫКИ-2024: ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Гюльтекин ШАМИЛЛИ

Для цит.: Шамилли Г.Б. Мир Музыки-2024: проблемы, решения и перспективы // Musiqi Dünyası, 2024, №4. С. 3-15. DOI 10.5281/zenodo.14800888
For cit.: Shamilli G.B. The World of Music-2024: Problems, Solutions and Prospects // Musiqi Dünyası 2024, No. 4. P. 3-15. DOI 10.5281/zenodo.14800888

В статье обобщены опыт и перспективы международного сотрудничества на базе проекта «Мир Музыки-2024. Информация – Коммуникация – Творчество», который осуществлен в формате Форума периодических музыкальных российских и зарубежных изданий и круглого стола «Исследование музыки Передней и Центральной Азии в контексте современных вызовов» осенью 2024 года в Государственном институте искусствознания и Московской Государственной консерватории им. П.И. Чайковского. Впервые в новейшей истории музыковеды, востоковеды и представители периодических изданий объединились для обсуждения актуальных проблем академической науки и информационной политики.

Введение

Осенью 15—16 октября 2024 года в Государственном институте искусствознания и Московской государственной консерватории имени П.И. Чайковского состоялась международная научная конференция «Мир Музыки-2024. Информация – Коммуникация – Творчество», в которой приняли участие ученые из Азербайджана, Китая, России, Таджикистана и Узбекистана. Мероприятие состоялось по инициативе Государственного института искусствознания¹. Соорганизаторами выступили Московская Государственная консерватория им. П.И. Чайковского в лице проректора по научной части, доктора искусствоведения Константина Владимировича Зенкина и Бакинская музыкальная академия им. Узеира Гаджибейли в лице заведующего кафедрой Азербайджанской традиционной музыки и современных технологий, доктора искусствоведения Тариеля Айдыновича Мамедова. Проведение мероприятия стало возможным

благодаря всесторонней поддержке Государственного института искусствознания МК РФ и представительства Фонда Гейдара Алиева в Российской Федерации.

В рамках Международной научной конференции прошли Форум музыкальных журналов и издательств, а также Круглый стол «Исследование музыки Передней и Центральной Азии в контексте современных вызовов». Сочетание двух, не связанных напрямую, мероприятий в рамках одной встречи имело целью, с одной стороны, наладить тесное взаимодействие между российскими и зарубежными периодическими музыкальными изданиями, а с другой — обратить внимание издателей на наиболее уязвимую с точки зрения геополитических процессов область музыкального знания, которая все еще носит дискуссионное, по мнению ученых, название «музыкальное востоковедение».

¹ Совместная с Бакинской музыкальной академией и МГК им. П.И. Чайковского конференция носила знаковый характер, а слова благодарности, высказанные в адрес автора статьи на открытии конференции, отозвались ответными чувствами. Пользуясь случаем, выражаю искреннюю признательность проректору по научной части МГК им. П.И. Чайковского, доктору искусствоведения Константину Владимировичу Зенкину за вдохновенную помощь в организации и проведении конференции.

Поводом для встречи стал юбилейный 25-й год и 100-й номер академического музыкального журнала Musiqi Dünyası («Мир Музыки»/ World of Music), основанного в Баку (1999) в период, когда объединенное русским языком советское музыкальное научное сообщество, пережившее состояние раскола, входило в стадию ремиссии, затянувшейся на долгие десятилетия. Журнал стал первым периодическим музыкальным изданием, опубликовавшем статьи на азербайджанском языке, и на протяжении двадцати пяти лет он остается международным партнером российских и зарубежных музыкальных изданий².

Таким образом, представители российской и зарубежной науки, организаций культуры и благотворительных фондов, редакторы научных периодических музыкальных изданий встретились, чтобы обсудить в формате международного сотрудничества актуальные проблемы и вопросы, связанные с издательской и информационной политикой, научно-организационной и цифровой коммуникацией, вопросы сохранения нематериального культурного наследия и другие актуальные темы.

Приветствия

Конференцию открыл ректор консерватории имени П.И. Чайковского, доктор искусствоведения Александр Сергеевич Соколов, к 75-летию которого Musiqi Dünyası подготовил юбилейное поздравление на титульном листе 100-го номера журнала (рис. 1).

Александр Сергеевич отметил, что «у каждой конференции есть свое „лицо“. „Лицо“ нашей конференции особенно четко зафиксировано в программе: она двухдневная, разделена территориально, что по московским меркам совсем недалеко, а учреждения-организаторы взяли на себя инициативу. Я очень рад, что на титуле Программы есть указание на Азербайджанскую музыкальную академию — это наши друзья, и мало того, что там много специалистов, которые закончили нашу консерваторию, у нас многосторонняя связь, в том числе научная. Журнал «Мир музыки» (Musiqi Dünyası) всегда поступает в нашу библиотеку, поскольку научная направленность, опыт, который обрели ведущие специалисты журнала нам интересен и важен. Таким образом, в этой конференции есть два не просто акцента, а блока докладов, и то что будет сегодня происходить здесь, в консерватории, связано с научной периодикой. Нам очень интересно обменяться опытом. Все мы проходим примерно одинаковые пороги на утверждение статуса издания, чтобы оно было принято. Мы каждый по-своему решаем эти проблемы. Конечно контент этих изданий отражает определённого рода предпочтения, и одно из них

Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının professor – müəllim heyəti və "Musiqi dünyası" jurnalının kollektivi P.I.Çaykovskiy adına Moskva Dövlət Konservatoriyasının rektoru, professor **Aleksandr Sergeevich Sokolov**u şanlı yubileyi münasibəti ilə təbrik edir!

Yubilyara möhkəm can sağlığı, yeni maraqlı elmi axtarırları və musiqi elmi və təhsili sahəsində yaradıcılıq uğurları arzulayırıq!

Uzun müddətli və səmərəli əməkdaşlığınıza görə təşəkkür edirik!

Musiqi dünyası bütün sərhədləri aşır!

Профессорско-преподавательский состав Бакинской Музыкальной Академии имени У. Гаджибейли и коллектив журнала "Musiqi dünyası" с глубоким почтением поздравляет ректора Московской Государственной Консерватории имени П.И.Чайковского, профессора **Александра Сергеевича Соколова** со славным юбилеем!

Желаем крепкого здоровья, новых научных озарений и творческих успехов на ниве музыкальной науки и просвещения!

Благодарим за многолетнее и плодотворное сотрудничество.

Мир музыки преодолевает все границы!

Рис. 1. Титульный лист 100 номера Musiqi Dünyası

Fig. 1. Title page of the 100th issue of Musiqi Dünyası

очевидно в содержании докладов второго дня: на первый план выходит то, чем мы занимаемся — обращение к «внеевропейским» культурам, обращение к тому опыту, который стал накапливаться не так уж и давно, но тем не менее уже накопился. У нас в консерватории, как вы знаете, тоже есть такой департамент, связанный с внеевропейскими культурами. Он сочетает в себе научные, творческие и педагогические устремления, здесь есть о чем поговорить. Ну и естественно, что сами носители этих культур — для нас самые ценные собеседники. Это пройдет в Государственном институте искусствознания <...>. Думаю, что мы проведем время в интересных беседах. Спасибо всем, кто к нам приехал и сегодня с нами» [Мир Музыки-2024, видео, I, мин. 00.45—03.56].

Директор Государственного института искусствознания, доктор искусствоведения Наталья Владимировна Сиповская подчеркнула в приветственном слове, направленном участникам конференции, что данное мероприятие «является значительным этапом в развитии очень долгого и серьезного проекта, который начался в Государственном институте искусствознания не менее шести лет назад и с той поры приобретает

² С 2008 года Musiqi Dünyası («Мир Музыки») входит в реестр российского индекса научного цитирования (РИНЦ).

все новые масштабы и аспекты³. На сей раз он посвящен вопросам коммуникации, передачи знаний, информации и сотрудничества, которое является сутью науки — возможностью передачи и обсуждения, диалога, триалога, самых разнообразных и широких дискуссий. Мне радостно, что именно эта тема стала главной сегодня <...>. *В момент возможной разобщенности мы, ученые, должны попытаться это преодолеть, во всяком случае не распространять на сферу научных знаний.* Я поздравляю наших бакинских коллег с юбилеем их замечательного журнала, что стало одним из основных поводов для выбора тематики этой конференции. Я поздравляю коллег из Таджикистана, Узбекистана, Китая, наших соотечественников из Красноярска, Казани, Уфы, Москвы и Санкт-Петербурга, и всех, кто нашел возможность и время принять участие в этом интересном диалоге. То что он будет интересен — я уверена (курсив мой—Г.Ш.)» [Мир Музыки-2024, видео, часть I, мин. 04.52—05.56].

Наталья Владимировна пожелала «удачных контактов и проектов, которые возможно сгенерировать в таком компетентном кругу», выразила «особую благодарностью организатору конференции — доктору искусствоведения, ведущему научному сотруднику Государственного института искусствознания Гюле Шамилли за упорство, талант и неординарность мышления, с которыми она подходит к изучению музыки — проблемам ее истории, теории и нынешнего состояния» [Мир Музыки-2024, видео, часть I, мин. 06.11—06.32].

Присутствующий на мероприятии ректор Бакинской музыкальной академии, Народный артист СССР и Азербайджана, профессор Фархад Шамсиевич Бадалбейли (рис. 2) отметил важное значение происходящего события для журнала Musiqi Dünyası, который «рожден в муках, время было тяжелое, средств не хватало, но в хорошем смысле слова упорство и фанатизм нашего главного редактора Тариеля Мамедова, наши общие усилия привели к тому, что журнал за два с половиной десятилетия стал узнаваем, любим, он вызывает уважение многих ученых как в Азербайджане, так и за рубежом. Современный информационный бум и культура индивидуализма, к сожалению, разъединили людей и это очень опасная вещь. Журналы и конференция сыграют свою роль в том, чтобы люди не забывали и близко видели друг друга, узнавали друг друга, это очень важно, особенно это важно для стран бывшего Союза. Потерять нити,

Рис. 2 Фархад Шамсиевич Бадалбейли, ректор Бакинской музыкальной академии имени Узеира Гаджибейли
Fig. 2 Farhad Shamsievich Badalbeyli, Rector of the Baku Music Academy named after Uzeyir Hajibeyli

связывающие нас с московской консерваторией, когда-то было большой трагедией. Нет ничего хуже провинциализма и самокопания — мы пережили этот период в начале 1990-х, когда мы упивались историями — ханами и падишахами — и вся идеология скатывалась вниз, однако позднее, с началом правления Гейдара Алиева, выдающегося политического деятеля, все начало меняться и возвращаться на круги своя. Мы не можем друг без друга. Статьи выдающихся российских музыковедов в нашем журнале — это всегда событие, их обсуждают и студенты, и педагоги, и эта информация бесценна <...>» [Мир Музыки-2024, видео, часть I, мин. 06.32—09.10].

Ф.Ш. Бадалбейли поблагодарил ректора Казанской Государственной консерватории В.Р. Дулат-Алеева за личное присутствие на этом событии, рассказал о давней дружбе с этим учебным заведением, выразил благодарность организаторам конференции и поприветствовал всех участников, отметив ученых из Таджикистана [Мир Музыки-2024, видео, I, мин. 09.10—09.35].

Ректор Казанской Государственной консерватории им. Н.Г. Жиганова, доктор искусствоведения Вадим Робертович Дулат-Алеев выразил искреннюю радость от происходящего события: «Конечно, первые слова благодарности Гюльтекин Байджановне — вдохновителю этого мероприятия. Всегда все что она делает — это очень фундаментально, масштабно, в наше время не так просто это

³ Речь о междисциплинарном научном проекте «Музыка в Культуре» (2017 —наст., рук. д. иск. Г.Б. Шамилли).

организовать, она — подвижник нашего «тюрко-персидского» музыкознания в России» [Мир Музыки-2024, видео, I, мин. 09.10—09.35].

В.Р. Дулат-Алеев назвал московскую консерваторию главным флагманом России, выполняющим функцию «маяка и дома»: «на площадке московской консерватории мы имеем возможность встретиться с нашими уважаемыми коллегами из Азербайджана, с Фархадом Шамсиевичем, с которым мы общались через телемост, приехать не так просто, но благодаря тому, что Государственный институт искусствознания и московская консерватория собирают нас всех, мы встречаемся и это очень важно, потому что так мы действительно слышим друг друга, а не только читаем — к слову добавляется звук, а звук на Востоке — это самое важное. Очень радостно видеть в зале все наше российское музыковедение, не буду перечислять, но смотрю в зал и всем адресую свое приветствие. Программа конферен-

Рис. 3 Тариель Айдынович Мамедов,
главный редактор Musiqi Dünyası
Fig. 3 Tariel Aydynovich Mamedov,
editor-in-chief of Musiqi Dünyası

ции невероятно интересная» [Мир Музыки-2024, видео, часть I, мин. 09.50—11.40]. Вадим Робертович назвал журнал «Мир Музыки» (Musiqi Dünyası) одним из самых удачных проектов современности и подарил главному редактору журнала Т.А. Мамедову комплект выпусков казанского журнала «Музыка. Искусство, наука, практика» за последние полутора лет.

Во время открытия прозвучали слова приветствия от Института философии Российской Академии Наук и международного фонда Ибн Сины — давних партнеров Государственного института искусствознания. Академик А.В. Смирнов передал приветственные слова, в которых подчеркивалась важность международного сотрудничества ГИИ, МГК им. П.И. Чайковского, БМА им. Уз. Гаджибейли и независимого журнала «Мир Музыки», необходимость его поддержания на высоком научном уровне. Президент фонда Ибн Сины доктор Хамид Хадавимогаддам в послании, переданном сотрудником фонда, кандидатом философских наук Татьяной Георгиевной Корнеевой, отметил, что «фонд не одно десятилетие занимается поддержкой научных проектов, и, как было сказано директором Государственного института искусствознания Натальей Владимировной Сиповской, сегодняшняя конференция — это важный шаг на пути коммуникации, опыта и обмена мнениями, поэтому фонд

всячески приветствует и поддерживает образовательные, издательские и научные проекты, посвященные музыке в мусульманском мире в его широких географических границах. Мы надеемся, что на этом наша серия музыкальных книг не закончится⁴, а будет развиваться, и мы с удовольствием будем слушать ваши доклады сегодня и завтра» [Мир Музыки-2024, видео, часть I, мин. 14.36—11.40].

Проректор по науке Новосибирской Государственной консерватории кандидат искусствоведения Павел Александрович Мичков в своей приветственной речи обратил внимание на простоту и в то же время емкость названия конференции, совпадающего с названием ведущего научного музыкального периодического издания, юбилею которого она посвящена, ибо «мир музыки» — это то, что окружает нас, заполняет звуковое пространство, и то, о чем думают и пишут музыковеды.

История

Ярким событием первого дня конференции стало выступление главного редактора журнала Musiqi Dünyası («Мир Музыки») доктора искусствоведения, Заслуженного деятеля искусств Тариеля Айдыновича Мамедова, чье 75-летие также отмечалось в начале 2024 года⁵ (рис. 3).

В короткой, но емкой речи он представил 25-летнюю историю журнала сквозь призму человеческого фактора, доброжелательности и взаимо-

⁴ Накануне конференции директор Государственного института искусствознания Наталья Владимировна Сиповская направила письмо в фонд Ибн Сины с представлением многолетнего научно-издательского проекта «Музыка в Культуре (идея, куратор проекта Г.Б. Шамилли).

⁵ Также см.: [Пазычева 2019].

помощи, назвав имена коллег, участвовавших в его становлении и развитии - Джангира Селимханова, Джаваншира Кулиева, Лалы Гусейновой, Лейлы Фараджевой, Нигяр Ахундовой, Анны Амраховой и др. Сегодня Musiqi Dünyası — это научно-образовательный электронный портал и пример современной много-функциональной коммуникационной политики, направленной на многоцелевую аудиторию — от учащихся музыкальных школ и любителей музыки до представителей науки широкого гуманитарного профиля.

Идея создания журнала родилась в стенах Государственного института искусствознания, где прошли защиты кандидатской (1983) и докторской диссертаций (1989) Т.А. Мамедова, в разговоре с его наставником, учителем, выдающимся музыковедом Михаилом Евгеньевичем Таракановым (1928—1996). Это был день защиты докторской диссертации в ГИИ, когда во время памятного разговора М.Е. Тараканов не только смоделировал перспективы издания, но и напутствовал — «Взялся за гуж, не говори, что не дюж».

Данной идее суждено было осуществиться через десять лет при поддержке организаций-учредителей — Союза композиторов Азербайджана и Бакинской музыкальной академии им. Узеира Гаджибейли. Так 18 сентября 1999 года появился новый академический музыкальный журнал Musiqi Dünyası, в день рождения двух ярких личностей — Узеира Абул-Гусейн оглы Гаджибекова (Гаджибейли, 1885—1948), чье имя сегодня носит Бакинская музыкальная академия, и одновременно — его соратника и друга, композитора и дирижера Муслима Абдул-Муслим Магомет оглы Магомаева (1885—1937), деда выдающегося певца Муслима Магомаева (1942—2008).

Сегодня журнал издается в печатном и электронном форматах. Его выпуски сопровождаются CD приложением, что позволяет не только читать о музыке, но и слышать ее: к концу 2024 года журнал вместе с сотым выпуском опубликовал 100 часов музыки, сопровождающей научные тексты.

На протяжении 25 лет журнал Musiqi Dünyası («Мир музыки») публикует работы ведущих российских музыковедов, поддерживая авторов, чьи новые идеи получают признание спустя годы. Журнал систематически издает работы музыковедов Азербайджана и зарубежных стран, способствуя тем самым культурному взаимодействию и обмену научным опытом и знаниями.

В распоряжении журнала находятся 46 сайтов с электронными библиотеками, энциклопедиями, аудио и видеоархивами традиционной музыки Азербайджана во всем многообразии ее музыкально-танцевальных жанров и форм. Там же можно

обнаружить проекты, посвященные композиторскому и литературному наследию. Научно-образовательный портал Musiqi Dünyası дает возможность читателю получить широкое представление о реализованных проектах, включая книги, изданные за прошедшие годы. Участникам Форума был продемонстрирован документальный фильм о журнале, главным героем которого стали как выдающиеся личности и знаменательные события музыкальной истории Азербайджана на протяжении последнего столетия, так и музыка коренных малочисленных народов, проживающих на территории Азербайджана.

Главный редактор журнала, автор исследований по музыке ашугов⁶ и эпосу «Кер-оглы», продолжающий научную школу Е.М. Тараканова, Тариель Мамедов отметил важность живых эмоциональных впечатлений от общения с титанами музыкальной мысли. Их имена он хранит в своем сердце. Они — Израиль Владимирович Нестьев (1911—1993), Юрий Всеволодович Келдыш (1907—1995), Марк Генрихович Арановский (1928—2009), Евгений Владимирович Назайкинский (1926—2006), Григорий Львович Головинский (1923—2002), Евгений Владимирович Гиппиус (1903—1985), Людмила Зиновьевна Корабельникова (1930—2023) и многие другие.

Тариель Мамедов также вспомнил беседы с директором Государственного института искусствознания (1967—1993), индологом Мелитиной Петровной Котовской и музыковедом Нелли Григорьевной Шахназаровой (1924—2016). Он отметил, что прошлое связывает невидимыми нитями институции Баку и Москвы в общее духовное пространство науки о музыке и одновременно формирует чувство ответственности за сохранение научного наследия и расширение академических связей. «Научный диалог — это важнейший механизм культурного общения в современном обществе. Прочным фундаментом азербайджано-российских взаимосвязей на все времена служила духовная близость интеллигенции двух стран ... Роль своеобразного информационного портала для их открытого диалога уже более 16 лет выполняет издательский центр журнала «Musiqi Dünyası»» [Пазычева 2015] — говорилось в юбилейной статье, посвященной 15-летию журнала.

Наследие

Тема сохранения научного наследия была посвящена презентация проекта «Музыка в культуре» (рук. д. иск. Г.Б. Шамилли), который включает междисциплинарный научный семинар, книжные издания, лекции, концерты и выставочные экспозиции. Учредителями проекта в 2017 году стали ведущие российские академические институции, такие как Исследовательский Центр Еврейского музея и Центра толерантности, возглавляемый на тот момент доктором философии Ури Гершовичем, Институт Востоковедения РАН, Институт Философии РАН, Институт Классического Востока и Античности

⁶ В азербайджанском языке — «ашыг».

ВШЭ и Московская государственная консерватория им. П.И. Чайковского. За шесть лет проведены 73 заседания семинара, функционирующего после Covid-19 в режиме онлайн; изданы авторские и коллективные монографии, сборники статей и материалы конференций; организованы музейно-выставочные экспозиции, сопровождающиеся лекция-ми и концертами.

Эмблемой проекта «Музыка в культуре» стала семиконечная звезда квинтового круга, незавершенная автором самого древнего трактата о музыке (рис.4).

Рис. 4. Эмблема проекта «Музыка в культуре»

Fig. 4. Emblem of the project “Music in Culture”

Она символизирует устремленность к знанию, с одной стороны, и невозможность поймать его во всей полноте, с другой. Не случайно целью первого направления — «Концептуализация музыки в авраамических традициях» — стала необходимость увидеть общие истоки музыкальных традиций авраамического цикла — ареал древних месопотамских цивилизаций с четвертого тысячелетия до нашей эры. Именно здесь, на территории Западной Азии, в системе сложных ритуалов был разработан комплекс средств музыкальной выразительности и первая ладовая теория, послужившая развитию музицирования в городах-храмах; возникли основы профессионального респонсорного пения, предопределившие в целом музыкальные реалии сегодняшнего дня. Их изучение является залогом создания целостной картины развития музыкальной

мысли Западной (Передней) Азии, опыт которой впоследствии унаследовала арабо-мусульманская культура⁷ классического (VII—XV вв.) и постклассического (XVI—XIX вв.) периодов. Сегодня читатель истории мировой музыки ограничен семью страницами текста о музыкальном наследии Древней Месопотамии в труде Р.И. Грубера [Грубер 1941, 1, с. 189—197], а в изданиях по музыкально-теоретическим системам [Холопов 2006] отсутствуют разделы о языке и логике теории музыки арабо-мусульманского периода, наследие которого было передано Латинскому Западу через переводы с арабского и иврита.

Участники конференции познакомились с перспективами развития двух других направлений — «Музыка-Философия-Когнитивистика» [Музыка 2018] и «Сохранение научного наследия», последнее из которых было открыто на заседании первого дня конференции. Важная роль Государственного института искусствознания в развитии азиатских музыкальных исследований того периода была обусловлена редким видением общих задач и гармоничными отношениями директора института Мелитины Петровны Котовской и заведующей отделом искусства Азии и Африки Изабеллой Рубеновны Еолян (1928—1996), при которых были приняты и успешно защищены фундаментальные диссертации, заложившие основы исследования музыки Передней и Центральной Азии: среди них — первая в мировой науке диссертация Сураи Хосров кызы Агаевой (1947—2024) по музыкально-теоретическому наследию Абд аль-Кадира Мараги (1353—1435), первая в СССР диссертация по музыкальной культуре Ирана Саиды Фридуна⁸ кызы Дашдамировой, фундаментальная двухтомная диссертация Дилбар Абдусаломовны Рашидовой (1935-2015), посвященная трактату Дарвиша Али Чанги (XVI—XVII вв.) и другие труды, остающиеся без должного внимания на фоне все более очевидной деградации исследований и научных кадров в данной области знания. Преодоление современных вызовов потребует совместных усилий научных институций Москвы, Баку, Алматы, Ташкента и Душанбе, представители которых вошли в международный редакционный совет научной серии «Музыка в Культуре». Ее реализация позволит сохранить и возродить уникальное научное наследие как советских, так и современных ученых в данной области науки.

Вызовы

В первый день конференции вызовы озвучил Александр Бабаниязович Джумаев (кандидат искусствоведения, Узбекистан) в вопросе,

⁷ Арабо-мусульманскую культуру следует понимать, как культуру, в которой арабский (арабо-) выполнял роль *лингва франка* в области науки и просвещения, а управление осуществлялось посредством исламского права, которому подчинялись также и все этноконфессиональные меньшинства.

⁸ Читай «Фиридун».

направленном главным редакторам периодических изданий. Он справедливо обратил внимание на то, что ряд известных российских музыкальных журналов публикует статьи зарубежных авторов очевидно низкого качества, порою без научной и литературной редакции и с неприемлемым уровнем русского языка. Это замечание является одним из самых животрепещущих на повестке дня.

Причина сложившейся картины видится не в том, что в ряде постсоветских стран отсутствуют Высшие аттестационные комиссии, и это вынуждает соискателей и аспирантов издавать работы в российских журналах. Со стороны редакционных коллегий не всегда выполняются требования научного рецензирования. Возможно, это происходит по причине отсутствия музыковедов-востоковедов в редакционных советах. Повсеместны вольные пересказы трудов советских ученых, чьи имена преданы забвению на местах в связи с потерей русского языка на курсах историко-теоретических факультетов ВУЗов. Хорошо известные среднему поколению ученых идеи и концепции порою преподносятся как новые на языках национальных культур, оформляются в диссертационные исследования, в которых не различаются индийский *ситар* (си - "тридцать", тар - "струна") и иранский *сетар* (се - "три", тар - "струна"), допускаются грубейшие ошибки при обращении к первичным источникам. Этот перечень можно продолжить работами соискателей из дальнего зарубежья, получающих образование в России. Нередки националистические дискурсы, которые предлагаются читателям как научный текст без учета традиций российского востоковедения в широком смысле. Можно обнаружить прямой и косвенный плагиат узкоспециальной литературы на европейских языках. Подобные работы еще недавно не могли претендовать на защиту, и, будучи написанными за рубежом, являлись объектом изучения российских ученых⁹. Сегодня же область азиатских музыкальных исследований переживает непростые времена.

На этом фоне важно не потерять, а в некоторых случаях заново возродить научные подходы. Такого рода вызовы обсуждались на круглом столе второго дня конференции. Они касались прежде всего вопросов терминологии и методологии. Первые из них вызвали полезные дискуссии после докладов Александра Бабаниязовича Джумаева (НИИ Культурологии и нематериального культурного наследия, Узбекистан), Елены Викторовны Градовой (Российский университет дружбы народов, доктор

культурологии), Анатолия Васильевича Пчелинцева и Анны Геннадьевны Алябьевой (доктора искусствоведения, Московский государственный институт музыки имени А.Г. Шнитке), а также доклада Альфии Камельевны Шаяхметовой (кандидат искусствоведения, Сибирский государственный институт искусств имени Д. Хворостовского). В центр внимания была положена мысль о *соотнесенности изучаемого явления культуры с указывающим на него понятием в языке искомой традиции*: это первичный фактор и основной маркер правильности выбранного подхода, чтобы не задавать «восточной» культуре некорректные вопросы и не навязывать ей чуждые, несвойственные понятия и подходы. Вот почему центральным для данного блока докладов стало выступление Андрея Вадимовича Смирнова (доктор философских наук, академик РАН, Институт философии РАН), в котором на примере арабского языка последовательно был рассмотрен механизм связи между языком и сознанием носителя этого языка. Данный подход можно применить с точки зрения предлагаемой методологии к любой из культур азиатского региона.

С этой темой так или иначе были связаны обсуждаемые методы музыкальной науки, методики преподавания и учебники, которым было уделено внимание в докладах Фируза Абдушукуровича Ульмасова (доктор искусствоведения, Таджикский

Рис. 5. Второй день конференции в Государственном институте искусствознания

Fig. 5. The second day of the conference at the State Institute of Art Studies

⁹ См. работу Эраджа Бегиджоновича Боева [Боев 2017] о становлении государственного национализма в Иране в период правления династии Пехлеви (1925–1979 гг.), в процессе которого проводилась чистка персидского языка и терминов, употреблявшихся на протяжении более тысячелетия.

государственный институт культуры и искусств имени М. Турсунзаде), Юлии Сергеевны Овчинниковой (кандидат культурологии, Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова) и других. Несмотря на различие подходов, объединяющим фактором оставался поиск ответов на конкретные вопросы. В частности, как именно понимать термин «развитие» в теории музыки или какими методами образовательных программ можно выработать в сознании учащихся необходимую степень терпимости к инологичным музыкальным культурам.

Перечисленные учеными вызовы сегодняшнего дня касались не только организационных и юридических вопросов периодических изданий. Они охватывали непосредственно научный процесс, привязанный к разного рода геополитическим тенденциям. Несмотря на то что некоторые из прозвучавших тем были направлены в будущее и не все из них стали предметом обсуждения, горизонты взаимодействия ученых приобрели предельно ясное очертание.

Пристальное внимание было уделено презентациям книжных изданий. Участники конференции с интересом слушали представление книги «Абдурауф Фитрат. Время, личность, культурная и научная деятельность. Сборник статей. Ташкент: Yangi kitob» (авт. и сост. А.Б. Джумаев, 2022). Издание стало примером культурологического подхода, когда фигура Фитрата и его деятельность оцениваются в контексте прошлого времени, а не сегодняшнего дня. Это является залогом правдивого описания исторических реалий, которые оцениваются с точки зрения целей и задач, стоявших на тот момент перед выдающейся личностью, жертвой сталинских репрессий.

Очевидно контрастным к вышеупомянутому стал подход к оценке советской музыкально-учебной литературы (Т.М. Джани-заде, кандидат искусствоведения, Российская академия музыки имени Гнесиных), в частности, учебника В.М. Беляева («Очерки по истории музыки народов СССР»), в котором республики якобы представлены как «дешевые коммунальные квартиры, на которые делилась российская государственность как СССР» [Мир Музыки-2024, видео, часть 5, мин. 01.16.14—01.16.16]. Критика прозвучала и в адрес учебника «История азербайджанской музыки», в частности, раздела по средневековому периоду, на том основании, что его содержание не соответствует категории национального, выполнено в широких географических границах, не соответствующих Азербайджанской ССР. Такое заявление — не

более чем методологический казус, ибо категории национального не существовало на Востоке до эпохи модернизации¹⁰, а изучаемые культуры почти всегда не соответствуют границам современных государств. Тюрко-персидское двуязычие в устной и письменной словесности тысячелетиями характеризовало этот регион¹¹, а маркером идентичности были *родной язык* и *вероисповедание*. Неоправданный аксиологический подход, в результате которого чуждая данному периоду культуры категория национального стала орудием явной и завуалированной критики учебника, завершился столь же критичным отношением докладчика к собственной работе и признанием многих ошибок в выпусках серии «Единство красоты. Ислам и музыка» (2019, 2023). Между тем издательство «Садра» высоко зарекомендовало себя публикацией целого ряда авторитетных академических научных серий по философии, религии и культуре исламского мира.

Периодика

Участники секций, посвященных периодическим изданиям, представили тщательно проделанный количественный и статистический анализ работы, проделанной за все годы, и, несмотря на разные информационные стратегии, показали результат, который разнился по направленности и был одинаково полезным как для тех, кто над ним работал, так и для тех, кто был готов его перенять как полезный опыт.

Высветилась тенденция сужения перечня периодических музыкальных изданий в базе RSCI, а также проблема, много лет волнующая не только издателей периодики, но и авторов. Это конечно же тема защиты диссертаций, которая сопровождается безудержной гонкой за количественными показателями — от статьи «хотя бы в одном рецензируемом журнале или издании» на момент 2002 года до «текущей ситуации» — не менее трех статей для кандидата наук и не менее пятнадцати статей для соискателя степени доктора искусствоведения» [Мир Музыки-2024, видео, часть 2, мин. 03.03—03.04]. По мнению Павла Александровича Мичкова, данная тенденция будет полезна лишь отчасти, ибо «невиданный рост защищенных в стране музыкально-диссертаций ставит не менее серьезный вопрос: просматриваются ли среди них перспективы к будущему отечественной науки», а «переизбыток публикаций в научных журналах с очевидностью демонстрирует преобладание количества над качеством со всеми вытекающими показателями» [Еременко 2022, 10, 1, 5—15]. Несмотря на отсутствие Алексея Анатольевича Панова, главного редактора научно-теоретического журнала «Вестник

¹⁰ И в европейской цивилизации она возникла относительно недавно, на рубеже XVII—XVIII веков.

¹¹ Трудно представить, чтобы Низами Гянджеви разговаривал с кыпчакской рабыней Афак, ставшей ему женой, на литературном новоперсидском языке, на котором создавал свою «Пятерицу» (Хамса). Дополнительно к сказанному Е.Э. Бертельс так писал о городской среде XII века в известном труде о Низами: «Было бы не удивительно, если бы житель Ганджи владел в какой-то мере грузинским и армянским языками» [Бертельс 1962, с. 106].

Санкт-Петербургского университета», его слова прозвучали в докладе Мичкова и были напрямую связаны с этой темой: «Решение проблемы лежит на поверхности: заменить количественные требования к соискателям, членам диссертационных советов и т.п. требованиями качественными, прекратить бессмысленную гонку за публикациями и перестать стимулировать тем самым развитие в нашей стране научной периодики низкого и очень низкого уровня» [Мир Музыки-2024, видео, часть 2, мин. 04.43—05.02].

Внимание участников привлек онлайн-проект «Карта музыкальной науки России», реализуемый на платформе Российской академии музыки имени Гнесиных [Карта 2025], по аналогии с которым, думается, было бы продуктивно составить целостное представление о российской музыкальной периодике. Несмотря на предпринимаемые усилия экспертов по оценке работы музыкальных периодических изданий, увеличение их числа и расширение выбора для авторов статей общий вывод неумолим: ситуация не меняется в лучшую сторону, ибо *большинство периодики публикует работы низкого качества*, «которые вряд ли находят своего читателя и скорее всего не активизируют интерес ни потенциального оппонента, ни будущее развитие идей, обозначенных в этих работах» [Мир Музыки-2024, видео, часть 2, мин. 15.25—15.30]¹².

Несмотря на относительность наукометрических данных, некоторые журналы показывают отличные результаты, хотя и не являются сугубо музыкальными как «Художественная культура» (Екатерина Викторовна Сальникова, доктор искусствоведения, Государственный институт искусствознания). Количество музыкальных статей занимает в нем около четверти от всего издаваемого материала (рис. 6).

Опыт публикации статей о музыке в таких неспециализированных рубриках журнала как «Теория и история культуры», «Кино и массмедиа», «Индивидуальные художественные миры» и «Искусство советского времени» оказался не менее успешным, чем в специализированной рубрике «Музыкальная культура» (Дария Александровна Журкова, кандидат искусствоведения, Государственный институт искусствознания). Очевиден в большей степени запрос на рассмотрение музыки в контексте культуры, чем искусства, и радует то, что среди музыкальных работ журнала достойное место занимает тематика по «востоку». Россыпь разных подходов и видов музыкального творчества, а также предоставление площадки различным методологическим школам выделяет это издание из ряда других и с каждым годом делает его все более популярным. Возможно, это происходит по той причине, что горизонт междисциплинарного

Рис. 6. Интерфейс журнала «Художественная культура», главный редактор Е.В. Сальникова

Fig. 6. The interface of the magazine "Art Culture", editor-in-chief E.V. Salnikova

исследования музыки как стратегическое предположение «Художественной культуры» отзывается на современные запросы дня.

Весьма содержательными оказались выступления, в которых были представлены несколько периодических изданий с акцентом на одном из них. В этом плане выделилась московская консерватория, с которой так или иначе связано три журнала: это «Научный вестник Московской консерватории», «Музыкальное искусство Евразии. Традиции и современность», а также журнал «Общества теории музыки», решение о создании которого было принято на научной конференции «Теория музыки в России», которая прошла в Московской государственной консерватории имени П.И. Чайковского 14—16 апреля 2011 года.

Журнал «Музыкальное искусство Евразии» (главный редактор, доктор искусствоведения, Московская государственная консерватория им. П.И. Чайковского Константин Владимирович Зенкин; заместитель главреда Фируз Абдушукурович Ульмасов, доктор искусствоведения, Таджикский государственный институт культуры и искусств имени Мирзо Турсунзаде) ориентирован на публикацию работ ученых постсоветского пространства, учредил конкурс на лучшую работу молодых музыковедов и провел несколько специализированных проектов, будучи их инициатором.

Инициативность как импульс, идущий от журнала, который является частью образовательной структуры, характеризовала и деятельность издания Konservatoriya («Консерватория») при Национальной консерватории Азербайджана (Лала Ширмамедовна Гусейнова, кандидат искусствоведения). Журнал

¹² Подробнее, см: [Мичков 2024].

стал ядром проведения важных международных конференций, а его первый выпуск совпал с Первым международным симпозиумом «Мир Мугама» в 2009 году. С того времени периодическое издание отражает все значимые события в области традиционного наследия Азербайджана.

Содержательные стратегии журнала «Ученые Записки РАМ им. Гнесиных» (Ирина Самойловна Стогний, доктор искусствоведения) отражены в многочисленных рубриках, наиболее популярными из которых являются «Актуальные проблемы музыкознания», «Музыкальная семиотика» и другие. Среди них не менее значимое место занимает рубрика «Интервью». Она выполняет важные задачи, а жанр интервью расценивается как научная публикация. Издание следит за спросом и потребностями сегодняшнего дня, отслеживает интересы читателей, устанавливает обратную с ними связь и планирует давать больше анонсов и привлекать «живой материал», то есть «фрагменты постановок и живую музыку» [Мир Музыки-2024, видео, часть 2, мин. 40.00].

Трудностями, или «ненаучными проблемами» поделился журнал «Проблемы музыкальной науки» (Виталий Александрович Шуранов, кандидат искусствоведения, Уфимский государственный институт искусств имени Загира Исмагилова), который в конце 2024 года отстоял в судебном разбирательстве статус правообладателя печатного издания.

О необходимости отстаивать права одной из древнейших наук — музыкознания — с точки зрения классической методологии исследования говорилось в связи с деятельностью журнала «Искусство музыки. История и Теория» (Марина Григорьевна Раку, доктор искусствоведения, Государственный институт искусствознания), и вновь необходимость, но уже другого толка — в отстаивании объективного подхода при взаимодействии института рецензирования и издательско-публикационного процесса — лейтмотивом прозвучала в теме продвижения академических изданий в Web on Science Core Collection (Григорий Рафаэльевич Консон, доктор искусствоведения, доктор культурологии, МФТИ).

Наиболее длительная дискуссия сопровождала секцию, где обсуждались вопросы русской музыки на зарубежном радио, в частности, совместного проекта радиостанций «Орфей» и Sonora (Татьяна Анатольевна Цветковская, музыкальный журналист, Российский государственный музыкальный телерадиоцентр). Выход радиостанции на новые партнёрские отношения с Индонезией породил вызовы, в результате преодоления которых классическая музыка стала доступной более широкому социальному слою островного населения.

Не менее интересной оказалась идея о целесообразности ведения блогов и подкастов академическими учеными, что успешно реализует-

ся сегодня (Татьяна Сергеевна Сергеева, доктор искусствоведения, Казанская Государственная консерватория им. Н.Г. Жиганова). Их подробная систематизация и анализ показали, что данный вид музыкально-информационной активности является объектом внимания не только самых разных слушателей, но и исследователей-музыковедов академического круга.

Резолюция

По завершении двух дней работы конференции участниками была принята резолюция, текст которой прилагается ниже:

«15 и 16 октября 2024 года в Московской государственной консерватории имени П.И. Чайковского и Государственном институте искусствознания прошла Международная междисциплинарная конференция «Мир Музыки-2024. Информация – Коммуникация – Творчество», в рамках которой состоялись «Форум музыкальных журналов и издательств» (15 октября) и круглый стол «Исследование музыки Передней и Центральной Азии в контексте современных вызовов» (16 октября).

Организаторами выступили Государственный институт искусствознания (инициатор), Московская государственная консерватория им. П.И. Чайковского, Бакинская музыкальная академия имени Узеира Гаджибеяли. Всестороннюю поддержку мероприятия осуществляли Государственный институт искусствознания МК РФ и представительство Фонда Гейдара Алиева в Российской Федерации.

Поводом для встречи стал юбилейный 25-й год и 100-й номер академического музыкального журнала Musiqi Dünyası («Мир Музыки»/ World of Music), основанного в Баку в 1999 году (главный редактор — доктор искусствоведения, Заслуженный деятель искусств Т.А. Мамедов). На протяжении двадцати пяти лет Musiqi Dünyası остается надежным международным партнером российских ученых и музыкальных изданий в реестре Российского индекса научного цитирования (РИНЦ).

Представители российской и зарубежной науки, организаций культуры и благотворительных фондов, редакторы периодических музыкальных изданий обсудили проблемы информационной и издательской политики, роль музыкальных журналов в системе межкультурных коммуникаций, цифровые форматы сохранения нематериального культурного наследия, проблемы музыкальной журналистики, действующие научно-просветительские программы, современные пути коммуникации «Восток – Запад», а также наукометрические базы данных.

На открытии конференции с приветственным словом выступили ректор МГК им. П.И. Чайковского, профессор, доктор искусствоведения А.С. Соколов; директор Государственного института искусствознания, доктор искусствоведения Н.В. Сиповская; ректор Бакинской музыкальной академии имени Узеира Гаджибеяли, Народный артист СССР и Азербайджана, профессор Ф.Ш. Бадалбеяли;

ректор Казанской государственной консерватории им. Н. Жиганова, доктор искусствоведения, профессор В.Р. Дулат-Алеев; доктор философских наук, академик А.В. Смирнов (Институт философии РАН), президент международного фонда Ибн Сины доктор Хамид Хадавимогаддам.

В конференции приняли участие двадцать пять ученых из Азербайджана, Китая, России (Москва, Казань, Уфа, Красноярск), Таджикистана и Узбекистана.

Участниками Форума стали редакторы российских и зарубежных периодических музыкальных изданий, среди которых — «Искусство музыки: Теория и история» (главный редактор, доктор искусствоведения Марина Григорьевна Раку), Konservatoriya («Консерватория», главный редактор, кандидат искусствоведения Лала Ширмамедовна Гусейнова), Musiqi Dünyası («Мир Музыки», главный редактор, доктор искусствоведения Т.А. Мамедов), «Музыкальное искусство Евразии. Традиции и современность» (главный редактор, доктор искусствоведения Константин Владимирович Зенкин, заместитель главного редактора, доктор искусствоведения Фируз Абдушукурович Ульмасов), «Проблемы музыкальной науки» (главный редактор, кандидат искусствоведения Виталий Александрович Шуранов), «Ученые записки Российской академии музыки им. Гнесиных» (доктор искусствоведения Ирина Самойловна Стогний), «Художественная культура» (главный редактор, доктор культурологии Екатерина Викторовна Сальникова; кандидат культурологии Дарья Александровна Журкова).

В Форуме приняли участие специалисты по цифровому развитию (кандидат искусствоведения Павел Александрович Мичков), эксперты академических изданий в Web of Science Core Collection (доктор искусствоведения, доктор культурологии Григорий Рафаэлевич Консон), представители Российского государственного музыкального телерадиоцентра и исследователи Телеграмм-каналов и подкастов об академической музыке (руководитель специальных проектов Радиостанция «Орфей» Татьяна Анатольевна Цветковская; доктор искусствоведения Татьяна Сергеевна Сергеева).

На Форуме был представлен и утвержден научно-издательский проект «Музыка в Культуре», направленный на обнародование фундаментальных исследований по музыке Азии и Африки (идея, куратор Гюльтекин Шамилли). В составе международной редакционной коллегии — Александр Джумаев (Узбекистан), Андрей Смирнов (Россия), Аслиддин Низомов (Таджикистан), Бабак Хазраи (Иран), Вилл Смит (Германия), Гюльтекин Шамилли (Россия), Дилором Каромат (Узбекистан), Елена Градова (Россия), Константин Зенкин (Россия), Лала Гусейнова (Азербайджан), Лейла Лахути (Россия), Мохсен Мохаммади (США), Наталья Борисовская (Россия), Нильгюн Догрусоз (Турция), Ричард Дамбрилл (Великобритания), Саида Даукеева (США,

Казахстан), Тариель Мамедов (Азербайджан), Фируз Ульмасов (Таджикистан).

Издатель и учредитель проекта — Государственный институт искусствознания.

В ответ на письмо директора Государственного института искусствознания Н.В. Сиповской (от 09.09.2024, исх. №1/4 515) президент Фонда Ибн Сины доктор Х. Хадавимогаддам выразил готовность «рассматривать вопрос поддержки каждой из книг серии на основе экспертной оценки предложенных материалов», а также утвердил к изданию первый том серии «Дашдамирова С.Ф. Пути исторического развития музыкальной культуры Ирана. М, [1984] 2025 / Предисловие к серийному изданию, подготовка текста, введение, комментарии и указатели Г.Б. Шамилли» на основе «соглашения о предоставлении спонсорской помощи» либо «лицензионного договора» (от 16.01.2025, исх. 05/25). Подготовка каждого тома книжной серии предусматривает участие одного или двух ответственных редакторов из состава редколлегии и включается в планкату научной/образовательной институции автора/ответственного редактора тома.

В рамках международной конференции прошел круглый стол «Исследование музыки Передней и Центральной Азии в контексте современных вызовов», на котором обсудили вопросы взаимодействия и преемственности научных сообществ на постсоветском пространстве, взгляд на «востоковедение» как методологию преодоления расстояний, понимание музыки в современном геополитическом контексте, музыкально-исторические концепции XIX – XXI веков в аспекте проблемы «Восток—Запад» и проблемы популяризация научного наследия.

По итогам прочитанных докладов и выступлений решено:

1. Сделать международную конференцию «Мир Музыки. Информация – Коммуникация – Творчество» регулярным событием, привязанным к юбилейным датам российских и зарубежных периодических музыкальных изданий.

2. Сохранить за Государственным институтом искусствознания (отв., доктор искусствоведения Г.Б. Шамилли), Московской государственной консерваторией имени П.И. Чайковского (отв., доктор искусствоведения К.В. Зенкин) и Бакинской музыкальной академией имени Узеира Гаджибейли (отв., доктор искусствоведения Т.А. Мамедов) статус учредителей международной научной конференции «Мир Музыки. Информация – Коммуникация – Творчество».

3. Сохранить в рамках международной конференции форматы «Форума периодических музыкальных изданий» и круглого стола «Исследование музыки Передней и Центральной Азии в контексте современных вызовов».

4. Расширить состав участников Форума периодических музыкальных изданий и его проблематику включением узких тематических

блоков, отражающих актуальную повестку дня.

5. Расширить формат (Научная Сессия) и географию («музыка Азии и Африки») круглого стола.

6. Сохранить презентации книжных изданий по музыке Азии и Африки как необходимую часть конференции, предусматривающую свободную дискуссию обсуждаемых вопросов и проблем.

7. Выдвинуть предложение по разработке единой онлайн платформы для целостного отражения периодических музыкальных изданий.

8. Принять за правило упоминание имен главных редакторов журналов со дня их основания на веб-сайтах научной музыкальной периодики.

9. Использовать онлайн-платформу семинара «Музыка в Культуре» (ГИИ) на этапе подготовки конференций «Мир Музыки. Информация – Коммуникация – Творчество» для обсуждения круга актуальных вопросов и проблем в формате индивидуальных докладов и круглых столов.

Резолюция утверждена в окончательном тексте 17 января 2025 года».

ЛИТЕРАТУРА

Агаева, Сурая Хосров кызы. Абдугадир Мараги и его музыкально-теоретическое наследие (XIV-XV вв.): диссертация ... кандидата искусствоведения: - Баку, 1979. - 178 с.

Бертельс Е.Э. Избранные труды / Чл.-кор. АН СССР Е. Э. Бертельс Отв. ред. И. С. Брагинский; Вступ. ст. А. Н. Болдырева; АН СССР. Ин-т востоковедения. М.: Изд-во вост. лит., 1960—1988. Т. 2: Низами и Фузули. 1962. 554 с.

Боев Э.Б. Идеология государственного национализма в Иране в период правления династии Пехлеви (1925—1979 гг.). Диссертация ... кандидата исторических наук: 07.00.03. Нижний Новгород, 2017. 200 с.

Грубер Р.И. История музыкальной культуры. Т.1. С древнейших времен до конца XVI века. Ч.1. М.-Л.: Государственное музыкальное издательство, 1941. 593.

Еременко Г.А. Музыкальная наука рубежа тысячелетий в рефлексии российских исследователей (две точки зрения на путь отечественного музыковедения в будущее) // Вестник музыкальной науки. 2022. Т. 10, № 1. С. 5—15.

ННБД «Карта музыкальной науки России» / <https://scimusmap.ru/> (последнее обращение 08.12.2024).

Мир Музыки-2024. Информация – Коммуникация – Творчество / Международная научная конференция // МГК им. П.И. Чайковского, видеозапись, часть 1. Архив МГК им. П.И. Чайковского.

Мир Музыки-2024. Информация – Коммуникация – Творчество / Международная научная конференция

// МГК им. П.И. Чайковского, видеозапись, часть 2. Архив МГК им. П.И. Чайковского.

Мир Музыки-2024. Информация – Коммуникация – Творчество / Международная научная конференция // Государственный институт искусствознания, видеозапись, часть 5. Архив ГИИ МГК РФ.

Мичков П. Научная периодика в сфере музыкального искусства: пути развития // Musiqi dünyasi, № 3 (100), 2024. С. 9651—9662.

Музыка - Философия - Когнитивистика = Music - Philosophy: Cognitive Science [Текст] = Music - Philosophy: Cognitive Science : тезисы Международной междисциплинарной научной конференции памяти М. Г. Арановского, 26 сентября 2018 / Государственный институт искусствознания [и др.] ; [составители: Г. Б. Шамилли. Н. Ю. Катанова]. - М.: Гос. ин-т искусствознания, 2018. 75 с.

Наука без границ: сборник статей к 15-летию журнала «Musiqi dunyasi». Сост. А.А. Амрахова. М.: Композитор, 2015. 383 с.

Пазычева И. Тариель Мамедов: в неиссякаемом потоке новых идей. Баку, 2019.

Пазычева И. Открытый диалог в информационном пространстве «Musiqi Dünyası» // Musiqi dünyasi, № 4 (65), 2015 / http://www.musiqi-dunya.az/article/65/65_1.htm (последнее обращение 18.11.2024).

Холопов Ю.Н., Кириллина Л. В., Кюреган Т. С., Лыжов Г. И., Поспелова Р. Л., Ценова В. С. Музыкально-теоретические системы. Учебник для историко-теоретических и композиторских факультетов музыкальных вузов. М.: Композитор, 2006. 632 с.

REFERENCES

Agaveva, Suraya Khosrov gizi. Abdulgadir Maraghi and his musical-theoretical heritage (14th-15th centuries): dissertation ... candidate of art history: Baku, 1979. 178 p. (In Russian).

Bertels E.E. Selected works / Corresponding Member. USSR Academy of Sciences E.E. Bertels. Ed. I.S. Braginsky; Introduction by A.N. Boldyreva; USSR Academy of Sciences. Institute of Oriental Studies. Moscow: Publishing House of Oriental Literature, 1960-1988. Vol. 2: Nizami and Fuzuli. 1962. 554 p. (In Russian).

Boyev E.B. Ideology of state nationalism in Iran during the reign of the Pahlavi dynasty (1925-1979). Dissertation ... candidate of historical sciences: 07.00.03. Nizhny Novgorod, 2017. 200 p. (In Russian).

Gruber R.I. History of musical culture. Vol. 1. From ancient times to the end of the 16th century. Part 1. Moscow-Leningrad: State Musical Publishing House, 1941. 593. (In Russian).

Eremenko G.A. Musical science at the turn of the millennium in the reflection of Russian researchers (two points of view on the path of domestic musicology into the future) // Bulletin of Musical Science. 2022. Vol. 10, No. 1. Pp. 5—15.

NNBD "Map of Russian Musical Science" / <https://scimusmap.ru/> (last accessed 08.12.2024). (In Russian).

The World of Music-2024. Information – Communication – Creativity / International scientific conference // P.I. Tchaikovsky Moscow State Conservatory,

video recording, part 1. Archive of the Moscow Conservatory named after P.I. Tchaikovsky. (In Russian).

The World of Music-2024. Information – Communication – Creativity / International scientific conference // P.I. Tchaikovsky Moscow State Conservatory, video recording, part 2. Archive of the Moscow State Conservatory named after P.I. Tchaikovsky. (In Russian).

The World of Music-2024. Information – Communication – Creativity / International scientific conference // State Institute of Art Studies, video recording, part 5. Archive of the State Institute of Art Studies of the Ministry of Culture of the Russian Federation. (In Russian).

Michkov P. Scientific periodicals in the field of musical art: development paths // Musiqi dünyası, No. 3 (100), 2024. P. 9651-9662. (In Russian).

Music - Philosophy - Cognitive Science = Music - Philosophy: Cognitive Science [Text] = Music - Philosophy: Cognitive Science: abstracts of the International Interdisciplinary Scientific Conference in Memory of M. G.

Aranovsky, September 26, 2018 / State Institute of Art Studies [and others]; [compilers: G. B. Shamilli. N. Yu. Katonova]. M: State Institute of Art Studies, 2018. 75 p. (In Russian).

Science without Borders: a collection of articles for the 15th anniversary of the journal "Musiqi dünyası". Comp. A. A. Amrahova. M: Composer, 2015. 383 p. (In Russian).

Pazycheva I. Tariel Mamedov: in an inexhaustible flow of new ideas. Baku, 2019. (In Russian).

Pazicheva I. Open Dialogue in the Information Space "Musiqi Dünyası" // Musiqi dünyası No. 4 (65), 2015 / http://www.musiqi-dunya.az/article/65/65_1.htm (last accessed 18.11.2024). (In Russian).

Kholopov Yu.N., Kirillina L.V., Kyuregyan T.S., Lyzhov G.I., Pospelova R.L., Tsenova V.S. Musical-theoretical systems. Textbook for historical-theoretical and compositional faculties of music universities. Moscow: Composer, 2006. 632 p. (In Russian).

The article summarizes the experience and prospects of international cooperation based on the project "World of Music-2024. Information – Communication – Creativity". The project was implemented in the format of a Forum of periodicals of Russian and foreign musical publications and a round table "Exploring the music of Anterior and Central Asia in the context of modern challenges" in the fall of 2024 at the State Institute of Art Studies and the Tchaikovsky Moscow State Conservatory. For the first time in recent history, musicologists, Orientalists, and representatives of periodicals have come together to discuss current issues of academician science and information policy.

Məqalədə "Musiqi Dünyası-2024: Məlumat - Ünsiyyət - Yaradıcılıq" layihəsi əsasında beynəlxalq əməkdaşlığın təcrübəsi və perspektivləri ümumiləşdirilmişdir.. Layihə "Rusiya və xarici dövr musiqi nəşrlərinin Forumu" və "Müasir çağırışlar kontekstində ön və Mərkəzi Asiya musiqisinin tədqiqi" dəyirmi masası formatında 2024-cü ilin payızında Dövlət İncəsənət İnstitutunda və P. İ. Çaykovski Moskva Dövlət Konservatoriyasında həyata keçirilib. Müasir tarixdə ilk dəfə olaraq musiqişünaslar, şərqşünaslar və dövr nəşrlərin nümayəndələri elm və informasiya siyasətinin aktual problemlərini müzakirə etmək üçün bir araya gəldilər.

Шамилли Гюльтекин Байджановна

Доктор искусствоведения, ведущий научный сотрудник, сектор теории музыки, Государственный институт искусствознания, Москва

ORCID ID 0000-0003-2033-0587

shamilli@yandex.ru

Giula B. Shamilli

Doctor of Science (Art History), leading researcher, Department of Theory of Music, State Institute for Art Studies, Moscow

ORCID ID 0000-0003-2033-0587

shamilli@yandex.ru

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqında

AZƏRBAYCAN BƏSTƏKARLAR İTTİFAQINDA. XƏBƏRLƏR... 2024-cü il

3 may - Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının Konfrans zalında İdarə Heyətinin iclası keçirilib. İclasda Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Xalq artisti, professor Fərəngiz Əlizadə, Bəstəkarlar İttifaqının katibləri, Əməkdar incəsənət xadimləri, professorlar Zəfəra Qafarova, Cəlal Abbasov, İdarə Heyətinin üzvləri, sənətsünaslıq elmlər doktorları, professorlar İmruz Əfəndiyeva, Rəna Məmmədova, Təriyel Məmmədov, fəlsəfə üzrə elmlər doktoru, professor Mina Hacıyeva, professor, Əməkdar incəsənət xadimi Həcər Babayeva, Xalq artisti Sərdar Fərəcov, Əməkdar incəsənət xadimi, professor Məmmədəğa Umudov, bəstəkarlar Rəna Qədimova, İlham Azmanlı, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Səadət Təhmirazqızı və musiqişünas Sevdə Hüseynova iştirak ediblər.

Bəstəkarlar İttifaqının sədri Fərəngiz Əlizadə iclası giriş sözü ilə açaraq cari ilin noyabr-aprel ayları ərzində keçirilən tədbirlərdən, İttifaqın üzvü olan bəstəkar və musiqişünasların geniş fəaliyyətindən danışib. Fərəngiz xanım xüsusi olaraq Üzeyir Hacıbəyli Beynəlxalq musiqi festivalları çərçivəsində Bəstəkarlar İttifaqında keçirilən elmi konfransların məruzələri əsasında hazırlanan məqalələr toplusunun nəşrinin və təqdimatının, unudulmaz bəstəkarlar Şəfiqə Axundova və Süleyman Ələsgərovun 100 illik yubileylərinin möhtəşəm şəkildə keçirilməsini qeyd edərək, ümumiyyətlə, bütün nəsiləndən olan bəstəkar və musiqişünasların bu aylar ərzində həm ölkəmizdə, həm də dünyanın müxtəlif şəhərlərində təşkil olunan tədbirlərdəki çıxışlarından bəhs edib. Bütün bunların vaxtaşırı olaraq mətbuatda işıqlandırıldığını və bu tədbirlər haqqında "Musiqi dünyası" jurnalında geniş məlumatın dərc olunduğunu diqqətə çatdırıb. Fərəngiz xanım eyni zamanda ölkəmizdə keçirilən "Ümumdünya VI Mədəniyyətlərəarası dialoq" Forumunun ölkəmiz üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulayıb. O, qeyd edib ki, bu Forumun keçirilməsi ümumazərbaycan mədəniyyəti və musiqimiz üçün çox əlamətdar hadisədir. Belə ki, Forum çərçivəsində keçirilən konsertlərdə dünyanın müxtəlif ölkələrindən gəlmiş dövlət, elm və incəsənət xadimləri Azərbaycan musiqiçilərinin ifasında bəstəkarlarımızın əsərlərini eşitmək imkanı musiqimizin uğurlarındandır.

Fərəngiz Əlizadə musiqi həyatımızla bağlı özünün ətrafı çıxışında Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının yaranmasının 90 illiyini də xüsusi vurğulayıb. Bir çox tədbirlərin məhz 90 illiklə bağlı olduğunu qeyd edib. Bu yubiley ilə əlaqədar növbəti tədbirlər haqqında da İdarə Heyətinin üzvlərinə məlumat verib. Belə ki, cari ilin 15-20 may tarixlərində "Gənc bəstəkar və musiqişünasların" Plenumunun keçirilməsini qeyd edib. Həmin Plenumun proqramına əsasən mayın 15-də gənc bəstəkarların Kamera-instrumental əsərləri, mayın 16-da gənc musiqişünasların elmi konfransı, mayın 17-də Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında gənc bəstəkarların simfonik əsərlərinin ifası və mayın 20-də Plenumun nəticələri ilə bağlı dəyirmi masanın keçirilməsi nəzərdə tutulub.

Fərəngiz xanım Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının bölgələrimizdə fəaliyyət göstərən bölmələri barədə də danışib, 90 illik yubileyə əlaqədar olaraq Gəncə şəhərində keçiriləcək tədbirlərdən də söhbət açıb. O, qeyd edib ki, uzun illərdir Bəstəkarlar İttifaqının Gəncə bölməsi fəaliyyət göstərir və orada İttifaqın üzvü olan bir neçə bəstəkar və musiqişünas çalışır. "Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı-90" silsiləsindən növbəti tədbirin 15-17 iyun tarixlərində F.Əmirov adına Gəncə Dövlət Filarmoniyasında keçiriləcəyi nəzərdə tutulub. Bu səyyar Plenum proqramına opera, simfonik, kamera-instrumental əsərlər, ziyalılarla görüşlər daxildir.

Fərəngiz xanımın ətraflı məlumatından sonra İdarə Heyətinin üzvləri çıxış edərək onlar, keçirilən tədbirlər və nəzərdə tutulan planlar barədə öz fikir və mülahizələrini bildiriblər.

7 may - Xalqımızın tarixində göstərdiyi misilsiz xidmətlərinə görə Ulu öndərimiz, dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin xatirəsi daim əziz tutularaq hər kəsin qəlbində sanki bir abidə ucaldı. Odur ki, hər bir azərbaycanlı bu

dahi şəxsiyyətin ruhu qarşısında öz mənəvi borcunu yerinə yetirməyə çalışır. Bu mənada sənətkarlarımız Heydər Əliyevə həsr olunan dəyərli əsərlər yaradırlar ki, bunların da qiymətini tarix verir və Dövlətimiz də dəyərləndirir.

Azərbaycan Tarixi Muzeyində keçirilən təqdimat mərasimi bu deyilənlərə əyani misaldır. Belə ki, bir neçə mədəniyyət və incəsənət xadimləri o cümlədən, görkəmli sənətkarlarımız, Xalq artisti, Dünyanın "Sülh artisti", AMEA-nın müxbir üzvü, professor, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri Fəxrəngiz Əlizadə və Xalq artisti, "Şöhrət" və "Şərəf" ordenli, professor Tofiq Bakıxanov da "Heydər Əliyevin 100 illiyi (1923-2023)" yubiley medalı ilə təltif olunublar. Xalq artistləri Fəxrəngiz Əlizadə və Tofiq Bakıxanov Azərbaycan musiqi mədəniyyətinə göstərilən qayğı və diqqətə, eyni zamanda onların yaradıcılığına və xidmətlərinə verilən yüksək qiymətə görə möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevə və Birinci vitse-Prezident Mehriban xanım Əliyevaya öz səmimi təşəkkürlərini bildiriblər.

8 may - Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının konfrans zalında görkəmli dövlət xadimi, dünya səviyyəli böyük siyasətçi, Ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 101 illiyi ilə əlaqədar tədbir keçirilib. Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Xalq artisti, professor Fəxrəngiz Əlizadə tədbiri açaraq, Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin inkişafında Heydər Əliyevin böyük tarixi əhəmiyyətini qeyd edib.

Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə bəstəkarlarımıza göstərdiyi qayğı və diqqəti xüsusi vurğulayaraq Azərbaycan milli musiqi mədəniyyətinin korifeyləri - Q. Qarayev, F. Əmirov, Niyazi, M. Maqomayev ilə şəxsi dostluğu ilə bağlı, yeni-yeni dəyərli əsərlərin yaranması haqqında maraqlı düşüncələrini bildirib. Fəxrəngiz xanım eyni zamanda Ankarada Heydər Əliyevin elm və incəsənət xadimləri ilə ünsiyyətini əks etdirən "Heydər Əliyev. Təltiflər" adlı kitabın işıq üzü görməsini və bunun da Heydər Əliyev irsinə daha bir töhfə olduğunu qeyd edib. Sədr ötən il Ulu öndərin 100 illik yubileyində Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı tərəfindən ərəşəyə gələn (ideya-müəllifi Fəxrəngiz Əlizadə, tərtibçi-müəllif Səadət Təhmirazqızı) "Heydər Əliyev və musiqi mədəniyyəti" kitabının Ulu öndərin musiqi sənətinə olan münasibətinin tarixi faktlarla təqdim olunmasını və bu kitabın hər bir musiqiçi üçün dəyərli olduğunu söyləyib.

Tədbirdə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının katibləri və üzvləri iştirak ediblər. Qocaman bəstəkarımız Tofiq Bakıxanov Ulu öndərlə olan xatirələrindən söhbət açıb, maraqlı faktlar söyləyib. Hətta, videolentdə 2001-ci ildə Heydər Əliyevin bəstəkar "Şöhrət" ordeninin təqdim olunma mərasimindən fraqmentlər də nümayiş olunub.

Əməkdar incəsənət xadimi, professor Həcər Babayeva "Heydər Əliyev və Azərbaycan musiqi xadimləri", Əməkdar mədəniyyət işçisi, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Səadət Təhmirazqızı "Heydər Əliyevə həsr olunan musiqi əsərləri", sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Aytən Babayeva "Heydər Əliyev və musiqi mədəniyyəti" kitabı haqqında" məruzələrlə çıxış edərək Ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycan musiqi mədəniyyətində misilsiz xidmətlərindən söhbət açıblar. Eyni zamanda tədbirdə iştirak edən Bəstəkarlar İttifaqının üzvləri də Ulu öndərlə bağlı xatirə və düşüncələrini söyləyiblər.

Tədbirdə Heydər Əliyev dühasına həsr olunan musiqi əsərlərindən nümunələr səslənib. Yaşlı nəsil nümayəndəsi Xalq artisti Tofiq Bakıxanovun "Həmişə bizimləsən" (Ü. Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Simfonik Orkestri, Dirijor - Xalq artisti Rauf Abdullayev) simfonik poeması və gənc bəstəkar İlahə Qismətin "Sən dahisən" ("Avanqard" - bədii rəhbəri Arif Aslanov), Kamera Orkestri və Azərbaycan Milli Konservatoriyasının Tələbə Xoru (Xormeyster - Əməkdar müəllim Təranə Yusifova, Xalq artisti Heydər Anatollu - vokal, Beynəlxalq müsabiqələr laureatı Orxan Cəlilov - vokal, Təbriz Qədimliyev - tar və müəllifin ifasında) əsərlərinin nümayişi bir daha sübut edir ki, hər nəslin sənətkarı Heydər Əliyevi öz musiqisində yaşadacaq.

13 may - görkəmli bəstəkar, Sosialist əməyi Qəhrəmanı, SSRİ Xalq artisti, Azərbaycan SSR Xalq artisti, çoxsaylı mükafatlar laureatı Qara Qarayevin (1918-1982) vəfatının 42-ci ildönümüdür. XX əsrin dahi bəstəkarları - Üzeyir Hacıbəyli və Dmitri Şostakoviçin varisi olan Qara Qarayev Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin layiqli davamçısı olmuş, musiqi mədəniyyətini zirvələrə ucaltmış sənətkardır.

Bəstəkarın musiqi mədəniyyətinin qızıl fonduna daxil olmuş "Yeddi gözəl", "İldırımlı yollarla" baletləri, simfoniyları, "Don Kixot" simfonik qravürü, skripka konserti və bu əsərlərin musiqi üslubunun, ifadə vasitələrinin araşdırılmasında, sonrakı nəsil bəstəkarları üçün böyük mənbə rolunu qeyd etmək lazımdır.

30 ildən çox bir zaman çərçivəsində Qara Qarayev Bəstəkarlar İttifaqının sədrliyi dövründə İttifaqın fəaliyyəti yüksələrək, beynəlxalq səviyyəyə ucalmışdır.

Qara Qarayevin yaradıcılığında mühüm mərhələni təşkil edən Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasındakı pedaqoji fəaliyyətini xüsusi vurğulamaq lazımdır. Qara Qarayev bəstəkarlıq məktəbinin yetirmələri artıq həm Azərbaycanda, həm də onun hüdudlarından kənarda da bəstəkarın yolunu layiqincə davam etdirirlər.

Anım günü ilə bağlı Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, AMEA-nın müxbir üzvü, Xalq artisti, professor Fəxrəngiz Əlizadə başda olmaqla, İttifaqın katibləri, Əməkdar incəsənət xadimləri, professorlar Zemfira Qafarova, Cəlal Abbasov və üzvləri Fəxri Xiyabanda bəstəkarın məzarını ziyarət ediblər. Qara Qarayevin tələbəsi və onun məktəbinin layiqli davamçısı Fəxrəngiz Əlizadə və bəstəkarın qızı Züleyxa Qarayeva-Bağirova öz xatirələrini və ürək sözlərini söyləyərək, unudulmaz sənətkarın Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin inkişafındakı mühüm xidmətlərini

qeyd ediblər. Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının tarixində öz misilsiz töhfələrini vermiş Qara Qarayevin, Üzeyir Hacıbəylinin, Fikrət Əmirovun, Tofiq Quliyevin, Vasif Adıgözəlovun məzarlarına gül çələngi qoyulub.

15 may - Azərbaycan Milli Konservatoriyasının nəzdində Musiqi Kollecinin böyük zalında Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi, Azərbaycan Respublikası Elm və Ali Təhsil üzrə Dövlət Agentliyi Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının məsul katibi, Əməkdar incəsənət xadimi, bəstəkar Cəlal Abbasovun sinfinin kollecin tələbələrinin iştirakı ilə konserti keçirilib.

Konserti giriş sözü ilə Kollecin nəzəriyyə söhbəsinin müəllimi Sevinc Seyidova açaraq bəstəkar Cəlal Abbasovun yaradıcılığı haqqında söhbət açıb.

Konsertdə bəstəkarın tələbələri - Ceyhun Yazırlı, Nəsim Nəyveri, Fərid Fətullayev, Aysel Alixanlı, Səma Həsəneliyeva, Zəminə Əliyevanın əsərləri - Respublika və Beynəlxalq müsabiqələrin laureatları - Heydərov Tunar (balaban), Sadiqzadə Mehdi (tar), Mustafazadə Nəzrin (piano), Məmmədova Ayşə (piano), Sadiqova Nərgiz (piano), Məmmədli Fərid (piano), İslamova Məryəm (qanun), Əliyev Eyyub (vokal), Rəsulova Nərgiz (piano), Allahverdiyeva Nurayın (piano) ifasında səsləndirilib.

15 may - R.Behbudov adına Mahnı teatrında Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının İdarə Heyətinin üzvü, bəstəkar İlham Azmanlının "Ömrün 60 səhifəsi" adlı Müəllif Hüquqları Uğrunda İctimai Birliyinin təşkilatçılığı ilə hazırlanan müəllif konserti keçirilib. Proqramda "Azərbaycan rəngləri №1", Solo skripka üçün Kapriz ("Cığallıq"), "Novruz bayramı coşqusu", klarnet və fortepiano üçün 7 hissəli silsilə, "Bakı küləyi" və s. əsərləri səslənib. Konsert sürəkli alqışlarla qarşılanıb.

15 may - "Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı-90" silsiləsindən gənc bəstəkarların yaradıcılığına dair Plenum öz işini yekunlaşdırıb. Belə ki, 9-cu Plenumun proqramına gənc bəstəkarların əsərlərindən ibarət kamera-instrumental əsərlər, elmi konfrans, simfonik musiqi və dəyirmi masada müzakirə daxil idi.

Plenumun ilk günündə gənc bəstəkarların kamera-instrumental və vokal musiqisi səslənib. Proqram Vəfa Bağırzadə, Sevinc Əliyeva-Qəmbərova, Fərid Fətullayev, İlahə Qismət-Abdulla, Tural Məmmədli, Elvin Quliyevin əsərlərindən ibarət idi.

16 may - Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının Konfrans zalında "Gənc bəstəkarların yaradıcılığı" mövzusunda konfrans keçirilib.

Konfransı giriş sözü ilə açan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, AMEA-nın müxbir üzvü, Xalq artisti, professor Fərid Əlizadə bəstəkar və musiqişünasların yaradıcılıq ünsiyyətinin mühüm əhəmiyyətindən danışdı. O, qeyd edib ki, bəstəkarların əsərlərinin təbliğində və tədqiqində musiqişünasların da fəaliyyəti zəruri məsələlərdəndir. Odur ki, bəstəkar və musiqişünas münasibətləri sıx vaxtda olmalıdır. Bu mənada konfransda gənc bəstəkar və musiqişünasların yaradıcılığına dair bir neçə mövzuda maraqlı çıxışlar təqdim olunub.

Aysel Kərim - "Gənc bəstəkarların yaradıcılığında vətənpərvərlik mövzusu", Humay Fərəcova-Cabbarova - "Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının gənc bəstəkarların iştirakı ilə gerçəkləşmiş layihələri", Tural Məmmədli - "Gənc bəstəkarların yaradıcılığında problemlər və perspektivlər", İlahə Qismət-Abdulla - "Gənc bəstəkar, musiqişünas və ifaçıların yaradıcılıq mübadiləsi" mövzusunda çıxışlar ediblər.

17 May - M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Akademik Filarmoniyasında Ü.Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Simfonik orkestrinin müşayiətində bədii rəhbər və baş dirijor, Əməkdar artist Fuad İbrahimovun rəhbərliyi ilə simfonik konsert keçirilib.

Konsertin proqramında Tural Məmmədlinin - "Şuşa fəthi", Vüqar Məmmədzadənin - "İnsan", Elvin Quliyevin - "Qayıdış", Eldar Babayevin - "Gələcəyi düşünərkən" simfonik poemaları, İlahə Qismət-Abdullanın - "Zəfər yolu", Fərid Fətullayevin - "Dəstgah" simfonik orkestr üçün əsərləri səslənib. Bu əsərlərin hər biri müxtəlif təfəkkürün məhsulu olsa da, onları bədii cəhətdən birləşdirən bir ideya vardı ki, bu da vətənpərvərlik mövzusu idi. Təbii ki, gənc bəstəkarların belə bir mövzuya müraciət etməsinin başlıca səbəbi onların Vətənə məhəbbəti ilə yanaşı 44 günlük Vətən müharibəsində xalqımızın əldə etdiyi şanlı Qələbədir. Bu əsərlərin səslənməsində dirijorun da çox böyük əməyi var. Belə ki, o, hər bir əsərin bədii məzmununu dərinlən dərindən duyaraq onu bəstəkarın düşündüyü tərzdə və öz interpretatorluğu ilə təqdim edib.

20 May - Plenumun nəticələri ilə bağlı Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqında dəyirmi masa keçirilib. Dəyirmi masa ətrafında toplaşan Bəstəkarlar İttifaqının rəhbərliyi, üzvləri, bəstəkar və musiqişünaslar, ifaçılar eyni zamanda, digər musiqisevərlər əsası dahi Üzeyir Hacıbəyli tərəfindən qoyulan Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının ənənələrinin yaşadılmasından və Plenumun uğurlu nəticələrindən söhbət açıblar.

24 may - Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının konfrans zalında Heydər Əliyev Fondunun 20 illiyinə həsr olunan tədbir keçirilib. Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi ilə Heydər Əliyev Fondu Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafında müxtəlif layihələr həyata keçirərək geniş tarixi işlərin, müasir dünyada Azərbaycan muğamının tanınması, xalqımızın ənənəvi musiqi sənətinin dünya musiqi irsində layiq olduğu yeri tutması uğrunda öz töhfəsini verir.

Azərbaycan mədəniyyətinin himayədən olmaqla Heydər Əliyev Fondu milli və klassik musiqi ilə bağlı - "Üzeyir dünyası", "Fikrət zirvəsi", "Əbədi imzalar", "Muğam aləmi" Beynəlxalq Musiqi festivalı və bir çox layihələr həyata keçirmişdir. Bəstəkarlar İttifaqının rəhbərliyi və üzvləri Fondun sadıq köməkçisi olaraq bu layihələrin həyata keçirilməsində fəal iştirak ediblər.

Tədbiri Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə giriş sözü ilə açaraq Heydər Əliyev Fondunun 20 il ərzində ərşəyə gələn festivallar barədə məlumat verərək, özünün bədii rəhbəri olduğu "Muğam aləmi" Beynəlxalq Muğam festivallarının fəaliyyətindən, əhəmiyyətindən geniş ətraflı söhbət açdı.

Əməkdar incəsənət xadimi, professor Həcər Babayeva "Heydər Əliyev Fondunun təşkilatçılığı ilə keçirilən "Muğam aləmi" Beynəlxalq Muğam festivalları", sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru, dosent Leyla Zöhrabova "Üzeyir dünyası layihəsi", sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, Əməkdar mədəniyyət işçisi Səadət Təhmirazqızı "Heydər Əliyev Fondunun musiqi nəşrləri" mövzuda çıxışlar dinlənilib.

Tədbirdə 2009, 2013-cü illərin I və III Beynəlxalq "Muğam aləmi" festivalının açılış mərasimindən videoyazı nümayiş olunub.

27 may - Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının konfrans zalında tanınmış bəstəkar, Əməkdar incəsənət xadimi, professor Məmmədəğa Umudovun anadan olmasının 75 illiyinə həsr olunmuş yubiley tədbiri keçirilib.

Tədbiri Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə giriş sözü ilə açaraq Məmmədəğa Umudovun yaradıcılığından, bəstəkarlıq və eyni zamanda pedaqoji fəaliyyətindən söhbət açdı. Firəngiz xanım qeyd edib ki, bəstəkar Məmmədəğa Umudov İttifaqın İdarə Heyətinin üzvü olaraq daim keçirilən tədbirlərdə fəal iştirak edir, "Qobustan" simfonik uvertürası, simli alətlər üçün simfoniyası səslənir. Bununla yanaşı, bəstəkarın hər bir əsərinin təkcə Vətəninə deyil, onun hüdudlarından kənarda da səslənməsi Azərbaycan musiqisinə böyük uğur və töhfədir. O, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı adından yubilyarın ünvanına yazılmış təbriki təqdim edib.

Sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə dktoru, Milli Konservatoriyanın professoru Jalə Qulamova "Məmmədəğa Umudovun yaradıcılıq portreti", Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, professor Akif Quliyev "Məmmədəğa Umudovun pedaqoji fəaliyyəti", sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, Əməkdar mədəniyyət işçisi Səadət Təhmirazqızı "Məmmədəğa Umudovun yaradıcılığında vətənpərvərlik mövzusu" ilə çıxış ediblər.

Tədbirin musiqi hissəsində bəstəkarın "Cumhuriyyət marşı" (söz: V.Əhməd. Milli Konservatoriyanın xoru. Xormeyster - T.Yusifova, Ü.Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Simfonik orkestri. Dirijor - M.Mehmandarov), violin ilə fortepiano üçün "Kompozisiya" (CSO Ankara, Türkiyə. İfa edirlər: Cihat Aşkın - violin, Can Okan - fortepiano), "Qarabağ Azərbaycandır!" (Ü.Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Simfonik orkestri. Dirijor - M.Mehmandarov) əsərlərinin videoyazısı nümayiş olunub.

Sonda Məmmədəğa Umudov tədbirə təşrif buyuran elm və incəsənət xadimlərinə, eləcə də, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının rəhbərinə və əməkdaşlarına öz təşəkkürünü bildirib.

31 may - Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının Ü.Hacıbəyli adına Konsert salonunda 1 İyun Uşaqların Beynəlxalq Müdafiəsi gününə həsr olunan tədbir keçirilib. Tədbirdə Abşeron rayon Xırdalan şəhər Onbirlik Musiqi Məktəbinin şagirdləri iştirak ediblər.

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, AMEA-nın müxbir üzvü, Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə tədbiri giriş sözü ilə açaraq İttifaqda Uşaq bölməsinin fəaliyyət göstərdiyini və bəstəkarlarımızın uşaqlara həsr olunan əsərlərinin məhz bu bölmədə müzakirə olduğunu söyləyib. Firəngiz xanım qeyd edib ki, bəstəkar və musiqişünasların uşaqların bədii zövqünün formalaşmasındakı xidmətləri həmçinin, uşaqlar üçün yazılan əsərlər daim diqqətdə saxlanılır. Hətta, ən müqtədir Beynəlxalq tədbirlərdə belə, uşaqların iştirakına xüsusi diqqət yetirilir.

Tədbirdə digər musiqişünas-alimlər, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının katibi, Əməkdar incəsənət xadimləri,

professor Zemfira Qafarova “Uşaqların təlim-tərbiyəsində musiqinin rolu”, sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru, professor İmruz Əfəndiyeva “Müasir zamanda uşaq musiqisinin problemləri” mövzuları ilə çıxış ediblər.

Tədbirin musiqi bölməsində Sevinc İbrahimovanın rəhbərliyi ilə Xırdalan Onbirlik Musiqi Məktəbinin şagirdləri “Uşaqların sevinci” adlı musiqili-tamaşa təqdim ediblər. Tamaşaya daxil olan mahnıların musiqisi və sözlərinin əksəriyyəti Sevinc İbrahimovaya aid idi.

Tədbirin aparıcısı sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, Əməkdar mədəniyyət işçisi Səadət Təhmirazqızı idi.

15-17 iyun - Gəncə şəhərində Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının 90 illiyinə həsr olunan səyyar plenum keçirilib.

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının nümayəndə heyətini Bəstəkarlar İttifaqının Gəncə bölməsinin rəhbəri, bəstəkar Məmməd Cəfərov öz tələbələri və bir neçə Gəncə ziyalıları ilə qarşılayıblar. Sonra Ulu öndərimiz Heydər Əliyevin abidəsi ziyarət olunub. Həmin gün F.Əmirov adına Gəncə Dövlət Filarmoniyasında səyyar plenumun açılış mərasimi olub.

Giriş sözü ilə çıxış edən Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Xalq artisti Firəngiz Əlizadə və F.Əmirov adına Gəncə Dövlət Filarmoniyasının direktoru, Respublikanın Əməkdar artisti Ramil Qasımov 90 illik Bəstəkarlar İttifaqının və İttifaqın Gəncə bölməsinin fəaliyyətindən danışaraq tamaşaçıları səyyar plenumun işi ilə tanış ediblər. Açılış mərasimində F.Əmirov adına Gəncə Dövlət Filarmoniyası kollektivlərinin rəngarəng konsert proqramı təqdim olunub. Belə ki, Xalq artisti Rafael Bayramovun rəhbərliyi ilə kamera orkestri və Xəyal Qəhrəmanovun rəhbərliyi ilə xalq çalğı alətləri orkestri Üzeyir Hacıbəyli, Fikrət Əmirov, Səid Rüstəmov, Süleyman Ələsgərov, Aqşin Əlizadə, Vəlif Adıgözelov, Sərdar Fərəcov və Məmməd Cəfərovun əsərlərini ifa ediblər. Solistlərdən Əməkdar mədəniyyət işçisi Mehparə Cəfərova, Elmır Pişnamaz-zadə, Samirə Hacıyeva, Nərgiz Əkbərli (fortepiano), Əli Əliyev (tar), Rüstəm Cəfərovun orkestrlə birgə çıxışlarını və Gəncə musiqi kollecinin xor kollektivini tamaşaçılar rəğbətlə qarşılayıblar. Plenum öz işini 16 və 17 iyun tarixlərində davam etdirib.

16 iyun - Gəncədə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının 90 illiyinə həsr olunan səyyar plenumun ikinci günü də maraqlı tədbirlərlə yaddaşlarda qalacaq bir tarixə çevrilib. F.Əmirov adına Gəncə Dövlət Filarmoniyasının “Üzbəüz” layihəsində Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə ilə Gəncə ziyalılarının görüşü olub. Tədbiri giriş sözü ilə açan F.Əmirov adına Gəncə Dövlət Filarmoniyasının direktoru, Respublikanın Əməkdar artisti Ramil Qasımov qonaqları salamlayıb, Firəngiz Əlizadənin yaradıcılığı haqqında daha ətraflı danışmaq üçün sözü Əməkdar incəsənət xadimi, professor Həcər Babayevaya təqdim edib. Həcər xanım isə öz növbəsində əvvəlcə Firəngiz xanımın yaradıcılığına dair rejissor Cahangir Zeynalovun çəkdiyi sənədli filmin nümayişini təqdim edib. Filmdə Firəngiz xanımın dünyanın müxtəlif möhtəşəm konsert salonlarında məşhur musiqiçilərin ifasında səslənən əsərləri və onun haqqında görkəmli sənətkarların fikirləri nümayiş olunmuşdu. Sonra isə Həcər Babayeva tamaşaçıların izlədiyi kadrlar haqqında daha ətraflı çıxış edərək, sözü Firəngiz xanıma vermişdi. “Üzbəüz” layihəsinin iştirakçılarını səmimi qəlbədən salamlayan bəstəkar, tamaşaçılar tərəfindən ona verilən sualları da səmimi və dolğun şəkildə cavablandırıb. “Üzbəüz”ün Firəngiz Əlizadə ilə keçirdiyi görüş çox maraqla və yaddaqalan olmuşdu.

Səyyar plenumun ikinci günündə keçirilən ikinci tədbir də maraqla qarşılanıb. Belə ki, F.Əmirov adına Gəncə Dövlət Filarmoniyasında Bakıdan gələn musiqiçilərin ifasında kamera konserti təqdim olunub. Belə ki, Əməkdar artist Fəridə Məmmədovanın ifasında Qara Qarayevin və Əməkdar müəllim, bəstəkar Lalə Cəfərovanın romansları səslənib. Beynəlxalq müsabiqələrin laureatları Zərrin Əliyeva, Zakir Əsədov, Orxan Hüseynov və Elçin Məmmədovun da ifasında Qara Qarayev, Niyazi, Oqtay Zülfüqarov, Firəngiz Əlizadə, Ayaz Qənbərovun əsərləri səslənib. Konsert proqramı Fikrət Əmirovun “1001 gecə” baletindən “Bayram rəqsi” ilə başa çatıb. Gəncəlilər Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının səyyar plenumunu Gəncənin mədəni həyatında əsil bayram kimi qarşılayıblar.

17 iyun - plenumun bağlanış mərasimi möhtəşəm bir əsərlə başa çatıb. Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrının solistlərinin ifasında Xalq artisti Firəngiz Əlizadənin “İntizar” operası nümayiş olunub. Tamaşadan öncə sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, Əməkdar mədəniyyət işçisi Səadət Təhmirazqızı çıxış edərək Firəngiz Əlizadənin opera yaradıcılığında və xüsusən də “İntizar” operasının musiqi mədəniyyətimiz üçün tarixi əhəmiyyətindən danışdı. Qeyd olunub ki, 2007-ci ildə qələmə alınan “İntizar” operası vətənpərvərlik mövzusunun musiqidə təcəssümü və qələbə müjdesidir. Çünki əsərin sonunda səhnədə görünən Ağ atlı oğlan əsl qəhrəmanlıq simvolu və qələbəyə inamın təzahürüdür. “İntizar” operası məhz qələbə intizarı ilə yazılan əsərdir. Artıq bu intizara da son qoyuldu və neçə-neçə Ağ atlı oğullar meydana atılaraq Qarabağ həsrətinə, torpaq nisgilinə son qoyub, xalqımıza əbədi qələbə bəxş etdilər.

Əməkdar incəsənət xadimi Hafiz Quliyevin quruluşunda tamaşaya qoyulan “İntizar” operasında baş rolları Xalq artisti Əkrəm Poladov, Əməkdar artistlər Ramil Qasımov, İnəmə Babayeva, İlham Əfəndiyeva, Səbinə Vahabzadə, Tural Ağasıyev, solistlər Aysel İbrahimova, Taleh Yəhyayev, Fəhmin Əhmədli, Əməkdar incəsənət xadimi Sevil Hacıyevanın rəhbərliyi ilə xor kollektivi təqdim ediblər. Qəhrəmani ruhda tamamlanan bu əsər tamaşaçılarda da böyük ruh yüksəkliyi və xoş ovqat yaradıb. Məhz bu xoş ovqatla da plenum öz işini başa çatdırıb.

5 iyul - Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının 90 illiyi ilə bağlı bir sıra silsilə tədbirlər keçirilib. Bunlardan görkəmli bəstəkar və musiqişünasların yubileyləri, yeni kitabların nəşr olunması, gənc bəstəkarların əsərlərindən ibarət Plenum, Gəncədə keçirilən səyyar Plenum və başqa tədbirləri göstərmək olar. Hər il olduğu kimi yenə də qədim diyarımız olan Şekidə keçiriləcək XIII "İpək yolu" Beynəlxalq Musiqi Festivalı da Bəstəkarlar İttifaqının 90 illiyinə təsadüf edir. Ümumiyyətlə, Şeki "İpək yolu" Beynəlxalq Musiqi Festivalı Bəstəkarlar İttifaqının fəaliyyətində mühüm yer tutur.

Respublikanın Xalq artisti, professor, AMEA-nın müxbir üzvü, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri Firəngiz Əlizadənin bədii rəhbəri olduğu XIII Şeki "İpək yolu" Beynəlxalq Musiqi Festivalı Bəstəkarlar İttifaqı və Şeki şəhər İcra Hakimiyyətinin birgə təşkilatçılığı ilə keçirilir. 12 dəfə keçirilən bu Festivala dünyanın 35 ölkəsindən musiqi kollektivləri dəvət olunublar. Hər yay Şekin qədim tariximizi özündə əks etdirən Xan sarayı, Yuxarı və Aşağı Karvansaray və digər məkanları məhz, "İpək yolu" festivalının iştirakçıları sayəsində əsl musiqi izdihamı və yadda qalan tarixi məqamları yaşayır. Bu ilki Festivalın da zəngin proqramı olmuşdu. Belə ki, Yuxarı Karvansarayda Rusiyanın Kazan şəhərindən gələn mahir bayan ifaçısı Aydar Salaxov bizim ifaçılar Kamil Mustafayev (bas gitarra) və Əli Nəsimli (zərb) bir səhnəni bölüşərək maraqlı repertuarla çıxış ediblər. Onun yanında ifa etdiyi A.Vivaldi - "İlin fəsilləri"ndən "Qış", Monti - "Çardaş", öz bəstəsi olan "Təsədüfi görüş" və digər əsərlər tamaşaçılar tərəfindən alqışlarla qarşılanıb.

Həmin gün festivalın daha bir uğurlu proqramı və açılışı İndoneziyadan gələn musiqi qrupu tərəfindən baş tutub. Əvvəlcə festivalın rəsmi açılışında çıxış edən Şeki şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Elxan Usubov, festivalın bədii rəhbəri, Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə və TÜRKSÖY-un Azərbaycan nümayəndəsi Elçin Qafarlı çıxış edərək festivalın əhəmiyyətindən danışdı, XIII festivalın işinə uğurlar diləyiblər. Sonra səhnə İndoneziyalı ("Mila Art" Dance, "Hamdani" musiqi qrupu) musiqiçilərin ixtiyarına verilib.

Şeki "İpək yolu" Beynəlxalq Musiqi Festivalı öz ənənəsinə sadıq qalaraq XIII dəfə yenə də yolunu Şeki Musiqi Kollecinə salıb. Bu musiqi təhsil ocağı festivalın keçirildiyi ilk illərdən onunla birgə yol gəlir. Hətta, 2010-cu ildə festivalın bədii rəhbəri, Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə bu musiqi ocağına öz şəxsi royalını hədiyyə edib. Hər dəfə bu Kollecin direktoru Sərdar Şərifov başda olmaqla müəllim və tələbə heyəti festivala öz çıxışları ilə xüsusi rəng qatır və yadda qalan ifalar nümayiş etdirirlər. XIII festivalda da "İpək qızlar" (bədii rəhbər Xatirə Orucova) qrupunun ifasında Oqtay Rəcəbovun "Anam Azərbaycan" mahnısı, Kollecin Kamera ansamblının ifasında (bədii rəhbər Gülnar Həsənova) İ.S.Baxın c-moll konsertinin I hissəsi, Yevgeni Doqa "Vals", eləcə də, Emin Sabitoğlu'nun "Ad günü", "Ölsəm bağışla", "Özgə ömür və Təhminə" kinofilmlərinə yazdığı musiqidən nümunələr, tələbələrə Səma Mustafayevanın ifasında Qara Qarayevin "Eskiz" (müəllim Gülnar Həsənova), Xoşqədem Paşayevanın tələbələrindən Aytac İbrahimova Qara Qarayev 4 və 6-cı prelüdü, Selcan Alimova Qara Qarayev Sonatino a-moll əsərlərini məharətlə ifa ediblər. Konsertdə Mənsur Qaffarovun tələbəsi Yaqub Mustafayev də tarda Tsiqankovun "Ay parlayır" adlı pyesini ifa edib. Tədbirin sonunda Kollecin direktoru Sərdar Şərifov Xalq artisti Firəngiz Əlizadəyə "İpək yolu" festivalı çərçivəsində daim Kollecin müəllim və tələbə heyətinə göstərdiyi qayğı və diqqətə görə təşəkkürünü bildirib. O, eyni zamanda TÜRKSÖY-un Azərbaycan nümayəndəsi Elçin Qafarlıya da minnətdarlığını bildirib. Firəngiz Əlizadə və Elçin Qafarlı da öz növbələrində maraqlı konsert proqramı üçün müəllim və tələbələrə təşəkkür və uğurlar diləyiblər.

6 iyul - XIII Şeki "İpək yolu" Beynəlxalq Musiqi Festivalında Hindistandan gələn "Bhangra" rəqs qrupunun çıxışı ilə də yadda qalıb.

Şeki "İpək Yolu" festivalına təşrif buyuran "Bhangra" rəqs qrupunun rəqqasları hər biri bacarıqlı, peşəkar təlim keçmişdir. Onlar müxtəlif mükafatlarla təltif olunublar. Səhnənin sonunda onlar tamaşaçıları da səhnəyə dəvət edib rəqs performansını birlikdə tamamlayıblar. Bu faktın özü Şeki "İpək yolu" Musiqi Festivalının xalq arasında əsil mənəvi körpü olmasına əyani bir misaldır.

Bu konsert çərçivəsində həm də Hindistan və Azərbaycan milli mətbəx nümunələri və adət-ənənələrinin bəzi atributları nümayiş olunub. Məsələn, hindlilərin xınayaxma mərasimi və ona qarşılıq olaraq Şekin qədim təkəlduz sənəti üzrə ustad dərsi keçirilib. Bu qarşılıqlı münasibətin musiqi təcəssümü də səhnədə öz əksini tapıb. Əvvəlcə azərbaycanlı rəqqaslar "Zəfər" rəqsini, sonra Namiq Aslanov "Şeki" mahnısını ifa ediblər.

Artıq bir neçə ildir ki, festivalın təşkilində TÜRKSÖY də yaxından iştirak edir. Bu il də onların dəvəti ilə Bursadan "İnəgöl" xalq rəqsləri qrupu, Qazaxıstandan isə Xalq artisti Baxtiyar Taylakbayev və Lara Rısbay iştirak ediblər.

Əvvəlcə səhnəyə çıxan Lara Rısbay Ələkbər Tağıyevin "Sən gəlməz oldun" mahnısı ilə sanki Azərbaycan və Qazax xalqlarının dostluq münasibətini bu mahnı ilə ifadə edib. Daha sonra Baxtiyar Taylakbayev çıxış edib, o da öz növbəsində Qazax və Azərbaycan dostluğunun möhkəmlənməsində "İpək yolu" Musiqi festivalının əhəmiyyətini vurğulayıb, öz ifalarını təqdim edib.

Beləliklə, qazaxlı müğənnilərlə Türkiyənin "İnəgöl" rəqs qrupunun ifaları növbələşməklə maraqlı bir proqram təqdim olunub. Sonda Türk və Azərbaycan bayraqları dostluğun, qardaşlığın rəmzinə nümayiş etdiriliblər.

7 iyul - Şəkinin Heydər Əliyev Mərkəzində keçirilən konsert də maraqlı gedişatı ilə tamaşaçılara xüsusi zövq verib unudulmaz bir hadisəyə çevrilib.

Axşam vaxtlarında isə Marxal yay teatrında festivalın təntənəli bağlanış mərasimi olub. Xalq artisti, professor və Şəkinin fəxri vətəndaşı Ağaverdi Paşayevin rəhbərliyi və dirijorluğu ilə çıxış edən Dövlət Xalq Çalğı Alətləri Orkestri və Fikrət Əmirov adına Əməkdar Kollektiv Mahnı və Rəqs ansambli xüsusi repertuarla çıxış ediblər. Belə ki, bu il 100 illik yubileyi qeyd olunan unudulmaz bəstəkarlarımız Şəfiqə Axundova və Süleyman Ələsgərovun əsərlərindən ibarət bir musiqi çalığı təqdim edilib. Respublikanın Əməkdar artistləri Almaz Orucova, Çinərə Heydərova (qanun), Xəyyam Məmmədov (kamança), müğənnilər Səbinə Ərəbli, Vəfa Vəzirova, Nurlana Abdullayeva, Zabitə Aliyeva, Sərxan Bünyadzadə, Taleh Yəhyayev, Əməkdar artist Ceyhun Qubadovun rəhbərliyi ilə rəqs kollektivi tamaşaçılara musiqi zövqü aşılayıblar. Konsert proqramı dahi Üzeyir Hacıbəylinin "Koroğlu" operasından Cəngi ilə tamamlanıb. Konsertin repertuarı təsadüfi seçilməmişdi. Festivalın bədii rəhbəri, Xalq artisti Fərəngiz Əlizadə XIII festivalın Bəstəkarlar İttifaqının 90 illik yubileyinə təsadüf etdiyini nəzərə alaraq festivalda Üzeyir bəyin tələbələri Şəfiqə Axundova və Süleyman Ələsgərovun yad olunmasını və festivalın son musiqi nömrəsinin də məhz Üzeyir bəyin əsəri seçilməsini öncədən təklif etmiş və kollektivlərin bədii rəhbəri, Xalq artisti Ağaverdi Paşayev də proqramı məhz bu istiqamətdə tərtib etmişdi. Sonda Üzeyir bəyin Cəngisini həm xalq çalğı alətləri orkestri, həm də mahnı və rəqs ansambli birgə ifa etdi. Bu kollektivlərin də hər birini məhz Üzeyir bəy yaradıb və bu gün də onun ənənələri yaşamaqdadır.

Şəki şəhər İcra Hakimiyyəti tərəfindən festivalın simvolu hazırlanıb və hər konsertdən sonra Şəki şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Elxan Usubov və festivalın bədii rəhbəri Fərəngiz Əlizadə səhnəyə çıxaraq həmin simvolu çıxış edən kollektivin rəhbərinə təqdim ediblər. Bu dəfəki festivalda da Rusiyadan, Hindistandan, İndoneziyadan, Qazaxıstandan, Türkiyədən eləcə də, Azərbaycandan çıxış edən kollektivlərə konsertin sonunda festivalın simvolu verilib. Daha bir ənənə festivalın bağlanış mərasimində Bəstəkarlar İttifaqı, Şəki şəhər İcra Hakimiyyəti və TÜRKSÖY təşkilatı tərəfindən iştirakçılar, eləcə də, festivalın işində fəal iştirak edənlər təltif olunublar. XIII Şəki "İpək yolu" Beynəlxalq Musiqi Festivalında Şəki şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Elxan Usubov, Bəstəkarlar İttifaqının 90 illiyinə həsr olunan medalı festivalın bədii rəhbəri, Xalq artisti Fərəngiz Əlizadə təqdim edib. Festivalın təşkilində xidmət göstərən Şəki şəhər nümayəndələri də fəxri fərman və diplomlarla təltif olunublar. Təltif olunanlar içərisində Şəki şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısının müavini Elman İmamverdiyev, şöbə müdiri Ziyad Əliəkberli, Yaşar Abdurəhimov, Şəki Dram teatrının rejissoru, Əməkdar incəsənət xadimi Mirbala Səlimli və digər şəxslər vardı. Daha sonra Azərbaycanın TÜRKSÖY-dəki nümayəndəsi Elçin Qafarlıya Şəkinin fəxri vətəndaşı statusu verilib. Elçin müəllim isə bir neçə şəxslərə TÜRKSÖY-un medal və fəxri fərmanlarını, təşəkkürnamələrini təqdim edib. Belə ki, Respublikanın Əməkdar artisti Sahib Paşazadə TÜRKSÖY-un medalı ilə, rejissor Cahangir Zeynalov, Əməkdar artistlər Almaz Orucova, Xəyyam Məmmədov, Çinərə Heydərova, Ceyhun Qubadov, müğənnilər Səbinə Ərəbli, Vəfa Vəzirova, Nurlana Abdullayeva, Sərxan Bünyadzadə, Zabitə Aliyeva, Taleh Yəhyayev və başqaları TÜRKSÖY-un fəxri fərmanları ilə təltif olunublar.

Şəkinin fəxri vətəndaşı, Xalq artisti, "Şöhrət" ordenli, professor Ağaverdi Paşayevə festivalın bədii rəhbəri, Şəki şəhər İcra Hakimiyyəti və TÜRKSÖY-un xüsusi təşəkkürnaməsi və onun rəhbərlik etdiyi kollektivə isə festivalın simvolu təqdim olunub. Bir sözlə XIII Şəki "İpək yolu" Beynəlxalq Musiqi Festivalında zəhməti olan hər kəsə verilən mükafat sanki festivalın rəsmi tarixinin əsas göstəricisidir.

2 sentyabr - Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının "Uşaq musiqisi" bölməsinin iclası keçirilib. İclasda uşaqlara həsr olunan yeni əsərlər barədə müzakirələr aparılıb və onların təbliği ilə bağlı elmi konfransın və konsertlərin keçirilməsi nəzərdə tutulub. Əməkdar incəsənət xadimləri, professor Elnarə Dadaşova, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Mehriban Əhmədova, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Ədilə Yusifova, bəstəkarlar Zabitə Məmmədova, Cahangir Zülfüqarov iştirak edərək uşaqlar üçün yazılan yeni əsərlər haqqında danışılıblar.

4 sentyabr - Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqında Xalq artisti, İttifaqın sədri, AMEA-nın müxbir üzvü, professor Fərəngiz Əlizadə və Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirinin müəşiviri Cəsarət Valehovla işgüzar görüş baş tutub. Cəsarət Valehov görüşdə Respublikanın uşaq və incəsənət musiqi məktəblərinin ifaçılıq repertuarı barədə müzakirə aparıb. Məqsəd böyüməkdə olan yeni nəslin milli və müasir musiqi üslubunda əsərləri mənimsəyib, ifa etməsidir. Bu mənada uşaq və incəsənət musiqi məktəblərdə tədris olunan dərslər proqramlarına əlavə edilərək, yeni nəsillə bəstəkarlarının da əsərlərinin daxil olması nəzərdə tutulub. Görüşdə iştirak edən Əməkdar incəsənət xadimi, professor, bəstəkar Elnarə Dadaşova, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Səadət Təhmirazqızı və musiqişünas Sevda Hüseynova da mövzuya dair öz fikirlərini və mülahizələrini bildiriblər.

Professor Firəngiz Əlizadə mövzunun çox aktual olduğunu vurğulayaraq orta və yeni nəsil bəstəkarlarının əsərlərinin musiqi məktəblərində tədris olunmasını da çox yüksək qiymətləndirib. Firəngiz xanım qeyd edib ki, bu, həm də yeni nəsil bəstəkarlıq məktəbinin inkişafına və həmin bəstəkarların yaradıcılığının təbliğinə bir təkan ola bilər. Bu məqsədlə bir neçə bəstəkarın uşaqların ifası üçün qələmə alınan əsərlərinin elektron və not nümunələri Cəsarət Valehova təqdim olunub. Bunlar orta və yeni nəsil bəstəkarlarıdır ki, onların uşaqlar üçün qələmə aldığı əsərlərdə milli və vətənpərvərlik ruhu üstünlük təşkil edir. Bu mənada Firəngiz Əlizadə - “Zəfər marşı”, Elnarə Dadaşova - fortepiano üçün pyeslər, Adilə Yusifova - fortepiano üçün pyeslər, “Yaz nağılı” kantatası, Sərdar Fərəcov, Faiq Nağıyev, Mehriban Əhmədova, Zabirə Məmmədova, Cahangir Zülfüqarov, Pikə Axundova, İlahə Qismət və digər bəstəkarların uşaqlar üçün qələmə aldığı əsərlər daxil idi. Görüş əsnasında qeyd olundu ki, bu proses vaxtaşırı davam etdirilərək orta və yeni nəsil bəstəkarlarının əsərləri Respublikanın uşaq və incəsənət musiqi məktəblərinə elektron və çap variantında təqdim olunacaq.

Bu səmərəli görüş üçün Cəsarət Valehov Firəngiz xanıma təşəkkürünü edib, Bəstəkarlar İttifaqı ilə Mədəniyyət Nazirliyinin gələcəkdə birgə fəaliyyətinin uğurlu olacağını və bu istiqamətdə yeni layihələrin həyata keçiriləcəyini bildirib.

9 Sentyabr - Beynəlxalq Muğam Mərkəzində Türkiyənin “LAGOM” simli kvartetinin konserti təqdim olunub. Tanınmış musiqi qrupu ölkəmizə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının (ABİ) dəvəti ilə gəlib.

“LAGOM” kvarteti Bilkent Universitetinin 2021-ci ildə məzun olan gənc musiqiçiləri tərəfindən təşkil olunub. Ansamblın rəhbəri Bilkent Konservatoriyasının professoru Toğrul Qəniyevin tələbəsi olmuş azərbaycanlı violin ifaçısı Hüseynəli Hüseynəliyevdir. Kvartetin tərkibinə ikinci violin ifaçısı qırğıstanlı Aliyə Okeyeva, türk musiqiçiləri - viola ifaçısı Semih Tercan və violonçel ifaçısı Yaşar Koroğlu daxildir. Onu da qeyd edək ki, yalnız bədii rəhbərdən başqa ansamblın solistləri müxtəlif ölkələrin musiqiçilərindən ibarət olaraq tez-tez dəyişilir. “LAGOM” kvartetinin repertuarına dünya musiqisinin ən möhtəşəm əsərləri daxildir.

Kvartetin Bakı səhnəsində ilk konsertinin tamaşaçıları arasında mədəniyyət nazirinin müavini Murad Hüseynov, nazirin müşaviri Cahangir Səlimxanov, Bəstəkarlar İttifaqının sədri Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə, tanınmış mədəniyyət xadimləri var idi.

Hüseynəli Hüseynəliyev tamaşaçıları salamlayaraq kvartet haqqında qısa məlumat verərək, kvartetin repertuarında dünya musiqisinin məşhur nümunələrinin yer aldığını bildirib.

Gecədə kollektiv proqram üzrə Firəngiz Əlizadənin “Muğamsayağı”, tanınmış türk bəstəkarları - Amerikada yaşayan Kamran İncenin “Curve” və Fazıl Sayın “Simli kvartet. Op. 29” əsərləri səsləndirilib.

Eyni zamanda Hüseynəli Hüseynəliyev konsert boyunca proqramda yer alan əsərlər haqqında məlumatı tamaşaçılarla bölüşüb.

Musiqiçilər eyni zamanda kollektivi Bakıya dəvət etmiş professor Firəngiz Əlizadəyə təşəkkür olaraq bəstəkarın “Rəqs” əsərini də ifa ediblər.

18 sentyabr - Bəstəkarlar İttifaqının nümayəndə heyəti Fəxri Xiyabanda Üzeyir Hacıbəylinin anadan olmasının 139 illiyi ilə əlaqədar olaraq məzarını ziyarət ediblər.

18-21 sentyabr - Xalq artisti, professor, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri Firəngiz Əlizadə Sankt-Peterburqda görkəmli rus bəstəkarı A.P.Petrovun adına Bəstəkarların XVIII müsabiqəsində artıq 5-ci dəfə münisflər heyətinin sədri olaraq iştirak edib. Qeyd etməliyik ki, 2007-ci ildən keçirilən bu müsabiqəyə dünyanın müxtəlif ölkələrindən bəstəkarlar qatılıb. 2019-cu ildən müsabiqənin münisflər heyətinin sədri məhz Azərbaycanın görkəmli bəstəkarı professor Firəngiz Əlizadədir. Bu da Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin ən böyük nailiyyətidir.

Müsabiqə çərçivəsində sentyabrın 19-da N.A.Rimski-Korsakov adına Sankt-Peterburq Dövlət Konservatoriyasında Firəngiz Əlizadə ilə görüş keçirilmiş, Arkadiy Şteynluxtun dirijorluğu ilə bəstəkarın “Metamorphosis” (“Metamorfозlar” Şüşlər) əsəri yüksək səviyyədə ifa edilib. Bu əsər Rusiyada ilk dəfə səsləndiyi üçün premyera sürəkli alqışlarla qarşılanıb.

Firəngiz Əlizadənin sədri olduğu münisflər heyətinə dirijor, “Zolotə maska” mükafatının laureatı - Fyodor Lednyov (Sankt-Peterburq, Rusiya), bəstəkar, Əməkdar incəsənət xadimi, N.A.Rimski-Korsakov adına Sankt-Peterburq Konservatoriyasının professoru Anatoliy Korolyov (Sankt-Peterburq, Rusiya), dirijor, Rusiyanın Əməkdar artisti Arkadiy Şteynluxt (Sankt-Peterburq, Rusiya) və başqaları daxil idi.

3 turdan ibarət müsabiqəyə 140 bəstəkarın əsəri təqdim olunmuşdur. Simfonik, mahnı və estrada əsərlərindən ibarət partituralar, bəzi əsərlərin isə elektron yazısı göndərilmişdir. Qaliblərin seçimində görkəmli bəstəkarımız Firəngiz Əlizadənin rəyi əsas götürülərək I yer - Sankt-Peterburqdan Artur Vabel (“Neobratimostg” - “Dönmezlik”), II yer - Nyu-Yorkdan çinli bəstəkar - Zi Tao (“Mottetto”), III yer - Rusiya bəstəkarı Artyom Lauxinə (“Tuba Mirum”) verilib. Müsabiqənin diplomu isə türk bəstəkarı Ufuq Biçaka təqdim olunub.

24 sentyabr - Ənənə olaraq, Bəstəkarlar İttifaqında daima Üzeyir Hacıbəyli Festivallarında ən fəal iştirakı müşahidə olunur. Və bu ilki tədbirdə də bu yaradıcı birliyin töhfələri maraqlı və təqdirəlayiqdir.

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının Konfrans zalında Üzeyir Hacıbəyli XVI Beynəlxalq Musiqi Festivalı çərçivəsində "Üzeyir Hacıbəyli - akademik" mövzusunda elmi konfrans keçirilib.

Tədbiri Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, AMEA-nın müxbir üzvü, Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə Üzeyir Hacıbəylinin zəngin yaradıcılığından söhbət açaraq, 2009-cu ildən bu günədək keçirilən Üzeyir Hacıbəyli Beynəlxalq Musiqi festivallarında hər il dahi sənətkarın irsinin müxtəlif istiqamətlərinin elmi araşdırmalarda təqdim olunduğunu qeyd edib. Firəngiz Əlizadə onu da qeyd edib ki, Üzeyir bəyin yaradıcılığı elə bir zəngin xəzinədir ki, orada hələ də açılmayan səhifələr var. Odur ki, musiqisevərlər üçün bu tükenməz bir mənbədir.

Elmi konfransda Əməkdar müəllim, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, professor Könül Nəsirova "Üzeyir Hacıbəylinin lad nəzəriyyəsi XX əsr musiqi elminin kontekstində: paradokslar və perspektivlər", Əməkdar mədəniyyət işçisi, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Səadət Təhmirazqızı "Üzeyir Hacıbəylinin akademik kimi fəaliyyəti", sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru, dosent Leyla Zöhrabova "Üzeyir Hacıbəylinin yaradıcılığında milli lad sistemi", musiqişünas Humay Fərəcova-Cabbarova "Üzeyir Hacıbəylinin "Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları" elmi işinin müasir musiqi təhsili sisteminə rolu" mövzusunda çıxışlar ediblər.

Çıxışlar arası sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, beynəlxalq müsabiqələr laureatı Sevda Məmmədlinin ifasında Üzeyir Hacıbəylinin "Arşın mal alan" operettası əsasında Rafiq Babayevin Fantaziyası və Müslüm Maqomayevin məşhur "Azərbaycan" mahnısı instrumental variantda təqdim olunub.

25 sentyabr - Ənənə halını almış Üzeyir Hacıbəyli Beynəlxalq Musiqi Festivalı öz işini davam etdirib. Ölkəmizin müxtəlif məkanlarında festivalla bağlı konfranslar, konsertlər musiqisevərlərin ixtiyarına verilib. Bu minvalla da Bəstəkarlar İttifaqında tədbirlər, konfrans və konsertlər keçirilir.

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının Ü.Hacıbəyli adına Konsert salonunda Üzeyir Hacıbəyli XVI Beynəlxalq Musiqi Festivalı çərçivəsində kamera-instrumental konserti olub.

Konserti giriş sözü ilə açan Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Xalq artisti, AMEA-nın müxbir üzvü, professor Firəngiz Əlizadə Üzeyir Hacıbəyli Beynəlxalq Musiqi Festivalının dahi sənətkarın irsinin təbliğində mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini xüsusi vurğulayıb. Firəngiz Əlizadə festival çərçivəsində Bəstəkarlar İttifaqının keçirdiyi tədbirlər haqqında danışaraq hər il bəstəkar və musiqişünasların Üzeyir bəy irsinə dair yeni əsərlər qələmə aldığını diqqətə çatdırıb.

Konsert proqramı Firəngiz Əlizadənin "Landscape" fortepiano əsəri ilə başlayıb. Təbiət peyzajı ilə bağlı olan bu lirik əsəri London Kral Konservatoriyasının məzunu, Beynəlxalq müsabiqələr laureatı, Prezident təqaüdcüsü Vüsalə Babayeva ifa edib. Konsertdə Xalq artisti Sərdar Fərəcovun 2 piano üçün Süita (ilk ifa, ifa edirlər: Leyla Əliyeva, Aynur Xəlilova), Rəna Qədimovanın 2 klarnet üçün "Üç inversiya" (ilk ifa, ifa edirlər: Məmməd Rəcəbli, Şərif Bağirov), Səid Qəninin piano üçün "Kaleydoskop" silsiləsindən Prelüd və Tokkata (İfa edir: Humay Qasımzadə), Xalq artisti Azər Dadaşovun violin və piano üçün "Arioso" və "İlthaf" (ilk ifa, ifa edirlər: Sura Rüşət -violin, Svetlana Əhmədova-piano), Əməkdar incəsənət xadimi, professor Məmmədəğa Umudovun klarnet və piano üçün Poema (İfa edirlər: Rzazadə Asim -klarnet, Svetlana Əhmədova-piano), Əməkdar incəsənət xadimi, professor Elnarə Dadaşovanın 2 violin üçün Miniatur "Şuşa" (ilk ifa, ifa edirlər: Elina İsmət, Aytac Kara), İlham Azmanlının 2 piano üçün Performans "Anlaşılmazlıq", "Bakı küləyi" (İfa edirlər: Mətanət Azmanlı, İnci Azmanlı) və Sevda Məmmədlinin "Vətən uğrunda" əsərləri səslənib.

Tədbirin aparıcısı sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, Əməkdar mədəniyyət işçisi Səadət Təhmirazqızı təqdim olunan musiqi əsərləri haqqında məlumat verərək, Yazıçılar Birliyinin üzvü, şair Oqtay Zəngilanlının Üzeyir bəyə həsr etdiyi "Musiqinin günəşi" şeirindən də bəzi misraları söyləyib.

2 oktyabr - Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının Üzeyir Hacıbəyli adına konsert salonunda Akif Quliyevin 70 illik yubileyinə həsr olunmuş elmi-praktiki konfrans keçirilib.

Konfransı giriş sözü ilə açan Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, AMEA-nın müxbir üzvü, Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə Akif Quliyevin musiqişünas-alim kimi Azərbaycan muğamlarının və Azərbaycan bəstəkar yaradıcılığının tədqiqində yüksək fəaliyyətini vurğulayaraq Bəstəkarlar İttifaqı adından yubileyi təbrik edib, can sağlığı və yaradıcılıq uğurları arzulayıb, ona ürək sözləri yazılmış fəxri ünvani təqdim etmişdi. Təbriklərə qoşulan AMK-nın rektoru, Xalq artisti, professor Siyavuş Kərimi, Ü.Hacıbəyli adına BMA-nın Elmi işlər üzrə prorektoru, f.e.d., Əməkdar incəsənət xadimi, professor Gülnaz Abdullazadə də Akif Quliyevin elmi fəaliyyəti haqqında öz fikirlərini diqqətə çatdırıblar. Yubiley tədbirində Ü.Hacıbəyli adına BMA-nın rektoru, Xalq artisti, professor Fərhad Bədəlbəylinin adından da Akif Quliyevə ürək sözləri yazılmış fəxri ünvani təqdim olunub.

Elmi-praktiki konfrans maraqlı mövzularla davam edib: Xalq artisti Sərdar Fərəcov "Professor Akif Quliyevin elmi əsərlərində Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığına münasibət", AMK-nın professoru, Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, professor Fəttah Xalıqzadə "Professor Akif Quliyevin elmi yaradıcılığında muğam tədqiqatlarına dair", AMK-nın "Humanitar fənnlər" kafedrasının müdiri, filologiya üzrə elmlər namizədi, dosent Firudin Qurbansoy "Professor Akif Quliyev kamil bir şəxsiyyət kimi", AMK-nın professoru, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Leyla Quliyeva "Professor Akif Quliyevin elmi - pedaqoji fəaliyyəti".

Konfransın bədii hissəsində Q. Qarayevin "Don Kixot" simfonik qravürlərindən "Aldonsa", "Səyahət", S. Fərəcovun "Cıdır düzündə bayram" (İfa edir: Mətanət Azmanlı - piano), Xalq artisti Zabit Nəbizadənin ifasında Mahur - Hindi Dəraməd - təsnifi, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Mübariz Əliyevin ifasında (saz) "Yanığ Kərəmi", "Ovşarı" aşiq havaları, AMK-nın tələbəsi Elcan Hüseynovun (qarmon) ifasında "Şəlalə" (Bayatı-Qacar dəramədi kimi), "Mərcani" (Şikəsteyi-fars rəngi kimi), "İnnabi" (Mahur "Mən aşiq gözlərinə" təsnifi kimi) rəqsləri səslənib. Əhli-Beyt qrupunun video formatda çıxışı da dinləyicilərə təqdim olunub.

Professor Akif Quliyev konfransın sonunda çıxış edərək başda ABİ-nin sədri Firəngiz Əlizadə olmaqla bütün iştirakçılara öz təşəkkürünü bildirib. Tədbirin aparıcısı sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, Əməkdar mədəniyyət işçisi Səadət Təhmirazqızı idi.

4 oktyabr - Bəstəkar Məmmədəğa Umudovun 75 illiyinə həsr olunmuş müəllif konserti keçirilib. Giriş sözü ilə tədbirdə Bəstəkarlar İttifaqının üzvü, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Jalə Qulamova çıxış edərək Məmmədəğa Umudovun əsərləri haqqında tamaşaçılara ətraflı məlumat verib. Konsertdə Əməkdar artist Fuad İbrahimovun idarəsi ilə Ü. Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Simfonik orkestrinin ifasında Məmmədəğa Umudovun tar ilə orkestr üçün "Konsert"i (solist Əməkdar artist Sahib Paşazadə) və "Cümhuriyyət" marşı səslənib.

11 oktyabr - M. Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Akademik Filarmoniyasında Ü. Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Simfonik orkestrinin Əməkdar artist Fuad İbrahimovun idarəsi ilə "Sələflər və xələflər" silsiləsindən konsert keçirilib. Konsertin əsas əhəmiyyəti bəstəkarlıq ənənələrinin yaşadılması və onların varislik prinsiplərinin davam etdirilməsi dünya musiqi mədəniyyətinin inkişafı istiqamətində mühüm əhəmiyyətə malik olmasıdır. Konsertdə müəllim-tələbə münasibətlərinin ənənələr şəklində mövcudluğu D. Şostakoviç, Q. Qarayev və F. Əlizadə yaradıcılığında təcəssüm olundu. Belə ki, proqrama D. Şostakoviçin violin və orkestr üçün 1 saylı (a-moll, op. 77, konsertin solisti Avstriyadan olan violin ifaçısı Sergey Doqadin) Konserti, Q. Qarayevin "Don Kixot" simfonik qravürləri və F. Əlizadənin "Nizami fəzası" əsəri daxil idi. Bu konsert proqramı sanki 2022-ci ildə Böyük Britaniyada təşkil olunan "Şərqdən sədalar" adlı konsert layihəsinin davamı idi. Çünki orada da D. Şostakoviçin Q. Qarayevin və Firəngiz xanımın əsərləri "Sələflər və xələflər" silsiləsindən təqdim olunmuşdur. İlk dəfə həmin konsert çərçivəsində səslənən "Nizami fəzası" əsərində şairin obrazı kainatın gözəlliyində müxtəlif təsvir vasitələri ilə vəsf olunur. Bu möhtəşəm əsər ilk dəfə Londonda məşhur dirijor Kiril Karabitsin idarəsilə ifa edilib. Əsər Bakıda 2-ci dəfə ifa edilib.

14-15 oktyabr - 90 illik yubileyini qeyd edən Bəstəkarlar İttifaqının üzvləri Üzeyir bəyin doğulub boya-başa çatdığı Şuşada səyyar plenum keçirməklə sanki öz bayramlarını qeyd etdilər.

Plenumun ilk günü öz işini Şuşa otelin Üzeyir Hacıbəyli salonunda konfransla başladı. Əvvəlcə Şuşa rayonunda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Aydın Kərimov çıxış edərək qonaqları salamlayıb, onlara Şuşada aparılan yeni quruculuq işləri barədə məlumat verib və başda İttifaqın sədri Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə olmaqla bütün üzvləri 90 illik yubiley münasibəti ilə təbrik etmişdi. Sonra isə Xalq artisti, Dünyanın "Sülh artisti", AMEA-nın müxbir üzvü, professor Firəngiz Əlizadə çıxış edərək əvvəlcə dahi Üzeyir bəyin doğulub, boya-başa çatdığı bu müqəddəs diyarda olmağın nə qədər şərəfli olduğunu qeyd etmişdi. Bunun üçün Firəngiz Əlizadə möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyevə və onun rəhbərliyi ilə Şuşanı eləcə də, digər Qarabağ torpaqlarını düşmənlərdən azad edən rəşadətli ordumuza minnətdarlığını ifadə edərək, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının keçdiyi 90 illik şanlı tarixdən danışmışdı. Aydın Kərimovun və Firəngiz Əlizadənin çıxışından sonra Üzeyir Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Simfonik orkestrinin müşayiəti və Xalq artisti Fəxrəddin Kərimovun idarəsilə, kişi xorunun ifasında səslənən, sözləri və musiqisi Firəngiz Əlizadəyə aid olan "Zəfər marşı" video formatda təqdim olunmuşdu. Bu qələbə müjdəli musiqidən sonra konfrans digər çıxışlarla davam etmişdi.

Xalq artisti Sərdar Fərəcov "Şuşanın musiqi salnaməsi", Əməkdar incəsənət xadimi, fəlsəfə elmləri doktoru, professor Gülnaz Abdullazadə "Üzeyir Hacıbəyli və Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı", Əməkdar incəsənət xadimi, professor Akif Quliyev "Şanlı qələbəyə həsr olunan musiqi əsərləri" mövzuları ilə çıxış ediblər.

Bəstəkarlar İttifaqının katibi, Əməkdar incəsənət xadimi, professor Zemfira Qafarova, Xalq artisti Aygün Səmədzadə, Əməkdar incəsənət xadimi, professor Həcər Babayeva, fəlsəfə elmləri doktoru, professor Mina Hacıyeva, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Güllü İsmayilova, Əməkdar artist, dosent Vüqar Camalzadə, Əməkdar incəsənət xadimi, professor Məmmədəğa Umudov, bəstəkar İlham Azmanlı, musiqişünas Aysel Kərim

və İttifaqın digər üzvləri müzakirələrdə iştirak edərək öz maraqlı fikirləri ilə konfransın işinə xüsusi rəng qatmışdılar. Tədbir çərçivəsində Əməkdar mədəniyyət işçisi, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Səadət Təhmirazqızının “Şuşa professional musiqidə” adlı yeni kitabının təqdimatı olub. Kitabda Azərbaycan bəstəkarlarının Şuşaya həsr olunan əsərləri toplanaraq, not yazıları və təhlillərlə verilib.

Beləliklə, maraqlı çıxışlarla yaddaqalan konfransdan sonra Nəzrin Aslanlının rəhbərliyi ilə Dövlət Simli Kvartetinin konserti olub. Onların ifasında Ü.Hacıbəyli, Q.Qarayev, F.Əmirov və F.Əlizadə əsərləri səslənib. Bəstəkarlar İttifaqının üzvləri sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktorları Pike Axundova “Salam Şuşa” və Sevdə Məmmədli isə “Laçın balladası” əsərlərini ifa ediblər.

Plenumun 2-ci günü 15 oktyabr tarixi də unudulmaz, sevinc dolu hisslərlə yadda qalmışdı.

Əvvəlcə Şuşada Ulu öndər Heydər Əliyev adına Yaradıcılıq Mərkəzinin əməkdaşları ilə görüş keçirilib. Mərkəzin direktoru Fəxrəddin Hacıbəyli başda Fərəngiz Əlizadə olmaqla nümayəndə heyətini salamlayıb, onları Mərkəzin fəaliyyəti və onları foto sərgilərlə tanış edib. Fərəngiz Əlizadə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının layihələri əsasında nəşr olunan “İlham Əliyev və musiqi mədəniyyəti”, “Heydər Əliyev və musiqi mədəniyyəti” və digər kitabları Heydər Əliyev Yaradıcılıq Mərkəzinə hədiyyə edib.

Səyyar plenumun mərkəzində duran ən yüksək mərhələ dahi Üzeyir bəyin ev-muzeyinin ziyarəti olmuşdu. Bu müqəddəs ocaq nümayəndə heyətini çox təsirəndirmişdi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Şuşadakı xüsusi nümayəndəsinin müavini Elşad Əliyev İttifaqın üzvlərini maraqlı eksponatlarla tanış etmişdi.

Daha bir ziyarət ocağı isə Azərbaycan vokal sənətinin banisi ölməz Bülbülün ev-muzeyi oldu.

Bununla da Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının Səyyar Plenumu öz işini başa çatdıraraq nümayəndə heyəti xoş və yaddaqalan hisslərlə Bakıya qayıtmışdı. Əminlik ki, bu hisslər Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının hər bir üzvünün Şuşa ilə bağlı xoş təəssüratları olaraq yaddaşlarda həkk olunacaq və Şuşaya həsr olunan yeni əsərlərdə öz əksini tapacaqdır.

16 oktyabr - Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının “Kamera-instrumental və vokal musiqisi” bölməsinin iclası keçirilib. İclasda Bəstəkarlar İttifaqının katibi, Əməkdar incəsənət xadimi Cəlal Abbasov, Əməkdar incəsənət xadimi professor Elnarə Dadaşova və İttifaqın digər üzvləri iştirak ediblər. Onlar bəstəkar Yaşar Xəlilovun fortepiano üçün 24 prelüd və fuqa silsiləsinə qulaq asıb, əsər haqqında fikirlərini söyləyiblər.

17 oktyabr - Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının Üzeyir Hacıbəyli konsert salonunda Naxçıvan MR Əməkdar incəsənət xadimi, bəstəkar Kamal Əhmədovun müəllif konserti keçirilib.

Tədbiri Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Xalq artisti, professor Fərəngiz Əlizadə açaraq bəstəkarın müxtəlif janrları əhatə edən yaradıcılıq irsindən söhbət açıb.

Konsertdə bəstəkar Kamal Əhmədovun kamera-instrumental əsərləri - “Aşıqsayağı” kvintet piano (ifa edir: prezident mükafatçısı Fatma Əliyeva - I violin, Respublika və Beynəlxalq müsabiqələr laureatı Renata Abubəkirova - II violin, Əməkdar artistlər Yuliya Motorina - viola, Rəna Rəhimova - viola, Orxan Cumayev - çello), “Simfonieta” (ifa edir: simli kvartet), “Rekviem” mövzu ilə variasiyalar, “Rapsodiya” (solo qanunda Respublika və Beynəlxalq müsabiqələrin Qran-Pri və Prezident mükafatçısı Sevinc Babayeva), “Gəmiqaya” simfonik lövhələr, “Ballada” (solo klarnetdə Respublika və Beynəlxalq müsabiqələr laureatı Şəmistan Əliyev), “Rapsodiya”, “Trio” klarnet, violin və piano üçün, “Kapriçço” (ifa edir: Prezident mükafatçısı Cahangir Qurbanov - violin), “Konsert” I hissə - (Əməkdar artist Zeynalabdin Babayev - tar), “Şikəstə” əsərləri səslənib.

Tədbirin aparıcısı sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Günay Məmmədova həm bəstəkarın ümumi yaradıcılığı, həm də səslənən əsərlər barədə də məlumat verib.

23 oktyabr - Musiqişünas-alim Fəttah Xalıqzadənin yaradıcılığı Azərbaycan musiqişünaslıq elminin mühüm bir şəxsiyyətini təşkil edir. Çünki o, əsası dahi Üzeyir Hacıbəyli tərəfindən qoyulan etnomusiqişünaslıq istiqamətində çox dəyərli tədqiqatlar aparıb. Odur ki, alimin musiqi mədəniyyətimizə bəxş etdiyi bir çox töhfələr var. Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının Ü.Hacıbəyli adına Konsert salonunda Fəttah Xalıqzadənin 70 illik yubileyinə həsr olunan elmi-praktiki konfransda da onun geniş tədqiqatlarından söhbət açılıb.

Bəstəkarlar İttifaqının sədri, AMEA-nın müxbir üzvü, Xalq artisti, professor Fərəngiz Əlizadə tanınmış alimin yaradıcılığından danışaraq onun fəaliyyətinin musiqi elmi üçün əhəmiyyətli olduğunu vurğulayıb, Fəttah Xalıqzadəyə ürək sözləri yazılmış fəxri ünvanı təqdim etmişdi.

Elmi-praktiki konfrans maraqlı mövzularda - ADMİU “Musiqinin tarixi və nəzəriyyəsi” kafedrasının müdiri, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, professor, Əməkdar incəsənət xadimi Kamilə Dadaşzadə “Fəttah Xalıqzadənin elmi yaradıcılığına bir nəzər”, Azərbaycan Milli Konservatoriyasının “Musiqinin tarixi və nəzəriyyəsi” kafedrasının müdiri, professor, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, Əməkdar incəsənət xadimi Akif Quliyev “Fəttah Xalıqzadənin

pedaqoji fəaliyyəti", Azərbaycan Milli Konservatoriyasının professoru, sənətsünaslıq elmləri doktoru Abbasqulu Nəcəfzadə "Fəttah Xalıqzadədən etdiyim iqtibaslarım", AMEA Memarlıq və İncəsənət İnstitutunun böyük elmi işçisi, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Kəmalə Atakişiyeva "Fəttah Xalıqzadənin "Üzeyir Hacıbəyli və xalq musiqisi" kitabı etnomusiqişünaslıq elminə bir töhfədir" davam etmişdi.

Tədbirin bədii hissəsində Niyazinin "Arzu" romanı (İfa edir: AMK-nın milli vokal ixtisası üzrə III kurs tələbəsi Günel Əsədova, konsertmeyster: Vəfa Əzizova) və Respublikanın Əməkdar artisti Emil Əfrasiyabın ifasında Üzeyir Hacıbəylinin musiqisinə Variasiyalar "Parafraz" əsəri səslənmişdi.

Musiqişünas-alım Fəttah Xalıqzadə konfransın sonunda çıxış edərək başda ABİ-nin sədri Firəngiz Əlizadə olmaqla bütün iştirakçılara öz təşəkkürünü bildirib. Tədbirin aparıcısı AMK-nın "Etnomusiqişünaslıq" kafedrasının müdiri, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Jalə Qulamova idi.

28 oktyabr - Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının 90 illik yubileyi çərçivəsində növbəti əlamətdar tədbir Berlin şəhərində olub. Şuşa, Gəncə və Şekidə keçirilən tədbirlərin unudulmaz təəssüratlarından sonra Bəstəkarlar İttifaqının yüksək peşəkarlıq səviyyəsinin nümayişi bu il təkəcə bölgələrimizdə deyil, həm də sərhədləri aşaraq xarici ölkələrə də çatmışdır.

Azərbaycanın Almaniyadakı səfirliyinin Mədəniyyət Mərkəzində keçirilən tədbir Firəngiz Əlizadənin "Zəfər marşı"nın Heydər Əliyev adına Sarayda səslənən videoçarxının nümayişi ilə başlanıb. Müsbət enerjiyi ilə dinləyiciləri dərhal özünə cəlb edən marşın zəfər dolu sədaları izdihamlı zalda hərarətlə qarşılanıb.

Sonra Azərbaycanın Almaniyadakı fövqəladə və səlahiyyətli səfiri Nəsimi Ağayev çıxış edərək, dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin çoxşaxəli fəaliyyəti ilə başlayan Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının 90 illik tarixindən, hazırda bu yaradıcı təşkilatın Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin inkişafı naminə şərəfli amalı uğurla yerinə yetirməsindən və musiqi mədəniyyətimizi dünya səviyyəsində təbliğ etməsindən ətraflı şəkildə söz açıb.

UNESCO-nun "Sülh artisti", Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, AMEA-nın müxbir üzvü Firəngiz Əlizadə təbrik nitqini söylədikdən sonra tədbir konsert proqramı ilə davam edib. Xalq artisti Fəxrəddin Kərimovun rəhbərliyi və dirijorluğu ilə Qara Qarayev adına Kamera Orkestri musiqisəvərlərə unudulmaz musiqi gecəsi yaşadıb.

Konsert proqramında Azərbaycan professional musiqisinin görkəmli nümayəndələri Ü. Hacıbəyli, F. Əmirov, Q. Qarayev, M. Mirzəyev, A. Zeynallı və F. Əlizadənin şah əsərləri səslənib, Əməkdar artist, vokalçı İnarə Babayeva və orkestrin konsertmeysteri - violin ifaçısı Rövşən Əmrahov yüksək sənətkarlıq nümayiş etdiriblər.

Maraqla qarşılanan konsertin sonunda tamaşaçıların sürəkli alqışları altında bütün iştirakçılar səhnəyə dəvət olunub və onlara çoxsaylı gül dəstələri təqdim edilib.

6 noyabr - Hollandiyanın paytaxtı Amsterdamda keçirilən beynəlxalq festivalın onillik yubileyində Firəngiz Əlizadənin yeni violonçel üçün yazılmış "ŞÖVQ" əsərinin ilk ifası baş tutub. Amsterdam Sinfonietta orkestrinin sifarişli ilə xüsusi olaraq "Cellobiennale - 10" üçün yazılmış əsəri Vyanadan olan violonçel ifaçılığının yeni ulduzu gənc virtuoz Kian Soltani ifa etdi.

Firəngiz Əlizadənin əsərinin ilk ifası böyük uğurla keçib. Məşhur Muzikqebou-nun böyük zalını dolduran çoxsaylı dinləyicilər Azərbaycan bəstəkarının parlaq, coşğun, şövqlü və dərin musiqisinin sədalarına heyran qalmışdılar. Müəllif və ifaçı gürcütlü alqışlarla və "Bravo" nidaları altında dəfələrlə səhnəyə dəvət olunublar. Həmçinin konsertdə Amsterdam Sinfonietta orkestrinin ifaçıları tərəfindən Firəngiz Əlizadənin Amerikanın "Kronos" kvarteti üçün yazdığı məşhur "Dance" - ("Rəqs") əsəri də möhtəşəm ifa edilib.

"Cellobiennale-10" festivalından öncə dövrü mətbuatda və jurnallarda Firəngiz Əlizadənin həyat və yaradıcılığına dair geniş materiallar dərc edilmişdir. Bu yazılarda Firəngiz Əlizadə - "bir neçə onilliklər ərzində bəstəkar yaradıcılığının Olimp zirvəsində ucalan müasir akademik musiqinin canlı klassiki" adlandırılır. Hollandiyanın "de Nieuwe Muze" musiqi jurnalında Firəngiz Əlizadə - "yaradıcılığında Şərq və Qərb mədəni ənənələrinin yüksək peşəkarlıq səviyyəsində sintezinin yeni yollarını açan müasir klassik musiqinin bəstəkarı" kimi səciyyələndirilir. Məhz jurnal verdiyi geniş müsahibəsində Firəngiz Əlizadə Azərbaycanın zəngin musiqi ənənələrindən, professional musiqi məktəbinin banisi, klassik bəstəkarlıq məktəbinin yaradıcısı - Üzeyir Hacıbəyli haqqında ətraflı söhbət açıb və onun əsrarəngiz operası - "Leyli və Məcnun" haqqında geniş məlumat verib.

Avropa televiziyaşının "ARTE" proqramında da "Cellobiennale-10" haqqında mövzunun daxilində Azərbaycan bəstəkarı - Firəngiz Əlizadənin "qeyri-adi maraqlı oyadan" yeni "ŞÖVQ" violonçel əsərinin ilk ifasına geniş yer verilmişdir.

13 noyabr - Praqada Azərbaycan poeziya gecəsi keçirilib. Gecədə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının üzvü, bəstəkar Rəna Qədimovanın Şahrun Süleymanovanın "Sarı gəlin" balladası əsasında Azərbaycanda ilk xor və simfonik orkestr üçün Balladası səslənib.

Xəbərləri hazırladılar:

Səadət Təhmirazqızı, Sevda Hüseynova, Fidan Nəsirova-Əhmədova

**AZƏRBAYCAN BƏSTƏKARLAR İTTİFAQI – 90.
MUSİQİ FESTİVALI***Leyla ZÖHRABOVA*

2024-cü ildə musiqi mədəniyyətinin əlamətdar hadisələrindən biri də Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının 90 illik yubileyinin qeyd olunmasıdır. Bu məramla əlaqəli bir sıra tədbirlər həyata keçirilmiş, layihələr baş tutmuşdur.

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı 90 illik şanlı səhifələrini əhəmiyyətli hadisələr ilə tarixə yazıb. Əsası dahi Üzeyir bəy ilə qoyulan bu ocaqda ondan sonra görkəmli bəstəkarlar Səid Rüstəmov, Qara Qarayev, Tofiq Quliyev rəhbərlik etmişdir. 2007-ci ildən bu günə kimi dünya şöhrətli bəstəkar Firəngiz Əlizadə söz açdığımız təşkilata sədrlik edir. Sadaladığımız şəxsiyyətlərin hər birinin əsas amalı Azərbaycan musiqisinin bünövrəsini qorumaq, musiqi mədəniyyətimizin inkişafını təmin etmək idi. Məhz bu şəxsiyyətlərin sayəsində Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının 90 yaşı var. Bu gün isə biz bu festivalı Ali Baş Komandanımız İlham Əliyevin və igid ordumuz sayəsində azad Azərbaycanımızda qeyd edirik.

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının yubileyilə əlaqəli keçirilən müxtəlif tədbirlər, müsabiqə və konsertlər, plenum və festivallar öz zənginliyi ilə seçilir. Bu ərəfədə bəstəkarlarımızın yubiley gecələri də keçirilmişdir. Bunlardan Süleyman Ələsgərovun və Şəfiqə Axundovanın 100 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbiri misal göstərə bilərik.

Yubiley ilində yeni nəşrlərin işıq üzü görməsi haqqında söz açmağımız mütləqdir. Bu minvalla biz Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadənin "Azərbaycanın simfonik musiqisi" adlı kitabını, "Ü.Hacıbəyli-nin musiqi festivallarından elmi məqalələr" adlı toplunu, musiqişünas Natalya Dadaşovanın "Lyudmila Karagiçeva" adlı kitabını, həmçinin 2021-ci ildə Zəfər gününə həsr olunmuş konsertdə səslənən əsərlərin "Qarabağ Azərbaycandır" partitura məcmuəsini misal göstərə bilərik.

Yeni nəşrlərə musiqişünas və bəstəkarlara həsr olunmuş broşürlərin dərcinin davam olunması da aid oluna bilər. Onu da qeyd edək ki, bu günə kimi 60-dan çox musiqişünas və bəstəkarların həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş broşürlər dərc olunub. Bu ildə dərc olunan broşürlər musiqişünaslar Fəttah Xalıqzadə (müəllif sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, AMK-nın professoru Jalə Qulamova) və Akif Quliyevə (müəllif sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, AMK-nın professoru Leyla Quliyeva) həsr olunmuşdur.

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı həmişə olduğu kimi gənc bəstəkarların yaradıcılığına onun təbliğinə böyük yer ayırır. Bu baxımdan Gənc bəstəkarların yaradıcılığına həsr olunmuş plenum da yubiley tədbirləri sırasında keçirilmişdir. Plenum çərçivəsində gənc bəstəkarların əsərləri M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Akademik Filarmoniyasında Ü.Hacıbəyli adına

Azərbaycan Dövlət Simfonik orkestrinin ifasında səsləndirilmiş, elmi konfransda isə yeni yazılan əsərlər musiqişünaslar tərəfindən tədqiq olunmuşdur.

90 illik yubiley ilində bir neçə bölgəmizdə keçirilən səyyar plenumlar da əlamətdardır. İlin ilk plenumu Gəncə şəhərində, daha sonra Şəki və Şuşa şəhərlərindən keçirilmişdir. Hər bir bölgədə bir neçə gün ərzində həm musiqi ictimai xadimlərlə görüşlər baş tutmuş, həm də musiqi kollektivlərinin ifasında maraqlı konsert proqramları təqdim olunmuşdur. Bu baxımdan Gəncədə Firəngiz Əlizadənin "İntizar" operasının səsləndirilməsi, simfonik və kamera əsərlərdən ibarət konsertlər diqqətəlayiqdir.

XIII beynəlxalq Şəki "İpək yolu" Beynəlxalq Musiqi Festivalı da 90 illik yubileyə həsr olunmuşdur [1]. Festivalda Hindistanın "Bhanqra" rəqs qrupunun, Bursadan "İnegöl" xalq rəqs qrupunun, Qazaxistanın Xalq artisti Baxtiyar Taylakbayevin ifaları xüsusi maraqla qarşılanmışdır.

Şuşada keçirilən plenum isə öz bayram ovqatı ilə maraqlı idi. Burada həm Firəngiz Əlizadənin "Zəfər marşı" video formatda təqdim olunmuş, həm sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, musiqişünas Səadət Təhmirazqızının "Şuşa professional musiqidə" adlı yeni kitabının təqdimatı həyata keçirilmiş, həm Azərbaycan Dövlət Simli kvartetinin ifasında bəstəkar əsərləri səsləndirilmiş, həm də bir sıra musiqi xadimlərinin çıxışlarından ibarət konfrans təşkil olunmuşdur [2].

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının 90 illik yubileyi təkcə ölkəmiz daxilində deyil həmçinin onun hüdudlarından kənarda da keçirilir. Bu baxımdan Azərbaycanın Almaniyadakı səfirliyinin Mədəniyyət mərkəzində mötəbər tədbirin hazırlanmasını xüsusilə qeyd etməliyik [3]. Xalq artisti Fəxrəddin Kərimovun rəhbərliyi ilə Qara Qarayev adına Azərbaycan Dövlət Kamera orkestrinin ifasında Azərbaycan bəstəkarlarının əsərləri dinləyicilərin sürəkli alqışları ilə qarşılanmışdır.

Yubiley ilinin son tədbiri 22-noyabr - 9-dekabr tarixlərində keçirilən Musiqi festivalı oldu. Təsədüfi deyil ki, musiqi festivalı məhz paytaxt Bakıda baş tutdu. Bir neçə gün ərzində Bakı sakinləri və Bakıya gələn qonaqlar paytaxtımızın müxtəlif konsert salonlarında tədbirləri izləyə bildilər. Xüsusi ilə festivalın açılış gününə nəzər yetirmək istərdik.

Festivalın açılı nə ilə maraqlı idi? İlk növbədə açılışda səslənən əksər əsərlər ilk dəfə ifa olunduğu üçün, dinləyicilər tərəfindən böyük maraqla izləndi. Ü.Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Simfonik orkestrin ifasında səslənən əsərlər məzmun və janr rəngarəngliyi ilə seçilirdi. Bu isə əsərlər arasında kontrastlığı daha da gücləndirmiş və maraqlı repertuarın yaranmasına səbəb olmuşdur. Festivalda konsert,

simfoniya, simfonik poema, kapriçcio, rəqs, uvertüra və s. janrlı nümunələr ifa edilmiş və hər janrın əsas məziyyətləri zəngin məzmun ilə açılmışdır. O da maraqlıdır ki, konsertdə qocaman və orta nəsl bəstəkarlarının yeni əsərləri səslənmişdi.

Xalq artisti Dadaş Dadaşovun "Tar və simfonik orkestr üçün konsert"inin ilk ifası diqqətəlayiqdir. Solo tarda Beynəlxalq müsabiqələr laureatı Sənan Hacıli ifa edərək I hissəli konsertin maraqlı ideyasını dinləyicilərə çatdırı bilmişdir. Məlumdur ki, Dadaş Dadaşov bütün yaradıcılığı boyu milli musiqi alətlərinə xüsusi maraq bəsləyirdi [4]. Bu da təsadüfi deyil. Çünki Dadaş Dadaşov gənc yaşlarından tar alətində mükəmməl ifa etməyi bacarmış, bu sənətin sirlərini müəllimi Adil Gəraydan öyrənmişdir. Hələ 17 yaşında ikən D.Dadaşov H.Xanməmmədovun tar və simfonik orkestr üçün konsertinin mahir ifaçısı da olmuşdur. Belə ki, bəstəkar-ifaçı tandemi D.Dadaşov yaradıcılığında daim izlənilir.

Milli alətlərə olan sevgidən söhbət açdıqda Dadaş Dadaşovun ilk dəfə Qanun və simfonik orkestr üçün konsertin müəllifi olmasını da qeyd etməliyik.

Əsərləri ilə xalqın dərin sevgisini qazanan tanınmış bəstəkar Xalq artisti Azər Dadaşovun da əsəri xüsusi maraqla qarşılanmışdır. Konsertdə Azər müəllimin 16 sayılı "Heydər" adlı III hissədən ibarət simfoniya səsləndirilmişdir. Onu da qeyd edək ki, əsər 2023-cü ildə bəstələnmiş, Ulu öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr olunmuşdur. Simfoniya bəstəkarın Ulu öndərə həsr olunmuş 7-ci əsəridir. Bəstəkarın özünün qeyd etdiyi kimi bu əsərlərin hər birində o, Ulu öndər Heydər Əliyevin təkrarolunmaz cəhətlərini və zəngin irsini üzə çıxarmağa, ruhunun gücünü və Vətənə olan məhəbbətini musiqi obrazlarında əks etdirməyə çalışmışdır.

Konsertin repertuarında Xalq artisti Sərdar Fərəcovun Bakıda ilk dəfə ifa edilən "Türk rəqsi" adlı simfonik əsəri də sürəklilə alqışlarla qarşılanmışdır. "Türk rəqsi" həm f-no, həm kamera orkestri, həm də simfonik orkestr üçün işlənilmişdir. Türk aləmi ilə bağlı bu əsər ilk dəfə Bishkekə Qırğız Milli Konservatoriyasının 30 illik yubileyində səslənmişdir.

Türk mövzusu Sərdar müəllimə çox yaxındır. Qeyd edək ki, hələ 2015-ci ildə TRT Araz telekanalında yayımlanan verilişdə Türk-Azərbaycan bəstəkar və şairlərin müştərək əsərləri təqdim olunmuşdur. Sərdar müəllim də bir neçə mahnını məhz türk şairlərinin sözlərinə bəstələmişdir. O, həmçinin "Sonsuzluq karvanı" oratoriyası, "Bir günlük siğə" və "Şəhərdən manyak var" operettalarını da türk dramaturqlarının əsərləri əsasında yazıb [5].

Əməkdar incəsənət xadimi Cahangir Zülfüqarovun "Çağırış" uvertürası isə igidliyi, cəsurluğu tərənnüm edən əsərlər sırasındadır. Uvertüra simfonik orkestrin ifasında kontrastlı mövzu və melodik rəngarəngliyi ilə seçilərək sürəklilə alqışlara səbəb olmuşdur.

Konsert repertuarında balet musiqisinə də xüsusi yer ayrılmışdır. Əməkdar incəsənət xadimi Ceyhun Allahverdiyevin "Tac Mahal" baletindən fraqmentlər dünənin 7 möcüzəsindən biri olan Tac Mahala həsr

olunub. O da maraqlıdır ki, balet bu mövzuya həsr olunmuş ilk əsərdir. Bəstəkar özü qeyd edir: "Mənim üçün ən ümdə duran məsələ mövzunun aktuallığı, əbədiyyəti, milli və bəşəri olması idi. Tac Mahal abidəsinin tarixi əhəmiyyəti, əbədi sevginin simvolu kimi möhtəşəmliyi və eləcə də, özündə bir çox Şərq xalqlarının mədəniyyətlərini birləşdirməsi bu mövzuya müraciət etməyimə səbəb oldu" [6]. Doğurdan da, əsəri dinlədikdə Şərq koloritinin nə qədər zənginliyi, kontrastlığı, onun rəngarəngliyi göz önündə canlanır.

Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin nümayəndələri milli musiqi ənənələrinə bağlı olduqları üçün onların yaradıcılığında bu ənənə bariz şəkildə özünü göstərir. Bunu biz bəstəkar əsərlərində aşiq musiqi intonasiyalarından istifadə ilə də bağlaya bilərik. Bu baxımdan əsası Ü.Hacıbəyli tərəfindən qoyulan "Aşıqsayağı" triosu sonrakı dövrdə bir neçə bəstəkar tərəfindən eyniadlı əsərlərin yaranmasına səbəb olmuşdur. Eyniadlı "Aşıqsayağı" Xalq artisti, bəstəkar Vasif Allahverdiyevin qələmindən süzülərək yazılan əsərlər sırasında özünəməxsus yeri tutur. Aşiq musiqi intonasiyalarından istifadə etmək ilə milli ruhu daha da qabarıq şəkildə təcəssüm etməyi qarşısına məqsəd qoymuş bəstəkar buna yüksək şəkildə nail olmuşdur.

Səslənən əsərlər içərisində sənətsüənəslilik namizədi, bəstəkar Lələ Cəfərovanın "Sumela" simfonik poeması da ilk ifası ilə yadda qaldı. Əsərin belə adlandırılmasının böyük mənası var. Sumela Türkiyənin Trabzon şəhərində yerləşən monastırdır. Monastırın divarlarında bir neçə müqəddəslərin rəsmləri rəngli boyalar ilə çəkilib. Zəngin təbiətə malik dağların qoynunda olan monastır dəniz səviyyəsindən 1500 metr hündürlükdə yerləşir. Bəstəkar özü bu müqəddəs yeri ziyarət etdikdən sonra o qədər ilhamlanmışdır ki, ona həsr olunmuş əsər yazmaq ideyası yaranır. Nəticə də eyniadlı simfonik poema yaranır. Lələ xanımın özünün söylədiyi kimi əsərdə "kosmos səsləri ilə Sumela obrazı yaradılıb". Buradakı hadisələr sanki nağıl kimi vəsf olunur.

Simfonik orkestr üçün səslənən yeni əsərlərdən biri də Əməkdar incəsənət xadimi, bəstəkar Məmmədəğa Umudovun "Simfonik rəqs"idir. Burada biz bəstəkarın üzvi surətdə rəqs musiqisinə xas elementlər ilə zəngin palitralı musiqi tablosunu simfonik orkestrin ifasında izləyə bildik.

Naxçıvan diyarı, onun gözəllikləri də bəstəkar yaradıcılığında vəsf olunan yerlərdəndir. Bunlar içərisində Naxçıvan MR Əməkdar incəsənət xadimi Yaşar Xəlilovun "Naxçıvan kapriçciosu" diqqətəlayiqdir. Azərbaycanın dilbər guşələrindən biri olan Naxçıvanın vəsf olunmasına həsr olunan əsər də ilk dəfə səsləndirilmişdir. Yaşar Xəlilov bir sıra əsərlərində Naxçıvanın gözəl yerlərinə həsr olunmuş bir neçə əsər yaratmışdır. Bu əsərdə də biz Naxçıvanın zəngin təbiətini, onun özünəməxsus musiqi mədəniyyətini duya bilirik.

Festivalın bütün günlərində müxtəlif musiqi ocaqlarında keçirilən konsertlər yubileyə böyük töhfələr verdi. Bir-birinin ardınca Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının Ü.Hacıbəyli adına Konsert salonunda Kamera

musiqisi, Uşaq musiqisinə həsr olunmuş Elmi-praktiki konfrans; R.Behbudov adına Azərbaycan Dövlət Mahni Teatrında Estrada musiqisi; Heydər Əliyev adına Sarayda Əməkdar artist Vüqar Camalzadənin yaradıcılıq gecəsi; M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Akademik Filarmoniyasında Qara Qarayev adına Azərbaycan Dövlət Kamera Orkestrinin və Azərbaycan Dövlət Xalq Çalğı Alətləri Orkestrinin konsertləri bu sırada böyük əhəmiyyətə malikdir.

Doğurdan da, 2024-cü il Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının 90 illik zəngin tarixini özündə əks etdiməyə nail oldu. Bütün bunlar Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Xalq artisti, UNESCO-nun "Sülh artisti", AMEA-nın müxbir üzvü Firəngiz xanım Əlizadənin böyük əməyi, zəhməti və gücü sayəsində ərsəyə gəldi. Firəngiz xanım həm ictimai fəaliyyəti, həm də öz

yaradıcılığı ilə Azərbaycan musiqisinin dünyada tanınmasında, təbliğ olunmasında, Şərq ilə Qərb arasında bağlılığın inkişaf etməsində, gənclərə göstərdiyi diqqət və qayğısında nümayiş etdirir. Musiqişünas, AMEA-nın müxbir üzvü, sənəşünaslıq üzrə elmlər doktoru, professor Rəna Məmmədovanın yazdığı fikri xatırlamaq istədim: "..... zaman sənətdə yeni yol açan, ömrünü sənətə həsr edən fədai ucaldır, əbədi olaraq tarixə qovuşdurur. Firəngiz Əlizadə fenomeni də zamanın və istedadın ucaltdığı zirvədir" [7, s. 8353]. Söylənilənlərə qoşularaq biz də Firəngiz xanıma möhkəm cansağlığı arzu edirik. Biz inanırıq ki, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı gələcəkdə bundan da böyük yubiley illəri keçirəcək və uzun illər bəstəkarlıq, musiqişünaslıq sahələrinin inkişafında başlıca əvəzsiz rol oynayacaqdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Şəkiddə "İpek yolu" Beynəlxalq Musiqi Festivalı keçiriləcək. URL: <<https://medeniyyetv.az/az/news/3034/sekide-ipek-yolu-beyneltalq-musiqi-festivali-kecirilecek>>
2. Təhmirazqızı S. "Şuşada Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının səyyar plenumu". Mədəniyyət qəzeti, 23.10.2024. URL: <<https://www.medeniyyet.az/page/news/76319/.html?lang=az>>
3. Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının 90 illik yubileyi münasibətilə Berlində klassik musiqi gecəsi təşkil olunub. URL: <<https://az.baku-art.com/az/azerbaycan-best-karlar-ittifaqin-n-90-illik-yubileyi-munasib-til-berlind-klassik-musiqi-gecsi-t-shkil-olunub>>
4. Hüseynova L. "Yüksək meyar və keyfiyyət keşiyində: Dadaş Dadaşovun bəstəkar və müəllim portretinə bəzi ştrixlər". Konservatoriya jurnalı, 2015, №3. URL <<http://konservatoriya.az/?p=1315>>
5. Zeynallı G. Sərdar Fərəcov - Bəstəkar və ictimai xadim kimi. <<http://konservatoriya.az/?p=1814>>
6. Allahverdiyeva L. "Ceyhun Allahverdiyevin "Tac Mahal" baletinin musiqi dramaturgiyası. Konservatoriya jurnalı, 2023, №2 (57), URL: <<http://konservatoriya.az/?p=7694>>
- 7. Məmmədova R. "Firəngiz Əlizadə: musiqiyə bağlı sənətkar". Musiqi-dünyası. 2020, №1(82), s.7-9. URL: <http://www.musiqi-dunya.az/article/82/82_2.htm>

«МЫ ЖИВЕМ И РАБОТАЕМ ПО ПРИЗВАНИЮ»: юбилейное интервью с Вадимом Робертовичем Дулат- Алеевым / Беседу вела Г.Б. Шамилли

Для цит.: «Мы живем и работаем по призванию»: юбилейное интервью с Вадимом Робертовичем Дулат-Алеевым / Беседу вела Г.Б. Шамилли // Musiqi Dünyası. 2024. № 4. С. 33-35.

For cit.: “We live and work by calling”: anniversary interview with Vadim Robertovich Dulat-Aleev / Interview conducted by G.B. Shamilli // Musiqi Dünyası. 2024. No. 4. P.33-35. (In Russian).

В декабре 2024 года ректору Казанской Государственной консерватории им. Н.Г. Жиганова, доктору искусствоведения, известному музыковеду и общественному деятелю Вадиму Робертовичу Дулат-Алееву исполнилось 55 лет. Давно назревшая потребность в интервью наконец-то осуществилась в связи с юбилейной датой (рис. 1).

О неординарности личности Вадима Дулат-Алеева свидетельствует подробная страница на сайте Казанской Государственной консерватории им. Н.Г. Жиганова, ректором которой он назначен приказом министра культуры О.Б. Любимовой от 1 июня 2021 года. Между тем за сухими информационными данными скрывается человек, чья жизнь с момента поступления в казанскую консерваторию (1988) корнями вросла в родную alma mater. С 1993 года В.Р. Дулат-Алеев работает в консерватории и, пройдя через разные административные уровни управления — от заведующего кафедрами (2003—2021) до проректора по научной части (2003—2009) и ректора (2021—наст.), остается ее уникальным воспитанником, любимым педагогом, уважаемым коллегой и наставником музыкальных коллективов. Те, кому когда-либо приходилось встречаться с Вадимом Робертовичем, говорят о удивительном обаянии и улыбке, которая не сходит с его лица. Другие вспоминают добрые слова, в которые с первых же минут разговора погружаются его собеседники. Возможно, все эти качества послужи-

ли залогом того, что природный магнетизм личности Вадима Дулат-Алеева непрестанно расширяет партнерский круг на орбите казанской консерватории.

В конце 2024 года Вадим Робертович Дулат-Алеев стал членом редакционной коллегии бакинского журнала Musiqi Dünyası («Мир Музыки», главный редактор Т.А. Мамедов) и дал небольшое интервью редакции журнала. Беседу вела доктор искусствоведения, ведущий научный сотрудник Государственного института искусствознания Гюльтекин Байджановна Шамилли.

ГШ — Вадим Робертович, наша последняя встреча в Государственном институте искусствознания в 2019 году нашла отражение в Вашей замечательной книге «О музыке с трибуны, на сцене и в кулуарах» (Казань, «Фолиант», 2019), в которой были также изданы Ваши статьи, эссе и другие интервью с коллегами, работающими в разных областях музыкальной науки. С тех пор многое изменилось и в обществе, и в Вашей личной жизни. Что же касается Вашего приезда в московскую консерваторию на юбилейное мероприятие, посвященное 25-летию журнала Musiqi Dünyası («Мир Музыки») в октябре этого года, оно стало подарком для всех участников и гостей, в том числе и наших бакинских коллег, с теплом вспоминающих встречу с Вами.

ВР — Спасибо, Гюльтекин Байджановна, что вспомнили о нашей интереснейшей беседе в

Институте искусствознания в 2019 году, где мы обсуждали проблемы отечественного музыкального востоковедения. Получившееся в результате этого обсуждения интервью до сих пор остается одной из самых востребованных публикаций для музыковедов Казанской консерватории, так как содержит не только обзор актуальных научных проблем в области изучения музыкальных культур Востока, но и множество ценных методических рекомендаций. До сих пор это направление в отечественном музыкознании находится на стадии формирования, а методология еще не обрела такой устойчивой академической традиции, как европоцентристская линия. Происходящие в мире изменения свидетельствуют о возрастающей актуальности именно восточного, азиатского вектора гуманитарной науки. Мы наблюдаем насколько стремительно возрастает его роль в культуре, гуманитарном знании, политике; наблюдаем как концепция многополярного мира обретает все более ясные очертания и в практическом, и в теоретическом плане. И эта мировая тенденция, пожалуй, важнейшее из изменений, произошедших в последние годы. А наиболее значительным из изменений, связанных с моей жизнью, стала работа в качестве ректора Казанской государственной консерватории имени Назиба Жиганова с 2021 года.

ГШ – Уверена, что это произошло не случайно. Ведь с первых же дней еще заочного знакомства с

Вами в конце 1990-х годов меня удивляла Ваша способность гармонично сочетать науку и административную работу. Вы автор широко цитируемой монографии «Текст национальной культуры», учебной и методической литературы, член редколлегий, Вам приходится читать и рецензировать литературу, педагог, автор и вдохновитель самых разных научных и культурных проектов, и этот перечень можно было бы еще продолжить. Поделитесь, пожалуйста, секретом — что является залогом успешной реализации разных направлений развития Вашей личности?

БР – У разных направлений деятельности единый фундамент – интерес к командной работе, к совместной деятельности по созданию чего-то нового. В последние годы я все сильнее осознаю работу в области культуры и искусства как призвание. Каждый музыкант, в том числе каждый музыковед и музыкальный менеджер – это хранитель и созидатель одновременно. Считаю, что в нашей профессии случайных людей не бывает. *Мы живем и работаем по призванию.* У меня долгие годы было некое хобби внутри профессии – концертная деятельность. С большим интересом я формировал различные фестивали, среди которых своим главным достижением считаю Фестиваль татарской музыки «Мирас» («Наследие»). Это единственный в мире фестиваль татарской симфонической музыки, который уже десять лет проводится Государственным академическим

Рис.1 Ректор Казанской Государственной консерватории им. Н.Г. Жиганова, доктор искусствоведения Вадим Робертович Дулат-Алеев.

Фото. Источник: <https://tatarstan-symphony.com/Orkestr/ispolniteli/742.htm>

Fig. 1 Rector of the Zhiganov Kazan State Conservatory, Doctor of Sciences (Art History) Vadim Robertovich Dulat-Aleev. Photo. Source: <https://tatarstan-symphony.com/Orkestr/ispolniteli/742.htm>

симфоническим оркестром Татарстана под управлением Александра Сладковского. А в прошлом году я начал концертную деятельность в качестве дирижера: созданный мною Концертный камерный оркестр Казанской консерватории в 2024 году выступал в Казани, Москве, Петрозаводске и занял первое место на Международном музыкальном конкурсе имени А.К. Глазунова.

ГШ – Поздравляю Вас с этим замечательным событием! При этом помимо освоения различных музыкальных профессий Вы прошли через все уровни управления консерваторией от заведующего кафедрой до ректора. Хотелось бы узнать, какие задачи по-Вашему являются наиболее актуальными в сфере современного музыкального образования Татарстана?

ВР – Музыкальное образование Татарстана является неотъемлемой частью отечественной системы музыкального образования. Главная задача – это сохранение всех ее преимуществ, которые образуются тремя ступенями: школа – колледж – ВУЗ. *Одним из моих первых действий в качестве ректора консерватории была разработка научно-образовательного кластера Казанской консерватории.* Он объединил музыкальные школы, колледжи республики в единый научно-образовательный организм, в который также были бы включены ведущие работодатели республиканского и муниципального уровня. Эта концепция взаимодействия музыкальных организаций была утверждена Постановлением Кабинета министров Республики Татарстан «О научно-образовательном кластере Казанской консерватории». Есть у музыкального образования Татарстана и собственная задача, в решении которой можно надеяться только на самих себя: необходимо формировать академическую систему в области татарской музыки для сохранения и развития традиционного искусства и развивающихся на его основе современных направлений творчества и концертной практики.

ГШ – Полагаю, что научно-образовательный кластер на всех уровнях взаимодействия в скором времени покажет отличный результат. Если же мыслить в более широком масштабе — какие вызовы сегодня стоят перед музыкальной культурой Татарстана с учетом меняющихся на глазах исторических и геополитических контекстов?

ВР – Музыкальная культура Татарстана сейчас активно развивается по всем направлениям. У нас полностью сформирована вся современная музыкальная инфраструктура. Кроме того, активизируются музыковедческие исследования. Мы особое внимание уделяем работе с традиционным культурным наследием народов Волго-Камского региона — поколения меняются и механизмы сохранения традиции тоже должны совершенствоваться. Культура — это неотъемлемая часть истории, она несет традиционные духовные ценности и нравственные основы. *Мы должны работать в контакте с обществом, не замыкаясь в кругу узкопрофессиональных интересов.*

В геополитическом контексте, помимо развития концепции многополярности очень важны реальные контакты. Поэтому вижу важнейшей задачей укрепление культурных связей, развитие гастрольной деятельности между теми странами и народами, которые связаны общей историей. Хотелось бы, чтобы реализовались совместные планы с теми странами и народами, которые в 2025 году будут отмечать 80-летие Победы в Великой Отечественной войне. И у нас будет 80-летие Казанской консерватории — она ровесница Победы!

ГШ – Вы сказали замечательные слова о том, что нам нужно работать в контакте с обществом, не замыкаясь на узкоспециальных интересах. Это касается и музыковедения как науки, результаты которой, уверена, должны работать на гармонизацию человека и общества. Как руководитель междисциплинарного проекта «Музыка в Культуре» в Государственном институте искусствознания и одноименного онлайн-семинара не могу не спросить Вас о том, как мы могли бы наладить на данной платформе взаимодействие с казанской консерваторией в формате лекций, совместных конференций и семинаров?

ВР – Это замечательное предложение! Мы будем искать способ для более тесного взаимодействия. И желательно в международном формате.

ГШ — Благодарю Вас за интересную беседу, Вадим Робертович. От имени редколлегии журнала желаю Вам творческого настроения, новых научных свершений и инновационных образовательных проектов, а также успешного празднования 80-летия Казанской консерватории в широком международном масштабе.

**XALQ ARTİSTİ, PROFESSOR SİYAVUŞ KƏRİMİ
HAQQINDA DÜŞÜNCƏLƏRİM.****Siyavuş Kərimi - 70***Akif QULİYEV*

Azərbaycanın Xalq artisti, profesor, istedadlı musiqiçi, ifaçı və pedaqoq “Şöhrət” və “Şərəf” ordenli Siyavuş Kərimi haqqında söz demək həm asandır, həm də çətin.

Asandır ona görə ki, onun keçdiyi yaradıcılıq yolu, müxtəlif musiqi sahələrində göstərdiyi fəaliyyət, qazandığı nailiyyətlər mənim gözümdən qarşısında baş vermişdir. Çətindir ona görə ki, Siyavuş Kəriminin yaradıcılıq fəaliyyəti çoxplanlı və geniş olduğu üçün buna xüsusi elmi tədqiqat obyektini kimi yanaşmaq lazımdır və onun əsl dəyərini verməkdən ötrü sənətinin yaradıcılığı ətraflı tədqiq olunmalıdır. Bu, musiqişünas tədqiqatçılarımızın öhdəsinə düşən vəzifədir.

Mən 55 il bundan əvvəl Bülbül adına Orta İxtisas Musiqi məktəbində eyni sinifdə oxuduğum və 20 ildən çox iş yerində əməkdaş kimi tanıdığım istedadlı şəxsiyyət haqqında öz şəxsi fikirlərimi bölüşmək istədim.

Xalq artisti, profesor Siyavuş Kəriminin gözəl ifaçı, aranjemançı, bəstəkar kimi Respublikamızda tanınması hamıya məlumdur. XX əsrin sonlarından onun bəstələdiyi mahnılar, xalq və bəstəkar mahnılarının işləmələri, kinofilmlərə və teatr tamaşalarına yazdığı musiqi tezliklə geniş dinləyici auditoriyası qazanmış və məşhurlaşmışdır. Lakin mən Siyavuş Kəriminin bəstəkarlıq fəaliyyətinə toxunmaq istəmirəm. Bu çox vaxt aparar. Mən onun bir təşkilatçı kimi keyfiyyətlərindən, əldə etdiyi nailiyyətlərindən, qazandığı uğurlardan söz açmaq istərdim.

Əvvəla qeyd edim ki, mənim Siyavuş Kərimi ilə tanışlığım hələ məktəb illərindən, daha dəqiq desək, 1968-ci ildən başlamışdır. Belə ki, mən Sumqayıt şəhəri 9 sayılı orta məktəbin VI sinfini və 1 sayılı musiqi məktəbin tar sinfi üzrə V sinfini bitirdikdən sonra təhsilimi Bakıda Bülbül adına Orta İxtisas Musiqi məktəbində davam etdirməli oldum. Siyavuş isə həmin məktəbdə VIII sinifdən tar ixtisasından təhsil almağa başlamışdır. Bizim ilk tanışlığımız məhz bu - Azərbaycanın bir çox məşhur musiqiçilərinin yetişdiyi təhsil ocağında olmuşdur.

Təsədüf elə gətirmişdir ki, biz tarın həm not ixtisasında, həm də muğam sinfində eyni müəllimlərdən dərslər alırdıq. Hər ikimiz notdan Rəna Kəngərlinin, muğamdan isə Əhsən Dadaşovun sinfində oxuyuruq. Məlum olduğu kimi görkəmli Azərbaycan tarzən-pedaqoqu Əhsən Dadaşov bir çox tarzənlərin müəllimi olmuş, tar ifaçılığında müəllimləri Mirzə Mansur Mansurovdan, Ənvər Mansurovdan mənimsədiyi klassik muğam ifa xüsusiyyətlərini öz tələbələrində ötürmüşdür. 60-cı illərdə ud alətinin yenidən xalq çalğı

alətləri sırasına daxil edilməsində onun böyük xidməti olmuşdur. Müəlliminin bu təşəbbüsü Siyavuş Kərimidə də uda olan maraq oyatmışdır. Məhz Əhsən müəllimin tövsiyəsi ilə Siyavuş Kərimi “Xatirə” xalq çalğı alətləri ansamblında çalışarkən ud alətini ifa etmişdir.

Tar ixtisası üzrə professional təhsil alsa da, Siyavuş Kərimi bir çox alətlərdə: - saksafonda, gitbrada, fortepianoda sərbəst, məharətlə ifa etməsi maraq dairəsinin genişliyindən irəli gəlmiş və onun bu keyfiyyəti korifey sənətkarların diqqətini özünə cəlb etmişdir.

Məktəb illəri bizim xatirəmizdə xoş hadisələrlə yadda qalmışdır. Sınıfımız çox mehriban və istedadlı şagirdlərdən ibarət olduğu üçün bir sıra dərslərə bilikdə. 4-5 nəfərdən ibarət qruplar halında hazırlaşmağa adət etmişdik. Xüsusilə də, musiqi ədəbiyyatı və harmoniya fənlərini beş dost birlikdə öyrənirdik. Hazırlıq əsasən M.F.Axundov adına Respublika Mərkəzi Kitabxanasının “Musiqi otağı”nda baş verirdi. Bu ənənə bizim tərəfimizdən Ü.Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında (indiki Bakı Musiqi Akademiyası) təhsil aldığımız müddətdə də davam etdirilirdi.

Mükəmməl təhsil və fərdi istedadın üzvi birləşməsi öz nəticəsini verdi. Sınıfımızın məzunları Siyavuş Kərimi və istedadlı kamança ifaçısı və pedaqoq Fəxrəddin Dadaşov Respublikanın Xalq Artisti fəxri adına layiq görülmüş və professor kimi Ali məktəbdə pedaqoji fəaliyyət göstərirlər. Mən özüm Əməkdar İncəsənət xadimi və professor kimi 20 ildən artıqdır ki, Milli Konservatoriyada kafedra müdiri vəzifəsində çalışıram.

Digər sinif yoldaşlarımız fortepiano ifaçısı Əfqan Salayev Türkiyə Respublikasının Qazantep Universitetində, violin ifaçısı Elşən Əmrahov isə Ankaranın Bilkənd universitetində professor vəzifəsində çalışırlar. Bülbül adına Orta İxtisas Musiqi Məktəbində bizim sinif yoldaşlarımız arasında təməli qoyulan mehriban və səmimi münasibət artıq 50 ildən çoxdur ki, davam etdirilir.

Ulu öndərimiz Heydər Əliyev tərəfindən Siyavuş Kəriminin Azərbaycan Milli Konservatoriyasına rektor təyin olunması ilə biz onun musiqi sənəti sahəsində fəaliyyətinin geniş və mükəmməl ideyalarla zəngin olduğunu da müşahidə edirik. Beləliklə o, yeni fikirləri, maraqlı layihələri, progressiv fikirləri ilə hamının diqqətini cəlb etməyə başlayır. Ən başlıcası isə o, irəli sürdüyü hər bir yeniliyin mütləq həyata keçməsinə, reallaşmasına çalışır və buna nail olur.

Görkəmli amerikalı iş adamı və ictimai xadim Bill Qeyts demişdir: “Əgər ağılınıza yaxşı ideya gəlibsə, yubanmadan hərəkət edin”. Bu prinsipdən çıxış edərək Siyavuş Kərimi hər zaman hərəkətdə, fəaliyyətdə, axtarışda olan yaradıcı şəxsiyyətdir. Qarşısına qoyduğu bütün vəzifələrin vaxtında və yüksək səviyyədə yerinə yetirilməsinə çalışaraq, hər addımında özünün peşəkarlıq bacarığını nümayiş etdirir. Onun irəli sürdüyü orijinal ideyalar isə reallaşaraq istər musiqi təhsilinin, istərsə də musiqi mədəniyyətinin inkişafına xidmət edir.

Siyavuş Kəriminin yenilikçilik, novatorçuluq keyfiyyətləri onun Azərbaycan Milli Konservatoriyasında rektorluq etdiyi müddətdə daha qabarıq özünü göstərməyə başlamışdır. 2001-ci ildən Azərbaycan Milli Konservatoriyasına rəhbərlik etdiyi zaman ərzində onun musiqi təhsili sistemində dərinlikdən bağlılığı aydın müşahidə olunur. Söhbətlərin birində “Təhsil mənim üçün həyatımı həsr etməyə hazır olduğum sahədir” deyən sənətkar, həqiqətən, 20 ildən artıq böyük zaman kəsiyində özünü milli musiqinin tədrisinə və təbliğinə həsr edən fədai kimi fəaliyyət göstərir. O, hər zaman milli musiqimizin; xüsusən də, muğamlarımızın tədrisinə və təbliğinə xüsusi diqqət və qayğı ilə yanaşır. Bunu biz 2009-cu ildən start götürmüş və 2023-cü ildə də Heydər Əliyev Fondu, Mədəniyyət Nazirliyinin təşkilatçılığı, bilavasitə Siyavuş Kəriminin rəhbərliyi altında Azərbaycan Milli Konservatoriyasının dəstəyi ilə reallaşan VI Beynəlxalq “Muğam aləmi” musiqi festivalının keçirilməsi zamanı bir daha əyani gördük.

Siyavuş Kərimi yeniliyə, müasir zamanın tələblərinə cavab verən ideyalarının reallaşmasına həmişə cəhd etmişdir. Konservatoriyanın strukturunda, elm və tədris sahəsində yerinə yetirdiyi işlər bunu sübut edir. Məhz şəxsi təşəbbüsü ilə meydana gələn bu yeniliklərə aşağıdakıları aid etmək olar:

- Bülbül və Rəşid Behbudov vokal ənənəsini davam etdirmək üçün Milli Konservatoriyada “Milli vokal” kafedrasının yaradılması. Şərq oxuma məktəbindən Avropa vokal məktəbinə keçidin təməlini qoyan, milli vokal sənətinin banisi olan Bülbülün ifaçılıq ənənələrini gələcək nəsə çatdırmaq məqsədilə yaradılan bu kafedrada Şərq və Qərb oxuma üsulları arasında qovuşma nöqtələri hesabına Azərbaycan

professional vokal ifaçılığının inkişafına geniş imkanlar açılmışdır.

- Vəqif Mustafazadə və Rafiq Babayev ifaçılıq ənənəsini gələcək nəsə ötürmək məqsədilə Milli Konservatoriyada “Populyar musiqi və milli caz” kafedrasının yaradılması. Bu işdə Siyavuş Kərimi öz şəxsi təcrübəsindən faydalanaraq Azərbaycan estrada musiqisinin gələcək inkişafı üçün mükəmməl bazanın yaradılmasına çalışmışdır.

Məlumdur ki, XX əsrin 70-ci illərində sənətə bir ifaçı kimi qədəm qoyan Siyavuş Kərimi öz istedad və peşəkarlığını Rəşid Behbudov, Rafiq Babayev, Polad Bülbüloğlu kimi korifey sənətkarların rəhbərliyi altında müxtəlif musiqi kollektivlərində fəaliyyəti ilə təkmilləşdirmişdir. Onun Rəşid Behbudovun Dövlət Mahnı Teatrında solist (1979-1980), “Aşıqlar” vokal-instrumental estrada ansamblında solist, aranjimançı və bədii rəhbər (1980-ci illər), Azərbaycan Dövlət tele-radiosunun estrada orkestrində bədii rəhbər (1989-1992), “Cəngi” estrada-folklor qrupunda rəhbər (1992-1995) kimi çalışması bəstəkarlıq yaradıcılığına da əhəmiyyətli təsir göstərmişdir.

Bütün bunlarla yanaşı, XX əsrin sonlarından Azərbaycan estrada musiqisinə yeni nəfəs gətirən mahnıları ilə daxil olan Siyavuş Kərimi bir bəstəkar kimi də milli estrada janrının inkişafına öz töhfəsini verir.

- Siyavuş Kərimi ilk dəfə olaraq musiqi təhsili sistemində bakalavr pilləsində “Musiqi menecmenti”, magistr pilləsində isə “Art menecment” fənnlərinin tədrisinə nail olmuşdur. Azərbaycan Milli Konservatoriyasından sonra bu fənnlərin tədrisi digər qabiliyyət yönümlü ali məktəblərdə də tətbiq olunmağa başlamış və bu gün də uğurla davam etdirilir.

- İlk dəfə olaraq Azərbaycan milli musiqi təhsilində qədim musiqi alətimiz olan “Sazın not tədrisi” Siyavuş Kəriminin təşəbbüsü ilə reallaşmışdır. Belə ki, “Saz məktəbi” dərsləri öz elmi-metodik səviyyəsinə, tərtibinə və məzmununa görə saz ifaçılığının və tədrisinin müasir tələblərinə uyğun hazırlandığı üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

- Siyavuş Kəriminin bilavasitə rəhbərliyi və ideyaları ilə Azərbaycan Milli Konservatoriyasının “Milli musiqi alətlərinin təkmilləşdirilməsi” adlı elmi-tədqiqat laboratoriyasında bir sıra yeniliklər həyata keçirilmişdir. Milli musiqi alətlərimiz - tar, kamança, balaban, zurna və başqalarının yenidən bərpası, yeni növlərin yaradılması, onların quruluşu və ifaçılıq imkanlarının genişləndirilməsi, səslənməsinin daha da zənginləşdirilməsi və gücləndirilməsi üçün laboratoriyada elmi-praktiki araşdırmalar aparılmışdır.

- Siyavuş Kərimi milli musiqimizin daha geniş beynəlxalq miqyasda təbliği üçün orijinal layihələrə imza atmışdır. Onun rəhbərliyi ilə 1997-ci ildə Azərbaycan-Norveç, 2002-ci ildə Azərbaycan-Cənubi Amerika (“Salam-Hola”) musiqi layihələri milli musiqimizin dünya miqyasında tanınmasında, xalq incilərinin digər xalqların musiqisi ilə sintez olunmasında, musiqi ifaçılığında yeni və maraqlı ideyaların aktuallaşmasında böyük rol oynamışdır. Siyavuş Kəriminin təşkilatçılığı və yaxından iştirakı ilə hazırlanan

bu layihələrin əsas məqsədi ölkələrarası və mədəniyyətələrarası musiqi əlaqələrini daha da genişləndirmək, ən əsası isə Azərbaycan musiqisini dünya arenasına yeni müstəvidə çıxararaq təbliğ etmək və tanıtmadır.

- Konservatoriyada elm və tədris prosesinə respublikanın ən parlaq musiqiçi simalarının cəlb edilməsində də Siyavuş Kəriminin xüsusi əməyi vardır.

Həmişə axtarışda olan Xalq artisti, professor, “Şöhrət” və “Şərəf” ordenli Siyavuş Kərimi 70 illik yubileyində əliboş qarşılamadı. Bu ilin 20 noyabrında Heydər Əliyev sarayında tamaşaya qoyulan “Nəsimi”

operası Respublikamızın mədəniyyət hadisəsinə çevrildi.

Əsası Üzeyir Hacıbəyli tərəfindən qoyulan fundamental musiqi mədəniyyəti sistemini rəhbər tutaraq Siyavuş Kərimi də musiqi təhsili və maarifi sisteminin qabaqcıl nailiyyətlərindən bəhrələnərək bunu yeni ideyalarla zənginləşdirmişdir. Burada başlıca olaraq müxtəlif musiqi mədəniyyətlərinin (Şərq və Qərb), təhsil və təlim ənənələrinin qarşılıqlı əlaqəsi, bunların sintezi mühüm rol oynayır. Bu estafeti bir çox Azərbaycan musiqiçiləri kimi Siyavuş Kərimi də uğurla davam etdirir.

К ЮБИЛЕЮ ПРОФЕССОРА АКИФА КУЛИЕВА

Алёна ИНЯКИНА

Азербайджанская музыкальная наука, уже более столетия развивающиеся в русле не только традиционной, но и академической музыки, характеризуется весомым вкладом отечественных учёных в исследование вопросов национального музыкального наследия. Общеизвестным фактом современного мира является то, что в эффективном развитии любой науки, в том числе, науки о музыке, большое значение имеют исследования учёных, деятельность которых характеризуется с одной

стороны многовекторностью, а с другой — продуктивностью в каждой из выбранных сфер. Не менее важным на пути такого исследователя становится вопрос выбора сферы научных интересов с точки зрения её актуальности, а также перспективности для дальнейших исследований.

Заслуженный деятель искусств Азербайджана, доктор философии по искусствоведению, один из ведущих профессоров Азербайджанской Национальной Консерватории Акиф Кулиев — музыковед, с именем которого связаны интересные научные открытия в области национальной музыки, в первую очередь, музыки устной традиции.

Как часто бывает в жизни талантливых музыкантов — исполнителей, композиторов или музыковедов, любовь к музыкальному искусству, как и интерес к определённым его сферам, закладывается, а впоследствии и проявляется с самого детства. И в этом вопросе речь идёт не столько о сознательном выборе с детства, поскольку даже сам А.Кулиев в одном из интервью признавался, что он не может сказать, что его «детские мечты и фантазии были связаны с музыкой», сколько о той среде, в которой растёт и формируется будущий музыкант.

Хорошо известно, что ярким впечатлением детства, которое, вероятно, сыграло определяющую роль в выборе будущей профессии Акифа муаллима, было творческое общение с его дядей — выдающимся исполнителем на таре, виртуозом, педагогом и музыковедом Ханали Кулиевым. Неслучайно, что именно тар стал для начинающего исполнителя главным музыкальным инструментом

на многие годы. Учитывая специфику обучения игре на таре, в которой в отличие от обучения игре на классических инструментах предусматривается глубокое погружение в сферу азербайджанской традиционной музыки и, прежде всего, мугама, неудивительно, что в будущем именно национальная музыка устной традиции и, в первую очередь, мугам, станут для Акифа муаллима главной сферой научных интересов. Таким образом, виртуозное исполнительское искусство игры на таре родного дяди, вероятно сподвигнувшее Акифа муаллима к обучению игре на этом инструменте, в итоге оказало определяющую роль в будущем, когда будучи зрелым учёным, А.Кулиев выбирает для себя основной вектор научных исследований. Он и сам в одном из интервью признаётся, что *«к теоретизированию мугама, его научной разработке я пришел через практику: занимаясь по классу тара, исполнил практически все инструментальные дестяхи»*.

С этой точки зрения необходимо отметить роль преподавателей и научных руководителей, на разных этапах вносивших свой вклад в формирование личности талантливого музыковеда.

В данном вопросе А.Кулиеву очень повезло. Уже в первые годы обучения музыке его педагогом по классу тара стал Заслуженный артист республики Кямил Ахмедов. На следующем этапе, когда юный музыкант решил продолжить образование в одной из лучших музыкальных школ республики — ССМШ имени Бюльбюля, он поступает в класс одного из выдающихся исполнителей на таре Ахсана Дадашева.

Казалось бы, с одной стороны семейная традиция — дядя выдающийся музыкант-тарист, с другой — талантливые преподаватели, с огромной отдачей делившиеся своим мастерством с начинающим музыкантом, должны были определить выбор Акифа муаллима в будущей профессии в пользу именно исполнительского искусства. Но, будучи весьма пытливым и любознательным ещё с детских лет, Акиф муаллим уже в юности начал увлекаться философией, эстетикой и, конечно, музыковедением. Поэтому, твёрдо решив продолжить образование в Азербайджанской Государственной консерватории, он поступает на историко-теоретический факультет.

И на этом этапе музыканту очень повезло — его научным руководителем становится видный азербайджанский ученый, заведующая кафедрой «Теория музыки», кандидат искусствоведения, профессор Нармина Алиева, чей вклад в процесс формирования начинающего исследователя сложно переоценить. Уже в студенческие годы появляются первые статьи и выступления на конференциях молодого А.Кулиева, посвященные разработке вопросов, связанных с азербайджанским мугамом.

Таким образом уже с первых шагов в музыкальной науке Акиф муаллим точно определяет для себя главную сферу дальнейших исследований.

Немаловажную роль в процессе дальнейшего глубокого погружения в традиционное музыкальное наследие для Акифа муаллима имели этнографические экспедиции, организованные специально для студентов историко-теоретического факультета с целью более тесного соприкосновения молодого поколения исследователей с национальной музыкой устной традиции. Такой стала поездка в г.Ленкорань и окружающие его сёла, осуществлённая в 1974 году под руководством Байрама Гусейнли.

Нужно отметить, что уже в студенческие годы А.Кулиева отмечали, как молодого специалиста, хорошо разбирающегося в азербайджанской традиционной музыке. Неслучайно, что, будучи ещё студентом, он был приглашён в качестве руководителя фольклорного отдела в Дом азербайджанского народного творчества имени Ашуга Алескера. Одной из значимых инициатив музыканта на этом посту стала организованная по его инициативе этнографическая экспедиция в Губинский район.

Посвятив свою дипломную работу исследованию мугама, Акиф муаллим не стремится останавливаться на достигнутом и с целью продолжения научно-исследовательской деятельности в области дальнейшего глубокого изучения мугама, поступает в аспирантуру. Как признаётся сам учёный, выбор именно мугама в качестве объекта исследования не случаен: *«в этом жанре отразилась философия нашего народа – уникальная, неповторимая по своей глубине и охвату идей. Мугам – важная составляющая нашей истории. Именно в мугаме нашли отражение все законы мироздания <...> В этом жанре удивительно органично сочетаются довольно строгие каноны и импровизация, то есть четкая организация при свободном полете мысли. Если бы не было первого, то вряд ли это искусство, пройдя через века, сохранило бы свою чистоту, неповторимость и глубокую идейность»*.

Осознание мугама, как жанра, в основе которого лежит взаимодействие строгой логики и импровизационного начала, обусловило появление идеи изучения мугама с точки зрения наличия в нём определённой драматургии. Как честно признаётся музыковед, перед началом работы над диссертацией его мучали сомнения, разрешить которые помог авторитетный философ Асиф Эфендиев. Именно он не просто подтвердил, возможность использования термина драматургия в отношении мугама, но и признался, что А.Кулиев с данным предположением попал в точку. Так, началась работа над одной из значимых научных работ, посвящённых исследованию азербайджанского

мугама: «Принципы контрастности в музыкальной драматургии азербайджанского мугама», написанной автором под чутким руководством талантливого учёного Н.Алиевой.

Огромным этапом научно-исследовательской деятельности А.Кулиева, которая по времени совпала, в том числе, с работой над диссертацией, стала четвертьвековая работа в стенах Института архитектуры и искусства Национальной академии наук Азербайджана в отделе «История и теория азербайджанской народной музыки». Будучи сотрудником отдела под руководством видного учёного-музыковеда Ахмеда Исазаде, А.Кулиев разворачивает активную научную деятельность, связанную, помимо непосредственной работы над диссертацией, с участием в научных конференциях, сбором материалов для многотомной музыкальной онтологии, а также с выездами в этнографические экспедиции по районам Азербайджана, в частности в такие районы, как Исмаиллы (1982 г.) и Кедабек (1983 г.).

Результатом активной научно-исследовательской работы Акифа муаллима стали научные работы, связанные не только с вершиной азербайджанской музыкой устной традиции — мугамом, но и с другими жанрами традиционного музыкального искусства, в частности, с ашыгской музыкой. Кроме того, в орбиту научных интересов музыковеда в разное время попадали проблемы исполнительского искусства, композиторского творчества, обработки композиторами произведений устной традиции, вопросы связи религии и музыки и многое другое.

Научная деятельность А.Кулиева характеризуется, в том числе, целым рядом знаковых открытий в области этномузыковедения. Хотелось бы остановиться на некоторых из них, заслуживающих отдельного внимания. Одно из таких открытий отражено в содержании выступления А.Кулиева на международной конференции на тему «Azərbaycan muğam-dəstgahlarında dəramədin növləri haqqında».

В данном исследовании автор поднимает сразу несколько очень важных вопросов, связанных с составной частью мугама-дестгах — Дерамедом. Это такие актуальные вопросы, как функции Дерамеда, а также его роль и значение в мугамном цикле. Особенно важно подчеркнуть, что впервые в музыковедении А.Кулиев определяет виды Дерамеда, связанные, по мнению автора, с творческими способностями исполнителя. Это — «Дарамед-ренг» и «Дарамед-тесниф» (Дибаче). Кроме того, в процессе исследования, музыковед подтверждает большую распространённость «Дарамед-теснифа» в исполнительской практике. Данное исследование имеет большое значение для развития отечественного этномузыкознания, так как с учётом полученных результатов, предлагает использовать данную классификацию в последующих исследованиях, направленных на изучение азербайджанского мугама.

Другим не менее значимым исследованием А.Кулиева является научная работа на тему «Azərbaycanda "əhli-beyt" dini-mahnı janrı: təşəkkülü və inkişafına dair», так же ставшая материалом международной научной конференции. В центре

внимания автора вопрос организации и развития религиозно-песенной традиции «Ахли-бейт» — музыкального жанра, исполняемого в связи с исламскими религиозными обрядами, в современном, музыкальном пространстве Азербайджана. Следует отметить, что это первое настолько глубокое исследование данного жанра. На основе подробного анализа автором определены индивидуальные особенности религиозных песен «Ахли-бейт», а также подчеркнута важность проведения дальнейших исследований в этом направлении.

Характеризуя творческий путь Акифа Кулиева, как учёного-исследователя, нельзя забывать о такой важной ипостаси музыканта, как педагог.

Педагогическая работа Акифа муаллима, начавшаяся ещё в первые годы после окончания консерватории, когда молодой специалист попадает по распределению в музыкальный техникум г.Нахчывань, продолжается с перерывами уже несколько десятилетий. На этом пути А.Кулиев успел поделиться знаниями и опытом со студентами Сумгаитского музыкального техникума (1985-1993 гг.), Бакинской Музыкальной Академии им.У.Гаджибейли (1995-2003 гг.). А уже в новом XXI столетии педагогическая деятельность учёного связана с работой в Азербайджанской Национальной

Консерватории (АНК), созданной Указом Общенационального Лидера Гейдара Алиева от 13 июня 2000 года. С 2003 года Акиф муаллим возглавляет кафедру «История и теория музыки», также в период с 2009 по 2014 годы профессор занимал должность проректора по учебной работе АНК. На этом посту Акифу муаллиму удалось провести большую работу по преобразованию учебного процесса, открытию новых специальностей, которые, как показало время, оказались весьма востребованными. Музыканту удаётся совмещать активную руководящую, организационную и преподавательскую деятельность с продолжением работы в области музыкальной науки. А.Кулиев принимает активное участие в организации теоретических и музыкально-практических конференций, концертов, фестивалей, является автором многочисленных статей, опубликованных в отечественных и зарубежных журналах, учебных программ, методических работ и пр.

В год очередного 70-летнего юбилея профессора Акифа Кулиева хочется пожелать уважаемому учёному, педагогу крепкого здоровья, долгих лет жизни, неугасающей творческой энергии во благо и процветание азербайджанской музыкальной культуры, искусства и науки!

CAZ MUSIQİSİNİN YARANMA TARİXİ VƏ İNKİŞAF
MƏRHƏLƏLƏRİ HAQQINDA

Emil MƏMMƏDOV

Məqalədə caz musiqisinin yaranma tarixi, onun inkişaf mərhələləri, eləcə də cazın bir janr olaraq mahiyyəti və növləri, üslubları geniş şəkildə təhlil edilmiş, adları caz tarixində yad edilən məşhur ifaçılar haqqında məlumat verilmişdir. Bununla yanaşı Azərbaycanda cazın meydana gəlməsi, bu günəçən keçdiyi yol və qazandığı nailiyyətlər barədə maraqlı faktlar işıqlandırılmışdır.

Məqalədə cazın müəyyən cərəyanları haqqında məlumatları təsdiqləyən sanballı mənbələrdən sitatlar öz əksini tapmışdır.

Açar sözlər: caz musiqisi, bibop, sving, biq-bənd, fri caz, fyujn, cazmen.

Müasir dünya musiqisində özünün möhkəm təməlini qurmuş, dilindən və dinindən asılı olmayaraq hər bir xalqın sevə-sevə dinlədiyi, özünəməxsus üslubu və ifası ilə digər janrlardan seçilən "Caz"ın yaranma tarixi XX əsrin əvvəllərinə aid edilir. İlk dəfə XIX əsrin sonlarında ABŞ-ın Missuri ştatının gecə klublarında qərarətili (zənci) musiqiçilər tərəfindən yeni üslubda səsləndirilən bu musiqi tez bir zamanda amerikalıların qəlbini fəth etmiş və zaman ötdükcə öz dinləyici əhatəsini genişləndirmişdir. Bu musiqi XVII əsrin əvvəllərində Afrikadan gəmi ilə Amerikaya gətirilərək, sonradan azadlığa qovuşmuş, köləlikdən müstəqil həyata qədəm qoymuş zəncilərin keçmişin ağır dərdlərini daşıyan nələsindən, qəlb ağrısından, eləcə də əsrlər boyu gözlədikləri azadlıq sevincindən yığılmışdır.

"Caz" (jazz) sözünün bu günəçən bir neçə variantda izahı mövcuddur. Lakin bu janrın xarakterinə və ifaçılıq üslubuna yalnız iki mülahizə uyğunluq təşkil edir. İlk mülahizəyə əsasən, 1917-ci ildə Amerikada nəşr olunan "Literary Digest" jurnalında belə bir məlumat açıqlanır ki, caz "insanları sağa-sola yellənməyə, sıçrayışlı tullanmağa məcbur edən musiqisir.

İkinci mülahizə isə "caz" məfhumunun XIX əsrin ortalarında işləndiyi və zənci dilindəki "jaiza" sözündən yaranaraq "emosional", "gümrahlaşdırıcı" mənasını daşıyır.

Caz musiqisini xalqa sevdiren onun sərbəst, improvizasiyalı ifası və bu ifaları bəzəyən (müşayiət edən) rəngarəng ritmləridir. Azərbaycanlı yazır-jurnalist

Abdulla Suvar 2010-cu ildə çapdan çıxmış "525-ci qəzet"də dərc olunan "Dünya cazının Azərbaycan cazibəsi" adlı məqaləsində yazır ki; "Cazın əsas xüsusiyyətləri improvizasiya (hazırlaşmadan, bədahətən ifa etmə), ritm sərbəstliyi və geniş melodik nəfəsdən ibarətdir. Ritmdəki müntəzəm vurğuların ("bit") və bu vurğulardan yayınmaların ("svinq") mövcudluğu caz musiqisinə özünəməxsus rəngarənglik gətirmişdir. Afrika xalq musiqi ənənələrini özündə birləşdirən caz musiqisində ritm sərbəstliyi və zərb alətlərinin geniş istifadə edilməsi ilə yanaşı müxtəlif alətlərdə danışq intonasiyalarının təqlid edilməsi mühüm yer tutur" [1; s.7].

Avropa musiqisinin ənənələrini, bir-birindən fərqli janrlarını zənci musiqisinin formaları ilə qovuşduran bu yeni üslub caz tarixində ilkin mərhələ kimi "reqtaym" (ragtime) adı ilə tanınmışdır. Lakin zaman göstərdi ki, caz musiqisi XX əsrin əvvəllərində böyük liman şəhəri sayılan Nyu-Orleanda daha geniş təşəkkül tapmışdır. Həmin dövrdə Afrika, Amerika və Avropa musiqi ənənələrinin qovuşduğu çoxmillətli Nyu-Orleanda ispan və fransız musiqilərlə bərabər "blüz", "reqtaym" və kantri-musiqisi (Amerikanın ağ əhalisinin milli musiqisi) səsləndirilirdi. Məhz bu müxtəlif mənşəli musiqi formalarının sintezi bu gün hər kəsin tanıdığı ənənəvi cazın yaranmasında öz əhəmiyyətli rolunu oynamışdır.

1920-ci illərin əvvəllərində ABŞ-ın qərarətili əhalisi cənubdan şimala, İllinoys ştatına köçür. Beləliklə "caz" musiqisinin ən tanınmış, istedadlı ifaçıları Amerikanın böyük şəhərlərindən biri sayılan Çikaqoda məskunlaşır-

lar. Çox keçmir ki, bu şəhər dünyanın ən möhtəşəm caz mərkəzi kimi böyük şöhrət qazanır. Məhz bu şəhərdə caz musiqisi ilk dəfə qrammofon vallarına yazılır, radio verilişlərində səsləndirilir. Həmin dövrdə cazın ən tanınmış ifaçılarından biri, virtuoz truba çalğısı ilə, eləcə də nadir, bənzərsiz səsi ilə xalq sevgisi qazanmış Lui Armstronq idi. Caz musiqisi tarixinə adı qızıl hərflərlə yazılmış L. Armstronqun ifası indiyədək caz ifaçıları üçün bir etalon olaraq qalmaqdadır.

1930-cu illərin əvvəllərində caz musiqisi yeni bir mərhələyə addımlayır. Əvvəla qeyd edək ki, bu musiqi Amerikanın ağ əhalisinin diqqətini və sevgisini özünə elə cəzb etmişdir ki, artıq onların arasında da caz ifa edən musiqiçilər meydana çıxmış, "diksilend" adlanan caz kollektivləri yaranmağa başlamışdır. Digər tərəfdən müəyyən bir kompozisiyanın ifasında musiqi məzmununun dəyişdirilərək yeni aranjimanda, bəzi əlavələrlə səsləndirilməsi caz musiqisində "svinq" (swing) adlanan yeni bir üslubun yaranmasına gətirib çıxarır. "Svinq" sözü - "yırğalanma", "yellənmə" mənasını daşıyır ki, bu da ifa edilən melodiyanın müşayiətilə rəqs edənin hərəkətlərində öz əksini tapır.

Cazın "svinq" üslubunda ifası təkcə Çikakoda deyil, artıq daha böyük şəhərlərdə və daha geniş kütlə arasında yayılmağa başlayır. Bu səbəbdəndir ki, qısa zaman ərzində Amerikanın ən çox əhalisi olan Nyu-York şəhəri cazın geniş inkişaf etdiyi və sürətlə inkişaf tapdığı mərkəzə çevrilir.

Caz musiqisinin populyarlığı, eləcə də xalqın bu janra olan sevgisi "biq-bənd" (big band) adlanan bir çox ansambların yaranmasına səbəb olur. Əgər bu ansambların tərkibi əvvəllər 4-5 ifaçıdan ibarət olurdusa, "biq-bənd"-in tərkibi daha da genişlənərək, alətlərin və ifaçıların sayı artırılaraq 8-10 nəfərə çatırdı. Bu ansamblara ən tanınmış, kütlə tərəfindən sevilən caz ifaçıları rəhbərlik edirdilər. Məsələn, 1930-cu illərdə "svinq" kralı sayılan klarnet ifaçısı Benni Qudmen, pianoçu və bəstəkar Dük Ellinqton, istedadlı trombon ifaçısı Qlen Miller xalqın sevilən-sevə dinlədiyi biq-bəndlərin rəhbəri olmuşlar. Bəzi biq-bəndlər orada oxuyan müğənnilərin ifaçılığı ilə məşhurlaşmışlar. Belə ifaçılardan gözəl müğənni, "cazın birinci ledisi" sayılan Ella Fitzgerald nümünə gətirə bilərik. Onun ecəzkar səsi və improvizasiya qabiliyyəti bugünədək caz musiqisinin ən yüksək, əlçatmaz zirvəsindən hesab olunur.

1930-cu illərin sonu, 40-cı illərin əvvəllərində Kanzas şəhərində cazın əvvəlcə təcrübə xarakteri daşıyan, özünü təsdiqlədikdən sonra isə "modern-caz" və ya "bibop" (be bop) adlanan yeni üslubu yarandı. Bu üslub melodiya ilə çox harmoniyaya əsaslanan iti sürətli və mürəkkəb improvizasiyalı ifanı nümayiş etdirir. Bundan əlavə "bibop"-da ayrı-ayrı alətlərin solo ifalarına da yer ayrılır. Amerika caz tarixində inqilab etmiş bu üslubun yaradıcıları saksafon ifaçısı Çarli Parker, trubaçı Dizzi Gillespi, pianistlər Bad Pauel və Telonius Monk, baraban ifaçısı Maks Rouç "bibop"-a dünya şöhrəti gətirmişlər. Çarli Parkerin "modern-caz"-ın inkişafında oynadığı rolu çox zaman Lui Armstronqun ənənəvi caz sahəsindəki xidmətlərinə bərabər tutulur.

1950-ci illərin əvvəllərində Nyu-Yorkun ağdərilil caz ifaçıları "bibop"-un tam əksini təcəssüm etdirən "kul caz" (cool jazz) adlı yeni bir üslubun təməlini qoydular. Bu üslub melodikliyi və mülayim xarakteri ilə seçilən, asta ritmlərlə müşayiət olunan romantik, melanxolik musiqini təcəssüm etdirirdi. "Kul caz"-ın yaradıcısı o zaman caz ifaçılığında ən parlaq simalardan biri sayılan trubaçı Mayls Devis olmuşdur. O rəhbərlik etdiyi orkestrin tərkibinə əvvəllər caz musiqisində istifadə olunmayan bəzi nəfəsli alətləri daxil edir, gələcəkdə elektron alətlərdən də yararlanmağı planlaşdırır. Zamanın gedişi göstərdi ki, M. Devisin bu arzusu 1970-ci illərdə həyata keçir. Lakin caz pərəstişkarlarının böyük əksəriyyəti yenə də "bibop" üslubuna üstünlük verirdilər. Hətta 1950-ci illərin axırlarında bu üslubun yeni bir qolu "hard-bop" meydana gəldi. Bu yeni üslubun yaradıcısı tanınmış baraban ifaçısı Art Bleik olmuşdur. "Hard-bop"-un əsas xüsusiyyəti melodiyanı müşayiət edən ritmlərin möhkəm, güclü tembrdə və rəngarəng ştrixlərlə ifa edilməsidir. A. Bleikin rəhbərlik etdiyi "Caz elçiləri" (Jazz Messengers) qrupunun ifasında səslənən kompozisiyalarda Afrika musiqisinin hərərətli ritmlərinə geniş yer verilir.

1960-cı illərin əvvəllərində cazın yeni bir üslubu təzahür etməyə başladı. "Fri caz" (free jazz) adlanan bu üslub tez bir zamanda populyarlıq qazandı. "Fri caz"-ın yaradıcıları o illərin ən tanınmış saksafon ifaçılarından Ornet Koulmen və Con Koltreyn, pianoçu Sesil Teylor olmuşlar. "Sərbəst caz" mənasını daşıyan "Fri caz"-ın əsas mahiyyəti musiqi məzmununun tonallıq prinsiplərini, "blüz" akkordlarını və "svinq"-in ənənəvi ritmlərini inkar edərək, sərbəst, azad improvizasiyaya üstünlük verilən müasir caz musiqisini göstərmək idi. Rus bəstəkarı Oleq Kimoviç Korolyovun tərtibatı ilə 2006-cı ildə nəşr olunmuş "Caz, rok və pop-musiqisinin qısa ensiklopedik lüğəti"-ndə "Fri caz" üslubu haqqında yazılır ki; "Bəzən sərbəst caz mənasında "abstrakt caz", "yeni musiqi", "yeni fenomen", "yeni caz", "avanqard caz" terminləri işlədilir (rus dilində). [3; s.145-146]

1960-cı illərin sonlarında "Fri caz" kompozisiyalarında müasir rok musiqisinin xüsusiyyətləri tətbiq olunmağa başlayır. Belə ki, bəzi rok ifaçıları öz kompozisiyalarını caz improvizasiyasının, eləcə də elektron alətlərin müşayiəti ilə ifa edirdilər. Rok ifaçılarından Kinq Krimsonun müəllifi olduğu "Lizard" (1970) və "Vaterloo Lili" (1972) adlı musiqi albomlarındakı bütün kompozisiyalar "caz" musiqisi ilə "rok"-un qovuşuq vəhdətilə ifa edilmişdir. Fərqli janrların qovuşması ilə yaranan bu yeni üslub "caz-rok" və ya "fyujn" (fusion) adı ilə şöhrət tapmışdır. Amerikanın tanınmış alimi Ceyn Qarrinin (Jane Garry) 2005-ci ildə nəşr olunmuş "Caz" kitabında bu üslub haqqında qeyd edilir ki; "Fyujn" - caz elementləri ilə digər musiqi janrlarını; pop, rok, folk, reqqi, fank, hip-hop, elektron musiqi və etnik musiqiləri birləşdirən üslubdur" [4; s.298].

"Fyujn" üslubunun ilk yaradıcılarından sayılan, yuxarıda adını çəkdiyimiz Mayls Devisin 1970-ci ildə buraxdığı "Bishes Brew" adlı audio-diski caz tarixində ən böyük kommersiya uğuru qazanmış albom hesab

edilir. "Caz-rok"un sonrakı inkişafı M.Devisin davamçıları sayılan gitara ifaçıları Con Maklaflin, Corc Benson, pianoçu Çik Koria və başqalarının yaradıcılıq nailiyyətləri ilə davam etmişdir. Belə ki, Con Maklaflinin 1980-ci illərin əvvəlində yaratdığı məşhur "Mahavişnu orkestri" (Mahavishnu Orchestra) adlanan kollektivi caz, rok, blüz, eləcə də hind musiqisinin ənənələrini orijinal tərzdə birləşdirmişdir. Bununla yanaşı Maklaflin "caz-rok"u simfonik musiqi ilə də sintez etməyə nail olmuşdur. Onun 1974-cü ildə London Simfonik Orkestri ilə birgə hazırladığı "Apokalipsis" (Apocalypse) adlı albomu buna gözəl nümunədir.

Digər gitara ifaçısı Corc Benson sonradan caz müğənnisi kimi çıxış edərək böyük şöhrət qazanmış, "caz-rok"un inkişafına öz imzasını atmışdır. Pianoçu-bəstəkar Çik Koria rəhbərlik etdiyi "Return to Forever" qrupu ilə "fyujn" üslubunu Braziliya musiqisinin ecəzkar ritmləri ilə zənginləşdirmişdir. "Caz-rok"un dünya şöhrəti qazanmasında bir çox musiqişilər, o cümlədən gitara ifaçıları El Dimeola, Pet Meteni, Con Skofild, Mayk Stern, skripkaçı Jan Lyuk Lonti, klavişli alət ifaçısı Jan Hammer, bas-gitaraçılar Con Patituçi, Markus Miller, baraban ifaçısı Billi Kobhem və başqaları əvəzsiz rol oynamışlar.

Bu gün bütün dünyada azadlıq şərqisi kimi səslənən cazın bəzi xalqların musiqi mədəniyyətinin təsirindən fərqli çalarlarla zənginləşən qolları meydana gəlmişdir. Bu qollardan biri də Azərbaycan musiqisində öz inkişafını tapmışdır. Azərbaycan cazının əhəmiyyətini və bir janr olaraq mahiyyətini açmaq üçün onun inkişaf tarixinə nəzər yetirməliyik.

Azərbaycanda cazın təməli 1930-cu illərin sonunda görkəmli bəstəkar Niyazi və Tofiq Quliyev tərəfindən qoyulmuşdur. Onların birgə səyi nəticəsində 1938-ci ildə "Azərbaycan Dövlət Estrada Orkestri" (onu "Dövlət Cazi" kimi də adlandırırdılar) yaradıldı. Tərkibi üç truba, üç trombon, beş saksafon, royal, gitara və zərb alətlərindən ibarət olan bu orkestrin ilk konsert proqramına klassik caz musiqisi ilə eynü ruhda yazılmış Niyazinin və Tofiq Quliyevin bəstələri daxil edilmişdir.

1941-1945-ci illərdə və İkinci dünya müharibəsi bitdikdən sonra "Dövlət cazi"na bəstəkar Rauf Hacıyev rəhbərlik etmişdir. Azərbaycanda bu janra yaranmış sevgi caz ifaçılığında yeni parıldayan simaların üzə çıxmasına zəmin yaratmışdır. Nümunə kimi öz çalğısı və musiqi duyumu ilə caz aləmini melodik dildə açmağı bacaran saksafon ifaçısı Pərviz Rüstəmbəyovun adı çəke bilərik. 1950-ci illərə qədər Azərbaycan caz ifaçılığında önəmli simalardan sayılan P.Rüstəmbəyovu "Sovet Benni Qudmeni" adlandırırdılar.

1950-ci illərdə SSRİ-nin Qərb əleyhinə yönəlmiş təbliğat məşını Azərbaycanda caz janrının inkişafına ciddi ziyan vurmaqda idi. Lakin caz musiqisinin pərəstişkarları, daim qərb radiostansiyalarını dinləyərək caz nümunələrini mənimsəyib, onları müxtəlif konsert salonlarında, səhnələrdə səsləndirən ifaçılar bütün qadağalara rəğmən bu sənəti yaşada bildilər. Belə ki, ilk vaxtlarda Bakının bəzi restoranlarında sadə "fokstrot" sədələri arasında "svinq" üslubunun musiqiləri səsləndilməyə başlamış, sonra bu melodiyalar "estrada"

adı altında pərdələnərək tədricən şəhərin konsert salonlarına, kinoteatrlara, tələbə rəqs meydançalarına yol açmışdır.

1950-ci illərdə daha bir ifaçı öz yaradıcılığı ilə adını caz tarixinə yazmış oldu. Həmin ifaçı klarnet və saksafonda caz kompozisiyaları ilə yadda qalan Tofiq Əhmədov idi. O, 1952-ci ildə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasını bitirdikdən sonra Moskvada mahir truba ifaçısı Edi Roznerin rəhbərlik etdiyi estrada orkestrinə dəvət alır. 1953-cü ildən həmin orkestrdə konsertmeyster kimi fəaliyyət göstərən sənətcı dörd il ərzində böyük təcrübə əldə edərək, 1957-ci ildə Bakıya qayıdır və tez bir zamanda "Biz Bakıdanıq" adlı estrada orkestrini yaradır. 1961-ci ilə qədər fəaliyyət göstərən bu kollektivin repertuarına Qara Qarayev, Fikrət Əmirov, Rauf Hacıyev, Tofiq Quliyev, Cahangir Cahangirov, Vasif Adıgözəlov, Ramiz Mustafayev, Xəyyam Mirzəzadə, Oqtay Kazımı, Ramiz Mirişli, Mobil Babayev, Cavanşir Quliyev, Faiq Sücəddinov, Eldar Mansurov, Oqtay Rəcəbov, Musa Mirzəyev, Ruhəngiz Qasımova və başqalarının əsərləri ilə yanaşı Tofiq Əhmədovun öz bəstələri də daxil idi. T.Əhmədovun həyat və yaradıcılığını dərinlən araşdıran tədqiqatçı-alim Səadət Təhmirazqızı 2014-cü ildə çapdan çıxmış "Görkəmli bəstəkar, ifaçı və musiqi təşkilatçısı" adlı məqaləsində yazır ki: "...Onun neçə-neçə yaddaqalan mahnıları və orkestr üçün çoxlu sayda əsərləri var və bunlar bu gün də xalq tərəfindən sevilərək dinlənilir. "Sağ ol, dağlar", "Ana gözləri", "Güldür məni" və başqa mahnıları bu qəbildəndir" [2; s.6].

1960-cı illəri Azərbaycan cazının yeni dönəmi, ikinci həyatı adlandırmaq olar. Belə ki, 1961-ci ildə "Qaya" vokal-kvartətinin, 1967-ci ildə Rafiq Babayevin caz kvartətinin yaranması, eləcə də Vəqif Mustafazadə yaradıcılığının zühur etməsi Azərbaycan cazına dünya şöhrəti qazandırmışdır. Virtuoz pianoçu, novator-bəstəkar Vəqif Mustafazadə 1960-cı illərin əvvəllərində, caz tarixində ilk dəfə olaraq muğamı Amerikanın klassik caz musiqisi ilə sintez edərək, şərq muğamını qərb dinləyicisinin anladığı dildə səsləndirmiş, caz tarixində yeni, "Caz-muğam" üslubunun yaradıcısı kimi tanınmışdır.

1967-ci ildə Estoniyanın paytaxtı Tallin şəhərində keçirilən "Beynəlxalq Caz Festivalı"nda Rafiq Babayevin ansamblı "laureat" adını qazanmışdır. Onun "Bayatı-kürd" məqamında (lad) ifa edilmiş kompozisiyası xüsusilə bəyənilmişdir. Həmin kollektivin heyətində bugünə kimi çox peşəkar musiqişilər fəaliyyət göstərmişlər. Onlardan Gennadi Stepanişşev (saksafon, fleyta), Ələsgər Abbasov (gitara), Rauf Sultanov (bas-gitara), Emil Həsənov (bas-gitara), Siyavuş Kərimi (ud, klavişli alətlər), Cəmil Əmirov (klavişli alətlər), Tofiq Cabbarov (zərb alətləri), Ramin Sultanov (zərb alətləri), Vəqif Əliyev (zərb alətləri) və başqalarını göstərə bilərik.

Azərbaycan caz musiqisinin tarixində ən əlamətdar hadisələrdən biri də 1967-ci ilin iyun ayında Bakıda yerləşən "Yaşıl teatr"da keçirilən ilk "Caz Festivalı" idi. Həmin festivalda Moskvadan, Gürcüstandan, Estoniyadan, o dövrdə RSFSR-in bir çox

respublikalarından gəlmiş caz kollektivləri, tanınmış musiqiçilər iştirak etmişdir. Bu tarixi hadisənin əhəmiyyəti tərəfi o idi ki, 1969-cu ildən başlayaraq Azərbaycanın caz musiqiçilərini SSRİ-nin müxtəlif şəhərlərində keçirilən festivallara dəvət etməyə başladılar.

1970-1980-ci illərdə "Qızıl payız" festivalları, Vaqif Mustafazadənin xatirəsinə həsr edilmiş "Bakı-83" festivalı və s. Azərbaycanda cazın sürətli inkişafının bariz nümunəsi idi. Həmin illərdə "Qaya" ansamblı ilə yanaşı "Bakının işıqları", "Biz Bakıdanıq", "Bakı gülür və oxuyur", "Bakı sizinlədir" və digər caz kollektivləri də populyarlaşmışdı.

1987-ci ildə keçirilən "Bakı-87" Ümumittifaq caz festivalı da çox uğurla keçdi. Həmin festivalda Azərbaycan caz sənətini Rafiq Babayevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Dövlət Teleradiosunun "Solistlər" ansamblı, pianoçu Vaqif Sadıxov və Teymur Mirzəyevin rəhbərliyi ilə "Caz-Xor" qrupu, digər pianoçu Rövşən Rzayevin rəhbərlik etdiyi "Caz-Kvartet" kollektivi və V.Mustafazadənin qızı, 17 yaşlı Əzizə Mustafazadə layiqincə təmsil etmişlər.

1991-ci ildə Rafiq Babayev "Cəngi" folklor-caz kollektivini təşkil edir və musiqi layihələrinin həyata keçirilməsinə kömək edən "Səsyazma Studiyası" yaradır. O milli çalğı alətlərindən istifadə etməklə, onları qeyri-adi harmoniya ilə zənginləşdirərək yeni bir səslənməni yaratmağa nail olmuşdur. Bu, Azərbaycan caz musiqisində "Simfo-caz" üslubunun yeni görünüşü idi.

1990-cı illərin ikinci yarısında istedadlı musiqiçilərin caza olan sevgisi Bakıda caz klublarının sayca artmasına zəmin yaratdı. Onlardan 1996-cı ildə bəstəkar-pianoçu Salman Qənbərovun yaratdığı

"Bakustik caz" (Bacustic jazz) və saksafon ifaçısı Rain Sultanovun "Sindikət" (Syndicate) qrupları dünyanın müxtəlif ölkələrində keçirilmiş festival və müsabiqələrdə rəğbətlə qarşılanmışlar.

2000-ci il Azərbaycan cazının növbəti əlamətdar ili kimi tarixə yazıldı. Belə ki, həmin ilin 21 may tarixində Azərbaycanda caz mədəniyyətinin inkişafı və dəstəklənməsi məqsədi ilə "Bakı Caz Mərkəzi" yaradıldı. Bundan əlavə "Bakı Beynəlxalq caz festivalı", eləcə də "Qəbələ Musiqi Festivalı" kimi mötəbər tədbirlər Azərbaycan cazının inkişafında müsbət dönüş yaratdı.

Bu gün Azərbaycan cazı öz pik zirvəsinə sürətlə addımlamaqdadır. Onun təşəkkül tapdığı zamandan bu günə kimi qazandığı bütün nailiyyətlər hazırda caz sənətini yaşadan sənətçilərimiz, musiqi fədailərimiz tərəfindən qorunur və yeni gələn nəsə ötürülür. Bu gün Azərbaycan caz sənətini öz çiyinlərində daşıyan virtuoz cazmenlərimiz öz sələflərinin yolunu şərəflə davam etdirməkdədirlər. Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının rektoru, xalq artisti Fərhad Bədəlbəyli caz janrı ilə bağlı müsahibələrinin birində qeyd edir ki; *"Azərbaycan cazının dünyada öz yeri var. Vaqif Mustafazadə bu janrda yeni üslubun yaradıcısı kimi tarixə düşmüşdür. Bu gün gənc olmasına baxmayaraq, artıq Azərbaycan caz ifaçılığında öz sözünü deməyi bacarmış Emil Əfrasiyaboğlu caz ənənələrinin, Vaqif Mustafazadə ifaçılığının layiqli davamçısıdır"*. Söylənən bu fikirlər biz musiqiçiləri daha məsuliyyətli olmağa, Azərbaycanın caz sənətini bütün dünya xalqlarına tanıtmada fədakar olmağa çağırır.

İnanırıq ki, Azərbaycan caz sənəti bundan sonra da öz nailiyyətləri ilə xalqımızın başını hər zaman uca edəcək, dünya caz tarixinə yeni-yeni imzalarını atacaqdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Suvar, A. Dünya cazının Azərbaycan cazibəsi: "525-ci qəzet", 27 may. " 2010.
2. Şirinova, S.T. Görkəmli bəstəkar, ifaçı və musiqi təşkilatçısı: "Mədəniyyət" qəzeti, 25 aprel. " 2014.

Rus dilində

3. Королёв, О.К. Краткий энциклопедический словарь джаза, рок и поп-музыки. Термины и понятия. — Москва: Музыка, " 2006. " 168 с.

Xarici dildə

4. Garry, Jane. Jazz: / In Haynes, Gerald D. (ed.) Encyclopedia of African American Society. SAGE Publications, " 2005. " p.465

ОБ ИСТОРИИ И ЭТАПАХ РАЗВИТИЯ ДЖАЗОВОЙ МУЗЫКИ

В статье проведен анализ истории создания джазовой музыки, этапов ее развития, значимости, а также различных форм и стилей, которые характеризуют джаз как самостоятельный жанр. Особое внимание уделено вкладу выдающихся джазовых музыкантов в развитие джазового искусства. Помимо этого, рассмотрены истоки джаза в Азербайджане, его эволюция и достижения на сегодняшний день, с акцентом на формирование и развитие направления Джаз Мугама в стране.

Ключевые слова: джазовая музыка, бибоп, свинг, биг-бенд, фри-джаз, фьюжн, джазмены.

ABOUT THE HISTORY AND DEVELOPMENT STAGES OF JAZZ MUSIC

The article provides a comprehensive analysis of the history of jazz music, its stages of development, significance, and the various forms and styles that characterize jazz as an independent genre. Special attention is given to the contributions of outstanding Jazz musicians.

In addition, the origins of Jazz in Azerbaijan, its evolution to the present day, and achievements to date are examined, with a focus on the formation and development of the Jazz Mugham direction in the Country.

The article also includes quotes from reliable sources that confirm information about specific trends in Jazz.

Keywords: Jazz music, Bebop, Swing, Big band, Free jazz, Fusion, etc.

ДИНАМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ПИАНИСТИЧЕСКОЙ ШКОЛЫ ПРОФЕССОРА САФАРОВОЙ Э.Ю.

**К 90-летию со дня рождения заслуженного деятеля искусств
Азербайджанской Республики, профессора Э.Ю. Сафаровой**

Эльнара КЕБЕРЛИНСКАЯ

Данная статья посвящена творческой педагогической, исполнительской, научной деятельности профессора Бакинской музыкальной академии Э.Ю. Сафаровой. Её педагогические приёмы и принципы были направлены на развитие индивидуальности студента, на формирование высокопрофессионального музыканта-специалиста. Она воспитала целую плеяду музыкантов, которые заняли достойную нишу в музыкальной культуре Азербайджана. В настоящее время пианистическая школа Э.Ю. Сафаровой представлена тремя поколениями музыкантов, передающими традиции своим воспитанникам.

Ключевые слова: Э.Ю. Сафарова, пианистическая школа, педагогические принципы, традиции, методика обучения

Вот уже 27 лет как нет с нами Эльмиры Юсиф кызы Сафаровой - выдающегося педагога пианистки и музыкального деятеля. Но память о ней живет в сердцах ее многочисленных учеников, коллег, друзей, музыкальной общественности и поклонников ее творчества.

Э.Ю. Сафарова родилась 16 сентября 1934 года в городе Баку в семье интеллигентов Сафарова Юсуфа Алигулу оглы и Фридунбековой Джаваир Гасан кызы. Отец Эльмиры ханум – Юсуф муаллим был знаменитым инженером-нефтяником, заслуженным инженером Азербайджанской Республики, дважды лауреатом государственных премий, кандидатом технических наук и одним из первых основателей необыкновенного города в Каспийском море - «Нефтяные камни». Мать - Джаваир ханум обладала красивым голосом и большим музыкальным талантом. В юном возрасте она пела в хоре выдающегося азербайджанского композитора Узеира Гаджибейли и как солистка часто выступала на различных концертах. Она была прекрасной исполнительницей азербайджанских

песен. Узеир-бек посвятил ей песню «Qara gız», которую она исполняла с большим вдохновением. Несмотря на свою одаренность и успехи, Джаваир ханум впоследствии покинула сцену и целиком посвятила себя воспитанию детей. Любовь и интерес к музыкальному искусству родители привили своим детям, и они росли в такой творческой атмосфере.

В выборе профессии сомнений не было – одаренная девочка в 1942 году поступила в школу-десятилетку при Азгосконсерватории в класс замечательного педагога Ц.С. Грушко – выпускницы Петербургской консерватории, ученицы знаменитой пианистки А.Н. Есиповой.

После успешного окончания школы в 1952 году, Э.Ю. Сафарова поступила в Азгосконсерваторию имени Узеира Гаджибейли в класс одного из основателей азербайджанской фортепианной школы – народного артиста Азербайджанской Республики, профессора М.Р. Бреннера, воспитавшего целую плеяду замечательных пианистов.

Э.Ю.Сафарова в годы учебы в консерватории с большим успехом выступала с симфоническими и сольными концертами, представляя на суд зрителей разнообразные программы из произведений западноевропейских и азербайджанских композиторов. За успехи в учебе Э.Ю.Сафаровой была выделена именная стипендия Узеира Гаджибейли.

Следующей важной вехой в становлении Э.Ю.Сафаровой была учеба в аспирантуре Московской консерватории имени П.И.Чайковского в классах выдающихся мастеров пианистического искусства – профессоров А.В.Шацкеса и Я.В.Флиера. Кроме того, вся творческая атмосфера в сфере культуры 60-х годов в Москве, общение с такими прекрасными музыкантами, как Б.М.Давидович, Л.Н.Власенко, Я.И.Зак, Я.И.Мильштейн, несомненно, также оказало колоссальное влияние на ее формирование как музыканта и личности.

Большой интерес у профессионалов и любителей музыки вызывали выступления Э.Ю.Сафаровой в Москве. Диапазон концертных программ был разнообразен и включал произведения, как классического, романтического, так и современного направления. Большим подспорьем для ее дальнейшего творческого роста стал Закавказский конкурс музыкантов-исполнителей в 1960 г., на котором она стала лауреатом.

С блеском окончив московскую аспирантуру, Э.Ю.Сафарова возвратилась в родной Баку, где начала свою педагогическую деятельность на кафедре «Специальное фортепиано» №2 в Азербайджанской государственной консерватории имени У.Гаджибейли.

За годы своей педагогической деятельности Э.Ю.Сафарова систематически организовывала классные тематические концерты, которые проходили на высоком профессиональном уровне и вызывали большой интерес профессионалов и любителей академической музыки. Отметим вечер фортепианного классического концерта, состоящий из трех концертов И.С.Баха, концертов Й.Гайдна C-dur и В.А.Моцарта C-dur, «Прелюдии и фуги И.С.Баха», «24 прелюдии и фуги Д.Д.Шостаковича», концерт из произведений Н.К.Метнера, «Поздние сонаты Л.В.Бетховена». В концерте, посвященном 170-летию со дня рождения Р.Шумана, прозвучали следующие музыкальные произведения: «Крейслериана», «Симфонические этюды», соната g-moll, шесть интермеццо. В цикле концертов, посвященных шестидесятилетию Азгосконсерватории имени У.Гаджибейли, прозвучали сонаты №5, 9, 10 А.Н.Скрябина, концерт №2 c-moll С.В.Рахманинова, фортепианный цикл «Мимолётности», соната №7, концерт № 3 C-dur С.С.Прокофьева. Большой резонанс вызвали концерты и лекции, посвященные азербайджанской фортепианной музыке. Впервые были целиком сыграны и показаны с методическими рекомендациями фортепианный цикл «24 прелюдии» Кара Караева. Интересна была лекция,

посвященная эволюции сонатной формы в азербайджанской музыке: в творчестве К.Караева, Дж.Гаджиева, А.Али-заде, О.Фельзера, Ф.Караева. Особой утонченностью был пронизан концерт-лекция класса Э.Ю.Сафаровой, состоявшийся 16 марта 1984 года, составленный из произведений импрессионистов.

С 1979 года Э.Ю.Сафарова проводила активную культурно-просветительскую деятельность, регулярно вела методическую и лекционную работу на курсах повышения квалификации, организованных при Азгосконсерватории имени У.Гаджибейли для преподавателей средних специальных музыкальных учебных заведений Республики. С докладами и лекциями она выступала в различных музыкальных школах города Баку, в Азербайджанском государственном училище имени А.Зейналлы, что сыграло большую роль в подготовке музыкальных кадров для нашей республики. На протяжении многих лет Э.Ю.Сафарова была консультантом школы имени Ф.Дзержинского (ныне – при Министерстве Национальной Безопасности) и щедро делилась своим богатым педагогическим опытом с преподавателями школы.

Э.Ю.Сафарова была автором целого ряда методических научных работ и рекомендаций: «Прелюдии и фуги И.С. Баха (сравнение редакций и проблемы интерпретаций отдельных прелюдий и фуг)», «Прелюдии и фуги Д. Шостаковича», «Роль Н.К.Метнера в истории музыкального искусства», «Импрессионизм. К некоторым вопросам стилистики фортепианных произведений М.Равеля и К.Дебюсси» и др. Каждая из научных работ представляет большую ценность для музыкантов-профессионалов, ибо они и сегодня могут почерпнуть много полезного для своей педагогической и исполнительской деятельности.

Знаменательным событием в творческой биографии Э.Ю.Сафаровой стал фестиваль классической и современной музыки, подготовленный и проведенный ею со 2 февраля по 3 марта в 1995 году в Азербайджанской государственной филармонии имени М.Магомаева. В исполнении воспитанников пианистической школы Э.Ю.Сафаровой и симфонического оркестра имени У.Гаджибейли под управлением народного артиста Азербайджана, профессора Я.В.Адигезалова прозвучали произведения, созданные на протяжении огромного временного диапазона – с XVIII по XX век. Значимость этого фестиваля для развития отечественной музыкальной культуры ярко отразил в своей речи ректор Бакинской Музыкальной Академии им. У.Гаджибейли, народный артист Азербайджана, профессор Ф.Ш.Бадалбейли: «Никогда еще в истории нашего фортепианного искусства не проводился целый цикл – фестиваль одного педагога. Это совершенно новое в нашей музыкальной жизни».

Яркий педагогический талант и упорный, кропотливый труд Эльмиры ханум позволил ей

добиться больших результатов. За годы своей педагогической деятельности Э.Ю.Сафарова провела огромную работу и подготовила свыше 60 выпускников, среди которых лауреаты республиканских и международных конкурсов, удостоенные почетными званиями за заслуги в области музыкального искусства. В настоящее время воспитанники Эльмиры ханум работают в различных музыкальных заведениях не только нашей республики, но и в ближнем и дальнем зарубежье: России, США, Швеции, Австралии, Израиле, Турции. В каждом из них – частица таланта, огромного титанического педагогического труда Э.Ю.Сафаровой.

Педагогическая деятельность Эльмиры ханум Сафаровой осуществлялась, прежде всего, на основе творческих принципов и приёмов. Они были многогранны и определялись, в первую очередь, индивидуальностью ученика. Отметим ее основные педагогические принципы: соответствие рационального и эмоционального познания в работе над музыкальным произведением, наличие музыкально-творческой активности и самостоятельности студента, предельная активность слухового самоконтроля, единство художественного и технического мастерства в музыкальном обучении, творческое взаимодействие педагога и ученика. Бережное, внимательное отношение к звуку, работа над кантиленой было важной составляющей в процессе занятий.

Вобрав в себя лучшие традиции мировой и азербайджанской музыкальной культуры, она создала свою современную пианистическую школу, передав эти традиции своим ученикам. Представители школы Э.Ю.Сафаровой, осуществляя преемственность поколений, в настоящее время успешно продолжают и развивают ее дело на основе «сафаровских» педагогических принципов, подготавливая, в свою очередь новые поколения пианистов.

Вместе с тем, важно подчеркнуть, что Эльмира ханум была чутким и отзывчивым человеком. В книге «Свет немеркнувшей звезды» (составитель – Э.Р. Кеберлинская) ее коллеги, а также многочисленные ученики, с редким единодушием вспоминая Эльмиру ханум, говорят о ее положительных человеческих качествах, единстве нравственных и художественных устремлений.

Надо с уверенностью сказать, что пианистическая школа, созданная профессором Сафаровой Э.Ю., динамично развивается и процветает. Концертно-исполнительская и последующая педагогическая деятельность воспитанников Э.Ю.Сафаровой подтверждает плодотворность, жизне-способность и потенциал ее авторской школы. Следует отметить, что всех учеников Сафаровой отличает единый «почерк» при сохранении своеобразия творчества. И это подтверждается многочисленными фактами. Многие ученики Эльмиры ханум заняли достойную нишу в музыкальной культуре Азербайджана и на между-

народной арене: Циала Цинамдзгваришвили, Рена Рзаева, Гюльшен Аннагиева, Мамед Гулиев, Наргиз Алирова, Мурад Гусейнов, Эльнара Кеберлинская и др. Одна из первых выпускниц Эльмиры ханум Севда Бабазаде готовит молодые кадры пианистов в стенах БМА, среди которых – лауреаты международных конкурсов. Последний выпускник Эльмиры ханум – талантливый пианист и композитор Руслан Агабабаев выступает с концертами на лучших сценических мировых площадках. Приведу лишь некоторые примеры о деятельности учеников «сафаровской» пианистической школы.

Циала Цинамдзгваришвили – заслуженный учитель Азербайджана, профессор БМА, персональный пенсионер Президента Азербайджанской Республики. Неоднократно удостоивалась звания «лучшего педагога» на фестивале «Гонча» в 1996г., присвоено Министерством Культуры Азербайджана в 2011 г., на международном конкурсе имени И.С.Баха в 2013 г. За годы многолетней педагогической деятельности воспитала не одно поколение пианистов, среди которых многочисленные лауреаты республиканских и международных конкурсов, президентские стипендиаты: Нариман Амирасланов, Суада Гаджизаде, Рабия Мадатова. Циала ханум часто принимает участие в составе жюри республиканских и международных конкурсов.

Мамед Гулиев – заслуженный педагог Азербайджана, профессор БМА, лауреат Закавказского конкурса музыкантов-исполнителей, директор музыкальной школы № 21 имени Леопольда и Мстислава Ростроповичей. Тонкий музыкант с удивительным чувством меры и художественного вкуса своим исполнением покоряет публику во время своих выступлений на различных сценических площадках. Следуя принципам своего учителя, а также собственным креативным приемам и методам он сумел добиться успешных результатов и в педагогике. Среди одаренных воспитанников М.Гулиева отметим «музыкальных внуков» сафаровской пианистической школы, лауреатов международных конкурсов, президентских стипендиатов Эмиля Ахмедзаде, Атабала Манафзаде.

Среди этой когорты талантливых музыкантов выделяется выпускник класса Э.Ю.Сафаровой Мурад Гусейнов, добившийся больших высот в профессиональной карьере. Следует особо отметить умение музыканта успешно совмещать исполнительскую, административную и педагогическую деятельность. 1 марта 2023 г. распоряжением Президента Азербайджана назначен заместителем министра культуры Азербайджанской Республики. Мурад Гусейнов – народный артист Азербайджана, профессор БМА, лауреат международных конкурсов, обладатель премий Президента Азербайджанской Республики, орденов, медалей Франции и Венгрии. Пианист выступал в различных странах мира: Италии, Франции, Англии, США, Турции, Японии, России, Германии, Венгрии, Грузии и др. Участник многих фестивалей классической музыки

в Стамбуле (2000), Хиросиме (2002), Москве (2004, 2009), Сиаме (2014), Пекине (2021) и др.

С 2011 по 2023 гг. являлся директором Международного центра мугама. Возглавляемый им с 2011 года Международный центр мугама реализовал множество значимых национальных и международных проектов в области развития и пропаганды мугама и классической музыки, народной музыки и ашугского искусства, литературного и народного творчества, джаза и эстрады, научно-исследовательской сферы.

Интересным фактом в творческой биографии музыканта является то, что Мурад Гусейнов является первым азербайджанским исполнителем, чье выступление было представлено на французском телеканале Mezzo, было встречено поклонниками классической музыки с большим интересом и побило рекорд по количеству показов фильм-концертов – 1200 раз за 10 лет! Издан также диск, на котором Мурад Гусейнов и известный российский скрипач Вадим Репин исполнили сонату Кара Караева и 24 прелюдии выдающегося азербайджанского композитора.

Вот как высказалась об игре музыканта Наталья Рубинштейн – художественный руководитель фестиваля «Арт - Ноябрь» в Москве:

- Замечательный, настоящий, большой пианист! Впечатляющее владение инструментом, масштаб и свобода высказывания, мощь и экспрессия и при этом глубочайшая культура звукоизвлечения.

Гюльшен Аннагиева – заслуженная артистка Азербайджана, профессор кафедры специального фортепиано Государственной Консерватории Университета «19 May» в Турции, лауреат международного конкурса выбрала свой путь на музыкальный Олимп. Выступления блестящей пианистки всегда отличаются новизной идеей, оригинальными художественными концепциями и продуманной драматургией. В ее обширном репертуаре, как произведения классиков, так и произведения современных композиторов (Ф. Караев, В. Екимовский, А. Караманов, Н. Миришли, Р. Гасанова, и др.). Г. Аннагиева - неоднократно с большим успехом выступала на международном фестивале современной музыки имени Кара Караева, Габалинском фестивале, с сольными, камерными и симфоническими концертами в различных странах ближнего и дальнего зарубежья, выпущены два компакт-диска. «Я не ищу легких путей» - вот творческое кредо Г. Аннагиевой. Она в постоянном поиске новых проектов и замыслов, которые всегда осуществляются на высоком профессиональном уровне и восхищают взыскательную публику.

Одной из ярких представителей фортепианной школы Э. Ю. Сафаровой является заслуженная артистка Азербайджана Рена Рзаева, которая долгие годы являлась солисткой Азербайджанской Государственной филармонии и более тридцати лет ведет успешную исполнительскую деятельность,

выступая в различных странах мира.

Особое место в обширном репертуаре пианистки занимает современная азербайджанская и зарубежная музыка и потому за ней заслуженно закрепилось звание талантливого пропагандиста современной музыки. Рена Рзаева - участница многих международных музыкальных фестивалей: «Музыка XX века (Азербайджан) «Гаудеаму» (Нидерланды), «Современная Осень» (Австрия), «Музыка в новых пространствах» (Германия) и многих других. Ее диски издавались в Англии, США, Вене, считается одной из рекордсменок среди музыкантов Азербайджана, записывавших свои диски за рубежом.

Кямали Нейманова - заслуженный деятель искусств Азербайджана, профессор БМА имени У. Гаджибейли, лауреат международных конкурсов, участница международных фестивалей музыки. В настоящее время К. Нейманова возглавляет кафедру «Камерный ансамбль» в БМА. Высокий профессионализм, «жесткое неприятие каких-либо компромиссов в вопросах качества работы и ежедневное выкладывание на 100% (А. Бабазаде, Бакинский рабочий, 2022 - 27 октября. - С. 7.) – вот основные принципы педагогической и исполнительской деятельности Кямали ханум. Наряду с сольными концертами, сыграно огромное количество концертов камерной музыки с азербайджанскими и зарубежными музыкантами из Австрии, Германии, Израиля, России, Турции. Закономерны и большие успехи в педагогике – студенты Кямали ханум добиваются высоких результатов на международных конкурсах и фестивалях, для продолжения образования приняты в престижные консерватории, университеты Европы, Америки, Канады. Творческий потенциал студентов раскрывается благодаря правильно выбранной стратегии и тактики, как отмечает К. Нейманова «где следует не перегибать, но нельзя и не дожидать», при полной отдаче и педагога, и студента. Приведем некоторые имена «звездочек» Кямали ханум: Лейла Зейналова, Нармина Исмаилова, Аян Аслонова, Инджи Гасанлы.

Музыкантом незаурядного дарования является другая воспитанница Эльмиры ханум профессор Наргиз Алирова - заслуженная артистка Азербайджана, лауреат международного конкурса, доктор философии по искусствоведению, участница международных фестивалей. Репертуар пианистки включает музыку от барокко до современности, выпущено пять компакт-дисков.

После 25 лет активной творческой деятельности в Бакинской музыкальной академии имени У. Гаджибейли Н. Алирова переезжает в США. Однако при этом связь с Родиной не прерывается, пианистка часто выступает с концертами в Азербайджане, участвует в фестивалях и различных культурных проектах.

После успешного дебюта в Линкольн-центре в 2018 г., в Карнеги-холле - в марте 2022 г., в Карнеги-

холле в Stem Auditorium - ноябре 2022 г., она систематически выступает на этих сценических площадках с разнообразной программой из произведений западноевропейских и азербайджанских композиторов.

Н.Алирова - президент и основатель Национального и глобального культурного общества, которое стремится стать мостом для соединения сообществ с глобальной и многонациональной культурой посредством классической музыки. Так, в 2021 году был проведен международный конкурс композиции, посвященный великому азербайджанскому композитору Узеиру Гаджибейли, а в 2022 г. был посвящен 100-летию другого выдающегося азербайджанского композитора Фикрету Амирову

Эльнара Кеберлинская – заслуженная артистка Азербайджана, профессор БМА, доктор философии по искусствоведению, лауреат международных конкурсов. Участница международных фестивалей, выступает с концертами в Азербайджане и за рубежом. Диссертационная работа Э.Кеберлинской «Творчество Эльмиры Сафаровой и ее роль в развитии фортепианного искусства Азербайджана»

посвящена многогранной творческой деятельности ее незабвенного Учителя – Эльмире ханум Сафаровой. В исполнении пианистки выпущены диски с фортепианными произведениями известных азербайджанских композиторов Кара Караева, Васифа Адигезалова. Воспитанники Э.Кеберлинской – лауреаты международных конкурсов, участники международных фестивалей: Наргиз Гасанова, президентские стипендиаты: Жаля Маилова и Фируза Бейлярова, Фидан Миргейдарзаде, Ильгара Талыбова и др.

Таким образом, своей активной и многогранной творческой деятельностью Э.Ю.Сафарова сыграла большую роль в развитии музыкальной культуры Азербайджана, вписала весьма ценные страницы в летопись отечественного фортепианного искусства.

Время быстротечно и не удержит его поток. Но оно не властно над нашей памятью. Да, мы помним и чтим нашего Учителя, ибо она зажгла в наших сердцах огонь пианистического искусства, который горит и будет гореть, зажигая сердца последующих учеников школы Э.Ю.Сафаровой.

ЛИТЕРАТУРА

1. Азербайджанское исполнительское искусство: страницы истории Баку: Афполиграф, 2021, С. 248-252
2. Мурадова В.Н. Эльмира Юсуфовна Сафарова. //Видные деятели фортепианной культуры Азербайджана. / Сост. Т.А.Сеидов. Баку: Ишыг, 1988, с. 129-138.
3. Свет немеркнущей звезды. Э.Сафарова в воспоминаниях» /Сост. Кеберлинская Э.Р. – Баку: Нагыл Еви, 2004, 218с.
4. Сеидов Т.М. Азербайджанская фортепианная культура XX века: педагогика, исполнительство и композиторское творчество. Баку: Аз. Гос. Изд., 2006, 272 с.

The dynamic development of the piano school of professor Safarova E.Y.

This article is devoted to the creative pedagogical, performing, scientific activities of the Professor of the Baku Music Academy E.Y.Safarova. Her teaching techniques and principles were aimed at developing a student's personality, at forming a highly professional musician-specialist. She has educated a whole pleiad of musicians who have occupied a worthy niche in the musical culture of Azerbaijan. Currently, the piano school of E.Y.Safarova is represented by three generations of musicians who pass on traditions to their students.

Key words: E. Y.Safarova, piano school, pedagogical principles, traditions, teaching methods

ZAMANSIZLIĞA DOĞRU YOLUNUZ MÜBARƏK,
RƏHİLƏ XANIM!

Zümrüd AXUNDOVA-DADAŞZADƏ

2024-cü il avqustun 10-da çağdaş Azərbaycan musiqisinin ən görkəmli nümayəndələrindən biri, bəstəkar, pedaqoq, tədqiqatçı, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Rəhilə Həsənova dünyasını dəyişib.

Rəhilə Teymur qızı Həsənova 1951-ci il, noyabrın 10-da Bakıda dünyaya göz açıb. İlk bəstəkarlıq dərslərini Asəf Zeynallı adına Musiqi Kollecinə Xəyyam Mirzəzadənin sinfində alıb (1968-1972). 1977-ci ildə Ü.Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasını Qara Qarayevin sinfi üzrə bitirdikdən sonra bu ustadın rəhbərliyi altında assistent-təcrübəçi qismində təkmilləşib (1977-1981). Bəstəkar kimi formalaşmasında Fərəc Qarayev (kompozisiya) və Boris Yermolayevin (harmoniya, polifoniya) rolu xüsusiyyətdir.

Uzun illər 23 sayılı uşaq musiqi məktəbində musiqi nəzəriyyəsi və solfecio fənlərini tədris edib. Bu qiymətli pedaqoji təcrübənin nəticəsi musiqi nəzəriyyəsi üzrə proqramı ardıcıl illüstrasiya edən dərslik - Solfecionun meydana gəlməsi olub. 1997-2009-cu illərdə onun fəaliyyəti Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası ilə bağlı olub. R.Həsənova Akademiyanın Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasında, habelə "Musiqi tarixi" kafedrasında (2006-cı ildən - dosent) çalışıb. R.Həsənovanın "Musiqili-səhnə əsərlərinin təhlilində fono-informativ və antropoloji metodların əhəmiyyəti haqqında" (2007), "Informasiya cəmiyyətində musiqi təfəkkürünün təkamülü prosesi haqqında" metodik işləri, "Menecmentdə kompüter musiqisi" kursuna dair tərtib etdiyi Proqram müəllim və tələbələri zəruri tədris vəsaiti ilə təchiz edib.

2005-ci ildə "Musiqi nəzəriyyəsi fənlərarası tədqiqat obyektini kimi" dissertasiyasını müdafiə edərək,

sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsini alıb. R.Həsənova "Səsin fəzası (Musiqi səsi fənlərarası tədqiqat obyektini kimi)" (2006), musiqi sənətinə dair məqalələrdən ibarət "Katarsisin yeni modeli" (2006), "Səs cisimlərinin dünyası" (2009) kitablarının müəllifidir.

2009-cu ildən ömrünün sonunacan (10.08 2024) R.Həsənova ABŞ-da yaşayıb və burada bəstəkarlıq fəaliyyətini, pedaqoji işini (son illər Baltimorun UMBC Universitetində) və elmi araşdırmalarını davam etdirib.

Rəhilə Həsənova - çağdaş Azərbaycan musiqisinin ən işarəvi və özünəməxsus simalarından biridir. Onun əsərlərinin sayı 100 rəqəmini xeyli adlayır. Bəstəkarın zəngin irsində akademik musiqinin miqyaslı janrları təmsil olunub: onun üç simfoniya, iki

fortepiano konserti, üç simli kvarteti, müxtəlif alətlər üçün sonataları, məsələn, fortepiano üçün "Monad", violon və piano üçün "İmpuls" sonataları, "Alla Meykhana" fantaziyası var. Eyni zamanda R.Həsənovanın yaradıcılığında qeyri-ənənəvi heyətlər üçün opuslar əksəriyyət təşkil edir. Həmin orijinal tərkiblərin seçimi əsərlərin başlıqlarında əksini tapan məxsusi müəllif konsepsiyası ilə sıx təmasda çıxış edir. "Dəniz", "Müğfil", "Nüvə", "Zərrə", "Səcdə", "Plasma Clusters", "Dance of Water" və neçə-neçə digər əsəri nişan vermək olar.

Dinləyici ətalətini dəf etmək, qəfil dönümlər, paradoksalıq - R. Həsənovanın bəstəkar fərdiyyətinin başlıca xüsusiyyətlərindəndir. Onun hər bir yaratması "fərdi layihə" əsasında inşa olunub, hər birinin arxasında musiqimiz üçün tamamilə yeni obrazlar durub. "Cavididəstgah" adlı əsər (burada H.Cavidin mətnləri, Quran ayələri istifadə olunur) "xor operası" atribusiyasını alır, "klassik" operanın əlamətlərinə malik olsa da, janrın məxsusi təfsirini təqdim edir.

Bəstəkar öz ideyalarını müxtəlif mənbələrdən - Azərbaycan xalq mərasimləri, qədim oyunları, dini musiqi, təsəvvüf fəlsəfəsi, xalça sənətindən əxz edir. Bu sırada xalçalardakı simvolları, ornamentləri, həndəsə və rəqəmlərlə bağlı təkrarlanan fiqurların musiqi qarşılıqlı yaratacaq istəyindən irəli gələn məxsusi "musiqili xalça qalereyası" ("Pirəbədil", "Zili", "Vəni", "Şəddə", "Pazırq") daha çox maraq doğurur. Eyni zamanda R.Həsənova akademik musiqiyə dini musiqinin janrı və formalarını, sufizmə ilə bağlı obrazlar gətirmişdir ("Dərviş", "Mərsiya", "Qəsidə" və s.). "Səma" kompozisiyası 1999-cu ildə Amsterdamba Millenioma Rekvieyem - "Yeni Dini Musiqi" (Festival Nieuwe

Spirituele Muziek) festivalında Arvo Pyart, Giya Kançeli, Con Adams, Tan Dun, Gevin Brayersin (*Bryars*) əsərləri ilə bir sırada ifa edilib: R.Həsənova bu festivalda islam dünyasının yeganə təmsilçisi olub.

R.Həsənovanın bəzi üslub xüsusiyyətləri - materialın minimuma qədər reduksiyası, repetitivlik - minimalizm cərəyanının "klassik" nümunələri ilə paralellərə sövq edir. Halbuki bəstəkar üçün minimalizm - etnomədəniyyətin özünəxas əlamətlərini əks etdirmək, dramaturji xəttin dinamizasiyası və musiqinin emosional təsir qüvvəsinin artırılması vasitəsidir.

Son illər o, elmi bilikləri emosiyalar süzgecindən keçirib öz üslubunu yeni cəhətlərlə zənginləşdirməyə çalışıb. Bəstəkar inanırdı ki, musiqidə gözəllik önəmlidir və *dəqiq məntiq* həmin ali gözəlliyi təmin edən amillərdəndir.

Son dönəmin əsərlərinin adları da səciyyəvidir: burada doğma "Yurt", "Qavaldaş", "Xəzri-Gilavar", "Yallıvari" ilə yanaşı, simfonik orkestr üçün "Eos-Helios", "Perfect Equilibrium" piano kvinteti, "Solar Winds" ağac nəfəs alətləri kvarteti, solo bass clarinet üçün "Penetrations" kimi əsərlər var.

R.Həsənovanın musiqisi vətəninədən kənarda - ABŞ, İngiltərə, Almaniya, Avstriya, İtaliya, Fransa, İsveçrə, Rusiya, Ukrayna, Niderland, Yaponiya, İsrail və başqa ölkələrdə ifa olunur, nüfuzlu beynəlxalq festivalların proqramına daxil edilir. ABŞ, Böyük Britaniya, Almaniya və Polşada bəstəkarın müəllif konsertləri böyük uğurla keçirilib. 2004-cü ildə Almaniya "Derwisch" adlı CD işıq üzü görüb. R.Həsənova İtaliya *Adkins Chiti* tərəfindən yaradılan "Donne in Musica" fondunun ard-arda 3 festivalında (1998-2000-ci illər) Azərbaycanı təmsil edib. 1993, 2004-cü illərdə Bakıda R.Həsənovanın "Merac gecəsi" adlı müəllif konsertləri, 2007-ci ildə yeni kompakt-diski və monoqrafiyalarının təqdimatı ilə bağlı böyük musiqi gecəsi baş tutub. 2024-cü ildə isə Muzey Mərkəzində Bakı Müasir Musiqi Cəmiyyətinin təşkilatçılığı ilə konsert - portreti təqdim edilib.

İtaliya yaşayan pianoçu Olqa Domnina onun "Çəşmə" prelüdlər silsiləsindən qaynaqlanan "Palitralar" proqramını İsveçdə, iki dəfə İtaliya - Palermo və Romada, İngiltərədə, habelə Azərbaycanda (vəfatından sonra) təqdim edib.

Almaniyada yaşayan həmyerlimiz Fidan Ağayeva-Edler R.Həsənovanın "Jasmin ləçəkləri" silsiləsindən miniatürləri qadın bəstəkarların yaradıcılığına həsr olunmuş unikal 24-saatlıq marafon çərçivəsində - bəstəkarın vəfatından 20 gün sonra - ifa edib. R.Həsənovanın son tamamlanmış əsəri - *Interconnectedness* 2024-cü il oktyabrın 25-də Baltimorda *LIVEWIRE14 Resounding* Musiqi Festivalında HUB New Music ansambli tərəfindən ifa olunub.

Rəhilə xanımın yığcam bioqrafiyasını, yaradıcılıq səciyyəsinə verdikdən sonra onun haqqında bəzi düşüncələrimi də - yuxarıdakı müddəaları qabardan - çatdırmaq istərdim.

Onu da əvvəlcədən deyim ki, Rəhilə xanım tədqiqatlarının əsas qəhrəmanlarından biridir. Bu saf mənəviyyətə malik nadir insanla - elə ilk təmasdan qarşılıqlı etimada əsaslanan münasibətlər qurulub. Onun barəsində ilk məqaləmi 1990-cı ildə - "Mədəniyyət" qəzetində dərc etdirmişəm. Sonralar Rəhilə xanım bu faktı minnətdarlıqla xatırlayaraq yazırdı: "Mənim haqqımda ilk yazarlardan biri [...] Zümrüd xanım Dadaşzadə olmuşdur. O, sonralar da, yaradıcılığımı maraq dairəsində saxlayaraq özünəməxsus lirik-emosional tərzdə əsərlərimin təhlilini aparmışdır [...] elə ilk məqaləsini mənim prelüdlər silsiləmin adı ilə əlaqələndirib, "Çəşmə" adlandırmışdı. Öz növbəmizdə böyük minnətdarlıqla bu kitabın adını onun məqalələləri münasibətilə "Rəhilə Teymur Həsənovanın yaradıcılıq çəşməsi" adlandırdıq" [2, s.7].

Bəli, məhz belə, lirik-emosional tərzdə Rəhilə xanım haqqında yazmışam. Əsərlərini dinləmişəm - valeh olmuşam - araşdırmışam, və ya bir qədər başqa ardıcılıqla: dinləmişəm - araşdırmışam - valeh olmuşam. Elə olub ki, sanki yaxşı tanıdığım əsərlərdə heyrət doğuracaq yeni cəhətlər aşkarlamışam. Yadımdadır, tanınmış musiqişünas V.Rojnovski bir dəfə "Moskva payızı" festivalının müzakirələrində ürəyimcə olan bir fikir səsləndirdi: "Bəzən deyirlər ki, tənqidçi yeni əsərin qüsurlarını axtarır. Əslində elə deyil. Musiqişünas qədər bədi cəhətdən maraqlı əsərə sevinən ikinci adam tapmaq çətin..."

Dönək oktyabrın 4-də Muğam Mərkəzində baş tutan, R.Həsənovanın xatirəsinə həsr olunmuş "Palitralar" konsertinə. Bu, pianoçu Olqa Domnina tərəfindən bəstələnən - fasiləsiz ifa olunan proqramda dayaq nöqtələri Rəhilənin "Çəşmə"sindən 5 prelüd idi. Həmin silsiləni tam halda 80-ci illərdə Bəstəkarlar İttifaqında elə müəllif ifasında, ayrı-ayrı pyesləri də Gülşən Ənnağıyevanın təfsirində dinləmişdim. Mənə elə gəlirdi ki, "Çəşmə"yə - onun obrazlarına, musiqi həllinə bələdəm. Amma necə də yanılırmışam! O.Dominanın sayəsində - onun günəş enerjisi valehedicidir - "Çəşmə"ni sanki yenidən kəşf etdim. Həm də Rəhilənin prelüdlərini Qara Qarayev, Fərəc Qarayev, Elmir Mirzəyev, Ayaz Qəmbərlinin fərqli opusları ilə növbələşdirərək - böyük proqram daxilində mini-silsilələr quraraq - pianoçu bu qarşılaşdırma nəticəsində Rəhilə musiqisinin də, onunla dialoqa giren bəstəkarların musiqisinin də yeni obraz cizgilərini sərgiləməyə müvəffəq oldu.

Prelüd kimi miniatür janr bəstəkar yaratmalarının məzmununu tam əks etdirimi? Birmənalı olaraq - yox. Eşitdiyimiz hər bir kompozisiya prelüd deyil, bütöv bir poemadır, hər biri mahiyyətə dərin dramatik hekayəti təqdim edir. Novruz ovqatlı birinci prelüd - təbiət qüvvələrinin möhtəşəm oyanışdır. İkinci (silsilədə - № 3) - insanı trans vəziyyətinə salan yürüş. Dinləyirsən və anlayırsan ki, bu yürüşün əcdadları olub - Ravel, Şostakoviç, amma belə əcdadların ola-ola necə də fərqli bir obraz yaratmaq olarmış! Qorxunc, vahiməli yürüşün kulminasiya anında ağı sferasına modulyasiya edərək, bəstəkar dinləyici ətalətinə

MYTHS AND RITES

Amsterdam *New Spirituality in Music* Tropeninstituut

Tuesday 9 November 20.30 Hrs

Nijmegen Concertgebouw De Vereeniging

Wednesday 10 November 20.15 Hrs

Vienna *Wien Modern Konzerthaus*

Friday 12 November 19.30 Hrs

conductor **Ed Spanjaard**

biwa & voice **Junko Ueda**

alto **Liane Keegan**

Diego Luzuriaga *Procesión* (1995)

Qu Xiaosong *Ji #6 Flowing Sands* (1997) ∞

Tan Dun *In Distance* (1987-1990) ◇

Rahilja Hasanova *Sa'maa* (1994)

Tan Dun *Circle with four trios, conductor and audience* (1992)

Guo Wenjing *Inscriptions on Bone* (1996)

∞ In Amsterdam and Nijmegen

◇ In Vienna

All good music embodies a spiritual experience. In this sense, a festival with the theme 'spirituality in music' is nothing new. However, spirituality in music has today developed a new dimension, frequently shaded with hints of the East. This is the focus of music performed both at the Festival of New Spiritual Music in Amsterdam and in Vienna, where Myths and Rites are the themes. Three Chinese works will be combined with ritual music by the Azerbaijani composer Rahilja Hasanova and a musical procession by Ecuadorian Diego Luzuriaga.

Rahilja Hasanova

**Azerbaijani Composer and Pianist
Rahilja Hasanova**

**in a performance and discussion of her music
with Jill Dreeben, flute**

When: Sept. 20th (2015) – 3pm

**Where: Women's Studies Research Center (Epstein Bldg.,
515 South Street, Brandeis University, Waltham, MA)**

****Free and Handicap Accessible****

**enter ** and The
w.gardarev.org,
ll 617-776-1809**

sical performances

Rahilja Hasanova · Derwisch

Porträtkonzert · 28. November 2004 · Deutschlandfunk

Derwisch (1992)

für Tenor, Baß und Streichquartett

Kyu-cheoul Lee, Tenor

David Hieronimi, Baß

Minguet Quartett

Zweites Streichquartett (1992)

Minguet Quartett

„Tetraksis“ (1995)

Drittes Streichquartett

Minguet Quartett

Alla Mejchana (1996)

für Klavier

Rahilja Hasanova, Klavier

Frau Musica (nova)

Rahilja Hasanova

Derwisch

Minguet Quartett

Kyu-cheoul Lee, Tenor

David Hieronimi, Baß

Rahilja Hasanova, Klavier

28. November 2004, 11 Uhr

Deutschlandfunk Sendesaal

Köln, Raderberggürtel 40

KUNSTSTIFTUNG · NRW

Deutschlandfunk

möhtəşəm zərbə vurur, adamı içdən çalxalayır. Üçüncü (№ 8) - faciəvi prelüddə - özündə, şübhəsiz, sual - məchul bir sual ehtiva edən əsas mövzu beş dəfə qayıdır. Hər qayıdışda da başqalaşır - əvvəl əsl simasını gizlədir, amma sonucda öz mahiyyətini - qəddar, amansız - dolğun şəkildə sərgiləyir. Əsas qüvvənin həmləsini dayandırmağa cəhd də var - möhtəşəm klasterlər: amma onların da lavatək axını şərin qabağını ala bilmir! Dördüncü prelüd (№11) - ən emosional - Qara Qarayevə həsr olunub. Qarayevin itkisindən doğan hədsiz kədər ifadə edən bu sevgi dolu kövrək və ehtiraslı musiqidə (*Patetico con tristezza* remarkasına diqqət yetirək) ustadın ruhu yaşayır, böyük ürəyi döyünür. Nəhayət altıncı prelüd (№ 12) - yallı ritmində rəqs. Müəllif göstərişi səciyyəvidir: *play as barbaric as possible* (mümkün qədər barbarcasına ifa edilməli). Bu yallı hansı qüvvələri bərqərar edir? Birmənalı cavab vermək çətindir...

Konsertdən dərhal sonra Bakıda qonaq olan Rıqa Klassik gimnaziyasının direktoru, fəlsəfə elmləri doktoru **Roman Əliyev** "Palitrələr" proqramı haqqında yazırdı: "Zaman səni mövcudluğun, iştirakın və baş verənlərin və baş verəcəklərin sonsuz burulğanına atır, sən isə ayaq saxlamaq və hər şeyi - həqiqətdən də hər şeyi düşünüb- daşınmaq istəyirsən. Lakin alınmır, mümkün deyil: yalnız qeyri-real, uzaq, amma eyni zamanda daxilən böyük bir qüvvə səni çox-çox yuxarılara qaldırır və sən bütün gizlinlər, ehtiraslar axını, mənasız düşüncələr və vurnuxmadan uzaq olanlarla görüşürsən. Oktyabrın 4-də çox böyük Hadisə baş verdi! Milli ruhun möhkəmlənməsi, milli mədəniyyətin inkişafı üçün, dahi-yaradıcı ilə təmasda olan hamımız üçün!"

Artıq qeyd etdiyimiz kimi, Rəhilə xanımın tətbiq etdiyi kompozisiya metodu və vasitələr - minimalizm, repetitiv texnika - onun tərəfindən məxsusi yozulur, bir-birinə bənzəməyən obrazların ərsəyə gəlməsinə vəsilə olur. Bir neçə il öncə R. Həsənovanın kontrabas üçün "Kölgələrin oyunu" kompozisiyasını Cavad Cavadzadənin təfsirində dinləyən bəstəkar Dmitri Smirnov həyəcanlanaraq ifaçıya yazmışdı: "Əsər mahiyyətə vahiməlidir. Şamançılıq təəssüratı yaradır. Lakin müəllif şərhini oxuduqdan sonra hər şey mənə ağah oldu. Səni də, R. Həsənovanı da təbrik edirəm" [1, s.519]. Müəllif şərhini isə bəstəkarın 20 yanvar faciəsindən sonra yaşantılarını əks etdirir.

Rəhilə xanımın auditoriyaya emosional təsir etmək, onu təəccübləndirmək bacarığı heyretamiz! Özü də bu, müəyyən məqsəd kimi qarşıya qoyulmur, içdən gəlir, zərif yaşılqözlü xanımın nəhəng, vulkantək püskürən enerjisində dələlət edir. Kosmik musiqidir! Bədii kəşflərlə dolu - valehedici kəşflərlə...

Bu fikrimdə mən əsla tək deyiləm. Dediklərimi əsaslandırmaq üçün bəzi sitatlara üz tutmaq istərdim.

Məşhur polyak bəstəkarı, Şostakoviş haqqında fundamental monoqrafiyanın müəllifi **Kşiştuf Meyer**: "Sizin musiqiniz böyük hadisədir...Mümkün qədər çox gözəl musiqi yazın. Sizin "Pirəbədil"i və Piano sonatanızı son zamanlar bir neçə dəfə dinləmişəm. Mən bu musiqini sevirəm və onun tərəvətli

səslənməsinə, musiqi ideyalarınıza heyranam" [2, s.139, 272].

Zmira Lutski (Lutzky), "Israel Contemporary Players" ansamblının musiqi rəhbəri: "Mən "Səma"-nı çox, çox, çox... bəyənirəm! Burada forma və məzmunun ideal vəhdətinə nail olmusunuz. Sizin musiqinizdə, ritual rəqsinə, Kainatda olduğu kimi, hər şey ara vermədən hərhlənir, hərəkət edir..." [2, s.18].

Almaniyanın "Zeitung Für Moers" qəzetinin müxbiri **Günter Metzner** (Rəna Rzayevanın ifasında "Monad"-ı dinlədikdən sonra): "Burada sanki Filip Qlassın minimalist musiqisi Entoni Brekstonun yeni mürəkkəb cazı ilə birləşib elə bir nəhəng eyforiya yaradırdı ki, Raxmaninov musiqisinin partlayışları müqayisədə qüvvəsini itirir, sakit, sönük səslənirdi" [1, s.518].

Musiqişünas **Duşan Mixalek**: "Onun yaradıcılığında orijinal, fərdiləşdirilmiş musiqi materialı cazibədar - anlaşılması çətin və bu səbəbdən daha da sirli - dramaturgiya ilə vəhdət yaradır. Mən onilliklər ərzində həm Yuqoslaviya, həm də Avropada keçirilən çoxsaylı müasir musiqi festivallarında (Donauşingen, Kassel, Paris, Varşava və s.) olmuşam. Külli miqdarda əsər dinləmişəm və Rəhilə Həsənovanın yaratmalarının məni nə üçün həmişə təəccübləndirdiyinə cavab axtarmışam. Biz tamamilə müxtəlif şəxsiyyətik, müxtəlif sosial sistemlərdə, ənənələr, təhsil sistemləri çərçivəsində formalaşmışıq. Görünür, R. Həsənovanın musiqisi mənim emosional və mənəvi durumuma uyğun gəlir [3] ... Onun musiqisi olmasaydı, bu yeganə və bənzərsiz həyat xeyli kasadlaşardı" [1, s.205].

Əlavə edirəm ki, R. Həsənovanın - həyat və yaradıcılıq dolu bu insanın dünyasını dəyişməsindən musiqi cameəimiz sarsılaraq, bəstəkarın şəxsiyyəti və musiqisinə dair çox diqqətli yazıları və şərhləri ilə paylaşıblar.

Fərəc Qarayev: "Rəhilə Həsənova - unikal istedadla malik bəstəkar - dünyasını dəyişdi. Güclü və qorxmaz, həqiqətən kişi xarakterinə sahib olan o, rəsmi bəstəkar çevrələri tərəfindən qəbul olunmamasına və bəzi dinləyicilərin laqeydliyinə baxmayaraq, bütün həyatı boyunca inadla öz hədəfinə doğru irəlilədi. Hazırda musiqi səmasında böyük bir yer tutan rahat və "şirin" musiqiyə aludə olmuş dinləyicinin dəstəyini tapmamaq onu yolundan döndərmədi.

Yaradıcı meyillərində büllurtək dürüst və kompromissiz idi, tələbək illərində şüurlu şəkildə seçdiyi yoldan bir addım belə geri çəkilmədi. Onun yaradıcılığı hətta "yeni musiqi"-ni həyat təzi - modus vivendi kimi qəbul edən həmkarları arasında da fərqli hadisədir.

Rəhilənin əsərlərini ifaçıların çox az qismi öz proqramlarına salmağa cəsarət edirdi, lakin hər yeni ifa ya coşğu, ya da narazılıq doğururdu. O qədər qeyri-adi, özünəməxsus və impulsiv idi ki, heç kimi biganə qoymurdu...

P.S. Rəhilə Həsənovanın musiqisi tədrisən auditoriyaya yol tapır və ümidlə qeyd etmək olar ki, bu gün o, dünyə nisbətən daha tez-tez səslənir. Buna parlaq nümunə Olqa Domninanın müxtəlif ölkələrdə səsləndirdiyi "Palitrələr" proqramıdır..."

Bəli, Rəhilə xanımın sənətdə mövqeyi xüsusi idi. Onun musiqisi beynəlxalq festivallarda səslənən ortastatistik Avropa avanqardına uyğunlaşmırdı. Semantik baxımdan sanballı olub kifayət qədər yenilikçi vasitələrlə bəstələnsə də, səmimiyyət kimi itirilmiş bir keyfiyyətə də malik idi. Dəbə uyuşmamaq, öz iç səsini dinləyərək bəstələmək sonucda onun əsərlərinin ifası qarşısında maneələr ucaldırdı.

Rəhilə xanımın Amerikada bir sıra yaratmasının ilk ifasını gerçəkləşdirmiş **Qleb Kanaseviç**: “Rəhilə böyük ürəyi, son dərəcə işıqlı ruhu olan həqiqi əfsanədir. Onun yaradıcılığını birbaşa paylaşmaq, musiqisinə varmaq imkanı mənə hədsiz sevinc bəxş etdi. Ürəkdən ümid edirəm ki, insanlar bu möhtəşəm sənətkarın ruhunu və dəyərini mənim kimi dərindən hiss edə biliblər. Rəhilə, sən həmişə mənim düşüncələrimdə, qəlbimdə yaşayacaqsan”.

Musiqişünas **Tahirə Kərimova**: “Rəhilə Həsənovanın musiqisi kulturoloji hadisədir. Onun qaldırdığı esxatoloji mövzular elə məhərdlə musiqiləşdirilib ki, sanki Yaradılış kitabını oxuyursan.

Həyatın və şüurumuzun sonsuz axınının doğurduğu səs-küyün içindən Yaradanın “səsi” sufi neyinin tembri şəklində insana ötürülür (*Səma*’ nəzərdə tutulur - Z.A. - D.). O, insanla Allahın tam vəhdətdə olması həqiqətini dərk etdirir, ona qovuşmaq yolunu göstərir. La İlahə İlləlah - *Səma*’nın əsas ideyası əsərdə hərfi mənada, yaxud birbaşa sitat kimi təcəssüm olunmayıb. O, səs xaosunun axınında dərk olunur - sufi zikrinin yolu, nəticəsi, vəhy və nirvana kimi...

Yaşadığın dövr ilə rezonansa düşmək və onun metronomuna uyğun yaşamaq çox az sayda dahi səs yazarına nəsib olub. Rəhilə buna müyəssər oldu: Yer kürəsinin uğultusu və vibrasiyaları, bioloji ritmimizin, desibellərdə ölçülsə, yüz qat artırılmış gurultusu onun əsərlərində əsədilir, bizə ötürülür və bizdə (mənim üçün - bu, birmənalı olaraq, aydındır) cavab reaksiya doğurur. Mühüm bir əlavə edərdim: Rəhilənin musiqisi mənim üçün sadəcə musiqi deyil. Bu, hər zaman tam şəkildə dərk edilməyən, amma bütöv və təbiət hadisələri kimi heyranediciliyi olan ritm - şüurun axınıdır.

Nə yazıq ki, müəllifin özü ilə bu barədə danışmaq nəsib olmadı. Biz həmişə Həqiqətlə görüşə dəhşətli dərəcədə gecikirik. Amma bunun da, görünür, ali bir mənası var: musiqi səslərində təcəssüm etdirilmiş yaradıcı fikirlə təkbətək qalmaq və özünə, əslində isə Kainata suallar vermək. Cavab mütləq gəlir: sınaqdan keçirilib...”

Musiqişünas **Kamilə Dadaşzadə** R. Həsənovanın vəfatından az sonra yazırdı: “Dünən Rəhilə xanıma əbədiyyətə aparan yolun üçüncü günü idi... Onun

“Jasmin ləçəkləri” kimi incə ruhu bir “Zərrə”, “Nüvə”dən yaranaraq, indi məkansız və zamansız “Monad”a tərəf pərvəzlənib. Əslində hüdudsuz enerji mənbəyinə doğru yönələn bu yolun cizgilərini qat-qat əvvəl “Səma”nın kosmik ritmində, “Dərviş”in daxili dinamizmində, hikmət dolu “Merac gecəsi”nin fəzasında sezmək mümkün idi. Zamansızlığa doğru yolunuz mübarək, əziz və unudulmaz Rəhilə xanıml!”

Hər bir insanın bir ölüm payı var bu gəlimli-gedimli dünyada - son ucu ölümlü dünyada... Xatırlayacaqlarını çoxumuzu? Çətin...amma Rəhilə xanımın kosmik musiqisi artıq fonosferamızın bir hissəsidir.

Onunla söhbətləri, o cümlədən son yazışmaları xatırlayıram. Rəhiləyə əslində bu dünyada heç nə lazım deyildi: imtiyazlar, adlar, rütbələr. Ancaq yazıb-yaratmaq imkanı. 24 il öncə “Nedelya” qəzetinin müxbirinin: “İfa olunmamış əsərləriniz varmı və bu sizə iztirab yaşadırmı?” sualına Rəhilə belə cavab vermişdi: “Son illər ərzində yazdıklarımın böyük hissəsi elə iş masamda qalmaqda. Amma mənə bu, əsla narahat etmir, çünki düşünürəm ki, nə vaxtsa bütün əsərlər ifa olunacaq. İfa məsələsi mənim üçün ikinci dərəcəlidir. Əsas odur ki, öz fikrimi nota alım. Qeydə alınmamış, həyata keçirilməmiş musiqi ideyası mənə ifa olunmamış musiqidən daha çox narahat edir...” [2, s.177].

Əlbəttə, illər ötdükcə Rəhilədə bir nigaranlıq hissi də baş qaldırırdı. Axı onun bir sıra irimiqyaslı opusu - iki simfoniyası, iki piano konserti, orkestr üçün “Yurt” kompozisiyası, “Cavidi- dəstgah” oratoriyası və neçə-neçə başqa əsəri ifa olunmamış qalırdı.

Azərbaycan musiqisinə xeyli dəyərli əlavələr etmiş, ölkəmizi sanballı beynəlxalq festivallarda uğurla təmsil etmiş Rəhilə Həsənovanın vaxtsız ölümü musiqimiz, ümumiyyətlə, çağdaş mədəniyyətimiz üçün ağır, əvəzolunmaz itkidir. Biz onun parlaq bədii kəşflərini hələ tam mənası ilə dəyərləndirə bilməmişik. Odur sənətimizin iftixarı olan Rəhilə Həsənovanın yaradıcılıq irsini tədqiq, tədris və təbliğ etmək məqsədlərimizdən biri olmalıdır. Ancaq bu halda biz nadir şəxsi keyfiyyətləri ilə fərqlənən, nəcib, xeyirxah, nurlu, Vətəni sidq-ürəkdən sevvən insanın xatirəsi qarşısında borcumuzu heç olmasa qismən ödəyə bilərik.

Musiqi bəstələmək, orijinal, bədii ideyaya mümkün qədər uyğun səs kombinasiyası qurmaq Rəhilə xanıma sözün həqiqi mənasında xoşbəxt edirdi. Odur, dözülmez dərəcədə kədərli duyğu və düşüncələrlə qələmə alınan vida sözümü onun qısa bir etirafı ilə bitirmək istərdim: “Sən təkcə özün üçün deyil, hər bir adam və hamı üçün çalışırsan - bunu anlamaq axı xoşbəxtlikdir...”

ЧЕЛОВЕК – ЛЕГЕНДА... К 90-летию РАФИКА КУЛИЕВА

Назакет РИМАЗИ

MUSİQİ DÜNYASI
4/101 2024

«Каждое поколение имеет людей, которые становятся легендой этого поколения. Рафик Кулиев умудрился стать легендой сразу нескольких поколений бакинцев»¹

Определение «Золотой век азербайджанского музыкального искусства» давно перешло из разряда метафоры в удивительно точный термин, дающий оценку определенному периоду в истории национальной культуры. Речь идет о второй половине прошлого века, когда в стране появилась целая плеяда одаренных, образованных музыкантов, поднявших и исполнительство, и педагогику на новый профессиональный уровень. Энтузиазм и просветительство, написанные на знамени того времени, безусловно способствовали творческому становлению азербайджанских музыкантов, в биографиях которых отчетливо прослеживается много общего. Годы учебы или стажировки в Москве, участие в конкурсах и, далее, одержимость педагогикой, как процессом, выходящим за рамки

решения чисто музыкальных проблем. Но что представляется не менее важным, нежели их музыкальные успехи, это их личностные качества. Возможно, мы не вспоминали бы сегодня о них с такой теплотой, не обладай они удивительной человеческой харизмой, особой неповторимостью индивидуального облика. Безусловно, им были свойственны и амбиции и честолюбие, ведь они были живыми людьми со всеми присущими им противоречиями и человеческими слабостями, но одно остается бесспорным: для своих многочисленных учеников, как, впрочем, и для всех окружавших их людей, они были авторитетами не только музыкальными, но и нравственными.

В этом году исполнилось бы 90 лет Рафику Теюбовичу Кулиеву. Заслуженный артист Азербайджана, профессор кафедры специального фортепиано, он оставил яркий след в нашей культуре и как один из самых блестящих исполнителей, и как замечательный педагог, воспитавший целую когорту профессиональных музыкантов. Он навсегда вошел в историю Азербайджанского исполнительского искусства как победитель Первого Закавказского Конкурса музыкантов-исполнителей, одного из сложнейших и престижнейших конкурсов.

Однако в памяти людей он остался не только как прекрасный пианист, вписавший свою лепту в историю музыкальной культуры страны. Он был невероятно интересной, многогранной личностью: баскетболистом и футболистом, азартным болельщиком, и не менее азартным кулинарум, блистательным рассказчиком, мастером экспромтов. Как говорил Рауф Бабаев², «...дарования Рафика, может быть, были рассчитаны Богом на нескольких человек, а достались ему одному» [1, А.173].

Талантливый и эрудированный, обаятельный и остроумный, абсолютно неординарный, Рафик Кулиев был настолько популярен (и не только в музыкальных кругах), что о нем слагали всевозможные легенды, а его афоризмы, реплики и анекдоты переходили из уст в уста.

Обладая тонким чувством стиля и безупречным вкусом, Рафик Кулиев привлекал всеобщее внимание и умением красиво и ярко одеваться. Его считали *стилягой*, вкладывая в это слово не только склонность к непривычным и смелым для того времени ярким и сочным краскам, стильной и

¹ Рустам Ибрагимбеков [1, с.175]

² Народный артист Азербайджана, художественный руководитель Государственного ансамбля «Гая»

модной одежде, «...дело было в мировоззрении. Просто он был открыт навстречу свободным веяниям и в культуре, и в поведении»³ [1, А.32].

Многие называли его **Артистом**, подразумевая артистизм не только исполнительский. Он был артистом по своей сути, артистом от природы. Это проявлялось и в стремлении к розыгрышам, когда самые близкие и даже собственная мать, не узнавая его голос по телефону, попадались на его уловки, и в умении из любой ситуации разыграть этаким маленький театр, и в особом стиле в одежде с неотъемлемой *бабочкой*, как обязательном элементе имиджа *Артиста*, причем, не только на сцене. А за всей этой внешней оболочкой скрывалась натура очень тонкая и ранимая, серьезная и глубокая, невероятно щедрая и на редкость любвеобильная. Его тепла, заботы и любви хватало на всех, начиная от членов семьи и родственников, до коллег и друзей, коих было великое множество из разных, совершенно полярных сфер деятельности: музыканты и врачи, дипломаты и спортсмены, писатели и журналисты. Люди тянулись к нему, поскольку он умел создать вокруг себя такую зону комфорта, когда «...с ним приходила радость каждому моменту существования, та самая радость, что не позволяла существованию, та самая радость, что не позволяла негативной нередко реальности деформировать себя, свою личность» [6, с.111].

Рафик Кулиев родился 5 декабря 1934 года в городе Баку, в «далекой от музыки семье»: отец – Теуб – работал в сфере торговли, был немногословным, сдержанным и довольно строгим. Мама – Хадиджа ханум, врач по специальности, была добрая и веселая, обладала невероятным чувством юмора. Она мечтала дать детям музыкальное образование и всех троих сыновей (Рафик был старшим) определила в специальную музыкальную школу-десятилетку для одаренных детей при АзГосконсерватории.

Азы фортепианного исполнительства Рафик начал постигать под чутким руководством известного педагога Регины Сирович⁴. Несмотря на то, что музыку он любил, процесс вовлечения юного дарования в мир возвышенного искусства давался ей нелегко. Он всерьез увлекался спортом, одно время даже выступал за юношескую сборную Азербайджана по футболу, из школьных предметов больше всего любил литературу и историю. Как и любой мальчишка, не отличался примерным поведением, нередко сбегал с уроков и, как результат, невольно становился частым посетителем кабинета директора школы – Кекеб ханум Сафаралиевой. Лишь в старших классах Рафик начинает серьезно и увлеченно заниматься музыкой и, блестяще сдав выпускной экзамен, подает документы на ... исторический факультет Азербайджанского Государственного Университета.

Сейчас трудно сказать, как сложилась бы его дальнейшая судьба, если бы не своевременное вмешательство К.Сафаралиевой, настоявшей на продолжении музыкального образования.

В 1952 году Рафик Кулиев поступает в Азербайджанскую Государственную консерваторию в класс молодой Симузяр (Фарида) Кулиевой. Ученица Майора Рафаиловича Бреннера (в АзГосконсерватории) и Александра Борисовича Гольденвейзера (в аспирантуре Московской консерватории), именно она сыграла решающую роль в его профессиональном становлении, раскрытии его яркого таланта и индивидуальности. За короткий срок Рафик Кулиев достигает значительных успехов и вскоре как один из лучших студентов консерватории, удостоивается стипендии им. Римского-Корсакова. Молодой, энергичный, он все успевает: учебу совмещает с работой, играя по вечерам в кинотеатре «Спартак» с ансамблем народных инструментов, и сам же делает для этих выступлений переложения популярных мелодий из кинофильмов. Одновременно с этим, продолжает активные занятия спортом: выступает за сборную консерватории по волейболу, баскетболу и мечтает о Москве...

В 1957 году, окончив с отличием Азербайджанскую Государственную консерваторию, он поступает в аспирантуру Московской консерватории им. П.И. Чайковского в класс профессора Абрама Владимировича Шацкеса. Педагогические принципы Абрама Шацкеса, по словам Рафика Кулиева, в корне отличались от методов других профессоров Московской консерватории. Тем не менее, он пользовался огромным авторитетом и уважением среди своих коллег. Ученик Николая Метнера, Шацкес много исполнял и активно пропагандировал творчество композитора, несмотря на то, что в те годы это не приветствовалось в столичных музыкальных кругах. Он сумел привить эту любовь и своим студентам. Так, произведения Н.Метнера прочно входят в концертный репертуар Рафика Кулиева, а впоследствии и в педагогическую практику.

В Москве у Рафика складываются близкие дружеские отношения не только с Абрамом Владимировичем, и его сыном Борисом, замечательным пианистом, но и с такими выдающимися музыкантами, как Сергей Доренский, Лев Власенко, Татьяна Николаева, Наум Штаркман. В доме Шацкесов Рафик знакомится и тесно сближается и с профессором Яковым Флиером, в классе которого он продолжит дальнейшее совершенствование своего исполнительского мастерства после смерти Шацкеса. Атмосфера столицы, с ее бурной концертной жизнью, общение с выдающимися музыкантами и талантливой молодежью из разных

³ Из воспоминаний Аиды Тагизаде.

⁴ Регина Сирович окончила Московскую консерваторию по классу А.Александрова, ученика К.Игумнова

регионов страны, сама аура московской консерватории – все это становится своеобразным источником вдохновения для молодого пианиста. Вот как он описывает годы, проведенные в Москве: «...я занимался по 14 часов в сутки – мне надо было догонять моих целеустремленных московских ребят-сокурсников». И далее: «...это были лучшие годы в моей жизни» [4, А.36]. Рафик всегда с гордостью подчеркивал, что является воспитанником и последователем русской фортепианной школы – «лучшей из школ». Ему посчастливилось учиться у замечательных педагогов, и это чувство глубочайшей благодарности своим наставникам он пронес через всю жинь.

К московскому периоду жизни относится и знакомство Рафика с американским пианистом Вэном Клайберном, победителем Первого Международного конкурса имени П.И.Чайковского. Через сорок лет они встретятся вновь, когда по личному приглашению Вэна Клайберна Рафик Кулиев посетит в качестве почетного гостя один из престижнейших в мировом музыкальном мире конкурсов в Техасе в 1997 году (Форт-Уорт).

А пока молодой пианист решает попробовать свои силы в Первом Закавказском конкурсе музыкантов-исполнителей (1960). В очень напряженной борьбе он одерживает блестящую победу, его триумфальное выступление на третьем, финальном туре конкурса с Четвертым концертом С.Рахманинова (дирижер – Ниязи) приводит в восхищение не только слушателей, но и строгое интернациональное жюри.

Активная концертная деятельность Рафика Кулиева начинается еще в годы учебы в Азгосконсерватории. Впоследствии, же будучи солистом Москонцерта, он, один из первых азербайджанских пианистов, объездил с концертами многие города Советского Союза, а также – Германии, Греции, Турции, Ирана. Только в Египте, где он проработал на должности профессора Каирской консерватории в период с 1974 по 1976-е годы, он дал свыше пятидесяти концертов в различных городах страны. При этом в концертную программу, наряду с русскими и западноевропейскими, обязательно включал произведения азербайджанских композиторов. Рафик Кулиев часто выступает и с симфоническими оркестрами под управлением известных дирижеров, таких, как Гаук, Ниязи, Рауф Абдуллаев, Рамиз Мелик-Асланов, Чингиз Гаджибеков и др.. На протяжении более 20 лет Рафик Кулиев был солистом Бюро пропаганды азербайджанской музыки при Союзе композиторов, и именно ему многие композиторы доверяли свои творения для первого публичного исполнения. К слову, он был инициатором создания последней пьесы из цикла «Мимолетности» Арифа Меликова. Автор сочинил ее прямо в студии во время записи в ответ на просьбу пианиста, высказавшего свое неудовлетворение тем, что цикл оставляет впечатление некоей недосказанности, незавершенности.

Что касается репертуара, то у него были, безусловно, свои пристрастия, это – Бах, Бетховен, Шуман, Метнер, Прокофьев и др.. Но, по его собственному признанию, самым любимым композитором был Сергей Рахманинов. Крайне редко пианист обращался к произведениям Шопена, отмечая, что Шопен – не его композитор, хотя в классе охотно и часто проходил его сочинения со студентами. Так, ему принадлежала идея проведения монотематического концерта, на котором одна из его студенток исполнила в один вечер все 4 Баллады композитора.

В игре Р.Кулиева артистизм и темперамент сочетались с осмысленностью и ясностью замысла, а внутренняя свобода – с выпуклостью и отшлифованностью каждой фразы. Ему была чужда манерность, сентиментальность, он не любил эмоциональных «преувеличений», утрированных проявлений чувств. И хотя исполнению в целом были присущи интонационная филигранность и изысканная нюансировка, в игре всегда ощущались мужская воля и эмоциональный напор. Несмотря на то, что в целом он придерживался авторского замысла и не приветствовал вольного обращения с нотным текстом, его неординарность, яркая творческая индивидуальность всегда явственно проявлялись и в интерпретациях, когда он позволял себе отходить от общепринятых, шаблонных трактовок. Наиболее запоминающимися в его исполнении были Хроматическая Фантазия и Фуга И.С.Баха ре минор, Сонаты Бетховена соч.31 №3 и соч.110, «Карнавал» Р.Шумана, *Прелюдия, Хорал и Фуга* Ц.Франка, концерты С.Рахманинова (№1 *fis moll*, №4 *g moll*). Его страстная любовь к джазу и умение импровизировать находили безусловное отражение и в игре классического репертуара. Рафик Кулиев прекрасно исполнял джазовые импровизации, тем не менее, о себе говорил так: «...я классик по своей натуре, но это (джазовое) искусство бесконечно люблю, это состояние моей души, это иной мир – мир радости, любви, мир высокой музыки» [8, А.68].

С 1960-го года Рафик Кулиев начинает преподавать на кафедре специального фортепиано. Работая самоотверженно и увлеченно, он постепенно отходит от активной концертной деятельности. Тем не менее, продолжает выступать на различных мероприятиях, ежегодно дает сольные концерты, часто – с посвящением своим учителям. Свой 60-тилетний юбилей он отметил 22 декабря 1994 года на сцене Азербайджанской Государственной филармонии, блестяще исполнив в сопровождении симфонического оркестра сложнейшие и особо значимые для него концерты С.Рахманинова: **Первый и Четвертый**. Для любого концертирующего пианиста вынести за один вечер два таких серьезных произведения – задача не из легких, а что уж говорить про Рафика Кулиева, выступающего уже не так часто, от случая к случаю. Как же нужно было беззаветно любить музыку, каким мужеством

и стойкостью, какой силой воли обладать, чтобы выдержать такое напряжение. И параллельно работать со студентами...

На вопросы о том, каковы его педагогические принципы, Рафик Кулиев обычно отвечал так: «Принципов столько, сколько учеников». Если все же попытаться сформулировать основное его педагогическое кредо, то главным было не давление, не уничтожение творческой инициативы, индивидуальности студента, а предоставление возможности самореализации. Это легко было проследить на примере вариантных интерпретаций одних и тех же произведений разными студентами. Так, не раз обращаясь к любимым сочинениям, он не следовал раз и навсегда избранной трактовке, а находил в процессе творческой работы новые идеи, исходя из способностей исполнителя и его личного восприятия авторского замысла. Что всегда объединяло выступления его воспитанников, так это – уверенная, раскованная игра. Рафик Кулиев умел внушить студентам это чувство уверенности, он искренне верил в их возможности и часто, следуя педагогическому чутью и внутренней интуиции, намеренно шел на некоторый риск при выборе репертуара, способствуя тем самым их творческому росту. А еще он умел внушить любовь к музыке и страстное желание заниматься, не принуждая. На уроке создавалась такая атмосфера, когда студент просто не мог позволить себе прийти на урок неподготовленным. Объяснял он все очень красочно, образно, часто сопровождая словесные пояснения живым показом, находя точные художественные ассоциации, порой неожиданные остроумные эпитеты и сравнения, что помогало студенту с раскрытием образного содержания произведения. Его замечания часто носили рекомендательный характер. Однако, предоставляя некоторую свободу в интерпретации того или иного сочинения, он, в то же время, предостерегал от проявлений произвола и анархии. Не допускал завышенных темпов, демонстрации «голой» техники и стремления к внешнему блеску. Уроки проходили очень живо и интересно, а манера ведения урока варьировалась в зависимости от степени одаренности и подготовленности студента. Он «...мог быть ласково-доверительным, пересыпая речь каскадом сравнений, или быть подчеркнуто вежливым» [2, А. 11], мог поцеловать руку студентке за хорошее исполнение, а мог, не говоря ни слова, молча покинуть класс. К нему любили приходить на уроки студенты других профессоров и тогда артистизм Рафика Кулиева возрастал. Чего стоят хотя бы музыкальные приветствия, характеризующие каждого, кто входил в 303-й класс: кому-то доставалась «тема судьбы», кому-то «Кокетка»... «Он умело сочетал академизм в преподавании с легкостью в общении, с доброжелательностью, с улыбкой, с остроумием. Это было такое шампанское», – вспоминает Альфред Мишулин, профессор

Российской академии музыки им. Гнесиных [1, А. 20]. Рафик Кулиев любил своих студентов, очень трепетно, по-отечески к ним относился, опекал их. Он становился близким, родным человеком, которому можно было доверить самое сокровенное, поделиться своими проблемами. И он не оставался в стороне, старался помочь по мере сил, иногда вольно или невольно внося свои коррективы в судьбы своих воспитанников.

Рафик Кулиев прекрасно владел пером, писал легко, увлекательно. Среди многочисленных его публикаций и статей привлекают внимание портреты-зарисовки профессоров Г.Г. Шароева и Фариды Кулиевой, трогательные воспоминания о друзьях и коллегах (Рафик Бабаев, Сейран Ганиев, Рауф Атакишиев, Рауф Абдуллаев, Эльмира Сафарова и др.), написанные с невероятной теплотой и любовью. Он издает и ряд научных работ и статей, среди которых: «Соната-каприччио» Мусы Мирзоева (Рафик был первым исполнителем этого сочинения), методические рекомендации, посвященные Сонатине Азиза Азизова, «Альбому» из 20 пьес Мамеда Кулиева и др..

Рафик Кулиев пользовался огромным авторитетом среди коллег, так что неудивительно, что именно ему было поручено заведование Первой фортепианной кафедрой (1994-1997-е годы) после кончины ее руководителя, профессора Рауфа Атакишиева. Его неоднократно приглашали для участия в жюри на Всесоюзные отборочные туры к международным конкурсам, поручали возглавлять государственные комиссии выпускных экзаменов в высших учебных заведениях страны. Долгие годы он был членом Фонда «Друзья культуры Азербайджана», музыкальным консультантом при посольстве Греции. В 1996 году провел серию мастер-классов и дал сольный концерт в Ионийском университете (остров Корфу, Греция).

Пожалуй, ни один из преподавателей консерватории не вызывал столь разноречивых мнений, как Рафик Кулиев. Коллеги его любили, студенты обожали. Любили за доброту, талант, за щедрость, за умение дружить, умение любить, за способность оказываться рядом в трудную минуту, за искрометное чувство юмора. «Его никто никогда не видел угрюмым, даже когда ему было очень тяжело, а такие дни бывали, к сожалению. Даже тогда он умел подшутить над своей беспомощностью», – вспоминает Фархад Бадалбейли [1, А. 23]. Он не заигрывал с вышестоящими, не старался понравиться, был искренним, был независимым. Ему было чуждо нередко встречающееся в артистической среде чувство соперничества, зависти. Он искренне умилялся хорошей игре, от души радуясь успехам не только своих студентов, но и студентов своих коллег.

Его уход 18 августа 2007 года был столь внезапным, неожиданным, что поверг всех в шок... Он был таким жизнерадостным и оптимистичным,

таким юным в свои 72 года, что казалось, будет жить вечно. Он любил жизнь и жил, получая радость от всего и доставляя своим существованием

радость окружавшим его людям. Он был действительно **Явлением**... Явлением в нашей культуре, явлением в нашей жизни.

ЛИТЕРАТУРА

1. Семь верных нот Рафика Кулиева / Ирина Белашова. – Баку: Adiloğlu. – 2011. – 255 с.
2. Абдуллаева Л.. Ирония как ангел-хранитель или хула и похвала от Рафика Кулиева // – Bakı: "Şərgi", – 1999. №3, – с.11-12
3. Кулиев Р.Т. Фарида Алекперовна Кулиева // Видные деятели фортепианной культуры Азербайджана / сост. Т.А.Сеидов. Баку. Ишыг. 1988, стр.129-133
4. Кулиев Р. Несколько мыслей по проблемам современного пианистического искусства / Актуальные проблемы фортепианного исполнительства и педагогики. Сборник статей.. Ред. Ф.Ш.Бадалбейли. Баку: Адильоглы, – Вып.1. – 2006. – с.34-42
5. «Свет немеркнувшей звезды». Э.Сафарова в воспоминаниях /сост. Гашимова-Кеберлинская Э.Р. Баку, Нагыл Эви. – 2004. – 218 с.
6. Натаван Фаиг гызы. «Таких, как я, не было, нет и... не надо» // – Баку: журнал «Литературный Азербайджан», – 2007. №10, – с.110-119
7. Инара Чингизгзы. Пианист в бабочке. // Газета «Наш век». – 2004, 25 февраля-3 марта
8. Кулиев Р.Т. Он дарил радость многим людям... // Баку: журнал «Jazz dünyası», – 2005//Семь верных нот Рафика Кулиева. Сборник статей. Баку: Adiloplu. – 2011. – С.66-69
9. Римази Н. Рафик Кулиев. / Azərbaycan İfaçılıq Sənəti: Tarixin səhifələri 100/ Red.hey.sədri F.Bədəlbəyli. - Bakı: AFPoliqraf, - I cild. Azərbaycan fortepiano ifaçılıq sənətinin görkəmli ustadları. – 2021. – с.252-257

К 10-ЛЕТИЮ ЮБИЛЕЮ ГРУПП SABAH

Нармина ГУЛИЕВА, Гюльзар МАХМУДОВА

В 2024 году мы отметили очень знаменательное событие – 10-летие создания групп SABAH при Министерстве Науки и Образования Азербайджана.

Сама расшифровка слова SABAH (на азербайджанском языке) имеет целенаправленное значение – грамотные *savadlı*, способные *bacarıqlı*, подготовленные *hazırlıqlı* кадры.

Проект SABAH был создан в 2014 году с целью повышения качества обучения, создания новой среды в системе высшего образования завтрашнего дня, воспитания грамотных, способных и подготовленных студентов, обеспечения подготовки кадров в соответствии с растущими требованиями рынка труда.

Инициатор создания этого проекта Микаил Джаббаров считает, что группы SABAH вносят важный вклад в прогресс страны, поскольку формирование и развитие человеческого капитала с высоким интеллектом играет значимую роль в развитии и процветании Азербайджана. Микаил Джаббаров отмечает: «Проект групп «SABAH» создает значительные возможности для формирования поколения грамотных, способных и компетентных кадров в соответствии с требованиями экономики. Гордость быть частью этой истории. Мы благодарим всех, кто внес свой вклад в развитие этого проекта, реализованного при поддержке главы государства и первого вице-президента, и желаем им успехов и новых достижений»¹

С 2015 года проект «SABAH» функционирует и в Бакинской Музыкальной Академии имени Узеира Гаджибейли. В течение 9 лет в группах SABAH получали образование талантливые исполнители –

пианисты, исполнители на струнных, духовых и ударных инструментах. При поддержке этого прекрасного проекта многие студенты БМА имели возможность выехать на международные конкурсы в Турции, Грузии, России, где завоевали высокие награды и стали лауреатами престижных конкурсов. В рамках мероприятий, проводимых группами SABAH, наши студенты неоднократно участвовали в фестивалях, организованных в Баку, Нахчивани, Гяндже, Боржоме, Батуми.

В 2023 году произошло важное и радостное для БМА событие – в группу SABAH были приняты и студенты историко-теоретического факультета по специальности музыковедение.

Как известно, музыковедение – одна из самых важных, интересных и интеллектуальных музыкальных специальностей. Музыковеды занимаются научными исследованиями, выступают на конференциях с докладами, на концертах со вступительным словом, занимаются музыкальной журналистикой, публикуются в периодической печати. Чтобы развивать все названные навыки, студентам-музыковедам необходимо создать соответствующие условия. Празднование 10-летия SABAH оказалось прекрасным стимулом для реализации наших творческих планов. Силами историко-теоретического факультета БМА в рамках 10-летия групп SABAH 15-16 мая 2024 года была организована и проведена международная студенческая научно-практическая конференция по теме «Сохранение культурного наследия исламского мира», посвященная 101-му дню рождения Общенационального лидера Гейдара Алиева.

¹ Микаил Джаббаров: Группы SABAH вносят важный вклад в прогресс в стране - (caliber.az)

Гейдар Алиев всегда уделял большое внимание вопросам интеллектуального и нравственного воспитания молодежи, советовал подрастающему поколению основательно изучать не только национальную историю и традиции, но и общечеловеческие ценности. «Я хочу, чтобы молодежь Азербайджана читала Шекспира на английском, Пушкина – на русском, Низами, Физули, Насими – на азербайджанском языках. Надеюсь, что наша молодежь в будущем еще ближе ознакомится с нашей историей, освоит наш родной азербайджанский язык и это поможет воспитать в каждом молодом азербайджанце высокое чувство патриотизма», – говорил Гейдар Алиев на Первом форуме молодежи Азербайджанской Республики 2 февраля 1996 года.

Великий политический лидер заложил основы государственной молодежной политики, благодаря которой подрастающее поколение сегодня принимает активное участие во всех сферах жизни страны – общественно-политической, социально-экономической, культурно-просветительской, научно-образовательной. Подтверждением сказанному служит Международная студенческая научно-практическая конференция «Сохранение культурного наследия исламского мира», посвященная 101-му дню рождения Общенационального лидера азербайджанского народа Гейдара Алиева. Конференция объединила участников из разных стран – Азербайджана, Турции, Узбекистана, Казахстана, Таджикистана, России и Татарстана, Ирана, а также различных регионов Азербайджана: Гянджа, Нахчивань. На мероприятии выступали студенты групп SABAH, бакалавры, магистры, докторанты – в очном и дистанционном формате, представляя свои доклады на четырех языках – азербайджанском, турецком, русском, английском.

На открытии конференции прозвучал Государственный гимн Азербайджана и был продемонстрирован видео-ролик, освещающий основные этапы жизни и деятельности Общенационального лидера Гейдара Алиева. С приветственным словом к присутствующим обратились ректор БМА, Народный артист СССР и Азербайджана, Лауреат Государственной премии, профессор Фархад Бадалбейли, руководитель исполнительного комитета групп SABAH Государственного агентства по науке и высшему образованию при Министерстве науки и образования Азербайджанской Республики Эльза Самедова, проректор по учебной работе БМА, Заслуженный учитель республики, доктор философии по педагогике, профессор Нармина Гулиева. На конференции также присутствовали заместитель руководителя исполнительного комитета групп SABAH по учебной работе Наиля Гахраманова и заместитель руководителя исполнительного комитета групп SABAH по работе со студентами Севиндж Алиева.

Работа конференции шла по нескольким секциям, которые охватили основные тематические

направления из области музыкального искусства, культурологии, педагогики, информационных технологий. В ходе обсуждения были затронуты разные проблемы: 1. Роль и значение Общенационального лидера Гейдара Алиева в истории азербайджанской музыкальной культуры; 2. Шуша – культурная столица исламского мира; 3. Сохранение культурного наследия исламского мира: проблемы и перспективы; 4. Наука, образование и культура в исламском мире; 5. Этномузыковедение на современном этапе; 6. Актуальные проблемы исторического и теоретического музыкознания; 7. Современное музыкальное образование: проблемы и перспективы; 8. Проблемы современного инструментального исполнительства; 9. Информационные технологии в музыке.

Организаторами конференции являются проректор по учебной работе БМА, Заслуженный учитель Азербайджана, профессор Нармина Гулиева и декан историко-теоретического факультета, доктор искусствоведения, Заслуженный учитель Азербайджана, профессор Гюльзар Махмудова. В организационный комитет конференции входили Заслуженный учитель Азербайджана, доктор философии по искусствоведению, заведующая кафедрой теории музыки, профессор Кенуль Насирова, доктор искусствоведения, доцент Инна Пазычева, доктор искусствоведения, доцент Лейла Зохранова, композитор Пярвиз Кулиев, доктор философии по искусствоведению, председатель научно-студенческого общества Минаханым Бабаева, а также две студентки групп SABAH Байрамова Фахрийя и Джалилова Шахла.

Прошедшая конференция стала важным событием в музыкально-общественной жизни Азербайджана. За два дня конференции были прослушаны 47 выступлений, которые вызвали интерес слушательской аудитории. Свои доклады представили студенты Бакинской Музыкальной Академии им. Узеира Гаджибейли, Азербайджанской Национальной Консерватории, Гянджинского Государственного Университета, Нахчиванского Государственного Университета, Казахской Национальной Консерватории имени Курмангазы, Казанской Государственной Консерватории им. Н.Г. Жиганова, Государственной Консерватории Узбекистана, Таджикского Государственного Института Культуры и Искусств им. М. Турсунзаде. Заседания секций вели модераторы конференции – Заслуженный деятель искусств, доктор философии по искусствоведению, профессор Зумруд Дадашзаде, Заслуженный учитель, доктор философии по искусствоведению, доцент Хатира Гасанзаде.

В рамках конференции состоялась презентация книги магистра БМА Самры Газиевой «Оперетта «Волны» Арифа Меликова», посвященной 90-летию юбилею выдающегося азербайджанского композитора Арифа Меликова (научный редактор профессор Кенуль Насирова).

Студенты групп SABAH выступали в первый день конференции, посвятив свои доклады многим вопросам проблем и перспектив сохранения культурного наследия исламского мира. Они говорили о важной роли Общенационального лидера Гейдара Алиева в развитии азербайджанской музыкальной культуры, о городе Шуша, который стал культурной столицей исламского мира - родиной многих талантливых деятелей искусства и дал миру выдающихся композиторов и исполнителей. Своими научными идеями поделились зарубежные участники, обратившись к проблемам композиторского творчества и исполнительского искусства, современной музыкальной критики и педагогики. Второй день конференции объединил студентов из Гянджи, Нахчивани и Баку. В ходе обсуждения научных работ студенты проявили заинтересованность, обменялись мнениями. Каждое сообщение сопровождалось живой дискуссией и вопросами со стороны слушателей. Магистры и докторанты поделились своими научными изысканиями, обращенными к малоизученным проблемам истории и теории музыки, этномузыкаведения.

В рамках мероприятия демонстрировались многочисленные слайды, звучала живая музыка в исполнении студентов-исполнителей групп SABAH и хорового коллектива историко-теоретического факультета. Участники конференции окунулись в мир классической музыки, были исполнены произведения У.Гаджибейли, А.Меликова, Н.Аливердибекова.

Подводя итоги, отметим насыщенную и интересную программу конференции, ее профессиональный уровень и актуальность предложенных тем. Мы очень рады, что наша молодежь, студенты групп SABAH активно участвовали в конференции.

Выражаем надежду, что подобные конференции будут проводиться и в будущем, являя собой прекрасную площадку для научно-творческого общения и обмена мнениями современной молодежи.

Проведенная международная конференция стала очередным этапом масштабной работы, которую предстоит проделать нашей Музыкальной Академии для подготовки высококвалифицированных специалистов в соответствии с требованиями современного музыкального образования.

Наряду с международной конференцией, мы решили воплотить в жизнь еще один проект, посвященный 10-летию одного из самых интересных и креативных проектов Министерства Науки и Образования Азербайджана - групп SABAH - издание информационно-публицистического журнала «SABAH: DÜNƏN. BU GÜN. SABAH».

В этом журнале наши студенты постарались отразить историю групп SABAH Бакинской Музыкальной Академии, рассказать о самых ярких выпускниках (Fəxri məzunlar), о студентах-лауреатах, которые на сегодняшний день получают образование в группах SABAH. В журнале

размещены статьи, освещающие фестивали SABAH, проходившие в Баку, Гяндже, Нахчивани, Боржоме, международные конференции, международные конкурсы. В журнал включены статьи, освещающие деятельность ведущих профессоров и педагогов Бакинской Музыкальной Академии им.Узеира Гаджибейли, ведущих занятия в группах SABAH. Их именами представлена и редколлегия журнала.

Наши студенты-музыковеды со своими научными руководителями провели большую подготовительную работу: брали интервью у студентов-исполнителей, устанавливали связи с выпускниками групп SABAH, собирали материалы о прошедших фестивалях, конкурсах, конференциях и концертах, обращались в архивы, искали на сайтах информацию о достижениях, наградах и победах студентов и преподавателей групп SABAH.

Журнал состоит из следующих разделов:

- Студенты групп SABAH
- Фестивали групп SABAH
- Конференции
- Концерты
- Педагоги

Журнал вышел в свет в июне 2024 года и впервые был представлен вниманию общественности 4 июля на выпускном вечере студентов SABAH, организованном в центре Гейдара Алиева. Презентация журнала состоялась 18 октября 2024 года в конференц-зале Бакинской Музыкальной Академии им.Узеира Гаджибейли. Выступивший с приветственной речью ректор БМА, народный артист СССР и Азербайджана, профессор Фархад Бадалбейли поздравил студентов SABAH и членов редколлегии с выходом в свет информационно-публицистического журнала «SABAH: DÜNƏN. BU GÜN. SABAH» и назвал большой удачей тот факт, что презентация была приурочена к знаменательной дате – дню восстановления независимости Азербайджана. Являясь главным редактором журнала, Фархад Шамсиевич отметил большую работу, проведенную студентами групп SABAH в процессе подготовки журнала, подчеркнул, что выход в свет столь значимого издания позволяет молодым людям воплощать в жизнь свои творческие проекты, реализовывать в хорошем смысле слова «творческие амбиции», воспитывает в студентах лидерские качества.

На презентации выступили авторы статей, студенты-музыковеды 3-го курса Джалилова Шахла, Байрамова Фахрийя, Джафарова Айсель и Гейдарова Гюнан, которые рассказали о процессе работы над журналом и вкратце о содержании каждого из разделов журнала.

Презентация сопровождалась слайд-шоу. На экране проходили красочные фотографии из журнала, где были зафиксированы творческие мероприятия, концерты, фестивали, успехи студентов и преподавателей SABAH. В рамках презентации был организован небольшой концерт

студентов-исполнителей групп SABAH, лауреатов Международных и Республиканских конкурсов Мамедзаде Кянаана, Салимова Намика, Садыхзаде Идайята. Прозвучали прекрасные произведения Узеира Гаджибейли, П.И.Чайковского, Фикрета Амирова, Арифа Меликова.

На презентации журнала впервые выступил хор «Харыбюльбюль» музыковедов групп SABAH. Художественным руководителем хора музыковедов является Заслуженный учитель Азербайджана, профессор Лейла Мамедова. Наши студенты много и с энтузиазмом репетировали и за короткий срок подготовили два произведения – хор из оперы «Лейли и Меджнун» Узеира Гаджибейли и «Юмореску» Акшина Ализаде. С успехом выступив на презентации, они продемонстрировали тот факт, что музыковеды не только прекрасно пишут, но и замечательно поют достаточно сложные для исполнения произведения.

Надеемся, что наш журнал «SABAH: DÜNƏN. BU GÜN. SABAH» станет важным и интересным информационным источником для всех интересующихся историей групп SABAH.

В рамках 10-летия проекта групп SABAH 24-25 июня 2024 года в Международном Мугамном центре был проведен Фестиваль искусств SABAH, на котором студенты Бакинской Музыкальной Академии имени Узеира Гаджибейли, лауреаты Международных и республиканских конкурсов – пианисты Нариман Месимов, Рашад Агаев, Шекерханым Джавадзаде, Айла Гасанова, Илузар Ибрагимзаде, Фидан Юнус, Фидан Новрузова, Нармин Гусейнли, исполнители на струнных и духовых инструментах Джавидан Расулов, Намиг Салимов, Джавидан Шейдаев, Гюльнар Наджафова, Назрин Мурадлы, ансамбль скрипачей «Деташе», хор «SABAH» - выступили с большой концертной программой. Прозвучали произведения А.Вивальди, Н.Бургмюллера, Э.Гранадоса, Узеира Гаджибейли,

Кара Караева, Тофика Кулиева, Фазил Сайа, Арифа Меликова, Джангира Джангирова.

«Искусство для будущего» - еще один проект, организованный Бакинской Музыкальной Академией имени Узеира Гаджибейли совместно с Азербайджанским Государственным Университетом Культуры и Искусств в рамках 10-летия групп SABAH и посвященный COP-29. Это творческое мероприятие – выставка искусств – проходило в музейном центре 5-7 ноября 2024 года. В течение трех дней была представлена интересная концертная программа, охватившая произведения как зарубежных, так и азербайджанских композиторов: Ф.Шопен, И.Брамс, П.И.Чайковский, А.Меликов, М.Мирзоев, М.Джексон. Выступали как сольные исполнители - Мамедзаде Кенан, Велизаде Нигяр, Багирова Гюльсара, Джавадзаде Шекерханум, так и коллективы – струнный квартет, Хор SABAH – художественный руководитель Д.Бабаев, ансамбль скрипачей «Деташе» - руководитель ансамбля народная артистка Азербайджана, профессор З.Кулиева. Выступления юных музыкантов сопровождались большим успехом и имели широкий положительный резонанс в среде передовой общественности, еще раз подтверждая тот факт, что студенты SABAH действительно самые грамотные *savadlı*, способные *basanlı*, подготовленные *hazırlıqlı*.

В заключении от имени профессорско-преподавательского и студенческого коллектива БМА поздравляем Министерство науки и образования во главе с министром Эмином Амруллаевым, руководителя исполнительного комитета Эльзу Самедову и всю команду групп SABAH Государственного агентства по науке и высшему образованию при Министерстве науки и образования Азербайджанской Республики, с 10-летним юбилеем! Желаем успехов, процветания и новых творческих проектов!

ANDREY TARKOVSKİ'NİN SOVYET YÖNETİMİ İLE ÇATIŞMASI: “AYNA” FİLMİNDEKİ BELLEK TÜRLERİ

İlyas MİRZAYEV

Ayna filmi ('The Mirror', 1975), Andrey Tarkovski'nin dördüncü uzun metrajlı, çocukluk anılarını ve rüyalarını anlattığı bir otobiyografi olan yapım 108 dakika ve yine renkli, siyah-beyaz karışımıdır. Ayna filmi, yönetmenin diğer filmlerine göre çok daha fazla simgesel anlatım içermektedir. Film, Tarkovski'nin kendi ifadesiyle "görsel şiir"dir.

Kendi ülkesindeki sinema eleştirmenlerinin Tarkovski'yi bilinçli olarak görmezden gelmelerine rağmen, bu film Avrupa'da büyük yankılar uyandırır; ancak kendi ülkesinde, Rus kültürüne tamamiyle yabancı olduğu düşünülerek eleştirilere hedef olur, adeta yok sayılır. Ayna filmi Tarkovski'ye çok az para kazandırmıştır; dolayısıyla yönetmen, "güncel ve uyumlu film" yapmamanın bedelini parasızlıkla öder. Ayna yurt dışında kazandığı başarı ve uyandırdığı hayranlığa karşın, Rusya'da "ikinci kategori"den bir eser sayılmış, yurt içindeki gösterimden ve dağıtımdan hemen çekilmiş; Batılı ülkelerde film hakkında bir sürü yazı yazılmasına karşın kendi ülkesindeki gazetelerde hiç yazı yazılmamış - hatta filme yüksek bir fiyat belirlenerek yurt dışına satışı engellenmiştir. Bütün bunlara rağmen Andrey Tarkovski hiçbir zaman kendisini "muhalif" olarak nitelendirme çabalarına razı olmaz: sadece bürokrasiden çok sıkıldığını söyler. Sanatını istediği gibi icra edemediğini söyleyip şikayet eder, devletin sanatını nasıl yapacağını baştan sona dikte ettirmesine karşı çıkar. Yaratıcılık ile ideolojinin birbirinden ayrı tutulması gerektiğini savunur. Sovyetler Birliği'ndeki yöneticiler için ise şöyle der: "Bunlar gerçek sanattan korkuyorlar. Böyle yaparak her şeyi yok edecekler, kendilerini de Rusya'yı da. Böyle elim kolum bağlı oturup birinin filmimin gösterilmesine izin vermesini daha ne kadar bekleyeceğim?" Fakat tüm bu olumsuz şartlara rağmen Tarkovski en şiirsel ve en kişisel filmi olan Ayna'yı yapmayı başanır. Üstelik bu filmi Batı'da oldukça ilgi görmüştür.

Muhtelif psikolojik kavramlar perspektifinden ele alındığında "Ayna" bizlere zengin bir içerik sunmaktadır. "En övülen", "en küçümsenen", "Rus maneviyatının sembolü", "görmeklilik, züppelik ve çınlayan boşlukların ustası", "soğuk burunlu entelektüel", "kendi kaniyla yazan sanatçı" gibi değişik değişik adlarıyla nitelendirilen ünlü Rus/Sovyet yönetmen Andrey Tarkovski'nin "Ayna"sı psikolojideki bellek türleri ve özellikleri açısından doküman analizi yöntemiyle incelenmiş ve bazı sekanslar ile ilgili örnekler ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sinema, Tarkovski, Bellek, Bellek Türleri.

"Evrensel yok oluşa karşı direnç gösterecek tek şey sevgi ve güzelliştir. Dünyayı, bir tek sevginin kurtaracağına inanıyorum. Onsuz her şey yok olacak. Bu olmaya başladı bile."

Andrey Tarkovsky

Giriş

İnsanları psikolojik açıdan etkileyen filmlerde, sembolik anlatımların yoğunluğu görülmektedir. Bu nedenle Tarkovsky sinemasında, sembolik anlatım ve psikolojik çözümleme, önemli unsurlardan ikisidir. "Sinemada beni çeken, alışılmamış şiirsel bağlantılar, şiirselliğin mantığıdır. Şiirsel bağlantılar, olağanüstü duygusal bir ortam sağlayarak izleyiciyi harekete geçirir. İzleyicinin hayatı tanıma faaliyetine katılmasını özellikle sağlar, çünkü ne hazır bir sonuç sunmakta, ne de yazarın katı talimatlarına dayanmaktadır. Kullanıma açık olan tek şey, canlandırılan görüntülerin derin anlamını bulup, keşfetmeye yarayan şeydir." (Tarkovsky, 2009)

Kamera kullanımından oyuncu yönetimine, film kurgusundan ritme kadar kendine özgü bir dili olan Tarkovsky, en önemli "auteur" yönetmenlerden biridir. *Mühürlenmiş Zaman* (1986) kitabında; belleği, insanı incinebilir kılan, acının öznesi haline getiren yönüyle tanımlamaktadır.

Bellekteki acı verici travmatik anıların belleği yeniden yapılandırıcı bir takım terapi teknikleriyle sağaltılabildiği bilinmektedir. Bu açıdan bakılınca bellek, kendisinde kendisini iyileştirici imkanların bulunduğu eşsiz bir ilişki sağlar.

Özellikle Tarkovsky'nin Ayna filmi, kendisinin en çok kıymet verdiği, sevdiği insanlara karşı yerine getirmeye çalıştığı "görev duygusu" ile örülmüş bir vefanın yansımasıdır.

Literatür Taraması

Tarkovsky hakkında Türkçe yapılan araştırmalarda, araştırmacılar materyalin çok sınırlı olması konusunda şikayetlerde bulunmaktadır; ama bu çalışma yapılırken, literatür taraması yapıldıktan sonra, çok büyük bir memnuniyetle, bunun tam tersi bir sonuca varılmıştır. Özellikle son yıllarda (ki buna, bir Tarkovsky hayranı olan ve kendi yapıtları ile çok büyük başarılar kazanan Nuri Bilge Ceylan'a borçlu olabiliriz), tezlerde ve makalelerde sık sık, duayen yönetmenin yapmış olduğu

ilginç ve derin araştırmaların sayısının oldukça fazla olmasından, özellikle de genç kuşağın bu konuya karşı duyduğu merakın son derece sevindirici bir gelişme olmasından söz edilmektedir. *Ayna* filmi bütün dünyada kendisinden sonra gelen sanatçılara ilham olma niteliği göstermiş bir başyapıttır.

Bu araştırmaların arasında şunlar sıralanabilir: (belki de bu konuda ilk yapılan çalışma olan) M. Yergebekov'un 2003 yılında yaptığı "Tarkovski Sineması" adı altındaki, Ankara Üniversitesi Radyo ve Televizyon bölümü için hazırladığı esaslı yüksek lisans tezi; Mustafa Aslan ve Dilek Akıcı Tayanç'ın "Tarkovsky'nin *Ayna*'sına yansıyan Bellek: Bellek Türleri, Özellikleri ve Süreçleri Açısından *Ayna* Filminin Analizi" adlı araştırma makalesi; Muaz Güneş'in, Kadir Has Üniversitesi Film ve Drama Anabilim Dalı için yüksek lisans tezi olarak hazırladığı "Tarkovsky Sinemasının Yönetmenin Mucizesi Olarak Sanatsal Gerçeklik Fenomeni" adlı çalışması (2017); Ömer Osmanoğlu'nun "Tarkovsky Sinemasında Sanat ve Maneviyat İlişkisi: *Andrey Rublev* Üzerinde Bir İnceleme" (TRT Akademi, Ocak 2018). Bu araştırma önerisinde ise, özellikle Tarkovsky'nin bizzat yazdığı "Mühürlenmiş Zaman" ve "Zaman Zaman İçinde" adlı günlüklerde yer alan önemli bazı olay ve düşünceler aktarılacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada iki soruya cevap aranmaktadır: (1) Tarkovsky'nin Sovyetler Birliği'ndeki yönetimle çatışmasının sebep ve sonuçları neydi?; (2) *Ayna* filminde hangi bellek türleri gözlemlenmektedir?

Tanımlar

Soyut ve karmaşık bilgileri aktarmada zorluk çeken psikoloji, sinemanın anlatımdaki etkili gücü sayesinde, bu zorluğu aşmaktadır. *Ayna* filmi, hem psikoloji, hem de sinema üzerinde çalışan araştırmacılar için bu olguya somut örnekler sunmaktadır. Filmde bellek perspektifinden bakabilmek, psikoloji ve bellek ilişkisini dayatırken, ortaya konulan psikolojik bakışın nasıl kavranacağı ve sahnelerle birlikte nasıl çözümleneceği sinema okumasını zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan bellek türleri, özellikleri ve süreçleriyle ilgili somut örnekler sunan *Ayna* filmi, hem sinema, hem de psikoloji üzerinde çalışan araştırmacılar için faydalı bir materyale dönüşmektedir.

Sinema, anlatısını kurarken, birçok sanat türünden etkilenmiştir. Görsel ve estetik öğeleri resim ve fotoğraftan alan sinema, hikaye anlatma ve olay örgüsü gibi temel anlatı tekniklerini edebiyattan almıştır. Hikayesini insanla ve insana anlatan sinema, psikoloji ile diyalektik bir ilişki içindedir. Öyküyü kurarken, gerçekliğin dışında, yeni bir zaman, mekan ve birçok karakter yaratan sinemanın; zaman, mekan ve karakter arasındaki çalışmayı kurarken, yararlandığı önemli kaynaklardan birinin de psikoloji biliminin verileri olduğu gerçeği yadsınamaz. Bu açıdan bakıldığında,

çalışmanın hem sinema, hem de psikoloji üzerinde çalışan araştırmacılara faydalı olacağı düşünülmektedir.

Ayna'nın özelliklerinden biri de, zamanı kurgulama biçimidir. Yönetmen, *Ayna*'da zamanı yapısöküm'e (*deconstruction*) uğratarak, film içinde ileri ve geri sıçramaları sık kullanarak izleyicinin şimdiki zaman, geçmiş ve gelecek zaman algısı ile de oynamaktadır (Torun, 2014). Tarkovsky, filmlerinde modern zamanın karşısında "anti" bir zaman kavramı oluşturur.

Amaç ve Yöntem

Bu araştırmanın iki amacı vardır:

1. Sovyetler Birliği'nde, bir tarafta kültür ve sinema yöneticileri diğer tarafta ise Tarkovsky arasında gerçekleşen, hiç bitmeyen savaşın sebep ve sonuçları araştırılarak, yönetmenin biri tamamlanmamış toplamda yedi film yapabilmesi yüzünden, Sovyet ve Dünya Sineması'nın büyük zarara uğradığı açıkça ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Bu arada, bilindiği gibi izleyiciler, sanatsal filmlerden ziyade, eğlence yapıtlarını tercih etmektedirler. Bu gerçek göz önünde tutularak, Tarkovsky filmleri izleyicilerinin sayısı ve tercihi, nicel araştırma yöntemi kullanılarak ortaya çıkarılmaya çalışılacak ve bu filmlerin popülaritesinin hem Rusya'da hem dünyada yukarıda sözü edilen çatışmadan etkilenip etkilenmediği ortaya konmaya çalışılacaktır.

2. *Ayna* filminde gözlemlenebilen bellek türlerinin neler olduğu ve ne şekilde ortaya konulduğu analiz edilecektir. Çalışmanın bu ikinci kısmında, yönetmenin *Ayna* filmindeki bellek türleri, özellikleri ve süreçleri; alan (saha) araştırması ve arşiv araştırması yöntemleri kullanılarak, ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Tarkovsky'nin *Ayna* filmi, bilişsel psikolojinin alanı olan bellek türleri, özellikleri ve süreçleri açısından analiz edilmektedir. Betimsel yöntemle ele alınan bu çalışmada, doküman analizi yöntemi kullanılmıştır ve *Ayna* filmi ile ilintilendirilip örneklendirilebilecek konular tespit edilmiştir. Araştırmanın bu kısmının kapsamı, *Ayna* filmi ile sınırlandırılmıştır.

Varsayımlar

Ayna, Tarkovsky'nin şiirsel anlatım, flashback'ler, ağır çekim rüya görüntüleri ve haber-belgesel görüntülerle çektiği, zaman-mekanın silikleştiği, bir çeşit tüm zamanlılık içeren belleğin koridorlarına yapılan bir yolculuk filmidir. *Ayna* ile yönetmenin yapmaya çalıştığı, kişisel ve kültürel amnezinin karşısında geçmişi getirme yoluyla "şimdi"nin sürdürülebilmesinin, bellek kaynaklarının ve süreçlerinin doğru bir şekilde kullanılabilmesinin mümkün olabileceğini gösterir.

Sovyet Yönetimi ile Çatışma

Andrey Tarkovsky'nin, Sovyet kültürü ve sinema yöneticileri ile giriştiği savaş, yönetmenin erken ölümünü hazırlayan en önemli sebeplerden biridir.

"Zaman İçinde Zaman" adlı günlüklerinden bazı alıntılar aktararak, bu birinci problemin bir yere kadar çözümlmesine çalışılacaktır:

31 Aralık 1978: "Dün radyonun birinci programında, Ayna'nın Fransa'da 1978 yılının en iyi filmi seçildiği anons edilmiş, bu yılki 'yanışma'ya hem Fellini hem de Bergman katılmıştı."

18 Mart 1980: "Tüm sinema sendikalarının toplantısı. Sanatçı görüşlerini ne kadar gizlerse, yarattığı sanat yapısının değeri o kadar artar dedim. Daha sonra bu sözlerin halkı kıskırttığını söylediler."

28 Mart 1980: "Beni Visconti Ödülüne aday gösterdiklerini bildirdiler. Bu ödül, Visconti'nin ölümünden sonra, onun adına konmuş ve her yıl yabancı sinemacılara veriliyormuş. Şimdiye kadar bir Bresson'a, bir de Wajda'ya verilmiş. Eylül'de özel bir törenle bana verilecekmiş. Onur duyulacak bir ödül."

5 Temmuz 1980: "Hepsi için üzülüyorum. Antonioni, Fellini ve Rosi için. Hiçbiri belli bir uzaklıktan göründükleri gibi değil."

Burada verilen alıntılardan yola çıkılarak Tarkovsky, Dünyaca ünlü İtalyan yönetmenlerin bile film çekerek para kazanmak zorunda olduklarının gerekliliğini vurgular.

Sovyetler Birliği yönetim kadrolarının olumsuz tutumu bir bakıma, Tarkovsky'nin Ayna filminin olay yaratması sonucu duydukları tedirginlikten kaynaklanmış olabilir. 13 Nisan 1975'te "New York Times'da çıkan 'Yeni Bir Film Sovyet İzleyicisini Heyecanlandırdı: Tarkovsky'nin Ayna filmi hem sıradışı hem popüler" adlı bir makalede (New Film Stirs Soviet Audience: 'Mirror' by Tarkovsky Is Unorthodox and Popular), James F. Clarity şu görüşlere yer vermişti:

"Sıradışı ve tartışmalara yol açan Sovyet film direktörü Andrei Tarkovsky'ye ait yeni bir film olan Ayna, Moskovalı ciddi filmseverlere hem haz verdi, hem kafa karıştırdı - bazılarını da hayal kırıklığına uğrattı. Bu hafta iki sinemada gösterime giren film, anında filmsever entelektüellerin arasında tartışma konusu oldu. Kendi ifadelerine göre, Ayna gibi bir film şimdiye kadar hiçbir Sovyet direktöründen çıkmadı. Son birkaç gündür bilet almak için can atan çok sayıda insandan haykırışlar yükselmektedir. Filmi izlemiş olan bazı Moskovalılara göre filmin, sıradışı oluşundan dolayı, ideoloji odaklı resmi basının eleştirmenlerince, hedef haline geleceğini söylemektedirler. Fakat basında çıkan ve Bay Tarkovsky'nin film yapımcısı arkadaşları tarafından yazılan ilk eleştiri yazılarında, filmin bazı yerlerinde kusurlar bulunmasına rağmen, büyük övgüler almıştır."

"Ayna filminin yapımında kullanılan teknikler, Federico Fellini ve Ingmar Bergman'ın filmlerini bilenler için yeni olmamasına karşın, Sovyet filmseverlerine yabancı gelmektedir. Bay Tarkovsky'nin bu gibi teknikleri kullanarak, daha önceki filmlerinin maruz kaldığı eleştirileri hiç umursamadığını belli etmek istediği anlaşılmaktadır. ... Andrei Rublev filminin Sovyetler Birliği'nde gösterimi, 1970 yılında Cannes Film Festivali'nde ödül almasına rağmen, birkaç yıl yasaklanmıştı. Bir bilimkurgu filmi olan Solyaris ise,

ortalama izleyicinin anlayamayacağı kadar gizemli ve kaptırılsı diye, birkaç yıl önce eleştirilere maruz bırakılmıştı. Bir Mosfilm yapımı olan Ayna da, Sovyet direktörlerinin hemen hemen hiç bırakmadığı ve müdahale etmediği geleneksel ve iyice tanıdık olan kurgu yapısına (plot structure) sahip olmadığı gerekçesiyle, 'anlaşılmaz' sayılabilmektedir."

Bu arada reyting istatistikleri, Tarkovsky filmlerinin, bugünün Rusya'sında - belki de Sovyetler Birliği'nin o eski yönetim kadrolarının hiç istemeyeceği bir biçimde - ne kadar çok izlendiğini ve olumlu karşılandığını göstermektedir. Aşağıdaki istatistiklerde önce Rusya'daki reytingler, sonra da dünya sinema eleştirmenlerinin reytingleri verilmiştir:

1. İvan'ın Çocukluğu

Rusya'da filmin reytingi 8.1; Dünya sinema eleştirmenlerinin reytingi %100, ortalama 8.9

2. Andrey Rublev

Rusya'da filmin reytingi 8.2; Dünya sinema eleştirmenlerinin reytingi %95, ortalama 8.9

3. Solyaris

Rusya'da filmin reytingi 8.0; Dünya sinema eleştirmenlerinin reytingi %95, ortalama 8.5

4. Ayna

Rusya'da filmin reytingi 8.1; Dünya sinema eleştirmenlerinin reytingi %100, ortalama 9.2

5. Stalker

Rusya'da filmin reytingi 8.1; Dünya sinema eleştirmenlerinin reytingi %100, ortalama 9.3

Şüphesiz ki Tarkovsky, hem açık sözlülüğü, hem sinemaya getirdiği ve "rejim yanlısı" yönetmenlerin beceremediği yeniliklerle, Sovyetler Birliği yöneticileri nezdinde "oyunbozan" biri olarak nitelendirilmiştir.

Ayna Filmi ve Bellek Türleri

Sinema filmlerinde belleğe ilişkin çok çeşitli biçimlerde işlenmiş birçok sahne vardır. Sinema, doğal olarak, hem toplumsal, hem de bireysel bellekle yakından ilişkilidir. Toplumsal bellek, tarih boyunca önce sözlü, daha sonra yazılı ve son olarak görsel dokümanlara dökülmüştür. Sinema da toplumsal belleğin görsel kayıtlarından biridir. On dokuzuncu yüzyılda icat edilen fotoğraf, gerçeğin belgesidir (Berger, 1988) ve belleğin görsel kaydedicisi olarak anıları değişmez görsel imajlara dönüştürür. Sinema ise belleği, değişen, dönüşen ve yeniden yapılanan dinamik haliyle yansıtır ki bu, kişisel belleğin bilişsel özelliklerinden biridir. Yirminci yüzyılda belleğin işleyişini film karakterlerinin çalışma prensibine benzeten Bergson da belleğin dinamik yapısına vurgu yapmıştır; ona göre, geçmiş ve şimdi, bir bütünü parçalarıdır (Bergson'dan aktaran Kılıçaslan, 2007).

Ayna filminin ana konusunun *bellek* olduğu, bütün eleştirmenlerce kabul edilen bir gerçekliktir. Bilimsel çalışmalarda, birbirinden farklı, çok sayıda bellek türü vardır. Bu bellek türlerinin, temel olarak, uzun süreli ve kısa süreli bellek çatısı altında gruplandırıldığı görülmektedir (Atkinson & Shiffrin, 1968).

Kapasitesi sınırlı olan kısa süreli bellekte tutulan belgeler işlenerek, kapasite sınırını belirsiz olan uzun süreli belleğe aktarılmaktadır. Uzun süreli bellek, açık ve örtük bellek olmak üzere iki alt başlıkla incelenmektedir. Açık bellek, olaylara ve durumlara dair bilinçli anılardan oluşmaktadır. Açık (deklaratif) bellek, deklare edilebilen veya tanımlanabilir bellektir. Açık bellek de kendi içinde, epizodik ve semantik bellek olmak üzere, iki farklı bellek türüne ayrılır (Tulving, 1983).

Anısal bellek olarak da tanımlanabilen epizodik bellek, uzun süreli belleğin bir türü olup, belirli olay, durum ve deneylerin (örneğin, okula ilk gittiğiniz gün veya bir arkadaşın doğum günü partisi gibi) hatırlanması ile ilgilidir. Semantik bellek ise, yine uzun süreli belleğin bir türü olup, kişisel deneyimlere bağlı olmayan, herkesin bildiği ve yaşam boyu öğrenen şeyler ile ilgilidir (örneğin, renklerin isimleri, harflerin sesletimi, ülkelerin başkentleri gibi). Otobiyografik bellek, epizodik ve semantik belleklerin bir bileşimi olan bir sistemdir.

Örtük bellek ise, deklare edilemeyen ve edinimi bilinçli bir biçimde hatırlanamayan anılardan oluşur.

Örtük bellek, geçmişte koşullu öğrenme veya tekrarlar sonucu yerleşmiş bir takım bilgi ve becerileri içerir. Örtük belleklerde bulunan anılar, bilinçli bir biçimde geri çağırılmaz veya fark edilemez (Baddeley ve ark., 2009). Örneğin, bisiklet sürme bir kere öğrenilir, ya da her konuştuğumuzda, öğrendiğimiz gramer bilgisini hatırlamak için her seferinde ayrı bir çaba göstermemize gerek yoktur.

Ayna filminin çeşitli sekanlarında açık, örtük, epizodik, semantik, otobiyografik, toplumsal, kültürel ve evrensel bellek öğelerine rastlamak mümkündür.

Filmin ilk sahnesinde, dil becerilerinin hipnotik yöntemle geri çağırılması, örtük öğrenme ögesi ile ilgili ilginç bir örnektir. Bu sahne aslında, filmin sonraki sahnelerini ve belleğin çalışma prensiplerinden biri olan örtük öğrenme ile beceri edinimini ve dil-bellek ilişkisini özetler niteliğe sahiptir. 'Prologue' dan sonraki sahnede ise örtük bellek, yerini açık bellek anılarına bırakır. Olayın geçtiği yer, zaman ve kişiler belirlidir. Açık

belleğin bir çeşidi olan epizodik bellek tanımlanırken, kullanılan zihinsel zaman yolculuğu bu sahnede örneklendirilmiştir.

Tarkovsky, epizodik bellek anılarına ulaşmak ve bu anılarla yeniden bağ kurabilmek için Maria karakterini kullanmaktadır. Filmde oğul Alexei ve anne Maria ilişkisi, Tarkovsky'nin annesiyle ve tüm sevdikleriyle ilişki kurma biçimini temsil etmektedir. Filmde epizodik belleği yeniden keşfetmek isteyen yönetmen, otobiyografik belleğe ulaşma ve yeni bir benlik inşası amaçlamaktadır. Alexei'nin anı tümseği, çocukluğunun geçtiği kulübe ve annesiyle olan ilişkisi etrafında şekillenmiştir. Çünkü yaşamın en hızlı ve en kritik değişimlerinin yaşandığı ve kişiliği biçimlendiren anlar çocukluk dönemine aittir (Eysenck & Keane, 2010).

Rüzgar esintisinin otları bilinçsiz ve amaçsızca hareket ettirdiği ve bu hareketler üzerinde otların herhangi bir iradesinin olmadığı, sahnenin bu şekilde anılar arası geçişi temsil ettiği yorumu yapılabilir; bu sahnelerden sonra farklı zamanlar arası geçişi, "şimdi" ile "geçmiş" in buluştuğu anları, *Ayna*'da defalarca görürüz (Baddeley ve ark., 2009). Tarkovsky, basit ve sıradan görünen nesneleri bile sembolik bir biçimde kullanmış ve sonraki sekanlarda da her nesnenin ait olduğu anılar, durumları hem bireysel hem de toplumsal bellek açısından belgesel görüntülerle desteklemeye çalışmıştır.

Filmde verilen haber-belgesel görüntüler, toplumsal bellek anılarını oluşturmaları haricinde, bireyin geçmiş, şimdi ve gelecek arasında doğru bir bağ kurabilmesi ve varoluş amaçlarını belirlemesi amaçlanmaktadır. Görüntülerdeki toplumsal bellek öğeleri iletişimsel değil, kültürel bellek öğeleridir, çünkü etkileri tek bir nesle sınırlı değildir. Savaşların gösterildiği sahneler ise, kültürel belleğin evrensel belleğe evrilmesine dair örnekler barındırmaktadır (Nelson, 2003).

Tarkovsky filmlerinin evrenselliği, araştırmacılar için geniş ve zengin bir alan sunmaktadır. Bu filmlerin Türk yönetmenleri üzerindeki etkisi, bundan sonra yapılacak çalışmaların konusu olabilir.

KAYNAKÇA

- Aslan, Mustafa & Tayanç Akıcı, Dilek. *Tarkovsky'nin "Ayna"sına Yansıyan Bellek: Bellek Turleri, Özellikleri ve Sureçleri Açısından "Ayna" Filminin Analizi*. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi (AKİL), Aralık (30), s. 301-321.
- Atkinson R.C. & Shiffrin R.M. (1968). *Human Memory: A Proposed System and Its Control*. Psychology of Learning and Motivation, 2. Cilt, s. 89-195.
- Baddeley ve ark., (2009). *Memory*. Routledge.
- Clarity, James F. (1975). *Yeni Bir Film Sovyet İzleyicisini Heyecanlandırdı: Tarkovsky'nin Ayna filmi hem sıradışı hem popüler*. 'New York Times'da çıkan makale.
- Eysenck, M.W. & Keane, M.T. (2010). *Cognitive Psychology: A Student's Handbook*. Psychology Press.
- Güneş, Muaz (2017). *Tarkovsky Sinemasının Yönetmenin mucizesi Olarak Sanatsal Gerçeklik Fenomeni*. Kadir Has Üniversitesi Film ve Drama Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Nelson, T.A. (2003). *A Critical Theory of Rhythm and Temporality in Film: The Metamorphosis of Memory and History in Tarkovsky's Mirror* (1975). Montreal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Kars'ılas'tırmalı Edebiyat Bölümü Doktora Tezi.
- Osmanoğlu, Ömer (2018). *Tarkovsky Sinemasında Sanat ve Maneviyat ilişkisi: Andrey Rublev Üzerine Bir İnceleme*. TRT Akademi Hakemli Dergi, Sayı 5, Ocak 2018.
- Tarkovsky, A. (1986). *Mühürlenmiş Zaman*. Çev.: Füsün Ant. Afa Yayıncılık, İstanbul.
- Tarkovsky, A. (2009). *S'irselsinema*. Çev.: Ebru Kılıç. Agora Kitaplığı, İstanbul.

- Torun, A. (2014). *Ayna'ya Yeniden Bakmak: Andrei Tarkovsky'nin Ayna (Zerkalo) Filmi ve Zaman-Basıncı Kuramı*. Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, 2. Cilt, Sayı 4, s. 132-149.
- Tulving, E. (1983). *Elements of Episodic Memory*. Oxford University Press, New York.
- Tulving, E. (2002). *Elements of Episodic Memory from Mind to Brain*. Annual Review of Psychology, s. 1-25.
- www.kinopoisk.ru (reyting istatistikleri)
- Yergebekov, M. (2003). *Tarkovski Sineması*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Sinema Bölümü Yüksek Lisans Tezi.

Andrey Tarkovsky's Conflict With The Soviet Administration: Types Of Memory In The Movie "Mirror"

'The Mirror' (1975) is Andrei Tarkovsky's fourth full-length autobiographical film, being 108 minutes in duration and once again a mixture of colour and black and white; in it, he recounts his childhood memories and dreams. Compared with other films by this director, 'The Mirror' contains a much more substantial element of symbolic narrative. In Tarkovsky's own words, it is 'visual poetry'.

Despite the fact that Tarkovsky was deliberately ignored by film critics in his home country, in Europe the film caused quite a stir. In Russia, meanwhile, it was seen as totally alien to Russian culture, and therefore criticised; in fact, it was completely disregarded. 'The Mirror' earned very little money for Tarkovsky: he paid the price of failing to make films of a 'contemporary and congenial' nature with poverty. Notwithstanding the success it achieved abroad and the admiration it aroused there, in Russia 'The Mirror' was placed in the 'second category' of films, being immediately withdrawn from cinema screens and no longer distributed internally. Although much had been written about it in the West, in Tarkovsky's own country nothing was said about it in the newspapers – in fact, a high price was put on it, thus preventing it from being sold abroad. Despite all this, Tarkovsky never acquiesced in attempts to describe him as a 'dissident'; he said only that he was tired of the bureaucracy. He complained that he was unable to pursue his art in the way he wished, objecting to having the state dictate how he should proceed in every matter. It was his belief that creativity and ideology should be kept apart from one another. On the subject of directors in the Soviet Union, he said the following: "These people are afraid of real art. By acting like this, they'll destroy everything – both themselves and Russia itself. How much longer am I to sit here with my arms tied, waiting for them to allow my film to be shown?" It is indeed fortunate for us that despite such unfavourable circumstances, Tarkovsky succeeded in making 'The Mirror', the most poetic and personal of his films.

When seen from the perspective of a variety of psychological concepts, 'The Mirror' presents a rich content to us. The celebrated Russian / Soviet film director Andrei Tarkovsky has been described in a number of ways, having been variously dubbed "the most highly-praised director of all time", "the most underrated and belittled director of all time", "the very personification of the inner world of the Russian", "the master of sublimity, self-importance, and resonating voids", "a cold, impersonal intellectual" and "an artist who writes with his own blood". The technique employed in this study, which focuses on the varieties of memory and their individual attributes in 'The Mirror', incorporating examples from a number of sequences in the film, is that of documentary analysis.

Gənc tədqiqatçılar

DOI 10.5281/zenodo.14800716

ŞƏKİ RAYONUNDAN AĞI JANRININ TOPLANMASI VƏ TƏHLİLİ

Nəsibə CƏFƏROVA

Məqalədə Şəki rayonunda ağı nümunələrinin toplanması istiqamətində aparılan işlərin tədqiqinə yönəlmişdir. Burada müəllif Şəki rayonunda yas mərasimində oxunan bəzi ağıları toplayaraq nota salmış, ağı janrına xas olan xüsusiyyətləri araşdıraraq digər regionlarla oxşar və fərqli cəhətlərini üzə çıxarmağa çalışmışdır. Məqalədə eləcə də, müəllif tərəfindən Şəki rayonunda milli musiqi folklorunun toplanması məqsədilə bu günədək təşkil edilmiş bir sıra əsas ekspedisiyaların nəticələri haqqında toplanmış məlumatlar da yer almışdır. Qeyd edək ki, bölgə üzrə toplanan folklor nümunələrinin musiqili xüsusiyyətləri müəllif tərəfindən tərtib olunmuş cədvəldə öz əksini tapmışdır. Məqalənin sonunda bu kimi qədim tarixə malik folklor nümunələrinin getdikcə unudulduğunu, daşıyıcıları sırasının seyrəldiyini nəzərə alaraq folklorşünaslara, xüsusən gənc alimlərə, hələ ki, yaddaşda qalan nümunələrin toplanması, nota alınması və ətraflı araşdırılması işinin sürətləndirilməsi çağırışı edilir.

Açar sözlər: Şəki rayonu, yas mərasimi, ağı, notlaşdırma, müqayisə, təhlil

Giriş

Azərbaycanın gözəl və qədim rayonlarından biri olan Şəki, zəngin mədəni irsi ilə seçilir. Təbii ki, Şəki rayonunun musiqi folkloru Azərbaycan musiqişünasları tərəfindən öyrənilmiş və tədqiq edilmişdir.

Şəki rayonuna ilk musiqi- etnoqrafik ekspedisiya SSRİ xalq artisti, professor Bülbül Məmmədovun [4] başçılıq etdiyi Elmi-Tədqiqat Musiqi Kabineti tərəfindən 1937-ci ildə təşkil edilmişdir. Bəstəkarlardan Q. Qarayev, C. Hacıyev, S. Hacıbəyov, musiqişünas alim M. İsmayilov və başqaları bu ekspedisiyada iştirak etmişdir. Bir çox musiqişünas-alimlərimiz Ə. İsayadə [7], S. Hacıbəyov [6], S. Abdullayeva [14], F. Çələbiyev [5], R. Bəhmənli [3], F. Xalıqzadə [13], [15], S. Şiriova [11], Şəki rayonunda ekspedisiyalar aparmışlar.

Bununla belə, bu rayonunun yas mərasimi müstəqil mövzu kimi öyrənilməsi tədqiqatçıların qarşısında duran mühüm vəzifələrdən biri kimi daima tədqiq olunmalıdır. Çünki janrlar üzrə aparılan araşdırmada milli folklorumuzu dərinləndirən öyrənmək üçün imkanı yaradır.

Ümumiyyətlə, Şəki rayonunda dəfələrlə ekspedisiya keçirən alim və tədqiqatçılarımızın fəaliyyəti tədqiqatçıdır. Ayırı-ayrı illərdə etnomusiqişünaslar

tərəfindən nota salınmış nümunələr həm melodik, forma, məqam quruluşu və folklor-rəqs ifaçılığı xüsusiyyətləri baxımından, həm də musiqi tariximizin qədim dövrlərinin öyrənilməsi nöqtəyi-nəzərindən elmi istiqamətdə ciddi maraq doğurur.

Məqalənin obyektı yas mərasimiylə bağlı yazılı qaynaqlar və Şəki rayonundan toplanan folklor nümunələridir. Tədqiqat işinin əsas məqsədi Şəki rayonundan mərasim musiqisinin bir qolu olan yas mərasiminin öyrənilməsi və müqayisəli təhlil aparılmasıdır.

Azərbaycanın Şəki rayonunda yas mərasimi. Ağılarn toplanması, notlaşdırılması və müqayisəli təhlili

Yas mərasimlərinin əsasını əsasən musiqili avazlar təşkil edir. Bu baxımdan yas mərasimini musiqisiz təəvvür etmək olmaz. Burada oxunan ağılar xor, mersiylər isə dəstə şəklində oxunur.

Elmi mənbələrdə Ağı janrının etimologiyasına dair mövcud olan mülahizələrdən birinə nəzər salaq. "Yas mərasimində ölənin insan üçün oxunan ağı və bununla bağlı mərasimdə icra olunan ayin, hər şeydən öncə, məxsus olduğu xalqın musiqisini özündə əks etdirir" [8]

Tədqiqatçı-alim Azad Nəbiyevin kitabına istinadən qeyd edək ki, burada Ə. Haqverdiyevin ağılara əlaqədar fikirləri də xüsusi maraq doğurur: *“Qədim Azərbaycanda ölən qəhrəmanlar üçün ağlamaq bir adət idi. Qəhrəman ölənin gününü camaatı bir yere toplayırdılar. Bu toplantıya “yuğ” deyirdilər. Yuğlamaq- ağlamaq sözündədir. Toplananlar üçün qonaqlıq düzəlirdi, xüsusilə dəvət edilmiş “Yuğcular” iki simli qopuz çalıb oynuyurdular. Yuğcu əvvəlcə mərhum qəhrəmanın igidliklərindən danışır onu tərifləyirdi. Sonra isə qəmli havalara keçib şanlı qəhrəman üçün ağı deyirdi. Toplaşanlar da hönkür-hönkür ağlayırdılar”*.

Bu deyilənlərdən aydın olur ki, bütün türk dünyasında olduğu kimi, qədim Azərbaycanda da matəm mərasimlərində musiqidə, qəmli, kədərli el havalarından, qopuz alətindən istifadə edilmiş, bu adət-ənənələr müxtəlif dövrlərdə təsirlərə məruz qalmış, inkişaf edərək, xalq arasında bu gün də davam etdirilir.

Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatında, eləcə də yazılı ədəbiyyatında yas mərasimləri ilə bağlı bir neçə janrdə sənət əsərləri yaradılıb ki, bu da mərasim folkloru irsini zənginləşdirmişdir. Bu bərdə sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, tədqiqatçı-alim Ağahüseyn Abbasov öz dissertasiya işində yazır: *“Yas mərasimlərinə səsi daha yaxşı olan şəxslər dəvət olunardı. Bildiyimiz kimi müasir dövrümüzə hüsr məclislərini qadın ağı deyənlər idarə edirlər. Lakin tarixin müəyyən dövrlərində bu missiya kişilərin öhdəsinə düşüb”* [2]. Müəllif bir maraqlı məqama toxunur ki, ağını təkcə mərsiyəxan özü ifa etmir. O, ətrafdakıları da bu işə cəlb edir. Ağının nəqərat hissəsi bir neçə dəfə təkrar olunur ki, orda oturanlar da onun sözlərini əzbərləyib deyə bilsinlər. Bu ağılar dildən-dilə düşdükcə sadələşir, cıalanaraq gəlib bu günümüze qədər çıxmışdır. Xalqımızın ayrılmaz hissəsi olan ağılar milli adət-ənənələrini, düşüncə tərzini-folklor yaddaşını yaşadır.

Musiqişünas-alim professor Seyidova Səadət “Qədim Azərbaycan musiqisi” adlı kitabında belə yazır: *“Mərsiyə qəsidə tərzində yazılmış mənzum şeirlərdir ki, məzmunlar əsasən kərbəladə həlak olan qəhrəmanlara o cümlədən konkret bir şəxsin vəfatına həsr oluna bilər. Qəm-qüsse, kədər hisləri mərsiyələrin səciyyəvi cəhətlərindəndir”* [10, s.27]. S.Seyidova mərsiyələrin musiqisini elegiyaya oxşadaraq belə yazır: *“Mərsiyələr elegiya tipli matəm mahnılarıdır ki, xüsusiyyətlərinə görə çox rəngarəng olurlar”* [10].

Azərbaycanın Şəki rayonunda yas mərasimi. Ağı.

Azərbaycan musiqi mədəniyyəti qədim tarixə malik olub, özündə zəngin ənənələri daşıyır. Hər bölgə isə özünəməxsus adətləri və onları müşayiət edən musiqisi ilə seçilib fərqlənir. Bu baxımdan Şəki rayonunun musiqi folklorunu xüsusilə qeyd etmək lazımdır.

Xalq yaradıcılığının hər bir janrının öyrənilməsi etnomusiqişünaslıq elminin aktual problemlərdən biridir. Ona görə ki, janrlar üzrə aparılan araşdırma folkloru daha dəqiq və konkret öyrənməyə imkan verir. Eyni zamanda bu araşdırmalarla janrın mahiyyətini aşkarlamaq, forma və məzmununu aydınlaşdırmaq, mətnini, musiqisini toplamaq mümkündür.

Dəfn mərasimi, yas adətləri hər bir xalqın mənəvi həyatında xüsusi yer tutan ən qədim mərasimidir. Bu mərasimdə ifa olunan janrlar məhz ağılar və mərsiyələrdir.

Ağ universal xarakterli janr olub, bütün insanlara aid olan kədərli hadisələrlə bağlıdır. Bu janr ayrılıq və ölüm hadisələrinin emosional ifadəsidir. Mərsiyə daha çox dini mövzuyla bağlı olmuş, mənzum şeirlərdir. Lakin mərsiyə konkret bir şəxsin ölümünə də həsr oluna bilər.

Qədim zamanlardan rəhmətə gedən insan üçün keçirilən yas mərasimlərdə ifa edilmiş ağı xalqımızın mədəniyyətində aparıcı rol oynayır. Ağı şifahi xalq şeirində yas mərasimlərlə bağlı qüسسə, kədər ifadə edən poetik forma [8, s.40] faciəli hadisələrlə, əsasən ölümə bağlı söylenilir. Yas mərasimlərlə bağlı bir çox alim və tədqiqatçılar araşdırma apararaq zəngin mənəvi dəyərlərimizin aydınlaşdırılmasına yol açmış olurlar.

Əməkdar incəsənət xadimi, professor, müəllimim Fəttah Xalızadə 2005-ci ilin yayında Şəki rayonunda ekspedisiya keçirərək, çoxlu sayda folklor nümunələri toplamışdır. Bu nümunələri 2006-cı ildə “Pesni iz Şeki” məqaləsində [15] nəşr etdirmişdir. Həmin məqalədə yas mərasimlərlə bağlı olan “Ağ” havasının not nümunəsini təqdim etmək məqsədəüygündür. (Nümunə № 1)

Təhlil etdiyimiz ağı nümunəsinin metr-ritmik təşkili ilə bağlı fikir bildirmək olmur. Melobəndin məqam-intonasiya inkişafı h mayeli segah məqamına əsaslanır. Onun məqam-intonasiyası K3 intervalı üzərində qurulur. Nümunədə sıçrayışlara demək olar ki, yol verilməmişdir. İki cümləli melodik sətir formasında olan ağı a+a1 formasındadır. Son cümlə nəqərat rolunu oynayır.

Melodiyanın inkişaf xətti K3 intervalı üzərində qurulmuşdur.

Şəki rayonunda ekspedisiya zamanı topladığımız ağıların notlaşdırılması və müqayisəli təhlili.

Min illərlə mövcud olan bu qədim janr öz aktuallığını itirməyib yaşamaqdadır. Ağı- əsasən ayrılıq və ölüm hadisələrinin sözlü mətnlə musiqi avazının vəhdətinin emosional ifadəsidir. İnsanın dünyaya gəlməsi ilə dünyadan getməsi arasında olan ayrılıq məqamları da kədərli notlarla ifadə olunur. Buraya bir sıra hadisələr və ya mərasim mərhələləri daxildir: xəstəlik, müharibə, ölüm, dəfn, qəbir, ziyarət və s. Bütün bunlar xalqın həyatında mühüm mənəvi əhəmiyyət daşıyır. Ağı vasitəsilə rəhmətə gedənin dəyəri qalanlara həzin, kövrək avazla izah olunur. Ağı quruluşca sadə olsalar da, dərin fəlsəfəsi ilə seçilir. Bu janrın dərin fəlsəfəsinin mahiyyətini anlamaq üçün janrın tədqiqi vacibdir.

Tədqiqat işinə Şəki rayonunun Kiş kəndinin sakini - 1949-cu il təvəllüdlü Bənövşə Əliyeva (nənəni) informator kimi cəlb etdik. Bənövşə nənə bizə 15 iyul 2022-ci il tarixində Şəki folkloruna aid bir ağı havasını oxuyaraq tədqiqat işimizin inkişafı üçün yardımçı oldu: (Nümunə № 2)

Nümunə № 1

Ağı

Əs - gər yo - la sal - dım a sal - dım

Ca - ma(a) - ti - nan ge - yif qa - yi - da bil - mə - di

Ay on sək - kiz ya - şı ta - mam ol - mi - yən

Ge - dən - lər - nən ge - yif gə - lən - lər - nən gə - lə bil - mi - yən

Ba - lam lay - lay, ba - lam lay - lay - lay.

Nümunə № 2

Ağı

Nota köçürdü: Cəfərova Nəsimə

Qar-daş ö-lən ba - cı - lar

Di - yi - rəm ay a - ta ö - vü - nə ge - dən - də

İi ü - rə - yi ya - ra - İi

Di - yi - rəm a qar - daş(ı) ö - lən ba - cı - lar

Ay qa - ra bağ - rı qan ağ - lar.

Təhlil etdiyimiz nümunənin məqam-intonasiya inkişafı fis mayəli segah məqamına əsaslanır. Xalis 4 ambitusuna malik olan meloperiodun hər iki hissəsi əsas tonun kvintasından başlayıb, mayə ilə bitir.

Nümunənin məqam-intonasiya inkişafında VII pillənin əksildilməsi nəzərə çarpır ki, bu da segah məqamında qurulmuş melodiyalar üçün səciyyəvi cəhətdir. Ümumiyyətlə, təhlil etdiyimiz nəğmənin modusu segah

məqamının erkən intonasiyaetmə xüsusiyyətlərini əks etdirən tetraxorda əsaslanır:

Qardaşı ölən bacıların ağlamasında, göz yaşlarında dərin kədər, acısı hiss olunur. Melodiya qismən dalğavari xətlə hərəkət edir. Onlar arasında sıçrayışa

Nümunə № 3

Ağı

ad libitum

Nota köçürdü: Cəfərova Nəribə

Ba-ğım da ta-ğım ağ - lar Kəs-mə yar - pa-ğım ağ - lar, ay ağ - lar, ay ağ - lar,

Bu dərd - nən go - ra get sən Ya-tan tor - pa-ğım ağ - lar

Ağ - lar, ay ağ - lar ağ - lar ay ağ - lar ağ - lar

Diapazonu çox kiçikdir (K3) ağı (Nümunə № 3). Əvvəlki nümunədən fərqli olaraq (Nümunə № 2) burada segah məqam-intonasiyaları özünü daha çox büruzə verir və ağının həcmi də bir qədər qısadır.

Melodiyanın oxşarlığı hər iki nümunənin eyni ərəzidən (və yaxud informantadan) əldə edildiyini deməyə imkan verir. Ağı nümunəsi mayenin mediantası [16] ilə başlayır və mayədə tamamlanır. Ağının ölçüsü dəyişkəndir. Ağı nümunəsi ikicümləli melodik sətir

Nümunə № 4

Ağı

Nota köçürdü: Cəfərova Nəribə
ten.

Sən ol qar-daş, a qar - daş Qar - lı da-ğım qar - daş

Göy yay - la-ğım qar - daş Bİ - zi bu və - zi(y) yə-tə qo - yub ge-dən qar - daş

E - lə gü - nü - nü gör - mi - yey - dim də - dəm oğ - lu

A dörd qar - da - şın ba - cı - sı də - dəm oğ - lu.

formasındadır. Sonda deyilən “ağılar ay ağılar” rədif rolunu oynayır. Sonda bu sözləri təkrarlamaqla ağıda insanın dərin acısı kədəri ön plana çıxır.

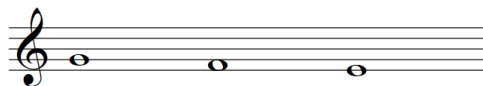
Şəkinin rayonunda ekspedisiya zamanı 1941-ci il təvəllüdlü Kamilə Əfəndiyeva bu ağını oxudu:

Ağı nümunəsi iki cümləli period formasındadır. Sonda deyilən "ağlar ay ağlar" rədif rolunu oynayır. Sonda bu sözləri təkrarlamaqla ağıda insanın dərin acısı

kədəri ön plana çıxır. Ağı "e" mayəli segah məqamındadır. Not nümunəsi mayənin mediantası ilə başlayır və mayədə tamamlanır [16].

Melodiyanın inkişaf xətti K3 intervalı üzərində qurulmuşdur.

Növbəti iki ağı nümunəsini Şeki rayonunun Babaratma kəndinin sakini Şərafət Salamovaya (1959-cu il təvəllüdlü) məxsusdur. İnformator ağı nümunəsini Kiş və Qoxmuq kəndində eşitdiyi bizə söylədi.

Nümunə № 5

Ağı

Nota köçürdü: Cəfərova Nəsimə

Əz(i) - zi-nəm ay də-dəm oğ - lu qar - da - ş Ağ - zım - da di - lim də-dəm

oğ - lu Ba-şım - da gü-lüm də-dəm oğ - lu Ay u-zun - ca yo - lu - m

Şi - rin - cə di - lim də - dəm oğ - lu qar - da - şım

ay lay - lay la - ey lay - la la - y ay - lay la - ey

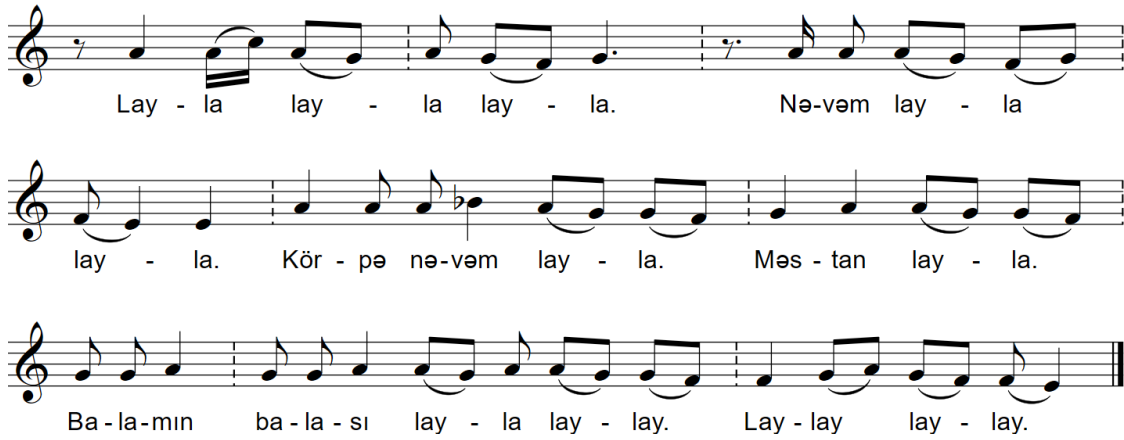
Ağı (Nümunə № 5) dərdli, kədərli avaza malikdir. Ölçüsü dəyişkəndir. Ağı bayatı kimi "əzizim" sözü ilə başlayıb, "ay laylay" sözləri ilə bitir. Bu da ağını həm bayatı, həm də laylay janrına yaxınlaşdırır. Üçüncü

cümlə o biri cümlələrə nisbətən genişlənmiş formadadır. İkinci cümlə birinci cümlədən həm melodik, həm də ritmik quruluş baxımından bir-birini təkrarlayır. Ağı "h" mayəli segah məqamındadır.

Layla-Ağı

Nota köçürdü: Cəfərova Nəsimə

Lay - la lay - la lay - la. Nə-vəm lay - la

lay - la. Kör - pə nə-vəm lay - la. Məs - tan lay - la.

Ba - la - mın ba - la - sı lay - la lay - lay. Lay - lay lay - lay.

Digər təhlil etdiyimiz ağılardan fərli olaraq burada "Laylay" sözündən istifadə olunur. Metrik ölçüsü dəqiq deyildir. Ağı e mayəli segah məqamına əsaslanır. Nümunə iki cümləli melodik sətir formasındadır.

Rəqs cəld təmdə yuxarıdan aşağıya doğru hərəkət etməklə yaranır. Səkkizlik, çərək notların bir-birini əvəzləməsi nəticəsində melodiya yaranır.

Növbəti ağı nümunəsini Şəki rayonunun Babaratma kəndinin sakini Şərafət Salamovaya (1959-cu il təvəllüdlü) məxsusdur. İnformator ağı nümunəsini Kiş və Qoxmuq kəndində eşitdiyi bizə söylədi.

Ağı

Ad libitum

Nota köçürdü: Cəfərova Nəsimə

Ba-ğım - da ta-ğım ağ - lar Kəs-mə yar - pa-ğım ağ - lar, ay ağ - lar, ay ağ - lar

Bu dər-d-nən go-ra get - sən Ya-tan tor - ğa-ğım ağ - lar

ağ - lar ay ağ - lar ağ - lar ay ağ - lar ağ - lar

Təhlil etdiyimiz ağı nümunəsi metr-ritmik təşkili ilə bağlı fikir bildirmək olmur. Melobəndin məqam-intonasiya h mayəli segah məqamına əsaslanır. Onun məqam-intonasiyası X5 intervalı üzərində üzərində qurulur. İki cümləli period formasında yazılan melodiya ikinci cülə birinci cümləyə nisbətən genişlənmiş formada verilmişdir.

Şimal-Qərb bölgəsindən toplanan ağılardan çox hissəsi segah məqamına əsaslanır. Bakı şəhərində yas zamanı ağılardan dinlədiyə və bir çox mənbələrlə tanış olduca burada daha çox rast məqamına əsaslandığını gördük. Dini oxumalarda isə üstünlük "Şur" məqamında verilir. Bu məqamın müxtəlif tonallıqlarına rast olunur (zəmin-xara, düğah) [9, s. 12].

Xor, solist, yaxud duet kimi ifa edilən ağılardan əsasən anaların, bacıların, yaxud gəlinlərin adından oxuyurdular.

Belə mahnıların sonunda Quba bölgəsində "Şaxsey-vaxsey, vaxsey-şaxsey" (Şəki rayonunda bu yoxdur) söz birləşməsi, Neftçala, Salyan bölgəsində "Ya Hüseyn, Vay Hüseyn", Şəki rayonunda "ağlar ay ağlar" və "laylay a laylay" sözlərinə, Şəki rayonunda "lailahəillallah" sözləri olan ağıya da rast gəlinir, onu da qeyd edim ki, Zaqatala-Balakən zonasında daha çox bu söz yas zamanı istifadə olunur [1].

Adətən Şəki, Zaqatala rayonunda "ağı", Qax rayonunda isə "ağı etmək" deyirlər [6].

Ağılardan poetik baxımdan olduqca təsirlidir. Bayatılarda olduğu kimi, ağılarda birinci, ikinci cümlə fikrin deyilməsi üçün hazırlıqdır. Əsas mənə, təsirli fikir isə sonuncu, yəni üçüncü və dördüncü misralarda verilir.

Ağı	Nota salanın adı	Məqam	Musiqi ölçüsü	Forması	Formanın hissəsi
Nümunə № 1	Fəttah Xalıqzadəh	h mayəli segah	Ölçüsü haqda dəqiq söz demək olmur.	melodik sətir	Hər iki hissə tam kadansla yeni mayədə tamamlanır.
Nümunə № 2	Cəfərova Nəsibə	fis mayəli segah	Ölçüsü haqda dəqiq söz demək olmur.	melodik sətir	Üç cümləli period formasında yazılmışdır.
Nümunə № 3	Cəfərova Nəsibə	e mayəli segah	Ölçüsü haqda dəqiq söz demək olmur.	melodik sətir	İki cümləli period formasında yazılmışdır.
Nümunə № 4	Cəfərova Nəsibə	e mayəli segah	Ölçüsü haqda dəqiq söz demək olmur.	melodik sətir	İki cümləli period formasında yazılmışdır.
Nümunə № 5	Cəfərova Nəsibə	e mayəli segah	Ölçüsü haqda dəqiq söz demək olmur.	melodik sətir	İki cümləli period formasında yazılmışdır.
Nümunə № 6	Cəfərova Nəsibə	h mayəli segah	Ölçüsü haqda dəqiq söz demək olmur.	melodik sətir	İki cümləli period formasında yazılmışdır.
Nümunə № 7	Cəfərova Nəsibə	e mayəli segah	Ölçüsü haqda dəqiq söz demək olmur.	melodik sətir	İki cümləli period formasında yazılmışdır.
Nümunə № 8	Cəfərova Nəsibə	h mayəli segah	Ölçüsü haqda dəqiq söz demək olmur.	melodik sətir	İki cümləli period formasında yazılmışdır.

Nəticə

Azərbaycan etnomusiqişünaslığında ilk dəfə olaraq Şəki rayonunun yas mərasim folkloru müstəqil tədqiqat obyektinə kimi seçilmişdir. Bu rayondan alim və tədqiqatçılarımız və o cümlədən, fərdi təşkil etdiyimiz

ekspedisiyalarımız zamanı toplanan melodiylar nota alınmış, müqayisəli təhlillər aparılmışdır. İndiyə qədər toplanan materiallara nisbətən burada daha çox nümunələr əldə edilərək, həcm, ritm, məqam, intonasiya əsasları araşdırılaraq, müqayisəli təhlillər

edilmişdir. Bu da tədqiqat işimizin dəyərli olmasını bir daha təsdiqləyir. Belə qənaətə gəlirik ki, yas mərasim musiqisini özünəməxsus musiqi-üslub xarakterinə malikdir. Nümunələr segah məqamındadır. Ağı (Nümunə №3) həcmi daha kiçikdir. Bu da nümunənin nisbətən unudulduğunu göstərir. Toplanan ağı nümunələrinin bəhri haqqında dəqiq söz demək olmur.

Ümumiyyətlə toplanılan folklor nümunələri etnomusiqişünaslıq sahəsi üçün dəyərli mənbələrdir. Məhz gələcəkdə də ekspedisiyaların sayını artırmaqla xeyli sayda arxaikləşmiş folklor nümunələrinin üzə çıxaracağına əminliklə inanırıq.

ƏDƏBİYYAT

Azərbaycan dilində

1. Azərbaycan folklor antologiyası, XIII kitab. (Şəki, Qəbələ, Oğuz, Qax, Zaqatala, Balakən folkloru), İ. Abbaslı, O. Əliyev, M. Abdullayeva. Bakı, Səda nəşriyyatı, 546 s.
2. Abbasov A. A. Quba rayonu folkloru. Sən.üz.fəl.doktoru alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya. Bakı, 2007
3. Bəhmənli Rauf "Azərbaycanın xalq rəqsləri" Bakı: "Adıloğlu", 2002, s.160
4. Bülbül. Bir ekspedisiya tarixi / Seçilmiş məruzə və məqalələri. Bakı: EA nəşriyyatı, 1968, 237 s.
5. Çələbi F.İ. Şəkinin folkloruna bir nəzər. Azərbaycan folkloru antologiyası, VI kitab. Şəki folkloru. Red. Y.Qarayev. Bakı: Səda, II cild, 2002. 366 s. 3-34
6. Hacıbəyov S. İ. (1961). Azərbaycan xalq melodiyları, 44 s.
7. İsayadə Ə., Məmmədov N. Azərbaycan xalq mahnıları və oyun havaları Bakı: Elm və təhsil, 1984.
8. Nəbiyev A. Azərbaycan xalq ədəbiyyatı " Bakı, Çıraq.2009. 640 s.
9. Seyidova S. A. "Azərbaycan xalq professional musiqisi" Bakı Şirvanşəhr 1998 səh 12. Səh 54
10. Seyidova S. A. Qədim Azərbaycan mərasim musiqisi. Ali və orta musiqi məktəbləri üçün dərs vəsaiti. Bakı, Mars-Print, 2005, 116 s.
11. Şiriova Səadət Şirinova S. T. (2009). Şəkinin musiqi folkloru, dis. sənəts. üzrə f.dok. 314 s.
12. Tahirzadə R. Sarbaş və sarbaşlılar. Bakı, 2013, 546 s.
13. Xalqzadə F.X. Azərbaycanın ənənəvi xalq musiqisi atlası (ilk ekspedisiyanın ümumi icmalı)// Bakı: Musiqi dünyası, 2003. № 3-4(17), s.152-159

Rus dilində:

14. Абдуллаева С.А. Азербайджанская инструментальная музыка. Москва, Музыка, 1990, 96 с.
15. Халыкзadə Ф.Х. Песни из Шеки / "Фольклор и этнография", №3-4, 2006, с.44-53.

Saytoqrafiya:

16. Hacıbəyli Ü. Ə. (1985) Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları. Elektron resurs / http://musbook.musiqi-dunya.az/az/line_kvarts_shur.html

СБОР И АНАЛИЗ ЖАНРА АГЫ ШЕКИНСКОГО РАЙОНА

Статья посвящена исследованию работ, проводимых в направлении сбора образцов в Агы (ағи) Шекинском районе. Здесь автор собрал некоторые плачи, исполняемые на похоронах в Шекинском районе, свел их в заметки и попытался выявить их сходства и различия с другими регионами, исследуя особенности, присущие жанру плачей. В статье также приведены собранные автором сведения о результатах ряда крупных экспедиций, организованных автором с целью сбора национального музыкального фольклора в Шекинском районе. Следует отметить, что музыкальные особенности собранных в регионе образцов фольклора отражены в составленной автором таблице. В конце статьи, принимая во внимание тот факт, что подобные фольклорные образцы с древней историей постепенно забываются, а число носителей сокращается, автор обращается к фольклористам, особенно к молодым ученым, призывая ускорить работу по сбору, конспектированию и подробному исследованию тех примеров, которые еще остались в народной памяти.

Ключевые слова: Шекинский район, траурный обряд, траур, обозначения, сравнение, анализ.

COLLECTION AND ANALYSIS OF AGI GENRE FROM SHAKI DISTRICT

The article focuses on the research of the work carried out in the direction of the collection of white samples in the Sheki region. Here, the author collected some of the laments sung at funerals in Sheki region, put them into notes, and tried to reveal their similarities and differences with other regions by examining the features specific to the genre of laments. The article also contains information collected by the author about the results of a number of major expeditions organized by the author for the purpose of collecting national musical folklore in the Sheki region. It should be noted that the musical characteristics of folklore samples collected in the region are reflected in the table compiled by the author. At the end of the article, taking into account the fact that similar folklore examples from ancient history are gradually being forgotten, and the number of bearers is decreasing, an appeal is made to folklorists, especially young scholars, to speed up the collection, annotation and detailed study of those examples that still remain in memory

Key words: Sheki region, mourning ceremony, mourning, notation, comparison, analysis

O.RƏCƏBOVUN AZƏRBAYCAN XALQ RƏQSLƏRİNƏ ƏSASLANAN FORTEPIANO MİNİATÜRLƏRİ

Nigar MƏMMƏDOVA

Təqdim edilən məqalə Azərbaycan bəstəkarı Oqtay Rəcəbovun fortepiano yaradıcılığında xalq rəqslərindən bəhrələnmə üsullarının araşdırılmasına həsr olunur. Bu məqsədi həyata keçirmək üçün bəstəkarın "Qaytağı" və "Rəqs" fortepiano miniatürlərini, eləcə də "Qazağı" və "Azərbaycan" xalq rəqslərinə əsaslanan işləmələri təhlilə cəlb edilmişdir. O.Rəcəbov xalq rəqslərini həm instrumental, həm də xor üçün işləyərək maraqlı əsərlər ərsəyə gətirmişdir. Hər iki sahədə bəstəkar miniatür janrının və xalq rəqsinin səciyyəvi cəhətlərini üzvi şəkildə qovuşdurmuş, xor səslərinin, eləcə də instrumental işləmələrdə fortepiano alətinin imkanlarını dərinlən dərindən duyaraq ustalıq nümayiş etdirmişdir. Məqalədə bəstəkarın fortepiano pyeslərində və işləmələrində xalq rəqslərinin təfsir üsulları işıqlandırılmışdır.

Açar sözlər: Oqtay Rəcəbov, xalq rəqsləri, fortepiano işləmələri, melodiya, müşayiət.

XX əsrin ikinci yarısında Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbində özünəməxsus yeri olan bəstəkar Xalq artisti, professor, pedaqoq, ictimai xadim Oqtay Rəcəbovun yaradıcılığı milli köklərə bağlılığı və xalq musiqisindən ilhamlanan üslubu ilə seçilir. Bəstəkarın bəstələdiyi bütün əsərlərdə xalq musiqi janrlarına xas olan səciyyəvi xüsusiyyətləri, melodik və ritmik mənşəyi, məqam-intonasiya əsası özünü bariz şəkildə göstərir. Bu mənada bəstəkarın fortepiano yaradıcılığında xalq rəqslərindən qaynaqlanan miniatürlerin və işləmələrin mühüm yeri vardır. Öz müəllimi, görkəmli bəstəkar Fikrət Əmirovun məsləhətlərini hər zaman göz önündə tutan bəstəkar bütün yaradıcılığında xalq musiqi ruhuna köklənən əsərlər yaratmağa səy göstərmişdir [1, s.181]. O.Rəcəbovun xalq mahnı və rəqsləri əsasında fortepiano miniatürləri, xor üçün xalq rəqs işləmələri ifaçılıq repertuarında geniş yer tutur. Təqdim etdiyimiz araşdırmada əsas məqsəd bəstəkarın fortepiano üçün xalq rəqsləri əsasında pyesləri və işləmələrinin təhlilini həyata keçirməkdən ibarətdir. Tədqiqatın əsas tapıntısı isə bu təhlillərdən əldə edilən nəticələrə əsasən bəstəkarın xalq musiqi mənbəyindən bəhrələnmə üsullarını aşkara çıxarmaqla müəyyən edilir.

O.Rəcəbovun musiqisinin milli özünəməxsusluğu bir sıra cəhətlərlə büruzə vermişdir. Bəstəkarın xalq musiqi janrlarından bəhrələnməsi həm birbaşa, həm də musiqi dilinin elementləri, məqam-intonasiya, melodik və ritmik xüsusiyyətlərinin tətbiqi ilə səciyyəvidir. Hər iki üsul bəstəkarın həm iri formalı əsərlərində, həm də kiçik həcmli miniatürlərində ustalıqla tətbiq edilmişdir. Bəstəkarın bu istiqamətdə geniş təcrübələri həm instrumental, həm də vokal musiqisində özünü göstərmişdir.

Xalq rəqslərinin fortepiano musiqisində təzahürü həm orijinal əsərlərlə, həm də işləmələrlə təmsil olunur. O.Rəcəbovun fortepiano yaradıcılığında hər iki tipdə nümunələr yer almışdır. Məqalədə bəstəkarın xalq

rəqsinə istinad edən orijinal fortepiano miniatürləri, eləcə də işləmələr təhlilə cəlb olunmuşdur.

Təhlilə cəlb etdiyimiz ilk miniatür "Qaytağı" adlanır. Azərbaycan piano məktəbinin görkəmli nümayəndəsi Xalq artisti, professor Fərhad Bədəlbəyliyə həsr edilmiş bu əsər [2, s.186] xalq rəqsinin ritmik modelinə əsaslanan quruluşu, sürətli tempi (Allegro con brio) və coşğun xarakteri ilə orijinal musiqi nümunəsinə xas olan əlamətləri özündə əks etdirir. Digər tərəfdən bu pyes həm də eyniadlı xalq rəqsinin bəstəkar əsərlərində təcəssüm xüsusiyyətlərini ənənəvi olaraq davam etdirir. Xüsusilə burada T.Quliyevin eyniadlı fortepiano əsərində müşahidə etdiyimiz faktura, musiqi mətninin inkişaf xüsusiyyətlərini və forma quruluşuna xas olan əlamətləri görə bilərik. Hər iki bəstəkarda pyes üçhissəli reprizli formada yazılmışdır. Kənar hissələrdə triollardan təşkil edilmiş motivlərin sürətli şəkildəyişmələri inkişaf etdirildiyi halda, orta bölmədə fərqli xarakterə malik, akkordlu fakturası ilə seçilən mövzu yenə də T.Quliyevin əsəri ilə analogi cəhətləri əks etdirir. Əsərin Fərhad Bədəlbəyliyə ithaf olunması belə simvolik mənə kəsb edir.

Pyesin formasını ABA1 kimi təqdim etmək olar. A bölümü xalq rəqslərinin instrumental ifasına xas olan giriş xanələri (6 x) ilə başlanır. Bu kiçik parçada sanki zərb müşayiətini xatırladan ritmik formullu motivlər akkord və triollardan ibarət fakturası ilə diqqəti cəlb edir. Bu faktura qaytağı rəqslərinin ritmik formullunu vurğulayaraq bəstəkarların eyniadlı instrumental əsərlərində də geniş istifadə edilmişdir.

Əsas mövzu rəqsin məzmununa uyğun olaraq triollarla qurulmuş və sekvensiyalı inkişaf tipinə malik melodiya ilə xarakterikdir. İlk xanələrdən bəstəkarın milli məqam-intonasiyalardan ustalıqla bəhrələndiyini görmək mümkündür. Melodiya çahargah məqamına əsaslanır və xalq rəqslərinin melodik inkişaf prinsiplərinə uyğundur.

Nümunə1. O.Rəcəbov. "Qaytağı"

Birinci bölmənin (A) ilk periodu $6x+7x$ iki cümləli quruluşdadır. Cümlələrin musiqi mətni variantlı şəkildə təkrarlansa da, bəstəkar ikinci dəfə kadansın məqam istiqamətini dəyişərək Zabul Segaha xas olan kadans təqdim edir. Məqam quruluşunda art.2 iştirak etdiyi hər iki məqamın (Çahargah və Zabul Segah) melodiya daxilində növbələşməsi əsərin musiqi obrazına xüsusi rəng qatmışdır.

Növbəti perioda keçid segah kadansı ilə yaranır və melodiyanın fasiləsiz inkişafı əsas mövzunun yeni fəzaya adlaması ilə baş verir. İkinci periodu təşkil edən iki cümlənin quruluşunda yenə də sekvensiyalar üstünlük təşkil edir. İnkişaf prosesi məzmunla yanaşı, formada da özünü göstərir. Belə ki, bəstəkar ikinci periodun sərhədlərini genişləndirir. Onu təşkil edən cümlələr $11x+13x$ olmaqla həm də reprizlik nümayiş etdirir. İkinci cümlənin məzmununu birinci periodu

bütünlüklə əhatə edərək A bölməsi üçün reprizli sadə iki hissəli formanı əmələ gətirmiş olur.

Pyesin orta bölməsində fakturada yerdəyişmə baş verir. Triollar müşayiət xəttinə keçir, melodiya isə akkordlu quruluşda növbəti mərhələyə keçid alır. Bu bölmənin (B) xarakteri daha çox kollektiv rəqslərdə qadınların çıxışı ilə səciyyəvi olan lirik mərkəzi hissə kimi özünü göstərir. Xüsusilə iti templi xalq rəqslərində orta bölmədə təzadlı obrazın yer alması səciyyəvidir və bu bölmə əsasən ya qadınlar tərəfindən, ya da duet şəklində icra edilir. O.Rəcəbovun pyesində də orta bölmənin xüsusiyyətləri dediyimiz fikirlərə uyğunluq nümayiş etdirir. Lakin, müşayiət xəttində arpeciolu triolların fasiləsiz hərəkəti ilə akkordlarla təfsir olunan mövzunun vəhdətində yaranan emosional əhval-ruhiyyə kənar bölmələrin xarakterini müəyyən mənada davam etdirir.

Nümunə 2. O.Rəcəbov. "Qaytağı", orta bölmə.

Repriza qısalmış şəkildə verilir. A bölməsinin yalnız birinci periodu ilə təşkil edilən reprizanın sonunda akkordlu faktura yenidən qayıdır və kiçik koda ilə miniatür tamamlanır.

Bəstəkarın daha bir fortepiano miniatürü "Rəqs" [3, s.311] adlanır. Burada bəstəkar çahargah məqam-

intonasiyalarını daha qabarıq göstərməyə nail olmuşdur. Pyesin ilk cümləsində məqamın mayə (sol) pərdəsi ətrafında qurulan motivləri və xarakterik kadansı eşidə bilərik. 4x+4x quruluşlu iki cümləli ilk period məhz bu motivlər üzərində qurularaq həm də cüzi variantlılıq da sərgiləyir.

Nümunə 3. O.Rəcəbov. "Rəqs"

Allegro moderato

Əvvəlki miniatürdə olduğu kimi, burada da bəstəkar xalq rəqslərinə xas olan üçhissəli reprizli formaya müraciət etmişdir. Lakin həcm etibarilə kiçik olan bu pyesdə hər bölmə bir periodu əhatə edir. Musiqi məzmununa nəzər saldıqda isə "Qaytağı" da müşahidə etdiyimiz təzad elementləri bu pyesin orta bölməsində görmək mümkün deyil. Burada daha çox əsas leytmotivin transformasiyası və melodiyanın diapazonunun genişlənməsi baş verir. Pyesin təhlilini aparan E.Hümbətova öz məqaləsində təzadın əsasın dinamik boyalar vasitəsilə əldə olunduğunu qeyd etmişdir [4, s.106]. Kiçik passajlar əsas melodiyanı mayənin ziline qədər hərəkət etdirir. Lakin orta bölmədə əsas istinad pərdəsi məqamın VII pərdəsi - "do" səsidir. Cümlələrin kadansları məhz onun üzərində cəmləşir. Reprizada xüsusi dəyişikliyə rast gəlinmir.

Qeyd etdiyimiz kimi, O.Rəcəbov xeyli sayda xalq mahnı və rəqslərini fortepiano üçün işləyən bəstəkarlarımızdan biridir. Onun xalq musiqisinə münasibəti həm janr xüsusiyyətlərinin qorunması, həm də mahnı və rəqsin orijinal məzmununun saxlanması

və məqam-intonasiyalara köklənən harmonik müşayiət partiyasının seçilməsi ilə özünü göstərir. Forteplano ifaçılığı və tədrisi istiqamətində mühüm işlər görmüş, xüsusilə dərs proqramlarının hazırlanmasında [6, s.8647], azyaşlı pianoçuların musiqi zövqünün milli zəmində formalaşması üçün xeyli sayda miniatürlərin müəllifi kimi tanınan O.Rəcəbovun işləmələrini də bu nailiyyətlər sırasına aid etmək olar. Bəstəkarın xalq rəqsləri əsasında fortepiano işləmələrindən bir neçəsini təhlilə cəlb etmişik.

"Qazağı" xalq rəqsinə əsaslanan işləmədə [3, s.225] bəstəkarın səsaltı polifoniyaya xas olan fakturaya müraciət etməsi maraqlıdır. Çoxsəslilik (əsas melodiya ilə birlikdə dörd səs xətti) əslində rəqs üçün çox da tipik olmayan müşayiət forması yaradır. Bu isə O.Rəcəbovun xalq rəqslərinin xor üçün işləmələrinin təsirindən qaynaqlandığını deməyə əsas verir. Bundan başqa, əsas melodiyanın yuxarı registrdə yer alması, digər səs xətlərinin isə sanki xor partiturası kimi mövqeyə sahib olması da bu qənaətə gəlməyə imkan verir.

Nümunə 4. O.Rəcəbov. "Qazağı" rəqs işləməsi

Tez-tez

Xalq rəqslərinin əksəriyyətində rast gəlinən reprizli üçhissəlilik burada müşahidə olunmur. Əsas mövzu ilk periodda təqdim edildikdən sonra onun işlənmə prosesi gedərək rəqsin növbəti və genişlənmiş bölməsini əmələ gətirir. Burada melodiyanın alterasiyalarla zənginləşdirilməsi ilə yanaşı, müşayiət partiyasında faktura dəyişikliyi də baş verir. Bəstəkar bir çox işləmələrdə müşahidə etdiyimiz ənənəvi arpeciolu quruluşa müraciət etmişdir. Lakin, səsəlti xətlər yenə də iki mövqedə öz yerini tuta bilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, işləmənin ikinci bölümündə

əsas dəyişiklik bilavasitə müşayiət partiyasında özünü göstərir. Burada həm akkordlu, həm arpeciolu, həm də səsəlti xətlərin yer alması ilə müşayiət partiyası rəngarəng təəssürat yaradır.

Digər bir işləmə "Azərbaycan" rəqsinə [3, s.227] əsaslanır. Bu rəqsin melodiya geniş diapazonu və inkişafı ilə seçilir. Melodiyanın quruluşunda aşağı və yuxarı istiqamətli passajlar və geniş həcmli sıçrayışlara tez-tez yer verilir. Bəstəkar bu rəqsin də melodiya yuxarı registrdə verərək müşayiət partiyasını arpecioldan təşkil edir.

Nümunə 5. O.Rəcəbov. "Azərbaycan" rəqsi əsasında fortepiano işləməsi

Cəld

Müşayiət partiyasında diqqəti cəlb edən başqa bir meqam bas mövqeyinin daha çox rəqsin əsaslandığı meqamın maye (sol) pərdəsində qərarlaşması ilə səciyyəvidir. Bu cəhət həm də xalq rəqslərinin instrumental ifasında müşayiət edən alətin dəm səsini saxlamasına bənzəyir.

Maraqlı işləmələrdən biri də "Uzundərə" xalq rəqsinə [3, s.230] əsaslanır. Bu rəqsin ilk bəstəkar təfsirinə biz dahi Uzeyir bəyin "O olmasın, bu olsun" musiqili komediyasında rast gəlmişik. Bəstəkar rəqsin melodiyasından əsərin baş qəhrəmanlarından biri - Məşədi İbadın mahnısında [3, s.20] istifadə etmişdi və bununla da rəqslərin vokal təfsirini verərək xalq musiqisinin geniş imkanlarını sərgiləmişdi. Qeyd edək ki, bu ənənə daha sonra Müslüm Maqomayevin "Nərgiz" operasında davam etdirilmiş, bəstəkar "Turacı"

xalq rəqsinin melodiyasına əsaslanan xor nömrəsi [7, s.10] bəstələmişdi. Bu təcrübəyə biz Oqtay Rəcəbovun da yaradıcılığında rast gəlirik. Bəstəkar on xalq rəqsini əsasında bəstələdiyi xor silsiləsində bu ənənəni davam etdirməklə yanaşı, özünəməxsus təfsir üsullarına da baş vurmuşdur.

Təhlilə cəlb etdiyimiz nümunədə instrumental miniatür janrının ənənələrinə sadıq qalan bəstəkar həm də xalq rəqsinin məzmununu və xarakterini bütün incəliyi ilə verməyə nail olmuşdur.

İşləmədə yenə çoxsəsli faktura tətbiq edilmiş olsa da, bu dəfə homofon harmonik quruluşa yer verilmişdir. Əsas melodiyı müşayiət edən partiyada yer alan rəngarəng harmonik tərkiblər dəfələrlə təkrarlanan motiv və ibarələrin yeni boyalarda eşidilməsini təmin edir.

Nümunə 6. O.Rəcəbov. "Uzundərə" rəqsini əsasında fortepiano işləməsi

Mülayim

Bu cəhət rəqsin xoreoqrafik meyarlarından qaynaqlanmışdır. Rəqsi icra edərkən hər təkrar müxtəlif plastik elementlərlə zənginləşir və nəticədə kompozisiyanın obrazı formalaşır. O.Rəcəbovun işləməsində də həmin rol bilavasitə harmoniya (müşayiət partiyası) yerinə yetirmiş olur.

Beləliklə, O.Rəcəbovun xalq rəqslərinə əsaslanan fortepiano miniatürləri və işləmələrində müşahidə edilən əsas cəhətlər ilk növbədə müraciət edilən rəqsin əsas məzmununun qorunub saxlanması ilə səciyyəvilik təşkil edir. Bu cəhət bəstəkarın orijinal pyeslərində ilk növbədə rəqsin xarakteri, ritmik xüsusiyyətləri ilə özünü göstərir.

İşləmələrdə də isə bəstəkar rəqsin melodiyasını olduğu kimi qoruyub saxlayaraq onu harmonik və polifonik tipli müşayiət partiyaları ilə zənginləşdirməyə nail olur. Hər zaman pedaqoji yanaşma nümayiş etdirən bəstəkar həm də pyeslərdə azyaşlı pianoçunun ifaçılıq imkanlarını nəzərə almışdır. Məqalədə təhlilə cəlb etdiyimiz fortepiano miniatürləri O.Rəcəbovun bu səpkidə yazılmış əsərlərinin kiçik bir qismini təşkil edir. Bu da tədqiqatçılar üçün mövzunun daha geniş işlənməsi və mövcud materialın bütünlüklə araşdırılaraq daha dolğun nəticələr əldə etmələri üçün perspektivlər yaradır.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan musiqi tarixi. 5 cildə. Elmi red.Z.Səfərova. V cild. Bakı: Elm, 2020. 668 s.
2. Bədəlbəyli F., Rəcəbov O., Quliyeva N., Axundova Y. Fortepianoda çalmağ üçün vəsait. Bakı: Çıraq, 2011. 234 s.
3. Bədəlbəyli F., Rəcəbov O., Ağayeva S. Fortepianoda çalmağ üçün vəsait. Bakı: Çıraq, 2007. 372 s.
4. Hacıbəyov Ü.Ə. "O olmasın, bu olsun" musiqili komediyası Klavir // Bakı: Şərq-Qərb, 2008. 142 s.
5. Hümətova E.N. Oqtay Rəcəbovun fortepiano üçün "14 miniatür" silsiləsi. Bakı: Musiqi dünyası, 2019. № 4(81), s.103-107.
6. Kazımov N. Oqtay Rəcəbov - 80. Bakı: Musiqi dünyası, 2021. № 1(86), s.8645-8648 // <[http://www.anl.az/download/meqale/musiqi_dunyasi/2021/1-86/763126\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/download/meqale/musiqi_dunyasi/2021/1-86/763126(meqale).pdf)>
7. Maqomayev M.M. "Nərgiz" operası. Klavir. Bakı, 1935. 174 s.
8. İmanov R.S. Oqtay Rəcəbov. Bakı: Şərq-Qərb, 2014. 223 s.
9. Rəcəbov O.M. Azərbaycan xalq rəqsləri. A cappella xor üçün. Bakı: Şirvanneşr, 2004. 43 s.

**Фортепианные миниатюры О. Раджабова на основе
азербайджанских народных танцев**

Представленная статья посвящена исследованию методов использования народных танцев в фортепианных произведениях азербайджанского композитора Октая Раджабова. Для реализации этой цели к анализу были привлечены фортепианные миниатюры «Гайтаги» и «Танец», а также народные танцы «Газахы» и «Азербайджан». О.Раджабов создавал интересные произведения на основе азербайджанских народных танцев как для фортепиано, так и для хора. В обеих областях он органично сочетал характерные черты жанра и народного танца, демонстрируя свое мастерство, глубоко понимая возможности фортепиано, а также возможности вокального голоса. В статье освещаются способы интерпретации народных танцев в фортепианных произведениях композитора.

Ключевые слова: Октай Раджабов, народные танцы, фортепианные произведения, мелодия, аккомпанемент.

O. Radjabov's miniatures for piano based on Azerbaijani folk dances

The presented article is dedicated to the study of the methods of drawing inspiration from folk dances in the piano works of Azerbaijani composer Oqtay Radjabov. To achieve this goal, the composer's piano miniatures "Gaytaghi" and "Dans" as well as the arrangements based on the folk dances "Qazaghi" and "Azerbaijan" have been analyzed. O. Radjabov has created interesting works by arranging folk dances for both instrumental and choral settings. In both areas, he has seamlessly combined the characteristics of the genre and folk dance, demonstrating mastery by deeply understanding the capabilities of choral voices as well as the piano in instrumental arrangements. The article highlights the methods of interpreting folk dances in the composer's piano works.

Keywords: Oqtay Radjabov, folk dances, piano works, melody, accompaniment

AZƏRBAYCAN MUSIQI MƏDƏNİYYƏTİNDƏ FƏRHƏNG HÜSEYNOVUN YARADICILIQ NAILİYYƏTLƏRİ

Aynurə ƏLİYƏVA

Təqdim edilən məqalədə Azərbaycan bəstəkarı Fərhəng Hüseynovun yaradıcılıq portretinə nəzər salınmışdır. Yaradıcılığa XX əsrin 70-ci illərindən başlayan F.Hüseynov Azərbaycan musiqi mədəniyyətində özünəməxsus və layiqli yerlərdən birini tutur. O, klassik musiqinin bir çox janrlarına müraciət etmiş, sonata, konsert, kvartet, simfoniya, kantata, oratoriya, opera, balet, kino musiqisi, romans və s. janrlarda əsərlər bəstələmişdir. F.Hüseynovun "Kodayu" operası yapon mövzusunda yazılmış ilk əsərdir və Yaponiyanın musiqi tarixinə ilk yapon operası kimi daxil olmuşdur. Bəstəkarın bir çox əsərləri mötəbər müsabiqə və festivalların yüksək dərəcəli mükafatlarına layiq görülmüşdür. Məqalədə F.Hüseynovun violin ifaçılığı və pedaqoji fəaliyyətinə də nəzər salınmışdır. Ömrünün çox hissəsini Türkiyədə yaşayan F.Hüseynov burada uzun illər violin sənətinin sirlərini gənc musiqiçilərə öyrətmiş, həmçinin Adana Konservatoriyasında "Simli alətlər" kafedrasına rəhbərlik etmişdir. Onun tələbələri Türkiyədə və dünya ölkələrində keçirilən violin müsabiqələrində diplomlara layiq görülmüşlər. Məqalədə F.Hüseynovun yaradıcılığından qırmızı xətt kimi keçən sülh mövzusu xüsusi olaraq işıqlandırılmışdır.

Açar sözlər: Azərbaycan, musiqi mədəniyyəti, Fərhəng Hüseynov, bəstəkar, Yaponiya, violin.

Azərbaycan musiqi mədəniyyətində xüsusi imzası olan bəstəkarlardan biri də Fərhəng Hüseynovdur. Musiqi sənətində violin ifaçısı, pedaqoq və bəstəkar kimi tanınan F.Hüseynovun yaradıcılığı yalnız milli zəmində deyil, həm də beynəlxalq səviyyədə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu əhəmiyyət ilk növbədə F.Hüseynovun beynəlxalq səviyyədə qazandığı uğurlarla, eləcə də öz yaradıcılığı ilə uzaq dünya xalqlarının mədəniyyətinə verdiyi töhfələrlə səciyyəvidir.

Musiqi tarixinə ilk yapon operasının müəllifi kimi daxil olan Fərhəng Hüseynovun yaradıcılığı klassik musiqinin bir sıra janrları ilə zəngindir. Musiqi sənətinə violin ifaçısı kimi gəlməsi bu alət üçün maraqlı əsərlərin yaranması ilə səciyyəvi olmuş, bununla yanaşı bəstəkar simfoniya, konsert, dram tamaşalarına, kinofilmlərə musiqi, kapriçcio, kvartet, vokal əsərləri, opera, balet, uşaqlar üçün fortepiano silsiləsi, qoboy və simli alətlər üçün "Aşiq Alının xatirəsinə", on alət və kamera orkestri üçün Konsert və s. bəstələmişdir. Göründüyü kimi, bəstəkarın maraq dairəsi olduqca genişdir. Burada instrumental solo və ansambl əsərləri, iri həcmli musiqili səhnə əsərləri, teatr, kino musiqisi, simfonik əsərlər yer alır. Bəstəkarlıq sənətinin xeyir-duasını Azərbaycanın görkəmli bəstəkarı Qara Qarayevdən alan F.Hüseynovun yaradıcılığında parlaq səhifələr, bir-birini əvəz edən uğurlar, müsabiqə və festivallarda qazandığı nailiyyətlər çoxdur. Bu nailiyyətlər F.Hüseynovun həm ifaçılıq, həm də bəstəkarlıq fəaliyyətində əks olunmuşdur.

Violin sənətinin sirlərini XX əsrin görkəmli ifaçısı L.Koqandan alan F.Hüseynovun bu istiqamətdə fəaliyyəti hər zaman ən yüksək səviyyədə təqdim olunmuşdur. Hələ P.İ.Çaykovski adına Moskva Dövlət Konservatoriyasında təhsil aldığı illərdə Berlində keçirilən Herbert fon Karayan adına müsabiqədə çalışdığı orkestr qızıl medala layiq görülür. Bakıda çalışdığı illərdə də F.Hüseynov pedaqoji fəaliyyətlə

yanaşı, konsert ifaçılığını davam etdirir, solo və ansambl çıxışları ilə daim dinləyicilərin rəğbətini qazanırdı. Qeyd edək ki, Fərhəng Hüseynov hər zaman öz sevimli violin alətinə olan məhəbbətini həm ifaları, həm də pedaqoji fəaliyyəti ilə yaşatmış, qardaş Türkiyədə istedadlı tələbələr yetişdirməyə yaratmağa müvəffəq olmuşdu. Uzun illər Çukurova Universiteti Konservatoriyasında "Simli alətlər" kafedrasına rəhbərlik edən F.Hüseynovun bir müəllim kimi uğurları da musiqi ictimaiyyətinin diqqətində olmuşdur. Türkiyədə keçirilən müsabiqə və festivallarda dəfələrlə münəfiflər heyətinin üzvü olmuş bəstəkar Aydın Əzimov F.Hüseynovun tələbələri haqqında demişdi: "...Fərhəngin tələbələri hər zaman aparıcı yerləri tuturdular. Baxmayaraq ki, bizdə görkəmli musiqiçilər var, heç kəs onun kimi tələbələr üçün özünü fəda etmirdi" [3, s.19]. Bu fikirlərdə F.Hüseynovun həm də öz tələbələrinə qarşı həssas münasibəti, öz sənətini sevdirmək əzmi də nümayiş olunur.

Azərbaycan musiqisində Fərhəng Hüseynov şəxsiyyətini bir sənətkar kimi dəyərləndirmək üçün onun yaradıcılıq yoluna bir qədər geniş nəzər salmaq lazımdır. Haqqında söhbət açdığımız bəstəkarın nəsil kökləri Azərbaycan musiqisinin beşiyi sayılan və dünya mədəniyyətinə görkəmli şəxsiyyətlər bəxş edən Şuşa ilə bağlıdır. Bu bağlılıq onun musiqi sənətinə olan məhəbbətinin yaranmasında genetik daşıyıcıdırsa, seçdiyi sənət yolunda göstərdiyi əzm, zəhmətsevərlik, məsuliyyət isə atasından qaynaqlanmışdır.

F.Hüseynov Azərbaycan astro-fizika elminin inkişafında böyük xidmətlər göstərmiş, bu sahədə ilk elmi tədqiqatların müəllifi olan elmlər doktoru dərəcəsinə yüksəlmiş alim, ilk rəsədxananın yaradıcılarından biri, AMEA müxbir üzvü professor Rəhim Hüseynovun ailəsində dünyaya göz açmışdır [6, s.7]. Astro-fizika elmləri sahəsində qazandığı uğurların yalnız bir qismini sadaladığımız R.Hüseynovun

şəxsinə xas olan tələbkər və ciddiyyət onun oğluna da yansımışdı. Atasının yolunu davam etdirməyə də, Fərhəng Hüseynov ondan görüb-götürdüyü zəhmətsevərlik, yaratmaq əzmi kimi mühüm cəhətləri öz sənət yolunda yaşatmağa nail oldu.

İlk musiqi təhsilini Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının nəzdindəki musiqi məktəbində alan və daha sonra Bülbül adına orta ixtisas musiqi məktəbində davam etdirən F.Hüseynovun violin alətinə maraq göstərməsi onun gələcək yaradıcılıq yolunu həm ifaçı, həm də bəstəkar kimi müəyyən etmiş olur. Bu füsunkar alətdə ifaçılıq qabiliyyətini ilk dəfə E.Y.Barştakdan alan F.Hüseynov bu sənətin sirlərinə yiyələnərkən, həm də M.Tağıyevin (Azərbaycan Dövlət Kvartetinin solisti) və R.Nərimanbəylinin (Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının professoru) dərslərindən əldə etdiyi bilik və bacarıqları yaxşı mənimsəmişdi. Onun istedadı hələ məktəbi bitirmədən öncə Azərbaycanın görkəmli bəstəkarı Qara Qarayevin diqqətini cəlb edə bilmişdi. Çünki, F.Hüseynovun qəlbində aşib-daşan musiqi sevgisi onun yaradıcılığa aparən yolunu da işıqlandırmağa qadir idi. Məktəb illərində F.Hüseynov Olqa Nikolskayanın sinfində bəstəkarlıq dərsləri alırdı.

Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasına violin ifaçısı kimi qəbul olan Fərhəng Hüseynov burada da bəstəkarlıq dərslərini davam etdirir və fortepiano üçün yazdığı sonata ilə Qara Qarayevin müsbət rəyini alaraq onun sinfində oxumaq şansı əldə edir. Tədrisən parlayan istedadı ilə hər zaman müəlliminin diqqət və qayğısını öz üzərində hiss edən F.Hüseynovun yaradıcılıq yolunda Q.Qarayev şəxsiyyətinin böyük rolu olmuşdur. Hələ III kursda oxuyarkən müəlliminin məsləhəti və köməkliyi ilə Moskva Dövlət Konservatoriyasına keçən F.Hüseynov burada da dünya səviyyəsində məşhur olan peşəkar violin ifaçısı Leonid Koqandan dərslər almağa başlayır. Burada keçən məhsuldar illər və əldə etdiyi yüksək bilik və təcrübələr F.Hüseynovun gələcəkdə tanınmış violin ifaçısı kimi yetişməsində mühüm rol oynamışdı. Hələ tələbə ikən (1972) konservatoriyanın orkestri tərkibində Herbert fon Karayan adına müsabiqədə qızıl medala layiq görülmüşdü. İfaçı karyerasını uğurla davam etdirən F.Hüseynov həm solist, həm də müxtəlif tərkibli ansambların üzvü kimi dünya və Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərinin peşəkar ifaçısı kimi çıxış etmişdir. Bundan başqa, F.Hüseynov sevimli aləti üçün bir sıra əsərlərin işləmələrini və aranjimanlarını hazırlamış, həyat yoldaşı pianoçu Leyla Hüseynovanın müşayiəti ilə ifa edərək Türkiyə və Amerika dinləyicilərinin böyük rəğbətini qazanmışdı.

F.Hüseynovun ifaçılıq sənətinə olan bağlılığı onun pedaqoji fəaliyyətində də özünü büruzə vermişdir. Moskvadan qayıtdıqdan sonra Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında pedaqoji fəaliyyətə başlayan F.Hüseynov bu işi daha sonra Türkiyənin Adana şəhərindəki Çukurova Universitetinin Konservatoriyasında davam etdirmişdir. Burada "Simli alətlər" bölümünə rəhbərlik edən F.Hüseynov onlarla istedadlı tələbələr yetişdirərək qardaş ölkədə violin

ifaçılığının uşaq musiqi məktəblərindən başlayaraq ali təhsil səviyyəsinə qədər yüksələn sisteminin təməlini qoymağa müvəffəq olmuşdu. Onun tələbələri hər zaman müəllimin böyük zəhmətini müvəffəqiyyətlə nümayiş etdirərək müxtəlif müsabiqələrdə uğur qazanır, eləcə də F.Hüseynovla birlikdə uğurlu konsert çıxışları ilə yadda qalırdılar [2, s.396].

F.Hüseynovun bir müəllim kimi uğurları həm də onun bir sıra ölkələrdə təşkil edilən müsabiqələrə münəfi kimi dəvət alması ilə əlaqədar idi. Dünyanın bir çox ölkələrində (ABŞ, Yaponiya, Argentina və s.) ustad dərsləri verməklə o, bir çox əcnəbi tələbələrin sevgisini qazanmışdı. Bəstəkarla həsr edilmiş tədqiqatlardan birində F.Hüseynovun yaponiyalı tələbəsi Ayako Tanabenin öz ustadının ardınca Bakıya gəlməsi və burada konsert proqramı ilə çıxış etməsi haqqında maraqlı məlumat da yer alır [3, s.18]. Bütün bu faktlar F.Hüseynovun pedaqoq, bəstəkar, musiqi xadimi kimi öz müasirlərinin sevgisini qazanmış şəxsiyyət olaraq dəyərini bir daha ortaya qoyur. Mətbuat səhifələrindən birində bəstəkar A.Əzimovun, pianoçu Zöhrab Adıgözelzadənin F.Hüseynov haqqında fikirlərinə nəzər saldıqda, hər iki sənətkarın onun pedaqoq kimi dəyərlərini yüksək qiymətləndirdiyini, vaxtsız ölümündən dolayı Azərbaycanda öz məktəbini yarada bilməməsinə təəssüf hissilə vurğuladıqlarını müşahidə edirik.

Fərhəng Hüseynov şəxsiyyətini Azərbaycan musiqi mədəniyyəti tarixində xarakterizə edən onun peşəkar bəstəkar yaradıcılığıdır. İlk təcrübələri hələ məktəb illərinə təsadüf edən musiqçinin gələcəkdə parlaq bəstəkar olacağı onun müəllimlərinə, o cümlədən Qara Qarayevə də belli olmuşdu. Təsadüfi deyil ki, uzaqgörən sənətkar hələ konservatoriyanın ikinci kursundan F.Hüseynovun Moskva konservatoriyasına keçirilməsini tövsiyə etmişdi. Yüksək səviyyəli peşəkar musiqi mühitində yetişən F.Hüseynov burada yalnız violin ifaçılığını deyil, həm də yaradıcı potensialını genişləndirməyə müyəssər olmuşdu. Görkəmli musiqiçilərdən dərslər alması və paytaxt şəhərinin mədəni mühitində püxtələşməsi F.Hüseynovun bəstəkarlıq fəaliyyətinə mühüm təsir göstərmişdi.

F.Hüseynovun ilk əsərləri 70-ci illərə təsadüf etsə də, onun bəstəkar kimi formalaşması keçən əsrin 80-ci illərinə təsadüf edir. Bu dövr Azərbaycan musiqisi mürəkkəb və ziddiyətli tarixi siyasi hadisələrin fonunda inkişaf edirdi. Bir tərəfdən hələ Sovet imperiyasının öz varlığını qoruyub saxlamaq uğrunda apardığı dimaqarası yenidənqurma siyasəti, bir tərəfdən də yavaş-yavaş süni şəkildə qızışdırılan millətlərarası konfliktlər dövrün yaradıcı insanlarına da təsir edirdi. Bu illərdə bəstəkarın yaradıcılığında instrumental musiqi (solistlər, xor və orkestr üçün "Qələbəlik dastanı" kantatası istisna olmaqla) geniş yer tutur. F.Hüseynov 70-80-ci illərdə yaradıcılığında mühüm yer tutan və Azərbaycan violin repertuarına mühüm töhfə olan violin və simli orkestr üçün konsertini (1982), o cümlədən Simli alətlər üçün Serenada (1982), violin üçün sonata (1980), violin və fortepiano üçün 5 pyes (1974), 10 alət və kamera orkestri üçün Konsert, qoboy və simli alətlər üçün "Aşıq

Alının xatirəsinə", soprano, bas, xor və orkestr üçün müharibə əleyhinə Kantata, 1 sayılı simli kvartet, soprano və simli kvartet üçün "Günəş himni", Fortepiano üçün Sonata, uşaqlar üçün fortepiano silsiləsi, Prelüd və tokkata (İmprovizasiya və tokkata) (1974), Fortepiano üçün fuqa (1979) kimi əsərlər bəstələmişdir. 80-ci illəri xarakterizə edən əsərlər sırasında bəstəkarın kinofilmlərə yazdığı musiqi də yer alır. Onların sırasında "Mənim arzularım hardadır" (1983), Polad adalar (1985), Xalça haqqında dastan (1985), Abşeron qalaları (1989) kimi sənədli filmlər yer alır [1, s.118].

Sadalanan əsərlərin sırasında iri və kiçik həcmli instrumental və qismən vokal janrlar yer tutur. Yaradıcılığın çiçəklənmə dövrü adlandırılacaq biləcəyimiz bu mərhələdə artıq bəstəkarın müraciət etdiyi mövzuları müəyyən qədər təsnif etmək mümkün olur. F.Hüseynovun yaradıcılıq yolunda qırmızı xətt kimi keçən sülh mövzusu bu mərhələdə artıq iki əsərlə təmsil olunurdu. Bu da soprano, bas, xor və orkestr üçün müharibə əleyhinə Kantata və soprano və simli kvartet üçün "Günəş himni" əsərləridir. Hər iki əsərdə bəstəkar vokal-instrumental musiqinin imkanlarından istifadə etmişdir. Bu təsadüfi deyildir. Mətn və musiqinin vəhdətində təcəssüm olunan sülh şüasının qəlblərə yol tapan bəstəkar təfsiri ilə təəssümü artıq F.Hüseynovun yaradıcı təfəkkürünün əsas istiqamətini müəyyən etmiş olurdu. Bundan başqa daha çox simfonik təfəkkürlü bəstəkar kimi təsir bağışlayan F.Hüseynovun vokal musiqi potensialını da ortaya çıxarırdı.

Yaradıcılığının ilkin dövrü kimi qiymətləndirdiyimiz 1970-1980 illərdə yazılan daha bir əsər - violin və simli orkestr üçün konsertin əhəmiyyəti bir neçə aspektdə qiymətləndirilməlidir. Professional violin ifaçısı kimi şöhrət tapmış F.Hüseynovun bu alət üçün əsər bəstələməsi məntiqli yaradıcılıq hadisəsidir. Bundan əvvəl bəstəkarın bu alət üçün pyesləri və Sonatası var idi. Lakin, konserti əvvəlki əsərlərdən fərqləndirən mühüm cəhəti F.Hüseynovun musiqisində bir qədər sonra başlıca üslub xüsusiyyəti kimi öz təsdiqini tapan pentatonika əsaslı lad təfəkkürünün özünü büruzə verməsidir. Violin və simli orkestr üçün konsertin musiqisində bəstəkar həm də Azərbaycan xalq musiqisinin aşiq və muğam sənəti kimi zəngin yaradıcılıq irsinə müraciət etmişdir. Bundan başqa konsertlə bağlı tədqiqatlarda müəlliflər impressionizmə xas olan cəhətləri də qeyd edirlər. Pentatonika faktını vurğulamaqda əsas məqsədimiz isə F.Hüseynovun yaradıcılığının kamilləşmə dövrü kimi dəyərləndirdiyimiz 90-cı illərdə yazılan əsərlərlə bağlıdır. Belə ki, XX əsrin 90-cı illəri bəstəkarın yaradıcılıq yolunda bir sıra ilkərin əsasını qoymaqla yanaşı, həm də yeni istiqamətin formalaşması ilə səciyyəvidir.

F.Hüseynovun Azərbaycan musiqisində ən parlaq yaradıcılıq uğurları Yaponiya mədəniyyəti ilə bağlıdır. Bu bağlılığa aparan yol bəstəkarın "İpək yolu" Beynəlxalq Festivalında iştirakı ilə başlamışdı [7, 95]. Yaponiyanın sponsorluğu ilə təşkil edilən bu müsabiqədə dünya ölkələrindən qatılan bəstəkarlar tərəfindən 278 simfonik əsər göndərilmişdi. Onların

sırasında F.Hüseynovun "Zaman üzrə səyahət" beş hissəli simfonik konserti də vardı. Müsəbiqənin yekununda F.Hüseynov beş laureatdan biri kimi ikinci dərəcəli diploma layiq görülür. "Müsəbiqənin mövzusu "Böyük İpək Yolu" Adriatika sahillərindən Yaponiyanın Naqasaki limanına qədər uzanırdı. Bütün dünya xalqlarını sülhə, əminamənliyə səsləyən bu beş hissəli orkestr kompozisiyasında ("Böyük səhra", "Hərb və sülh", "Böyük elçilik", "Oyunlar", "Ay yolu") Avropa, Azərbaycan, çin, yapon musiqisinin intonasionalarından istifadə edən bəstəkar əsərin əsas qayəsinin təcəssümünə nail olmuşdur" [2, s.395]. F.Hüseynovun musiqisi yapon cəmiyyətini o qədər təsirləndirmişdi ki, bəstəkar ilk yapon operasının bəstələnməsi təklifi olunmuşdu.

Uğurlu başlanan bu yol məhz həmin opera ilə öz parlaq davamını tapmış oldu. Yapon tanınmış iş adamı və opera müğənnisi Eyko Aokinin təklifi ilə yazılan "Kodayu" operasının premyerası 1991-ci ildə Tokioda baş tutmuş və böyük uğur qazanmışdı. Əsərin tarixi mahiyyəti həm də onun ilk yapon operası kimi bu ölkənin musiqi mədəniyyətinə daxil olması ilə əlamətdar idi. Yapon musiqisinə bələd olmaq və onun bəstəkar təfəkküründə inikasını yaratmaq artıq simfonik konsertdə bəstəkarla müəssər olmuşdu. Elə bu nailiyyəti ilə də yapon cəmiyyətini fəth edən F.Hüseynovun növbəti əsəri artıq bəlli bir təcrübəyə əsaslanaraq öz köklərini bir qədər də möhkəmləndirmiş oldu. "Kodayu" operası yapon, çin və rus folklorunun F.Hüseynovun yaradıcı təfəkküründə vəhdət yaradaraq unikal bir sənət hadisəsi kimi həm Azərbaycan, həm də Yaponiyanın musiqi mədəniyyətinə daxil oldu. Bəstəkarın yapon musiqisinə olan marağı onun digər əsərlərində də davam etmişdir. Bu mənada operadan altı il sonra yapon müğənnisinin sifarişi ilə yazılmış dörd romansı (A.S.Puşkinin sözlərinə) misal göstərmək olar. Bu ölkə ilə mədəni əlaqələrin bir tərəfi də F.Hüseynovun professional violin müəllimi kimi yapon musiqiçilərin diqqətini cəlb etməsi, ondan ustad dərsləri almaları ilə bağlıdır.

Fərhəng Hüseynovun yaradıcılığının yetkin mərhələsi vətəndən uzaqda, qardaş Türkiyənin Adana şəhərində keçmişdir. Burada yerləşən Çukurova Universitetinin Konservatoriyasında "Simli alətlər" kafedrasına rəhbərlik edən bəstəkar öz fəaliyyətini həm pedaqoji, həm də yaradıcı istiqamətdə davam etdirmişdi. Onlarla tələbələr yetişdirən F.Hüseynovun bu sahədə qazandığı uğurlar geniş miqyasda əks-səda doğururdu. Onun tələbələri həm Türkiyədə, həm də dünya ölkələrində keçirilən beynəlxalq müsabiqələrdə ön sıralarda laureat adını qazanıb. Bundan başqa F.Hüseynov bir çox müsabiqələrin münisiflər heyətinə dəvət edilir, mətbuat səhifələrində onun haqqında mötəbər musiqi xadimlərinin yüksək fikirləri işıqlandırılırdı.

Türkiyədə yaşadığı dövrdə F.Hüseynov musiqinin bir sıra janrlarına müraciət etmişdir. Bu əsərlərin sırasında üç hissəli simfoniya, "Balaca şahzadə" operası (1990), "Zaman üzrə səyahət" simfonik konserti (1991), "Kodayu" operası (1993), Orqan üçün

"Mərasimlər" (1991), Kiçik kantata (1996), Violin və fortepiano üçün sonata (1997), soprano və simli kvartet üçün "Stabat mater" (1998), Kamera orkestri üçün "Fantazia Ladino" (İsrail sifarişilə) (1998-1999), 2 saylı simli kvartet (2000), A.Puşkinin sözlərinə 4 romans (1997) (yapon müğənnisinin sifarişilə), Kapriçcio Quarani (2000), "Kraliça Aba" (2005-2006) kimi maraqlı nümunələr yer alır. Bu siyahıya nəzər saldıqda biz bəstəkarın yaradıcılığında dünya xalqlarının musiqisinə müraciətin başqa nümunələrini də görə bilirik. Buna misal olaraq "Fantazia Ladino" (İsrail), "Kapriçcio Quarani" (Paraqvay) və "Kraliça Aba" (Misir) əsərlərini göstərə bilərik. Adıçəkilən əsərlərdə F.Hüseynovun dünya xalqlarının mədəniyyətinə olan marağı bariz nümayiş olunur. Bununla yanaşı, bəstəkar müraciət etdiyi xalqın mədəniyyətini, folklorunu, tarixini yaxından öyrənməklə, yaratdığı əsərdə bu təfəkkürü musiqinin dili ilə canlandırmağa cəhd göstərmiş və uğurlu nəticələr əldə etmişdir. Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığında belə təcrübələri çox sadalamaq mümkündür. Q.Qarayev, F.Əmirov, S.Hacıbəyov, R.Hacıyev, F.Qarayev, F.Əlizadə və digər bəstəkarlar dünya xalqlarının mədəniyyətinə, ədəbiyyatına, folkloruna müraciət edərək musiqi tarixini dəyərli əsərlərlə zənginləşdirmişlər. Bu əsərlərdə hər bəstəkarın fərqli yanaşma tərzii, təfsir üsulları və bədii təfəkkürü özünü göstərmiş, dünya mədəniyyətinə Azərbaycan bəstəkarının gözü ilə baxmaq imkanı yaratmışdır. F.Hüseynovun əsərlərində biz dünyanın fərqli qütblərində yerləşən xalqların musiqisinə, ədəbiyyatına, mədəni irsinə müraciəti müşahidə edirik. Bir tərəfdə pentatonika əsaslı çin, yapon musiqi intonasionaları, digər tərəfdə Portuqaliyada qəbilə şəklində yaşayan quaranilərin özünəməxsus ritm xüsusiyyətləri ilə zəngin xalq musiqisi, bir tərəfdə də Misir əfsanəsindən ilhamlanan baletin əsrarəngiz musiqi dili Fərhəng Hüseynovun əsərlərində ən maraqlı təfsir üsulları ilə təqdim olunur. Bu əsərlər bəstəkarın yaradıcı təfəkkürünün geniş hüdudlarını, sərhəd tanımayan maraq dairəsini və ən əsası musiqi sənətini bütün bəşərin anladığı bir dil kimi qəbul etdiyini göstərir.

F.Hüseynovun yaradıcılığında qırmızı xətt kimi keçən sülh mövzusu haqqında xüsusi bəhs etmək lazımdır. Bəstəkarın yaradıcılıq simasının püxtələşməsi Azərbaycanın ən mürekkəb, ziddiyyətli və müharibə faciələrindən əziyyət çəkən tarixi mərhələsinə təsadüf etmişdir. Bu zaman ərzində baş verən hadisələr, xalqın başına gələn faciələr bəstəkarın yaradıcılığında da dərin izlər buraxmışdır. F.Hüseynovun sülh mövzusunda əsərləri sırasında soprano, bas, xor və orkestr üçün müharibə əleyhinə Kantata, soprano və simli kvartet üçün "Günəş himni", "Zaman üzrə səyahət" 5 hissəli simfonik konserti, soprano və simli kvartet üçün "Stabat mater" və "Yer üzündə sülhə nail olmalı" oratoriyası yer alır. "Stabat mater" dünya bəstəkarlarının yaradıcılığında aparıcı mövqe tutan mövzulardan biridir. Bu mövzuda xeyli sayda əsərlər yazılmışdır. F.Hüseynovun ilk baxışdan dini mövzuya müraciət etməsi təəssüratı yaranmış olsa da, əslində bəstəkar burada yenə də ümumbəşəri problemə toxunaraq əzab

çəkən Məryəm ananın timsalında müharibədə övladlarını itirən, onun gətirdiyi faciələrin qurbanı olan bütün anaları cəmləşdirir.

Sülh mövzusu öz təcəssümünü tapdığı "Yer üzərində sülhə nail olmalı" doqquz hissəli oratoriyası F.Hüseynovun yaradıcılığının parlaq səhifələrindən birini təşkil edir. Bu əsər 1995 - ci ildə yazılmışdır. Bəstəkar bu oratoriyaya görə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının "Sülh zirvəsi" tituluna layiq görülmüşdür. Oratoriyanın poetik mətni ingilis şairlərinin şeirlərindən, eləcə də müxtəlif dillərdə oxunan sülh dualarından təşkil olunmuşdur. Yazıldığı vaxtdan on il sonra doğma vətəndə, Filarmoniyanın salonunda, o cümlədən Türkiyənin Mersin şəhərində Cumhuriyyət günü münasibətilə Opera və Balet Teatrının səhnəsində səsləndirmiş və böyük rəğbətlə qarşılanmışdır.

Fərhəng Hüseynovun yaradıcılığını səciyyələndirən əsas cəhət bəstəkarın yazdığı əsərlərin bir çoxunun yüksək mükafatlara layiq görülməsi ilə bağlıdır. Onun bəstələdiyi əsərlərin uğur tarixçəsinə nəzər salaq:

- "Zaman üzrə səyahət" 5 hissəli simfonik konserti (1991) - "İpək yolu" Beynəlxalq Musiqi Festivalında II yerə layiq görülmüşdür;
- "Yer üzündə sülhə nail olmalı" oratoriyası (1995) - Birləşmiş Millətlər Təşkilatının "Sülh zirvəsi" xüsusi tituluna layiq görülmüşdür;
- "Stabat Mater" oratoriyası (1998) - Ümumdünya insan hüquqları Deklarasiyasının 50 illiyinə həsr olunmuş Respublika müsabiqəsinin mükafatına layiq görülmüşdür;
- "Kapriçcio Quarani" (2000) - Paraqvayda keçirilən Xose Asunsiyon Floresə həsr olunmuş müsabiqədə 100 əsər içərisindən seçilərək YUNESCO-nun I mükafatına layiq görülmüşdür;
- "Kraliça Aba" baleti - 2005-2006-cı illərdə Türkiyədə keçirilən "Mərmərə balet yarışması"nda qalib gələrək birinci mükafata layiq görülmüşdür.

Belə uğur siyahısı heç də hər bəstəkarə nəşib olmur. F.Hüseynovun gəncliyi onun uğurlu ifaları ilə yaddaşlarda iz buraxmışdısa, bəstəkarlığı və xüsusilə 1990-cı ildən sonra yaranmış əsərləri həm Azərbaycan, həm də dünya musiqi mədəniyyətinə xüsusi nailiyyət tarixçəsi ilə daxil olmuşdur. İlk yapon operasının müəllifi olan F.Hüseynov öz yaradıcılığı ilə ABŞ, İtaliya, Portuqaliya, İsrail, Türkiyə, Paraqvay dinləyicilərinin qəlbini də fəth etmişdir. Onu Azərbaycanla yanaşı, Türkiyə, Yaponiya, Paraqvay ictimaiyyəti öz milli bəstəkarı, musiqi xadimi hesab edir. Ümid edirik ki, bəstəkarın yaradıcılığına həsr etdiyimiz bu kiçik araşdırma musiqişünas tədqiqatçıları bir daha Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin "Fərhəng Hüseynov" adlı səhifəsini yenidən vərəqləməyə sövq edəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Abdullayeva Z. Fərheng Hüseynov - 60. Bakı: Musiqi dünyası, 2009. № 3-4(41), s.118-119.
 2. Azərbaycan musiqi tarixi 5 cildlik. Bakı: Elm, 2020. V cild. 668 s.
 3. Heydərova Ş. Fərheng Hüseynov. Bakı: Şərq-Qərb, 2014. 32 s.
 4. Mustafayeva T.Ə. Azərbaycan bəstəkarlarının müxtəlif janrlarda violonçel üçün yazılan seçilmiş əsərlərin təbliğatçısı Eldar İsgəndərovun ifaçılıq nümunəsində (Əziz ?izli - violonçel və fortepiano üçün "Poema", Fərheng Hüseynov - solo violonçel üçün "Sonata", Fərəngiz Əlizadə- violonçel və simfonik orkestr üçün "Mərsiyə" adlı konsert) <. Bakı: SkyE, 2021. 174 s.
 5. Yusibova N. Ənənəvi Avropa janrının Azərbaycan bəstəkarının yaradıcılığında təcəssümü: Fərheng Hüseynov: Stabat mater. Bakı: Musiqi dünyası, 2021. № 2(87), s.123-126.
 6. Novruzov N. Unudulmaz iki ömrün dastanı. Bakı, Respublika qəzeti, 22 dekabr, 2017. s.7
- Rus dilində:**
1. Алиева Ф.Ш. Японские дни Фарханга Гусейнова. Баку: Ирс, 1999, с.95-98.
 2. Ислам А. Цель творчества - самоотдача, а не шумиха, не успех... Баку, Газета Зеркало, 17 февраль, 2011. с.8

ТВОРЧЕСКИЕ ДОСТИЖЕНИЯ ФАРХАНГА ГУСЕЙНОВА
В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЕ

В представленной статье рассматривается творческий портрет азербайджанского композитора Фарханга Гусейнова. Ф.Гусейнов, свою творческую деятельность начал в 70-е годы 20 века, он занимает одно из значительных и достойных мест в музыкальной культуре Азербайджана. Ф.Гусейнов использовал многие жанры классической музыки - сонаты, концерты, квартеты, симфонии, кантаты, оратории, оперы, балеты, музыка для кино, романсы и т. д. Опера Ф. Гусейнова «Кодаю», написанная на японскую тему, вошла в музыкальную историю Японии, как первая японская опера. Многие произведения композитора удостоены высоких наград на престижных конкурсах и фестивалях. В статье также рассматривается исполнительская и педагогическая деятельность Ф. Гусейнова. Ф. Гусейнов, проживший большую часть жизни в Турции, на протяжении многих лет преподавал здесь секреты скрипичного искусства молодым музыкантам, а также возглавлял кафедру «Струнные инструменты» в консерватории Аданы. Его ученики были награждены дипломами на конкурсах скрипачей, проводимых в Турции и по всему миру. В статье особо выделена тема мира, которая красной линией проходит через все творчество Ф.Гусейнова.

Ключевые слова: Азербайджан, музыкальная культура, Фарханг Гусейнов, композитор, Япония, скрипка.

Creative achievements of Farhang Huseynov in Azerbaijani music culture

The presented article provides an overview of the creative portrait of Azerbaijani composer Farhang Huseynov. Beginning his creativity in the 1970s, F.Huseynov holds a distinctive and worthy place in Azerbaijani musical culture. He had applied many genres of classical music, composing works in the genres of sonata, concerto, quartet, symphony, cantata, oratorio, opera, ballet, film music, romance and more. His opera "Kodayu" is the first piece written on a Japanese theme and has been recognized in Japanese musical history as the first Japanese opera. Many of the composer's works have received prestigious awards at renowned competitions and festivals. The article also highlights F.Huseynov's violin performance and pedagogical activities. Living much of his life in Turkey, Farhang Huseynov taught the secrets of violin art to young musicians for many years and led the "String Instruments" department at the Adana Conservatory. His students have won diplomas in violin competitions held in Turkey and worldwide.

The article particularly emphasizes the theme of peace, which runs like a red thread throughout F.Huseynov's creative works.

Keywords: Azerbaijan, music culture, Farhang Huseynov, composer, Japan, violin.

ПРОДВИЖЕНИЕ АКАДЕМИЧЕСКИХ ИЗДАНИЙ В WEB OF SCIENCE CORE COLLECTION: РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ VS ЭКСПЕРТИЗА

Григорий КОНСОН

Статья посвящена некоторым особенностям подготовки академической периодики к представлению в Web of Science Core Collection на предмет возможной индексации. Представленные автором факты, соображения и рекомендации помогут читателю составить представление об основных принципах формирования эффективной стратегии развития научного журнала.

Для цит.: Консон Г.Р. Продвижение академических изданий в WEB OF SCIENCE CORE COLLECTION: репрезентация vs перспектива // Musiqi Dünyası, 2024, №4. С. 91-99. DOI 10.5281/zenodo.14800492

For cit: Konson, G.R. Promotion of Academic Publications in the WEB OF SCIENCE CORE COLLECTION: Representation vs Perspective // Musiqi Dünyası, 2024, No.4. P. 91-99. DOI 10.5281/zenodo.14800492

ВВЕДЕНИЕ

Что такое базы данных, отчего востребованы?

В настоящее время международными научными базами данных (МНБД), которые неизменно используются в составлении различных рейтингов, влияющих на финансирование научной деятельности в разных странах, неизменно остаются две: американская *Web of Science Core Collection* (WoS CC), владельцем и оператором которой является аналитическая компания *Clarivate* со штаб-квартирой в Филадельфии, и европейская *Scopus*, подконтрольная издательству *Elsevier*, головк которой находится в Амстердаме.

Ученым, университетам, издательствам обе базы данных необходимы для оптимизации поиска научной информации с учетом потенциала ее верификации. Говоря чуть образно, их можно сравнить с сервисом «Яндекс. Такси», включающим категории «эконом», «комфорт», «комфорт+», «бизнес», «премьер», «элайт». Может ли читатель, по аналогии с пассажиром такси, найти машину посредством простого сёрфинга в сети, а значит, как бы на улице? Конечно. Получится ли у него успешно работать с журналом, в качестве которого

убежден, т. е., если сравнивать с такси или машиной, управляемой личным водителем? Безусловно. Однако, если читатель/пассажир обращается к агрегатору — Web of Science (WoS) это или Яндекс, то, во-первых, повышаются возможности выбора, во-вторых, скорость нахождения искомого объекта, и, наконец, в-третьих, пользователь в определенной мере может быть уверен в его качестве, выбранному уровню в целом соответствующем.

Исключения здесь встречаются, однако вероятность успеха при подобном подходекратно возрастает¹.

Ограничения обеих МНБД

· Заточенность рейтингов университетов (и не только) на публичные результаты ежегодного анализа наукометрической картины исследовательского мира, что элиминирует возможности пакетной ретракции [термин наш. — Г.К.] публикаций с нарушениями академической этики;

· более высокое качество WoS в сравнении со Scopus.

Рассмотрим данное явление подробнее.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

Специфика современного исследовательского пространства

Академический мир сегодня представляет существенные возможности как собственно для развития науки, так и для развертывания карьерных треков профильных интересантов. Наряду с добросовестными исследователями здесь действуют акторы разного уровня — отдельные персоны и коллективы, выпускающие т. н. мусорные публикации и хищническую периодику, а также формирующие соответствующие quasi-научные институции и организации (например, диссертационные советы или издательства), в деятельности которых могут усматриваться различные виды нарушения академической этики, в т. ч. такие как:

1. плагиат трех видов: **а)** дословный, **б)** на уровне пересказа, **в)** кража идей;
2. недобросовестное цитирование (пересказ): микроуровень — общая ссылка на текст, который цитируется (пересказывается) в связи с артикулируемыми автором идеями/фактами, мезоуровень — отсутствие артикулируемых автором идей/фактов в том фрагменте текста, на который идет ссылка, макроуровень — отсутствие артикулируемых автором идей/фактов где-либо в тексте, на который (фрагмент которого) идет ссылка;
3. научный подлог / фальсификация: подмена данных / позиционирование неполученных, утаивание части влияющих на результат эффектов и др.;
4. множественная публикация: тиражирование одного и того же текста в разных изданиях;²
5. публикация с загадочным авторством: выпуск одной и той же публикации с добавленным/иным авторством;³
6. неоправданное само- и перекрестное цитирование;

7. приписное соавторство: добавление в число авторов персон, которые **а)** не имели отношения к подготовке текста (микроуровень), **б)** не компетентны в данной отрасли науки (макроуровень);⁴

8. ложное авторство: изначальная подготовка текстов для лиц, которые **а)** могут не иметь к ней отношения (микроуровень), **б)** не компетентны в данной отрасли науки (макроуровень)⁵.

Мотивацией различного рода нарушений нередко становится извлечение существенной материальной выгоды⁶, а стоимость услуг достигает размера едва ли не полугодового среднего заработка профессора столичного вуза (рис. 1):

Методы противодействия явлению в контексте авторского опыта

За время более чем двадцатилетней академической деятельности автор представленной публикации получил следующий опыт работы:

1. в качестве рецензента/редактора/контрибьютора российской и зарубежной академической периодики (журналов Wiley и др.), эксперта/члена грантовых заявок, члена оценочных комиссий представлений на стипендии / премии федеральных и региональных органов исполнительной власти, автора отзывов / куратора дипломных проектов / диссертаций, сборников трудов/статей/материалов и др.;
2. создателя в МФТИ электива для аспирантов всех Физтех-школ / базового для магистрантов Физтех-школы физики и исследований им. Ландау⁸, который в течение 4 лет реализуется на Физтехе автором, будучи сформирован по результатам преподавания им близких дисциплин в других организациях;
3. пятилетнем участии в деятельности локальной (российской) экспертной команды по оценке

¹ Подробнее см.: [Консон Г.Р. / Ерофеев С.В. 2022, URL].

² Допускаемые исключения: рецензии на какой-либо научный проект; публикация на другом языке в целях расширения читательской аудитории со ссылкой на раннюю.

³ Разновидность множественной публикации, только в ухудшенной версии с точки зрения академической этики.

⁴ Подробнее о нарушениях академической этики и предполагаемых их акторах см.: [Диссернет, URL]; [List 2024, URL], [Каталог, URL], а также др.

⁵ Данный пункт экстраполируем и на следующий «этаж» — академических рейдеров, целью которых является захват (присвоение) добросовестной академической периодики, а также аналогичных изданий иного профиля.

⁶ Публикации сотрудников университетов в индексируемой периодике нередко поощряются денежными премиями (см., например, [Новая система, URL]), а также обеспечивают значимую долю в грантовой отчетности (вместе с тем политика здесь претерпевает изменения — см., например: [Позиция 2022, URL]; [Публикаций 2023, URL]) и влияют на возможность успешного прохождения конкурса на занятие открываемых академических позиций.

⁷ Приведен соответствующий раздел сайта одного из членов рынка подобного рода услуг: [Международный, URL].

⁸ См.: https://new.mipt.ru/upload/%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5/2024-2025/%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%BD_%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%BA%201.docx (27.01.2025).

Стоимость публикации Scopus, Web of Science, BAK России : Цены : Международный издатель

1627 · Входящие · A History of Music · Music in Eighteenth · КОНОСОН - Страны · The Younger Brue · bimberg.pdf · Reverso Co

Стоимость услуг публикации научной статьи

в Scopus, Web of Science, BAK России, EI, Pubmed, Medline и других базах

Гарантия публикации 100%, гарантия индексации 100%.

Если возникает «не стандартная» ситуация, мы, за свой счет (без доплат), публикуем статью в другом журнале и индексируем.

Стоимость публикации одной статьи в журнале Scopus / WoS по персональному заказу

База	Срок, месяцев	Цена Под ключ = доработка + перевод + публикация	Цена только за публикацию статьи	Цена только за написание или доработку статьи	Цена только за перевод статьи
Scopus Q4	12	2700\$ / 270000 руб.	1560\$ / 156000 руб.	840\$ / 84000 руб.	300\$ / 30000 руб.
Scopus Q3	12	3180\$ / 318000 руб.	1800\$ / 180000 руб.	1080\$ / 108000 руб.	300\$ / 30000 руб.
Scopus Q2-Q1 или WoS IF<1	12	4800\$ / 480000 руб.	2400\$ / 240000 руб.	1800\$ / 180000 руб.	600\$ / 60000 руб.
Scopus Q2-Q1 или WoS IF<1	18	4440\$ / 444000 руб.	2040\$ / 204000 руб.	1800\$ / 180000 руб.	600\$ / 60000 руб.
Scopus Q1 или WoS IF>1	18	7200\$ / 720000 руб.	4200\$ / 420000 руб.	2400\$ / 240000 руб.	600\$ / 60000 руб.
	0	0\$ / 0 руб.	0\$ / 0 руб.	0\$ / 0 руб.	0\$ / 0 руб.
BAK RSCI	14	4200\$ / 420000 руб.	2400\$ / 240000 руб.	1800\$ / 180000 руб.	0\$ / 0 руб.
BAK K1	12	2900\$ / 290000 руб.	1900\$ / 190000 руб.	1000\$ / 100000 руб.	0\$ / 0 руб.
BAK K2	10	2400\$ / 240000 руб.	1600\$ / 160000 руб.	800\$ / 80000 руб.	0\$ / 0 руб.
BAK K3	10	2000\$ / 200000 руб.	1400\$ / 140000 руб.	600\$ / 60000 руб.	0\$ / 0 руб.
BAK без категории	7	1000\$ / 100000 руб.	700\$ / 70000 руб.	300\$ / 30000 руб.	0\$ / 0 руб.

* в одной статье рекомендуется не больше 5 соавторов;

** в некоторых журналах в одной статье допускается не больше 7 соавторов.

Скидки на опт:

10% скидка от 10 заказов.

*** Предлагаемые нами журналы с рейтингом Q1 и Q2 печатают не более 4 статей российских ученых в одном выпуске. Предлагаемые журналы Q1 и Q2 являются эксклюзивными и не работают с посредниками. Предлагаемые журналы Q1 и Q2 не являются «хищными» или «мусорными» и не станут такими.

**** Оплата осуществляется в российских рублях, долларах США, тенге, других валютах по курсу на день оплаты.

***** Оптовый заказ – это одновременная подача 10 и более статей.

***** Скидки для университетов при повторных заказах от 30 статей – индивидуальные скидки на Q1-Q2 от 200 до 500 \$ на каждую статью.

+7.968.960.93.04 | +7.966.110.53.70 | article(a)123mi.ru | Заказать публикацию | Написать письмо | WhatsApp | Viber

© 2016-2025 Международный Издатель, All Rights Reserved

Рис. 1. Расценки на обеспечение публикаций «под ключ» в узнаваемой академической периодике⁷

научных журналов, претендующих на индексацию в Scopus, в фокусе координации перспектив развития российской академической периодики;

4. пять лет взаимодействия с офисом Clarivate (напомним, владельцем и оператором WoS) по России и СНГ: экспертиза, организация академических проектов; концепт совершенствования института исключения хищнических журналов из индексации (на основе данных, предоставленных вольным сетевым сообществом «Диссернет», а также собственных изысканий);

5. аналогичная работа с менеджментом Elsevier по совершенствованию контента Scopus.

Описанные выше навыки позволили сформировать представление о возможностях диминуирования мотивации нарушений академической этики.

Так, частично успешным способом борьбы с подобного рода деяниями является ретракция (отзыв текста из журнала, где первый был

опубликован) статей с выявленными нарушениями академической этики. Однако, вследствие поощрения публикаций по факту их выхода или/и индексации, данный подход мог бы быть усовершенствован.

Весьма эффективным путем высветления академического пространства может стать отмеченная выше пакетная ретракция подобного рода релизов, т. е. если бы даже, вопреки старту индексации таковых МНБД, последние, в случае как собственного мониторинга ситуации, так и по результатам проверки поступающих обращений членов международного академического сообщества отменяли бы индексацию метаданных таких статей/изданий. Вместе с тем подобного рода действия существенно затрудняются тем, что, как отчасти было отмечено выше, рейтинги различных научно-образовательных кластеров ежегодно финализируются, влияя в т. ч. и прежде всего на объемы финансирования, которые, как минимум,

отчасти устанавливаются по достижении формализованно-целевых результатов в области публикационной активности⁹.

В практике взаимодействия автора настоящей работы с МНБД было достигнуто компромиссное решение, заключавшееся в неиндексации в наступившем году статей, планировавшихся к таковой ранее, а также исключение выпусков журналов из индексации, если к этому времени были получены и подтверждены сведения о нарушении академической этики авторами / редакцией. Однако пакетная ретракция, т. е. исключение всего архива объектов, где были допущены системные нарушения академической этики, до сих пор, насколько нам известно, не предпринималась.

Отметим в этой связи, что WoS в целом осуществляет более строгий экспертный контроль за качеством индексируемых изданий, нежели Scopus. Это, думается, обеспечивается следующими обстоятельствами:

1. WoS не делегирует аналитические полномочия на места: экспертиза проводится командой, локализованной в связи с офисом компании. Возможность установления какой-либо коммуникации с интересантами на местах, благодаря этому, элиминируется.

2. Критерии отбора в аналитическую команду WoS — опыт работы, специализация, академический бэкграунд, как и пожизненные ограничения, которыми лимитируется деятельность ее членов в части извлечения материальной выгоды по данному направлению где-либо еще и, наконец, конкурентоспособная финансовая основа работы, гарантирующая покрытие базовых и не-только потребностей, отличаются от модели Scopus, где решение о привлечении к деятельности экспертной команды нередко декритериализованно¹⁰, каких-либо ограничений на коммерческие взаимодействия ее членов с кем-либо особо не выставляется, а работа — низкооплачиваема¹¹.

3. В отличие от Elsevier, Clarivate является не издателем, а, как было отмечено выше, публичной аналитической компанией, существующей по модели продажи доступа к созданным ею сервисам. Поэтому искушения продвигать «свои» журналы у такого игрока, в отличие от институции, во многом существующей на продаже непосред-

венно публикационного контента, не возникает, — ввиду отсутствия таковых. Данное обстоятельство фактически исключает подобный конфликт интересов между оператором и платформой — Clarivate и WoS; в отношениях Elsevier и Scopus подобное явление место иметь потенциально может.

4. Clarivate, нацеливаясь на перманентное совершенствование WoS, придерживается бесплатной модели обучающих тренингов на площадках вузов, библиотек, журналов и т. д. Elsevier, развивая Scopus, формально тоже не фокусируется на каких-либо здесь «подрботках», однако локальные экспертные органы имеют свободу в принятии решений об оптимизации финансовой модели обеспечения деятельности, поэтому, обладая возможностью действия через какие-либо иные структуры, могут выполнять роль аффилиантов. (В подобных случаях возникает риск, говоря чуть образно, своеобразной дубликации услуг, что не было бы востребовано при иных обстоятельствах.)

5. Clarivate отличает прагматизм в работе и т. н. «Fair play», т. е. честная игра строго в рамках научного поля: геополитические факторы могут повлиять на решение, например, работать с каким-либо государством, но не на собственно выстраивание академическо-правового взаимодействия с авторами и редакторами. Elsevier в этом смысле сложно назвать добросовестным игроком, вследствие чего не только деструктивируется сама по себе исследовательская работа, но и ее акторы¹².

6. Кроме того, отдельные журналы Elsevier «проявили себя» и в отказе принятия к рассмотрению по надуманным основаниям статей российских ученых, однако это, скорее, укладывается в русло одного из общих негативных трендов последних лет¹³.

Итог: попасть в WoS сложнее, а издания, в ней индексируемые, изначально обладают несколько большим потенциалом доверия, чем (только) Scopus'овские¹⁴.

Требования МНБД к современной академической периодике

Главное правило — востребованность журнала (сборника трудов, монографии), что проверяется через публичный показатель — цитируемость и полузакрытый — просматриваемость (метаданных)

⁹ Данное явление можно в некоторой степени сравнить с работой рейтинговых агентств, специализирующихся на оценке качества финансовых активов и инструментов, как это показано в художественном фильме «Игра на понижение» (*The big short*) (2015, реж. Адам Маккей). URL фильма: <https://yandex.ru/video/preview/641428753400560192> (27.01.2025).

¹⁰ Подробнее о явлении декритериализации в экспертизе см.: [Консон 2022;7(1 Suppl):S34–S39]. <https://doi.org/10.24069/SEP-22-32>

¹¹ Так, в качестве меры поощрения эксперта за оценку какого-либо журнала Elsevier, например, открывала ему на месяц (!) полный доступ к Scopus.

¹² См.: [Недюк, Коршунов, Гриценко, 2024]; [Минобрнауки 2024, URL].

¹³ См.: [Арабей 2022].

¹⁴ Неслучайно поэтому, что Российская академия наук, развивая в диалоге с Научной электронной библиотекой Russian Science Citation Index, делала это именно на базе WoS. См. об этом: [Интервью Г.Р. Консона с А.Р. Хохловым 2020, с. 85].

или/и скачиваемость (метаданных и основных текстов). В мире растущего количества единиц информации vs. ускорение ее восприятия наиболее значимым ресурсом является время. Соответственно, читатель, который обращается к какому-либо тексту, должен быть уверен, что автор представил действительно ценные сведения на основе новых данных/подхода, т. е. *уникализировал исследование*.

Здесь необходим соответствующий тип мышления, в ареал которого входит критический обзор литературы по избранной теме за последние 3–5 лет, выявление в сложившейся панораме идей, мнений, предположений и разработок типовых тенденций, т. е. проблематизация объекта анализа, на основе чего — выдвижение собственной гипотезы и ее доказательство как оригинальной концепции, имеющей право на существование¹⁵.

В ином случае качество контента девальвируется, следствием чего становятся многочисленные примеры представления в печатном виде некоторых суждений или/и фактов, особой исследовательской перспективы не имеющих [Консон 2022, 7, с. 29–33].

На восприятие читателем контента влияют и другие обстоятельства, теперь уже в области организации журналом собственной репрезентации. Попробуем перечислить их в виде ЦУ:

1. Необходима репрезентативность, а не простое представление специальностей согласно перечню Высшей аттестационной комиссии Министерства науки и высшего образования Российской Федерации: в чем уникальность журнала, если сравнивать с аналогичной периодикой, как российской, так и зарубежной? Если таковой нет, для МНБД (международных научных баз данных) он не станет интересен.

2. Более того, для журналов, имеющих таргет в виде МНБД, возможно не рекомендовать проходить через экспертизу ВАК: во-первых, в случае индексации в МНБД при предварительном непредставлении прохождения через ВАК таковая приравнивает журналы, индексируемые в МНБД, к журналам, в которых рекомендуется публикация результатов исследований, планируемых к защите в виде диссертаций на соискание ученой степени диссертации доктора наук, на соискание ученой степени кандидатов наук¹⁶; во-вторых, собственно экспертиза ВАК не всегда может соответствовать требованиям, предъявляемым МНБД, но прохождение экспертизы МНБД, как было отмечено выше, элиминирует необходимость проведения экспертизы ВАК, существенно экономя усилия редакцион-

ного коллектива в контексте повышения эффективности развития издания.

3. Тематические рубрики должны детализировать заявленную уникализацию. Если этого не наблюдается, таковая на данном этапе рассмотрения остается не подтвержденной.

4. На сайте необходима точность в орфографии и пунктуации, в т. ч. на уровне пробелов и т. п.: нередко за этим не следят.

5. ФИО должны идти вперед. Аффiliation и должности интересуют, как минимум, во вторую очередь: сначала всегда персона, т. е. ответ, используя определение А.Ф. Лосева, на вопрос о его чтойности, а затем — статус = спецификация. (Таким образом, человек всегда в виде подлежащего: сравним с категорическим императивом И. Канта.)

6. Английский не может является калькой с русского: подлежит академизации в оптике носителя.

7. Информация о персонах в редакционной коллегии и редакционном совете должна выводиться на персональные страницы каждой из них, причем в русск. — на русск., в англ. — на англ.

8. Каждый член редколлегии, редсовета, как, разумеется, и авторы, должны обладать кликабельными (это уже в макете журнала) ORCID'ами и ResearcherID. (Соответствующие разделы идентификаторов заполняются в том числе и прежде всего информацией о публикациях.)

9. Из менеджмента журнала, говоря образно, необходимо исключить всех без исключения свадебных генералов (тавтология намеренна), тем более, не имеющих академического веса (проверяется по цитируемости в WoS и Scopus).

10. Вместо этого, если необходимо, создается Попечительский совет: и формально это является повышением статуса в связи с дальнейшим успешным развитием журнала.

11. В редсовете необходимы высокочитируемые российские и зарубежные ученые, которые публиковали бы хотя бы по 1 статье в 2 года и подготавливали рецензии на 1–2 рукописи, поданные в журнал, ежегодно.

12. Требуются и аналогичные авторы.

13. В редсовете, как и среди авторов, не должны фигурировать персоны, подвергшиеся обоснованной критике профессиональных сообществ, специализирующихся на мониторинге нарушений академической этики.

14. Необходимо проявлять высокую степень осмотрительности при ссылках на подобные публикации.

¹⁵ Подробнее см.: [Консон, Ерофеев, 2022, URL].

¹⁶ Таблица — Приравнивание научных журналов, входящих в наукометрические базы данных, к журналам Перечня ВАК с распределением по категориям, URL: <https://vak.minobrnauki.gov.ru/uploader/loader?type=19&name=92685697002&f=21727> (27.01.2025).

15. Использование изданий, исключенных из РИНЦа, вряд ли может быть оправдано.

16. Квалитативизированные списки литературы предполагают отказ от учебных изданий, словарей, энциклопедий (за исключением отдельных случаев — *The Grove Dictionary of Music and Musicians*, *The New Grove Dictionary of Opera* и некоторых других), сборников конференций, не индексируемых в WoS и Scopus, как и от диссертаций (кроме тех, что хранятся в открытых репозиториях узнаваемых университетов¹⁷, а также агрегированных ProQuest).

17. Использованию подлежат узнаваемые в международном пространстве журналы, монографии и сборники материалов конференций или/и научных трудов/статей.

18. Минимальное количество иноязычных источников (помимо серии на родном языке): пять за последние 3–5 лет в каждой статье.

19. Здесь принципиально, чтоб на все, фигурирующие в списках литературы, были сделаны ссылки (дословные или в пересказе) в основном тексте, т. е. хотя бы по одной. (И, разумеется, наоборот.)

20. Недопустим волонтаризм в рецензионной политике. Должна быть четко прописанная процедура передачи на дополнительное рецензирование с фокусом на ее критериальности. (Без каких бы то ни было «по решению», пусть и главного редактора.)

21. Отсутствие понятных крендений (включая документы и соответствующие функции на сайте) могут привести к правовой ответственности различного уровня. Отнесем сюда и иногда выписываемые «прочие условия» — пункт, посредством артикулирования размытости содержания которого возможно в судебном порядке оспорить едва ли не любое решение.

22. Публично-правовая часть должна быть проработана со специалистом, имеющим формализованные компетенции. Отдельно в этой связи обратим внимание на ограничения ответственности в рамках публичной оферты со ссылкой на регламентирующие документы соответствующих министерств, ведомств и служб¹⁸.

23. То же касается вопросов оплаты публикации (если журнал финансируется за счет авторов): необходима четкая регламентация пункта. Принципиально то, чтобы факт взимания платы на возможность принятия статьи к публикации не влиял.

24. Требуется эффективно функционирующая опознавательная система «свой — чужой» [применительно к научному тексту дефиниция наша. — Г.К]. Ситуация, когда существенные фрагменты неавторского текста идут без ссылок, приемлемой не является.

25. Заботясь о читателе, лучше материалы структурировать, например, в виде IMRAD, либо следующим образом: Введение, основная часть (с разделами), Заключение. В большинстве случаев необходимо прописать дизайн исследования (наподобие того, как это делается в диссертации).

26. Большое количество материалов в выпуске нежелательно: снижается репрезентативность каждого номера, к тому же, в негативную сторону сказываясь на подсчете цитируемости. Здесь, говоря чуть образно, можно было бы сравнить с приемами пищи: лучше меньше, но чаще и качественнее.

27. Оглавление в макете должно быть кликабельным, как и все сетевые ссылки в тексте.

28. Издание подлежит качественной визуализации: схемы, картинки, таблицы, диаграммы и т. п. в хорошем разрешении. На все подобные материалы — ссылки или/и подчеркивание самостоятельного здесь вклада автора/ов.

29. Роль линков переоценить трудно. Вместе с тем необходима их верификация с точки зрения выверенности доступной информации и соблюдения действующего законодательства.

30. Иноязычные метаданные идут сразу после русскоязычных.

31. Хотя бы четверть журнала (самые яркие статьи) должна быть представлена, например, на английском, испанском, китайском, арабском, фарси (включая билингвальную версию, а также публикации на трех и более языках).

32. Репрезентацию проведенных экспериментов, предлагаемой фактологии и формулируемых идей необходимо встраивать в общемировой исследовательский контекст, в том числе с учетом известных статистических данных.

33. Особого внимания требуют аннотации: именно они размещаются в МНБД. Идеал: емкий, интригующе-академичный текст (без дублирования основного повествования) объемом 150-250 слов.

34. Справочно-ссылочная система: комфортнее всего APA 6 или 7, причем в кликабельной версии: значительно повышает операбельность текста для читателя и удобство его подготовки автором.

35. В целом, если журнал нацелен на МНБД, необходимо артикулировать развертывание проблемных трендов, предлагая читателю своеобразное моделирование знания. Тогда издание будет востребовано.

36. Именно на соответствие данного требования рукописи в контексте ее уникализации необходимо, наряду с фокусом на иных параметрах, обратить внимание рецензентов.

37. Идеальная форма рецензирования — двойное слепое: рецензенты не знают, кто автор, а

¹⁷ Как правило, имеются в виду топ-500 QS, THE и ARWU.

¹⁸ В качестве примера см. раздел «Архив» («Archive») сайта журнала «Наука телевидения»: [Наука телевидения, URL]; [Art and Science of Television, URL].

он не знает данных авторов отзывов. (В случае расхождения мнений рукопись отдается на оценку еще одному-двум исследователям.)

38. Оптимальное время экспертизы: 2–4 недели.

39. В большинстве случаев необходимо предусмотреть возможность повторного (или более) рассмотрения рецензентами рукописи. Для повышения мотивации партнеров: а) редактор

должен быть готов ответить согласием на встречное предложение о рецензировании (другой рукописи, представляемой в какое-либо другое издание), б) необходимо предложить автору отзыва разместить как о члене экспертного пула издания сведения с фотографией и ссылкой на сайте журнала с возможностью впоследствии войти в органы его управления.

Ссылки на сайты и утилиты, использование которых помогает в работе автора, редактора и издателя

Далее приведен собранный автором данной статьи перечень ресурсов, использование которых в значительной степени оптимизирует работу над подготовкой научного проекта фактически любого профиля.

1. BASE (Bielefeld Academic Search Engine): Basic Search (<https://base-search.net/>).
2. Bioline International (<https://bioline.org.br/>).
3. EBSCO Information Services (<https://www.ebsco.com/>).
4. RefSeek — Academic Search Engine (<https://www.refseek.com/>).
5. WorldCat.org: The World's Largest Library Catalog (<https://worldcat.org/>).
6. Антиплагиат (<https://antiplagiat.ru/>).
7. Online Plagiarism Checker (<https://plagiarismcheck.org/>).
8. Plagiarism Checker | 100% Free and Accurate (<https://www.duplichecker.com/>).
9. VroniPlug (<https://vroniplug.de/>).
10. Citation Machine (<https://www.citationmachine.net/>).
11. Выплата вознаграждений за публикации статей [МФТИ] (<https://mipt.ru/science/publication/programmy-2024-goda>).
12. Издательский дом МГУ [.] Журналы (<http://msupublishing.ru/>).
13. ИСТИНА — Интеллектуальная система тематического исследования наукометрических данных (<https://istina.msu.ru/>).
14. Clarivate (<https://clarivate.com/>).
15. Master Journal List (<https://mjl.clarivate.com/>).
16. Elsevier (<https://www.elsevier.com/>).
17. Scopus (<https://www.scopus.com/home.uri>).
18. Scimago Journal & Country Rank (<https://www.scimagojr.com/>).
19. HathiTrust Digital Library (<https://www.hathitrust.org/>).
20. Unpaywall (<https://unpaywall.org/>).
21. Open Access Button (<https://openaccessbutton.org/>).
22. Oxford Academic Journals (<https://academic.oup.com/journals>).
23. Cambridge Core (<https://www.cambridge.org/core/>).
24. Nature (<https://www.nature.com/>).
25. Science (<https://www.sciencemag.org/>).
26. PLOS (<https://plos.org/>).
27. SAGE Journals: Your gateway to world-class research journals (<https://www.sagepub.com/>).
28. JSTOR Home (<https://www.jstor.org/>).
29. Ulrichsweb (<https://ulrichsweb.serialssolutions.com/login>).
30. TEI (<https://tei-c.org/>).
31. Academia.edu (<https://www.academia.edu/>).
32. ResearchGate (<https://www.researchgate.net/>).
33. Semantic Scholar (<https://www.semanticscholar.org/>).
40. Google Scholar (<https://scholar.google.ru/>).
41. Google Books (<https://books.google.ru/>).
34. Frontiers (<https://www.frontiersin.org/>).
42. arXiv (<https://arxiv.org/>).
35. Internet Archive (<https://archive.org/>).
36. ProQuest (<https://www.proquest.com/>).
37. ERIC — Education Resources Information Center (eric.ed.gov).
38. Российская государственная библиотека (<https://www.rsl.ru/>).
43. Library of Congress (<https://www.loc.gov/>).
44. КиберЛенинка (<https://cyberleninka.ru/>).
39. Web of Science Researcher Profiles (<https://clarivate.com/academia-government/scientific-and-academic-research/research-discovery-and-referencing/web-of-science/wos-researcher-profiles/>).

45. ORCID (<https://orcid.org/>).
46. Springer (<https://link.springer.com/>).
40. Wiley Online Library (<https://onlinelibrary.wiley.com/>).
41. Taylor & Francis (<https://taylorandfrancis.com/>).
47. QS World University Rankings 2025 (<https://www.topuniversities.com/university-rankings>).
42. THE [.] Times Higher Education (<https://www.timeshighereducation.com/>).
48. Shanghai Ranking (<https://www.shanghairanking.com/>).
49. East View (<https://www.eastview.com/>).
50. Arzamas (<https://arzamas.academy/>).
51. ПостНаука (<https://postnauka.org/>).
52. Всенаука (<https://vsenauka.ru/>).

Заклучение

В рамках данной статьи была сделана попытка осветить некоторые особенности подготовки академической периодики к представлению в *Web of Science Core Collection* на предмет возможной индексации. Данная тема, разумеется, масштабнее возможностей отдельной публикации. Так, за кадром остался круг проблем содержательной работы главы журнала с авторами, рецензентами, редакторами и издателями, как и ряд вопросов

институализации критериализированной экспертизы в фокусе прогностического подхода к выстраиванию деятельности успешного академического издания. Тем не менее, думается, представленные автором факты, соображения и рекомендации помогут читателю составить емкое представление об основных принципах формирования эффективной стратегии интересующего явления.

ЛИТЕРАТУРА

- Арабей М. (2022). Российскому ученому отказали в публикации статьи из-за Украины, URL: <https://ura.news/news/1052535870> (27.01.2025)
- Диссернет: вольное сетевое сообщество, URL: <https://dissernet.org/> (26.01.2025)
- Интервью Г.Р. Консона с А.Р. Хохловым. Российская академия наук в контексте современного международного академического пространства // Искусствоведение в контексте других наук в современном мире: Параллели и взаимодействия: сборник трудов Международной научной конференции, 21–26 апреля 2019 года [Текст, нот., илл.] / Российская государственная библиотека; ред.-сост. Г.Р. Консон. Москва: Информационно-издательский дом «Филинь», 2020. С. 80—88.
- Каталог [исключенных из РИНЦ] книг, URL: <https://www.elibrary.ru/books.asp> (26.01.2025).
- [Консон Г.Р. / Ерофеев С.В.] Ненаучное интервью с научным редактором журнала «Наука телевидения» (2022), URL: <https://gitr.ru/news/nenauchnoe-intervyu-s-nauchnym-redaktorom-zhurnala-nauka-televideniya/#> (26.01.2025).
- Консон Г.Р. Негативные типы авторов и их рукописей, поступающих в современную российскую академическую периодическую социально-гуманитарного профиля. Научный редактор и издатель. 2022;7(1 Suppl):S29–S33. <https://doi.org/10.24069/SEP-22-31>.
- Консон Г.Р. Экспертная оценка научных проектов: типизированные примеры декритериализации. Научный редактор и издатель. 2022;7(1 Suppl):S34–S39. <https://doi.org/10.24069/SEP-22-32>
- Международный издатель, URL: <https://123mi.ru/prices.php> (26.01.2025).
- Минобрнауки РФ посоветовало ученым проверять соглашения с зарубежными издательствами (2024) // Интерфакс, URL: <https://www.interfax.ru/russia/976317> (27.01.2025).
- Наука телевидения, URL: <https://tv-science.online/> (27.01.2024),
- Недюк М., Коршунов А., Гриценко Д. (2024). Писать в стоп: ученым из РФ рекомендовали не публиковаться в журналах Elsevier // Известия, URL: <https://iz.ru/1741556/mariia-nediuk-andrei-korshunov-denis-gritsenko/pisat-v-stop-uchenym-iz-rf-rekomendovali-ne-publikovatsia-v-zhurnalakh-elsevier> (27.01.2025).
- Новая система академических надбавок, URL: <https://www.hse.ru/science/scifund/an/> (26.01.2025)
- Позиция экспертных советов РНФ по вопросу учета публикаций (2022), URL: <https://www.rscf.ru/news/found/pozitsiya-ekspertnykh-sovetov-rnf-po-voprosu-ucheta-publikatsiy/> (26.01.2025),
- Приравнивание научных журналов, входящих в наукометрические базы данных, к журналам Перечня ВАК с распределением по категориям, URL: <https://vak.minobrnauki.gov.ru/uploader/loader?type=19&name=92685697002&f=21727> (27.01.2025).
- Публикаций у грантополучателей РНФ не стало меньше // Коммерсант (2023), URL: <https://www.kommersant.ru/doc/5928659> (26.01.2025).
- The Art and Science of Television. URL: <https://tv-science.online/en/> (27.01.2024).
- Beall's List of Potential Predatory Journals and Publishers (2024), URL: <https://beallslist.net/> (26.01.2025),

This article examines specific aspects of preparing academic periodicals for submission to the Web of Science Core Collection for potential indexing.

The author's observations, recommendations, and supporting evidence will enable the reader to develop a comprehensive understanding of the key principles underlying a successful submission strategy.

Консон Григорий Рафаэлевич,
доктор искусствоведения, доктор культурологии,
Московский физико-технический институт (национальный исследовательский университет),
AuthorID: 536175
konson.gr@mipt.ru

Konson Grigory R.
Doctor of Science in Art History, Doctor of Science in Cultural Studies,
MIPT University,
Author ID: 536175
konson.gr@mipt.ru

❧

Dünyasını dəyişənlərin xatirəsinə

MUSIQIŞÜNAS-ALİM SÜRƏYYA AĞAYEVA

**SÜRƏYYA
XOSROV QIZI
AĞAYEVA**

Azərbaycan mədəniyyətinə və musiqişünaslıq elminə ağır itki üz verib. Tanınmış musiqişünas-alim, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının üzvü, Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq namizədi, professor Sürəyya Ağayeva 2024-cü il oktyabrın 18-də ömrünün 78-ci ilində vəfat edib.

Sürəyya Xosrov qızı Ağayeva 29 aprel 1947-ci ildə Bakıda anadan olub. Ü.Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriya-sının (indiki BMA) bitirib. 1979-cu ildə Moskvada ilk dəfə Orta əsrlər yazılı mənbələri - əlyazmaların araşdırılması nəticəsində "Əbdülqadir Marağayi və onun musiqi-nəzəri irsi (XIV-XV əsrlər)" mövzusunda dissertasiya işini müdafiə edərək sənətsünaslıq üzrə elmlər namizədi (fəlsəfə doktoru) alimlik dərəcəsi alıb.

Azərbaycan musiqişünaslıq elminin formalaşması və inkişafına dəyərli töhfələr verən alim Orta əsrlər musiqi sənətimizin, o cümlədən muğamın tədqiqatçısı kimi mövzuya dair çoxsaylı elmi əsərlərin müəllifidir. Görkəmli musiqişünasın muğam sənəti, etnomusiqişünaslıq elmi üzrə əsərləri azərbaycan, rus, türk, fars, ingilis dillərində çap olunub. Belə ki, Əbdülqadir Marağayi (Bakı: "İşıq", 1983. rus dilində), "Ruhpərvər"- XVII. yüzillik musiqi teoris (Ankara, 2008, türk-ingilis dillərində) kitablarının, "Çaqanə və kamança: tarix və müasir dövr", «Азербайджанский мугам», «Трактаты А.Марагаи «Джаме аль-альхан» и «Favaid-i aşara», «О взаимосвязи традиционного музыкального жанра Азербайджана - мугам и поэзии», «О классификации звука и

вокальном исполнительстве в трактатах Абдугадир Марагаи», "Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin incisi - muğam", "Müasir orqanologiyanın problemlərinin işıqlandırılmasında orta əsr musiqi risalələrin müqayisəli təhlilinin əhəmiyyəti" və s.

Sürəyya Ağayeva 1978-ci ildən Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının üzvü olub. İttifaqda elmi məqalələr ilə yanaşı Bəstəkarlar İttifaqının sədri Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə ilə birgə «Энциклопедия азербайджанского мугама» ("Azərbaycan Muğam Ensiklopediyası") nəşrinin həm müəllifi, həm də tərtibatçısı olmuşdur. Bu nəcib tərtibatda nəşr olunan ensiklopediya musiqişünas-alimlər üçün böyük mənbədir.

Müxtəlif beynəlxalq, respublika elmi konfranslarında iştirak edən, Azərbaycan musiqişünaslıq elminin dünyada tanınmasında mühüm xidmətləri olan musiqişünas-alim UNESCO "Ənənəvi musiqi üzrə Beynəlxalq Şura"-nın üzvü, Society for Ethnomusicology (SEM) - "Etnomusiqişünaslar cəmiyyəti"-nin üzvü, Central Eurasian Studies Society (CESS) - "Mərkəzi Avrasiya Araşdırmaları cəmiyyəti"-nin üzvü, AMEA-nın Memarlıq və İncəsənət İnstitutunun "Musiqi tarixi və nəzəriyyəsi" şöbəsinin aparıcı elmi işçisi kimi çalışaraq muğam sənətinə misilsiz xidmət etmişdir.

Musiqi mədəniyyətindəki xidmətlərinə görə "Azərbaycanın Əməkdar incəsənət xadimi" fəxri adına layiq görülən musiqişünas, TÜRKSOY-un "Türk dünyası mədəniyyətinin və incəsənətinin inkişafında xidmətlərinə görə" medalı ilə də təltif olunmuşdur.

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri professor Firəngiz Əlizadə başda olmaqla İttifaqın idarə heyəti və üzvləri adından Sürəyya xanıma Tanrıdan rəhmət diləyir, ailəsinə dərin hüznə başsağlığı veririk.

Allah rəhmət eləsin!

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı

YAŞAR İMANOVUN RUHUNA EHTİRAMLA

Azərbaycan musiqi ictimaiyyətinə ağır itki üz verib. Tanınmış musiqiçisi, Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının professoru, Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti, Abxaziya Muxtar Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi, Azərbaycan, Gürcüstan və Abxaziya Bəstəkarlar İttifaqının üzvü, Prezident təqaüddçüsü Yaşar İmanov 2024-cü il oktyabrın 26-da, ömrünün 91-ci ilində vəfat edib.

Yaşar Əbdülxaliq oğlu İmanov 21 mart 1933-cü il Bakıda anadan olub. 1954-cü ildə A. Zeynallı adına Musiqi Texnikumunun truba sinfini bitirib. Elə həmin ildə P.İ.Çaykovski adına Moskva Dövlət Konservatoriyasının dirijorluq kafedrasına daxil olub və 1958-ci ildə Konservatoriyanı hərbi dirijor ixtisası üzrə bitirib.

Təyinatla Gürcüstanın Suximi şəhərində (Abxaziya MR) pedaqoji fəaliyyətə başlayıb. Dövlət Simfonik Orkestrində bədii rəhbər və baş dirijor vəzifəsində, eyni vaxtda Suxumi Musiqi Texnikumunda xor dirijorluq şöbəsinin müdiri vəzifəsində işləyib. Suxumi Opera və Balet Teatrında opera tamaşaları qoyub.

Yaşar İmanov uzun illərdir yorulmadan uğurla sənət yollarında addımlayıb Azərbaycana qayıtdıqdan sonra 1994-1998-ci illərdə Q.Qarayev adına Azərbaycan Dövlət Kamera Orkestrinin, 1988-ci ildən Azərbaycan Radio və Televiziyasının Niyazi adına Simfonik orkestrinin bədii rəhbəri və baş dirijoru olub.

Onun bəstəkar kimi də zəngin yaradıcılığı var. Abxaz folkloru əsasında "Hilal gecəsi" adlı opera yazıb. Bundan əlavə, o, 2 simfoniya, 2 simfonik poema, violin və simfonik orkestr üçün Konset, fortepiano və simfonik orkestr üçün "Konsert-Ballada" və s. əsərlər ərsəyə gətirib.

Azərbaycan və Gürcüstan Bəstəkarlar İttifaqının üzvü olmuş Yaşar İmanov musiqi ilə dolğun ömür yaşayıb. Həmçinin, Ü.Hacıbəyli adına BMA-nın "Solo oxuma və opera hazırlığı" və "Nəfəs və zərb alətləri" kafedralarında pedaqoji fəaliyyət göstərüb.

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə, İttifaqın İdarə Heyəti və üzvləri bəstəkar, dirijor və pedaqoq Yaşar İmanovun vəfatı ilə bağlı ailəsinə, yaxınlarına dərin hüznə başsağlığı verir.

Allah rəhmət eləsin!

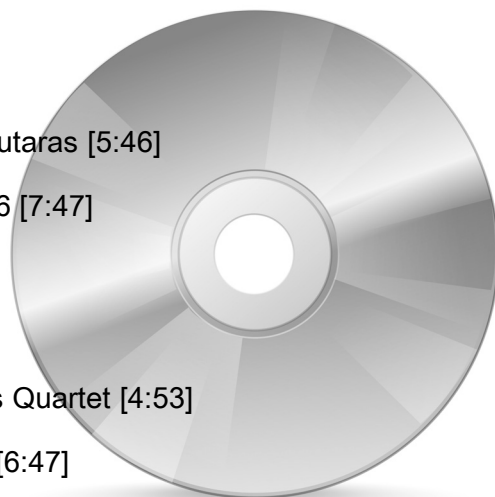
YAŞAR
ƏBDÜLXALİQ OĞLU
İMANOV

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı

FREE SPIRITS: JAZZ FROM LITHUANIA 2005

1. "Prologue" Vilnius Jazz Quartet feat. Neda [6:13]
2. "Green" (excerpt) Dainius Pulauskas Group [5:26]
3. "Burlesque" Contra Jazz [4:11]
4. "Weeping" Vytautas Labutis & Eugenijus Kanevicius [4:13]
5. "Undecided" Valerijus Ramoska & LRT Big Band [2:36]
6. "Christmas '99" Linas Rimsa [5:12]
7. "Social" Toxikum [7:49]
8. "Impression" (excerpt) GTC Trio [7:33]
9. "TÜb-ArA-Ga" (excerpt) Vilnius Jazz Quartet & Sutaras [5:46]
10. "After You Are Gone" Leonid Shinkarenko Jazz 6 [7:47]
11. "We Had a Riff" Saules kliasas [2:40]
12. "Improvvisi" SiBuLi Quartet [6:07]
13. "Feast of Silence" (excerpt) Arturas Anūsauskas Quartet [4:53]
14. "The Time of Roses and Wine" Juozas Milasius [6:47]

Total playing time: 77:13

FREE SPIRITS: JAZZ FROM LITHUANIA 2005

Compilation: Jurate Kucinskaite, Linas Paulauskis

Mastering: Arunas Zujus, MA Studio

Text: Jurate Kucinskaite

English translation: Vida Urbonavicius

Editing: Linas Paulauskis

Graphic design: Liudas Parulskis

Produced by the Lithuanian Music Information and Publishing Centre

A.Mickevicius 29, LT-08117 Vilnius, Lithuania

tel: +370 5 272 6986

fax: +370 5 212 0939

info@mic.lt

www.mic.lt

© Musiqi Dünyası, 2024

<http://www.musigi-dunya.az/audio.html>